This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Digitized by Google

Digitized by Google

Slovenski Branik

Vestnik naših pokrajin.

Leto I.

Izdal konsorcij „Slovenskega Branika“.

V Ljubljani 1908.

Natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

PRINTED IN YUGOSLAVIA

Digitized by Google

Δ
Slav 8461-81
✓
HARVARD UNIVERSITY LIBRARY OCT 9 1953

Vsebina I. letnika.

Stran

Naš čolnič otmimo 1
Na pot 2
Koliko zaleže nemščina 3
Nemci in mi 5
Sprejem 17
Zadnje in predzadnje ljudstveno štetje na Koroškem . . . 19, 62, 82
Šolski otroci za družbo sv. C. in M. 21
Krmin in okolica 23, 43
Nemški zmaj 37
Boj za Št. Ilj v Slov. Goricah 38
Narodno obrambno delo — veda 39
Nemška nevarnost na Gorenjskem 57
Naš narodni praznik 77
Resna beseda k resnemu položaju 79
Protestno zborovanje nemškega ljudskega društva za Koroško . 84
Zborovanje nemškega Schulvereina v Celovcu 101
Slovenskemu dijaštvu pred počitnicami 105
Slovenski starši! 121
Iz celjske bližnje in daljne okolice 123
Prostějov nekdaj in sedaj 124
Pred veliko skupščino družbe sv. C. in M. 141
Narodnim trgovcem 142
Poglavje o „Naši straži“ 144
Črtice o beneških Slovencih 147, 184
Preporod bele Ljubljane 161
Zborovanje „Südmarke“ v Beljaku 162
Prvi krvavi krst 164

Digitized by Google

Stran

Otvoritev slovenske šole v Krminu na Goriškem 181
Nemški Schulverein in Slovenci 183

Vesti:

Družba sv. Cirila in Metoda (v vsaki številki).
Zamejni Slovenci 9, 28, 69, 132
Z narodnega bojišča (v vsaki številki).
Obrambno delo naših bratov 12, 32, 52, 136, 156, 202
Kaj delajo naši narodni nasprotniki? (v vsaki številki razen zadnjih dveh).
Slovstvo 35, 99, 119, 139, 159
Slovenskim staršem 160
Vabilo našim prijateljem 203

Digitized by Google

Digitized by Google

Slovenski
BRANIK.

Vestnik naših pokrajin.

Izhaja desetkrat na leto in velja 2 K 40 v. Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo pod naslovom: Upravništvo „Slovenskega Branika“ v Ljubljani. Dopise sprejema uredništvo „Slovenskega Branika“ v Ljubljani, Strmi pot 4.

L. I. V Ljubljani dne 1. svečna 1908. Št. 1.

Naš čolnič otmimo!

Kako rod za rodom gine,
to povest je domovine.
S. Jenko.

Doslej smo se veliko premalo brigali za svojo narodno posest; zato pa so se tembolj brigali naši narodni nasprotniki. Naša meja je že dolgo časa v nevarnosti, meja se nam krči in Nemci in Italijani so jo deloma že naskočili, deloma že prisvojili. To je dejstvo, s katerim moramo računati. Naša skrb mora torej biti predvsem, da si zavarujemo mejo in podkrepimo naše krvne brate, ki se jih je žalibog polastila nekaka letargija v dolgotrajnem političnem boju. Naše delovanje torej ne bo agresivno, pač pa konservativno v tem smislu, da nečemo nikomur ničesar vzeti, hkratu pa, da ne pustimo z nemar niti pedi naše zemlje. Kako hočemo braniti našo mejo, kako hočemo bodriti v obmejnih krajih brate, ki že omahujejo v nevarnem boju, o tem izpregovorimo v posebnem članku.

„Slovenski Branik“ bode torej v prvi meri motril gibanje v naših obmejnih krajih, zasledoval delovanje naših narodnih nasprotnikov ter vestno poročal, kako in kje Slovenci v narodnem obziru napredujemo in kje nazadujemo, pri tem pa odločno navajal razloge napredovanju ali nazadovanju.

„Naš čolnič otmimo!“ bodi naše geslo! Slovenska zemlja je naša in mora za večne čase ostati naša, bodi naš klic! — V drugo

Digitized by Google

pa bo „Slovenski Branik“ posebno imel pri srcu družbo sv. Cirila in Metoda. O potrebi naše šolske družbe ne bodemo govorili. Mnogo je storila že v korist slovenstva; veliko dela je pa še čaka. Skrbeti ji bode za nove šole na Koroškem in na drugih tujstvu izpostavljenih krajih; zato je sveta dolžnost vsakega Slovenca podpirati to družbo, ki je sedaj edino obrambno društvo v Slovencih. „Slovenski Branik“ bode torej vestno poročal o delovanju naše šolske družbe. Na delo torej, komur je pri srcu blagor in sreča našega naroda! „Naš čolnič otmimo!“ —k—.

Na pot.

Lahko je delo in veselo sežejo delavne roke po njem, ako je jasno začrtan cilj in znana pot, ki jo je treba ubrati. Najprej cilj in pot, potem še le delo, in uspehi se radovoljno podajo. Najprej naj izpregovorita glava in razum, potem še le naj švigne srčna kri v roké, da jim donese jeklene sile in vztrajnosti . . .

Z novim listom stopamo pred slovensko javnost; čisto nova je njegova smer, in pot, po kateri bo hodil, bila je neznana dosedaj med slovensko žurnalistiko. Njegov namen je, sistematično širiti med slovenskim narodom smisel za kulturno in gospodarsko obrambno delo, družiti in organizirati tiste sloje, ki jim narodno delo ni fraza in narodova bodočnost ni deveta briga.

Da je skupen in enoten nastop vseh činiteljev za naš mali narod življenska potreba, da je zlasti združitev vseh naših sil na gospodarskoobrambnem polju pogoj našemu narodnemu obstanku, nam je v zadnjem času postalo jasno vsem. Posameznik lahko mnogo koristi svojemu narodu, ako vé kam in kako, toda redki so slučaji, da bi vzdržal do konca brez zaslombe in močne opore. Koliko navdušenih narodnih delavcev smo že imeli, ki so tiho in neopaženo, toda vztrajno in žilavo delali med narodom, a so izgubili veselje in smisel, ko so začutili, da so sami v gozdu vprašanj narodnoobrambnega dela! Imeli smo jih, a izgubili, ker jim nismo pravočasno segli pod roke.

Dovolj je še moči v našem narodu, da se ohrani, treba jih je le vzdramiti in združiti, večati jih in dati jim cilj in torišče. To nalogo si je postavil naš list. Vzbuditi vse tiste speče življenske sile, ki tle pod pepelom narodne mlačnosti in

Digitized by Google

nezavednosti, napeljati jih na osušen travnik narodne obrambe, da vzklije na njem novo življenje, zavedno, bodro in zaupajoče, življenje narodnega dela — to je Quo vadis „Slovenskega Branika".

Mirno in zavestno stopamo z njegovo prvo številko pred slovenski narod, kajti zavedamo se, da je za časa bojev in viharjev najbolj potrebna — hladna glava in mirna kri . . .

Koliko zaleže nemščina?

Časi so slabi in skrbni starši, zlasti preprostega stanu, radi preudarjajo, kako bi spravili svoje otroke do boljšega zaslužka, da jim ne bo treba garati kakor črni živini in zraven vendar še stradati neslanega soka. Blagor takim staršem! A ko preudarjajo, kako bi ugladili svojim ljubljenim pot v bodočnost, pridejo premnogi do čudnega sklepa: Nemški se morajo učiti, v nemško šolo morajo, pa jim je sreča zaarana.

Koj bodi povedano: Ta vera, da je sreča zavita le v nemški jezik, je prazna vera. Ali žalibog, takih babjevercev je več kot preveč med nami.

Vse je dobro, kar človek zna, in gotovo nikomur ne škoduje, ako zna več jezikov. Toda samo od tega, da zna nemški, ne more nihče živeti. Če bi se dalo od same nemščine živeti, ne bi bilo med Nemci nič beračev, pa jih je toliko kakor pri nas ali pa še več, saj še k nam hodijo kljuke pritiskat, s punkeljcem na rami, s palico v roki in z menažerijo pod klobukom.

Nemščina sama torej ne daje zaslužka. Ampak svoje delo moraš znati, svojo obrt, svoj poklic. Kdor je dober, pošten, zanesljiv črevljar, bo imel dovolj dela in zaslužka, če prav ne zna nemški; še mutast je lahko. Kdor je pa slab črevljar, bo zastonj čakal na odjemalca, pa naj tako lepo govori nemški, kakor bi same vijolice sadil. Nemščine ne moreš obuti, če ni črevelj za to. Dobro delo se samo hvali, skaza je pa skaza in naj je slovenska, nemška ali culukaferska.

Tako je v vseh poklicih, še v učenih; poglavitna stvar je, kaj imaš povedati, ne v kakem jeziku.

Bister um, vztrajno voljo in pošteno srce je treba imeti, pa se pride naprej. Te lastnosti zbuja in razvija otroku dobra vzgoja doma in v šoli. Nauk se pa prime otroka le, če ga razume. Zato mora biti

Digitized by Google

pouk v domačem, materinskem jeziku. Če pa daste otroka v nemško šolo, se bo pač naučil svoj „miza-tiš, riba-fiš“, koliko je pa 3×4, ne bo vedel in dobrega kruha ne bo jedel, še „kaše-brajna“ mu bo nedostajalo.

Šibkim ramam ni smeti nakladati pretežkih bremen, sicer se skrive in ostanejo skrivljene vse žive dni; takisto pa tudi mladih možganov ni preoblagati; za nežnega otroka je dovolj, da se uči pisati, brati, računati in kar sicer navadni pouk nanese. Trpinčite pa otroka, ako ga silite, da se mora učiti vsega tega v tujem jeziku. Zaostal bo za drugimi in izgubil veselje do učenja in nikdar ne bo izpolnil nad, ki so jih stavili starši mu v blaženo nemščino.

Mladi človek naj se uči tačas drugega jezika, kadar bo očitno, da ga potrebuje! In tistega se naj uči, ki ga bo potreboval! Glejte: 100.000 Slovencev imamo v Ameriki, nemščina jim tam prav nič ne pomaga! Ko jih vzemo v delo, jih sploh nihče ne vpraša: Kako govoriš? — ampak: Kako delaš?! In potem se polagoma in gladko nauče angleški toliko, kolikor je treba. — Na Hrvaško gredo naši delavci, na Srbsko, v Bolgarijo, v Rumunijo, na Rusko; kaj hočejo tam z nemščino! — Znatno število jih imamo tudi na Pruskem; tam potrebujejo nemščino, a ker jo potrebujejo, se je tudi nauče. Plačajo jim pa tudi tam ne jezika, ampak — roko!

Sicer pa ni lahak, ni dober kruh, ki ga jedo naši ljudje v tujini; drago ga plačujejo s svojim zdravjem, dostikrat z življenjem. Najtežje, najzopernejše delo si hodijo iskat naši ljudje v tujino, a v domačih krajih se o lahkih, mastnih zaslužkih redi tujec, ne ker zna nemški, ampak navzlic temu, da zna samo nemški; zakaj? — zato, ker razume svoj poklic. Prihajajo Lahi v naše kraje in obogate; ne znajo nič nemški, pa se tudi ne uče nemški; slovenski se uče, ker slovenski jezik pri nas potrebujejo.

Naši starši pač opažajo, da imajo oni, ki govore nemški, boljše službe in dohodke, pa mislijo, da jih imajo zato, ker nemški govore. Torej naj se še otroci nemški nauče! — Taki starši imajo prekratko pamet. Spomnili se bodo, da nosi bogata gospoda cilindre na glavi, pa bodo nemara tudi svojim otrokom kupili cilindre, češ, zdaj ste pa tudi bogati! Ali cilinder ne da sreče in bogatstva, ampak tisto, kar je pod cilindrom! — Tako je tudi nemščina le obleka, obleka pa — ni mož!

Jezik je zgolj posoda, v kateri prodajaš svoje blago. Če je blago slabo ali posoda prazna, si revež, in naj je posoda tako lepo pisana kakor piruh.

Digitized by Google

In še nekaj! V nemški šoli se bo otrok naučil zaničevati svoj jezik in rod, zaničevati očeta in mater. Kako naj bo potem srečen! Ljubezen je treba vsajati v otroško srce, ljubezen do staršev, do bratov in sester, do rodu. Ta ljubezen mu bo najtrdnejša opora za pošteno in srečno življenje. Kdor se pa sebe in svojcev sramuje, ne more biti srečen ne tu ne tam! — ? —

Nemci in mi.

V dnevih 4., 5. in 6. prosinca t. l. se je vršil na Dunaju shod nemških „obrambnih" društev, ki ga je sklical dunajski „Schulverein". Shoda se je po svojih delegatih udeležilo okoli 40 različnih nemških obrambnih društev iz vse avstro-ogrske države. Ti delegati so zastopali nad 300.000 organiziranih članov. Shoda se je seveda udeležila tudi štajerska „Südmark" in „nemški narodni svet za Spodnje Štajersko". Sešli so se tu nemški narodni delavci iz vse države različnih političnih prepričanj, tako krščanski socijalci in klerikalci, kakor najhujši liberalci, da se posvetujejo o nadaljni taktiki in nadaljnem postopanju napram nam Slovanom. Shoda so se po delegatih udeležile tudi vsenemške organizacije iz Nemčije, v prvi vrsti „splošni vsenemški Schulverein" in „vsenemška zveza" iz Berolina. Otvoril je shod nemški minister krajan Peschka, ki je v imenu vlade izjavil, da vlada ve ceniti kulturno in narodno delo nemških „obrambnih" društev in da jim želi pri tem delu, ki je res narodno in kulturno, največjih in najlepših uspehov.

Program, ki so ga na treh sejah obravnavali in iz katerega se jasno vidi namen in cilj tega shoda, zasluži naše pozornosti. Poudarjalo se je v prvi vrsti važnost sodelovanja mladine, posebno dijaštva pri narodnem delu. Sklenilo se je povsod, kjer je to mogoče, ustanoviti „krajevne mladinske organizacije" (Jugendortsgruppen), kakršne imajo že na Češkem in v Šleziji, da se na ta način mladina že v mladosti pripravlja na kulturno, gospodarsko in manjšinsko delo med narodom.

Obravnavala se je tudi ustanovitev nemškega narodnega sveta za vso Avstrijo in sestavil se je že v ta namen poseben pripravljalni odbor iz zastopnikov vseh „obrambnih" društev in posameznih narodnih svetov, ki ima nalogo pripraviti vse potrebno, da se ta misel tudi uresniči.

Digitized by Google

Nadalje so sledili referati o nacijonalni skrbi za mladino; razmotrivalo se je, kako bi se dalo tudi široko maso pritegniti k obrambnemu delu, o vzajemnem podpiranju obrambnih društev med seboj i. dr.

Iz tega uvidimo, da se hočejo Nemci še bolj organizirati, da jim še ne zadostuje to, kar so nam Slovanom, zlasti nam Slovencem iztrgali iz rok. Še hujši napadi nas čakajo, nego dosedaj, a mi stojimo temu navalu neoboroženi nasproti. Naj nas uči ta shod, da je treba že enkrat začeti z organiziranim delom odbijati nemške napade in nemško nasilje, naj nas ta shod in preteča nemška nevarnost zbudi iz dolgoletnega spanja!

Dan za dnevom, leto za letom izginja naša slovenska zemlja v nenasitnem nemškem žrelu, vedno bolj se krčijo naše meje, mi pa stojimo in mirno gledamo, kako se zida nemški most od Belta do Adrije in se potapljamo v nemškem morju. Usoda Poljakov v Nemčiji naj bi nam bila v zgled, česa so zmožni Nemci proti nam Slovanom.

Napočil je predvečer velikega boja, ki bo odločeval naš narodni biti in nebiti, bodimo si v svesti, da le z organiziranim, doslednim narodnim delom si moremo izvojevati naš narodni obstanek. Zato naj ne poteče leto 1908. brez ustanovitve slovenskega gospodarskega obrambnega društva. J. K.

Slovenci, podpirajmo našo družbo sv. Cirila in Metoda!

Družba sv. Cirila in Metoda.

Iz vodstva.

VII. seji gospodarskega odseka dne 15. prosinca t. l. je bil predložen proračun za 1908, ki ga je izdelal knjigovodja Em. Josin. Obravna se v prihodnji vodstveni seji. Nekemu katehetu na Koroškem se na njegovo prošnjo sklene poslati knjig iz družbine zaloge in po en izvod Gabrščekove „Knjižnice za mladino“. Sprejme se predlog, da družba sv. Cirila in Metoda ne izdajaj svojega glasila, ker se je sestal konsorcij za „Slovenski Branik“, ki bo zastopal tudi družbine koristi. Nekemu učitelju na Štajerskem se je podelila enkratna podpora.

Podružnice.

Ženska podružnica v Mozirju za Gorenjo Savinsko dolino. Rodoljubke so ustanovile novo slovensko trdnjavico, ki ji je središče

Digitized by Google

v Mozirju; načelnica ji je gospa dr. Goričarjeva, namestnica gospa notar Drukarjeva iz Gorenjega Grada. V odboru so same vrle, delavne Slovenke, ki vse store za procvet nove podružnice.

Podružnica za Slovenji Gradec in okolico, ustanovljena leta 1887., je oživela. Dne 5. prosinca t. l. si je na rednem občnem zboru izvolila nov odbor. Tedaj se je razpravljalo tudi vprašanje, kako pomnožiti družbi sv. C. in M. dohodke. Priznalo se je, da so podružnice glavna in najtrdnejša opora družbi; v njih je treba pravega, resnega dela. Zborovalci so sklenili navduševati prosto ljudstvo za našo šolsko družbo s prirejanjem veselic in predavanj.

Briska podružnica na Goriškem. Med raznimi podružnicami sv. C. in M., ki spe spanje pravičnega, je bila tudi naša briska podružnica. Nočemo naštevati vzrokov tej nedelavnosti podružnice; glavno je marveč, da se je naša podružnica sedaj prebudila k novemu krepkemu delovanju. Po prizadevanju nekaterih rodoljubov se je začelo vodstvo družbe sv. C. in M. zanimati za zapadna Brda ter namerava ustanoviti v Krminu slovensko šolo. Če ne drugega, že to dejstvo je moralo podžgati briske rodoljube k oživljenju briske podružnice sv. C. in M. V nedeljo 15. grudna 1907 je imela podružnica na Dobrovem svoj občni zbor, ki je prvi po devetih letih. S tem občnim zborom se začenja za podružnico novo krepko delovanje. Briski rodoljubi vsakega stanu in brez razlike strank so se že večinoma priglasili kakor podružnični člani ter šteje podružnica sedaj okoli 70 članov. A to število se gotovo še poviša. Naj bi ta preporod naše podružnice izpodbudil še druge podružnice po širni Sloveniji iz brezdelja k živemu delovanju v blagor naše narodnosti!

Moška podružnica v Gorici se je zdramila iz večletnega spanja. Zborovala je iznovič na sv. treh kraljev dan. Za predsednika je bil izvoljen dr. E. Dereani.

Za Radomlje in okolico se je osnovala podružnica družbe sv. C. in M. dne 19. prosinca t. l. Ustanovnega shoda se je udeležilo mnogo mož in mladeničev iz Radomlja in okolice. Njim je razložil z vneto besedo visokošolec Krivic namen in pomen družbe sv. Cirila in Metoda in njenih podružnic. Povedal jim je, kako delujejo na potujčevanje našega naroda „Schulverein“, „Südmark“ in „Lega nazionale“. Proti tem društvom je ustanovljena družba sv. C. in M. Njenih podružnic namen je: ne samo plačevati članarino, nego gojiti in buditi narodno zavest, narodni čut in širiti omiko med narodom. Z dna srca pozdravljamo novo podružnico.

Digitized by Google

Nove podružnice. Izza poslednje velike skupščine so priraštle družbi te-le podružnice: Brdo, Sava-Jesenice-Koroška Bela, Radomlje; ženski podružnici v Gradcu in v Mozirju za Gorenjo Savinsko dolino, Lembah, Rajhenburg-Videm in okolica, Vuzenica.

Oživele podružnice: Cerklje, Črnomelj, Zagorje ob Savi; Brasloviče, Laško, Slovenji Gradec; briska, goriška moška, kobaridska in podružnica za komenski okraj.

Družbini zavodi.

Deška šola v Trstu se je v začetku sedanjega šolskega leta razširila z dvema vzporednicama. Na njej deluje osem učnih moči.

Nova otroška vrtca je otvorila v jeseni družba sv. C. in M. v Gabrju poleg Celja in drugi otroški vrtec v Hrastniku. Družbi od leta do leta naraščajo troški, dolžnost naša je skrbeti zato, da se ji množe tudi dohodki.

Število otrok v družbinih šolah je znašalo v začetku šolskega leta 1907/8 1109, dosedaj jih je izstopilo 10, ostane jih 1099, torej 86 več, nego jih je bilo konec minulega šolskega leta.

Družbine vesti.

Novi pokrovitelji: Ženska podružnica v Logatcu št. VII. zastopnica gospa Josipina Mazi. — Moška podružnica Stari trg pri Ložu, zastopnik nadučitelj Jakob Žebre. — Došla je pokroviteljnina iz Hrastnika.

Volilo. Bivši misijonar in dekan v Ameriki Ivan Žužek, ki je umrl dne 8. prosinca t. l. v Vodicah, je volil družbi sv. C. in M. 500 K. Blag mu bodi spomin!

Žensko podružnico šentpetersko v Ljubljani je zadela bridka izguba. Dne 20. prosinca t. l. je umrla njena blaga načelnica Marija Trčkova.

Koledar družbe sv. C. in M. za 1908 je domalega ves razprodan.

Razglednice s sliko Fr. Ks. Meška so pošle. Dobivajo se v družbini pisarni Gregorčičeve in pomladanske.

Nove razglednice s sliko Valentina Vodnika in drja. Jan. Bleiweisa-Trsteniškega izda v kratkem družba sv. C. in M.

Slovenci, kupujmo narodno blago, ki se prodaja v prid družbi sv. Cirila in Metoda!

Digitized by Google

Zamejni Slovenci.

Beneški Slovenci so oni del našega naroda, ki je popolnoma odtrgan od slovenske celote. Deli jih od nas državna meja, a zedinja jih z nami iskrena ljubezen. Oni so naši brati. Njihova zemlja je sveta, slovenska last. „Slovenski Branik" jim rad odpre svoje predale. Spominjati se hoče čestokrat njih veselih in žalih zgodeb.

V Briščah ob Nadiži na Beneškem je meseca grudna minulega leta umrl ondotni kaplan Anton Trušnik. Bil je narodno zaveden duhovnik, ljubitelj slovenskih knjig in slovenskega petja. Zložil je tudi sam več slovenskih pesmi, zlasti prigodnic, ki jih je dal nekaj tudi natisniti.

Ogrskih Slovencev edini časopis je sedaj nabožni mesečnik z naslovom: „Nevtepeno poprijeta Devica Marija". Pravkar je ta listič nastopil IV. letnik. Doslej mu je bil „reditel" Jožef Klekl, plebanoš pri Sv. Sebeštjáni. Ko je ta zbolel, prevzel je z novim letom uredništvo Ivan Bassa, plebanoš vu Novojgori (Ujhegy) pošta Pusztaszentmihály (Vasm.), kamor naj se pošilja naročnina 2 K. V uvodniku 1. štev. razvija novi reditelj načrt, kako namerava urejevati svoj „listec", ki naj bi bil „vezalje, štero vogrske slovence vküper zdrüži vu jedinosti vere, vu sztanovitnoszti vu boji za verske pravice. Navdüšavati vas ščé vu drüštveno živlenje, na složnost ino jedinost". Ogrsko slovensko narečje, ki je pisan v njem ta listič, je zelo bogato in je ohranilo mnogo starih, drugod pozabljenih oblik. Žal, da se naši prekmurski bratje ne morejo in ne smejo otresti madjarskega pravopisa. Ta nestvor kazi tudi njihov nabožni časopis.

Z narodnega bojišča.

Jesenice nam hočejo vzeti Nemci, da bi zavladali potem po vsej savski dolini. Nemški tvorniški stranki je na pomoč prišla vlada, ki pospešuje nemštvo, kjer le more. Nemcem je bil v prilog slovenski razpor na Jesenicah, a ta se je poravnal zadnji čas in to je najveselejši dogodek minulega leta. Obe slovenski stranki sta se strnili v eno bojno vrsto proti nemštvu. „Skregani bratje smo si podali roke; kdor čuti slovensko, naj stopi v naše vrste, da rešimo naše lepe Jesenice", tako je govoril župnik Ivan Zabukovec dne 5. prosinca t. l. na shodu obeh strank. Zgled vrlih Jeseničanov naj posnemajo naši rojaki povsod, kjer je v nevarnosti naša narodnost: v Tržiču, v Domžalah, v Šiški,

Digitized by Google

ob kočevski meji. Tu naj izginejo z vidika strankarski oziri, tu bodi vodilno geslo: Vse za ohranjenje naše narodnosti.

Narodni svet na Spodnjem Štajerskem deluje, da si je izstopil član S. K. Z. dr. Korošec. Narodni svet je naperjen zoper „Deutscher Volksrat für Untersteiermark", ki že zdavna posluje z očitnim uspehom, kakor se sam hvali. Vsaka slovenska pokrajina bi morala imeti svoj narodni svet.

V Mariboru je ustanovila pred kratkim „Ljubljanska Zadružna Zveza" posojilnico. Na ustanovitev kakega denarnega zavoda v pesniški dolini, kakor v Št. Jurju in Lučanah, kjer so slovenski posestniki črez glavo zadolženi pri nemških velikaših (Damian), pa ne misli živa duša. Hic Rhodus, hic salta . . .

Občine: Sv. Hema, Sv. Peter in Pristova so prosile štajerski deželni šolski svet za nemškega šolskega voditelja v Št. Petru. Hkratu so zahtevale, da naj se v drugem razredu uvede namestu slovenščine nemški učni jezik — tako so poročali nemški listi. Ob taki nezavednosti našega ljudstva pač lahko delujejo Nemci za svoje namene.

V Trbovljah so bili meseca grudna 1907 izvoljeni vsi kompromisni kandidati. V občinskem odboru je sedaj 15 Slovencev, 8 Nemcev in 1 soc. demokrat.

Akad. fer. društvo „Prosveta" v Ljubljani ustanovilo je pred kratkim javno ljudsko knjižnico v Spodnji Poljskavi pri Pragarskem. „Prosveta" je tekom treh let svojega obstoja ustanovila že okoli 50 javnih ljudskih knjižnic, kar je dokaz njenega uspešnega delovanja na polju narodne prosvete.

Nova javna ljudska knjižnica. Čitalnica na Vranskem je spremenila svojo knjižnico v javno ljudsko knjižnico. Pozdravljamo z veseljem ta korak in želimo le, da bi se vse čitalnice po Slovenskem ravnale po tem zgledu.

Družba sv. Mohorja je izmed najvažnejših društev na naši meji. Vsak, kdor čuti za naš narod, naj s pristopom in s priporočilom izkuša vtrditi in razširiti Mohorjevo družbo. Letos izda družba svojo najkrasnejšo knjigo „Izbrane poezije S. Gregorčiča"; v tem lepo ilustrovanem zborniku bodo nanizane vse najlepše pesmi Gregorčičeve. Seveda izda Mohorjeva družba tudi običajni molitvenik, a kdor bi ga ne maral, naj ga pošlje na Beneško. Tam bo ta knjiga storila svojo narodno dolžnost.

Zavedna občina Sele na Koroškem izvojevala je zmago nad koroškim deželnim odborom, ki ni hotel sprejemati in reševati njenih

Digitized by Google

slovenskih vlog. Pritožba, ki jo je vložila občina na državno upravno sodišče na Dunaju, je bila za njo povoljno rešena, kajti državno sodišče je razsodilo, da je deželni odbor kršil slovenskemu jeziku po državnem osnovnem zakonu zajamčeno enakopravnost. Ta razsodba je v boju koroških Slovencev za enakopravnost slovenskega jezika v uradih velike važnosti. Vse koroške slovenske občine naj bi sledile temu možatemu in odločnemu nastopu in porabile, kar so jim izvojevali zavedni, narodni Selani!

Št. Jakob v Rožu. (Občinska volitev.) Dne 28. grudna l. l. se je tukaj vršila občinska volitev. V vseh treh razredih so izvoljeni slovenski možje. Nasprotniki se volitve niso udeležili, ker so spoznali, da bi bil njih trud zaman.

V občini Wernberg na Koroškem, kjer je gospodoval črez 30 let renegat Oraš, so pri zadnjih občinskih volitvah zmagali Slovenci. Od 18 občinskih odbornikov je 11 vrlih slovenskih narodnjakov. Slava zavednim in nevstrašenim volilcem! Storili so korak naprej proti Beljaku . . .

Občina Sv. Jakob v Rožni-dolini na Koroškem, ki je v slovenskih rokah, je sklenila ustanoviti popolnoma slovensko šolo. To pa ni bilo po godu c. kr. šolskim oblastvom in deželnemu šolskemu svetu v Celovcu, ki je pred dvema letoma otvoril v Št. Jakobu utrakvistično, t. j. nemškoslovensko šolo. Občina se je proti temu pritožila na ministrstvo, ki je pritožbo odbilo. Nato se je občina pritožila na upravno sodišče, ki je dne 6. grudna 1907 odobrilo pritožbo in proglasilo postopanje c. kr. šolskih oblastev za nezakonito.

V Bilčivasi na Koroškem je pred kratkim ustanovila „Prosveta“ 28. javno narodno knjižnico.

V Borovljah se je ob novem letu otvorila slovenska posojilnica, ki bo imela jako hvaležen delokrog.

Gorica ima še italijanski magistrat in samonemški poštni pečat, a v njenem krilu narašča slovenski živelj in ni daleč čas, ko poreko: Gorica je v slovenskih rokah.

Akad. fer. društvo „Adrija“ v Gorici je otvorilo v nedeljo dne 19. prosinca svojo peto knjižnico v Mirniku na italijanski meji.

„Trgovsko-obrtna zadruga“ v Trstu je imela v prvem poslovnem letu 1906. 1,272.000 prometa, leta 1907. pa že 3,260.000.

V Kopru se je osnovalo društvo „Istra“, ki mu je namen z dramatiškimi predstavami zbujati narod iz mrtvila. Krasen namen! Od sela do sela se bo prevažal oder s kulisami in bodo hodili po-

Digitized by Google

žrtvovalni igralci in dajali predstave narodnih iger proti neznatni vstopnini, ki pač ne bode mogla pokrivati troškov. „Istra“ je šla na to prezaslužno delo na Silvestrov večer v Kopru; dne 5. prosinca t. l. je bila predstava v Dekanih, dne 19. prosinca v Vanganelu. Dne 2. svečana vprizore v Pobegih „Županovo Miciko“ in „Eno uro doktor“.

Slovenci, kupujmo narodno blago, ki se prodaja v prid družbi sv. Cirila in Metoda!

Obrambno delo naših bratov.

V praške nemške šole se je minulo jesen vpisalo 66 otrok manj nego predlanskem. Število nemških razredov prav gotovo pade, čim se osnuje taka češka narodna šola, kjer se bo poučevala tudi nemščina. V naših mestnih ljubljanskih slovenskih šolah se dovolj poučuje nemščina, a vendar mnogim zaslepljencem to ne zadostuje, zato se od leta do leta bolj napolnjujejo nemške šole.

Češki Osrednji Matici Šolski je pisal, kakor poročajo „Lidove Noviny“, neki dijak drugošolec češke realke v Lipniku, med drugim nastopno pismo: „Že v ljudski šoli nas je izpodbujal naš oče, da naj pomagamo šolski matici. Tudi z malimi darovi moremo pomagati. Jaz sem zbiral poštne znamke ter sem jih doslej že čez 1500 šolski družbi poslal. Tudi stanijol in svinec sem nabiral. Ko dorastem, bodem še drugače skrbel za šolsko družbo“. — Narod, ki ima tako mladino, ne bo nikdar poginil!

Za poljsko šolstvo na Dunaju je podarila bar. Helena Zemljakovska 20.000 K v vrednostnih papirjih. Imoviti Slovenci, spominjajte se z darovi naših slovenskih šol!

Bojkot pruske obrti in trgovine — tega orožja se sostavno poprijemajo Poljaki. Tak je njih odgovor na pruski razlastitveni zakon. Poljska „Obrtna liga“ objavlja podrobne migljaje, kje naj se katere stvari naročajo.

Poljsko Šolsko Matico je zatrla ruska vlada menda na željo nemške. S tem činom je stopila ruska vlada na tisto barbarsko stališče, ki ga zavzemata pruska in madjarska vlada.

Slovaški mučeniki se pokore v tesnih madjarskih vozah. Vrlega duhovnika Andreja Hlinko so vteknili v ječo v daljnem Segedinu baš na njegovega godu dan. Poslovil se je od rojakov v „Slov. tedniku“

Digitized by Google

pišoč: „Idem za svobodo ljudstva in naroda. Ta pa je tako velika in dragocena, da je ne odtehtajo nobene kazni. Svoboda se rodi v okovih in poliva s solzami. Moje geslo je bilo od nekdaj: „Za Boga življenje, za narod svobodo!“ Tudi drja. Šrobarja in ostale obsojene narodnjake so poslali v temnico v madjarski Segedin, in sicer tako nevtegoma, da se niso mogli posloviti od svojih rodbin. Dr. Šrobar je pred odhodom v ječo pisal svojemu bednemu narodu: „Kaznujejo nas zato, ker smo ljubili svoje ljudstvo, bojevali se za njegova prava in ga branili vselej in povsod. In če Bog da, da doživimo in prebijemo v zdravju dolge mesece te kazni, hočemo tudi potem z nevkrotljivo ljubeznijo ljubiti svoj narod, braniti njegova prava in ga čuvati deročih volkov.“

Kašubi, neznaten ostanek (113.000) polabskih Slovanov ginejo čezdalje bolj v svoji domovini v severni Nemčiji. V Ameriko se jih je izselilo že krog 140.000. Dasi jih Nemci z raznimi sredstvi potujčujejo, ipak še vedno upajo rodoljubni Kašubi, da se vzdrže. „Ne bodo nas!“ bodi tudi naše geslo, dasi nas pritiska bolj in bolj naša enajststoletna mačeha. Na delo, da rešimo svoj narod!

Slovenci, vžigalice družbe sv. Cirila in Metoda so izvrstne; rabijo naj se v vsaki slovenski hiši!

Kaj delajo naši narodni nasprotniki?

Nemški narodni svet za Kranjsko. Dne 4. prosinca ustanovil se je nemški narodni svet za Kranjsko. Nemci, ki sami na Kranjskem štejejo štiri različne struje, staro liberalno, konservativno, nacijonalno in radikalno, so se združili brez ozira na politično prepričanje v enotno, trdno organizacijo v „varstvo“ svojih manjšin. In kdor pozna nemško žilavost, vztrajnost in doslednost v njih narodnostnem delovanju, ve, da bodo dosegli v tem oziru najlepših uspehov. Naši narodni nasprotniki se vedno bolj združujejo in organizirajo, le mi Slovenci, razcepljeni v stranke in strančice, ki se borijo za žive in mrtve med seboj, ne uvidimo, kako potrebna bi nam bila enotna vseslovenska organizacija za varstvo naše narodne posesti. Naj vendar enkrat padejo strankarske koristi in osebni oziri in složno naj si podajo vsi roke k skupnemu, narodnemu delu.

Pridobitve Nemcev na Kranjskem. Tekom dobrega leta si je nemški živelj prisvojil: 1. za 14.314 nemških Kočevarjev državno-

Digitized by Google

zborski mandat, ki ga izvršuje knez Auersperg kakor zaščitnik vseh Nemcev na Kranjskem. Ta pridobitev je neprecenljive vrednosti za bodočnost nemštva na jugu; 2. za 28.177 Nemcev na Kranjskem dve popolni nemški gimnaziji z izključno nemško narodnimi profesorji; 3. občino Drago; 4. iznova so zmagali pri občinskih volitvah v Tržiču; 5. pripravili so si pot v občinski svet na Jesenicah.

Moška podružnica „Südmarke" v Ljubljani je imela dne 11. prosinca t. l. svoj 17. občni zbor. Lani je štela ta podružnica 388 članov in je oddala društvenemu vodstvu 1063 K. Podprli so 43 strank s podporami, ki so znašale preko 6000 K. Poskrbela je podružnica za 57 učencev, podelivši jim obleko, učila, ustanove. Kje je „Naša straža"?

Nemški „Turnverein" v Ljubljani je imel lani 449 članov in 9103 K dohodkov. Koliko članov ima slovenski Sokol v našem glavnem mestu?

Novo nemško društvo v Ljubljani. Za podporo ubogih ustanove Nemci v kratkem društvo „Verein für Armenpflege". Namen te nove nemške postojanke je sam ob sebi jasen.

V Lazih blizu Novega mesta namerava, kakor se čuje, ustanoviti „Schulverein" nemško šolo. Lazi so vas štejoča 21 hiš in spadajoča v občino Črmošnjice. Poleg Slovencev biva v tej vasi nekaj Kočevarjev. Njihova deca obiskuje sedaj črmošnjiško šolo. Če se otvori nemška šola v Lazih, nabero zanjo slovenskih otrok ne le iz te vasi, nego tudi iz bližnjih čisto slovenskih Uršnih sel in nemški kočevski otok se zopet razširi za nekaj kilometrov.

Pozor! Nemški „Schulverein" je lansko leto do 1. oktobra na novo ustanovil sledeče podružnice: na Kranjskem: v Gerčaricah občina Dolenja vas pri Ribnici, v Domžalah, v Knežji Lipi in v Lienfeldu, na Štajerskem pa v Studencu pri Mariboru.

„Schulverein" na delu. Da je edini namen nemškega „Schulvereina" ponemčiti našo deco, ki naj jo pogoltne nenasitljivi nemški Moloh, evo vam zopet dokaze! „Der getreue Eckart" piše v svoji listopadovi številki, da so za nemško schulvereinsko šolo v Hrastniku starši priglasili 55 % takih otrok, ki so doslej obiskovali slovensko šolo. To dvorazredno šolo obiskuje sedaj 155 otrok. Ker so morali pa 80 otrok odkloniti, se bode zanje napravil nov razred.

Slovenske šole na Spodnjem Štajerskem se sostavno ponemčujejo. Okraja Gorenja Radgona in Cmurek sta dobila na slovenske šole tri učiteljice, ki so zagrizene nemške nacijonalke; izšolale so se na nemškem deželnem učiteljišču v Mariboru in so usposobljene samo za nemške šole. Slovenske učiteljice, ki so izvrstno uspo-

Digitized by Google

sobljene za pouk v obeh jezikih: slovenskem in nemškem, pa se odrivajo in ne dobe službe.

Nemški napad na slovensko posest. V Leitersbergu-Karčevini poleg Maribora je bila doslej dvojezična šola. Vanjo zahaja 86½% slovenskih in 13½% nemških otrok. Ta šola je bodla Nemce in odpadnike. Skovali so prošnjo za odpravo slovenščine v karčevinski šoli na krajni šolski svet, ki je z veliko večino ugodil temu drznemu naklepu. Za ohranitev slovenskega pouka sta glasovala edinole ravnatelj Mihael Nerat in katehet o. Kasijan. Obe slovenski stranki delujeta sedaj skupno na to, da se ne zatare zadnja troha slovenščine, ki se je še doslej ohranila v karčevinski šoli. „Slovenski Branik" iskreno pozdravlja vsak pojav složnega delovanja za ohranjenje slovenske narodnosti.

V Velenju na Štajerskem so otvorili dne 15. grudna 1907 nemško šolo. Zopet nemška trdnjava na popolnoma slovenskem ozemlju.

Nemška šola v Borovljah. Nemški Schulverein je otvoril dne 24. listopada l. l. nemški šolski vrtec v Borovljah. Ali ne bi bilo umestno, da napravi tam družba sv. C. in M. popolno slovensko šolo? Borovlje so slovenske — in naša skrb bodi, da odbijemo nemški naval na to našo postojanko.

Istrski deželni zbor daruje vsako leto 10.000 K slovanskega denarja laški šolski družbi „Lega nazionale". Med drugimi šolami, ki jih vzdržuje ta družba so tudi one v Raklju, v Banjolah in v Lošicih. Šolo v Raklju obiskuje 6 učencev, ono v Banjolah 16 in šolo v Lošicih 6 učencev. Za te tri šole izda Lega vsako leto najmanj 5000 K. Za 17.000 slovanskih otrok, ki so brez vsake šole pa nima deželni zbor niti vinarja!

Kako delajo nemški šolarji za nemški „Schulverein"? „Der getreue Eckart", organ nemškega Schulvereina piše: „Učenci starobrnske ljudske šole so nabrali 4½ *kg* stanijola, 27 *kg* železa in pri nekem izletu 2 K 23 h. Stanijol se je prodal za 1 K 04 h, železo za 1 K 16 h, denar se je pa izročil podružnici nemškega Schulvereina v Brnu. — Neki učitelj v Brnu je še posebej izročil tej podružnici 28 K, katere je nabral pri šolskih izletih in drugih prilikah." — Slovenska deca pojdi in stori tudi ti tako — za družbo sv. Cirila in Metoda. —k—

Zamaški. Kakor poroča „Der getreue Eckart", hodi v Solnogradu neka nemška gospa od hiše do hiše, ter zbira obrabljene zamaške, katere prodaja neki tovarni v prid nemškemu „Schulvereinu". Slovenske žene in dekleta posnemajte to Nemko.

Digitized by Google

„Südmarka“ je imela leta 1906. dohodkov okolo 200.000 K, ki so se porabili za germanizatorične namene v južnih krajih. Mi Slovenci pa držimo križem roke ter mirno gledamo, kako nam oholi tujci krčijo naše meje in odtujujejo slovensko mladino!

Rojaki, zedinimo se, ker je naša meja v veliki nevarnosti!

Opomnja.

Obramba slovenske narodnosti je namen listu, ki prihaja danes s prvo številko na beli dan. Kdor je zato, da ohranimo sebi in potomcem lepi slovenski jezik in krasno našo zemljo, naj se nam pridruži in naj nas podpira duševno in gmotno. — Prvo številko dobe mnogi na ogled. Vsakega, ki je ne vrne, bomo šteli za naročnika. Naročnina 2 K 40 v naj se blagovoli čim prej poslati po priloženi položnici ali s poštno nakaznico pod naslovom: Upravništvu „Slov. Branika“ v Ljubljani. Spise prejema uredništvo na Strmi poti 4.

Rodoljubi, vsi na branik za rešitev slovenstva!

Konsorcij.

Zavedne slov. rodoljube uljudno prosimo, da nam pomagajo naš list razširjati: ***v ta namen naj blagovolijo poslati naslove eventualnih naročnikov upravništvu „Slovenskega Branika“ v Ljubljani.***

Upravništvo.

Izdaja Konsorcij „Slov. Branika“. — Odgovorni urednik **Ivan Pezdir.**
Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani

Digitized by Google

Slovenski
BRANIK.
Vestnik naših pokrajin.

Izhaja desetkrat na leto in velja 2 K 40 v. Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo pod naslovom: Upravništvo „Slovenskega Branika" v Ljubljani, Tržaška cesta 33. Dopise sprejema uredništvo „Slovenskega Branika" v Ljubljani, Strmi pot 4.

Leto I. V Ljubljani dne 1. sušca 1908. Št. 2.

Sprejem.

V hudih časih je vstal „Slovenski Branik". Na mejah in v osredku — vsepovsod grozi nevarnost slovenstvu. Naše staro ozemlje se krči. Odkar se piše zgodovina našega rodu in smo sosedje z Nemci in z Italijani, ni skoro drugih vesti na njenih platnicah, kakor da so se zopet pomnožili slovenski grobovi. A nevarnost je danes hujša, nego je bila v minulih dobah. Sedaj so se naši narodni nasprotniki dobro premišljeno organizirali in si naredili načrt, kako bodo nastopali proti nam, da si čimprej prisvoje vse naše ozemlje in potujčijo naš narod. Vse njihove šole in društva, vsi njihovi zavodi in podpore — vse ima edin končni smoter: osvojitev slovenske posesti, zator slovenstva.

Naval tujstva bi moral najti Slovence vseh strank strnjene v močno odbojno zvezo. Vsaki stranki bi morala biti vodilna zvezda v prvi vrsti: ohranitev slovenstva, v drugi vrsti šele strankarska korist. Vse bi morala prešinjati misel: sovrag je blizu, njega treba najprej odbiti. Ko so pred štirimi stoletji zaplapolale grmade po naših gorah in naznanjale pretečo nevarnost, hiteli so mladeniči, možje in starci na branike, nehali so medsebojni razpori, roka ob roki, dlan ob dlani je delala vztrajno za rešitev domovja in ni mirovala, dokler je bil sovražnik v deželi. Efijaltov ni bilo.

Žal, da sedaj ni tako. Tujega navala ne grade krepki braniki. Na odbojno zvezo stoječo nad strankami sedaj niti misliti ni. Obrambno

Digitized by Google

društvo „Našo stražo“, ki bi nam morala biti nekako to, kar so bile prednamcem grmade, je pokopala slovenska malomarnost. D. sv. C. in M. napadajo strastno Slovenci sami. Naš najnadarjenejši slovenski pisatelj se v svojih spisih dosledno norčuje iz rodoljubja, ki je vstvarilo to, kar imamo. Najmočnejša stranka na Slovenskem v svojem volilnem oklicu ne omenja slovenske narodnosti in borbe za njena prava.

V takih časih je vstal „Slovenski Branik“. Vzbudila ga je živa želja združiti vse tiste naše življe, ki jim še ni zamrl narodni čut in se zavedajo grozeče nam nevarnosti, navduševati jih za borbo, dajati jim migljaje, kazati jim postojanke, ki jih je zavzel ali se jih hoče polastiti naš nasprotnik.

Nekako strahoma smo razposlali prvo številko „Slovenskega Branika“ križem domovine — kako jo sprejmo rojaki? Mnogo jih je radostno pozdravilo „Slovenski Branik“. Priznali so, da je tak list potreben in da je njegov namen plemenit in odprli so mu gostoljubno vrata. A precejšnje število „Slovenskega Branika“ je prišlo nazaj z opazko: ne sprejmem. Slovenska duhovščina, nekdaj buditeljica in širiteljica slovenske narodne ideje, je razen malih častnih izjem vrnila „Slovenski Branik“. Zato pa smo prejeli navdušene izjave o listu in njega smotru od slovenske akademične mladine, ki je voljna duševno podpirati „Slovenski Branik“ in ga širiti. Slava ji! Došli so nam pozdravi od mnogih drugih rodoljubov. Zanimivo; prvi pozdrav je dobil naš list iz Berolina, najsrčnejšo dobrodošlico pa iz ogrožene slovenske Koroške; priobčujemo jo v nastopnem:

Iz Korotana. Bodi srčno pozdravljen „Slovenski Branik“! Združi razprte krvne brate v eno samo močno bojno četo za boj v ohranitev naše narodnosti v staroslavnem Korotanu, svobodni domovini naših svobodnih, neodvisnih vojvod. Vsak res narodno misleči koroški Slovenec naj skrbi, da prideš v zadnjo gorsko kočo, kjer se še govori mila naša materinščina.

Potrebnejše nego vsa poročila o umoru portugalskega kralja, o bolezni dunajskega župana ali o verski svobodi na Ruskem so besede, ki zbujajo ljudstvo k samostojnemu mišljenju v narodnih stvareh in dalje naprej do samostalnega nastopanja v važnih narodnih zadevah. Ljudstvo naj se vzgaja tako, da bo znalo razumeti ono slavno češko geslo: „V pracení a vědění je naše spasení.“ (V delu in znanju je naša rešitev.“) Tega gesla so se držali naši severni bratje in so danes narod, ki ga mora spoštovati celo oholi Nemec. Narod naj se dovede

Digitized by Google

do spoznanja, da mu nič drugega ne more pomagati kakor šola, urejena po zdravi pameti in osnovana na narodni podlagi. Dal Bog, da bi se tudi nam enkrat zjasnila vremena in sijale milejše zvezde kakor zdaj.

Slovenski koroški učitelj.

Zadnje in predzadnje ljudstveno štetje na Koroškem.

Sledeči podatki so sestavljeni na podlagi popisa v „Leksikonu občin za Koroško“, (izšel l. 1905.) in v „Specijalnem repertoriju krajev na Koroškem“ (izšel l. 1894.). Je to torej uradna statistika, izdana od centralne statistične komisije.

Ne bodem raziskoval, v koliko imajo prav oni, ki trdijo, da je vse čista resnica, kar se je dobilo na podlagi občevalnega jezika, ali pa oni, ki omalovažujejo upadke Slovencev, rekoč: so nas pač šteli Nemci. — Ako bi pritegnil enemu, kakor drugemu, bi gotovo padel v ekstreme.

Dosedaj se je nekako prikrivalo, kako nazadujemo. Ponekod so bili ljudje celo tako drzni, da so trdili: naše šanse so veliko ugodnejše, kakor nasprotnikove. Mogoče je bilo res, ali obdržali jih nismo, a to se je naznanilo le tako mimogrede, da ni nihče opazil. To ni bilo zdravo.

Spoznajmo se, potem bodemo videli, kje smo slabi in tam zastavimo svoje sile. Nemožato je nasprotnikove moči pretiravati, strahopetno pa zamolčati, kjer nasprotnik res napreduje. Tudi se je delalo preveč s frazami, češ, nazadujemo. Malokdo je še temu verjel. Bilo je preveč obrabljeno. In radi tega smo postavili samo slabo podpirano „D. sv. C. in M.“ nasproti „Schulvereinu“ in „Südmarki“. — Številke naj povedo, kaj je resnica.

V jako megleni luči si moremo predstavljati narodnostne razmere na Koroškem. „Katoliško politično in gospodarsko društvo za Slovence na Koroškem“ recimo našteje 119.800 Slovencev*), uradna statistika pa samo 90.495. Verjetno in skoraj gotovo je, da znači prvo število vse rojene Slovence, med tem ko se drugo približuje onemu, ki znači, koliko se jih pripoznava Slovencem. Tudi Rutar pravi, da je na Koroškem 20.000 Slovencev zamolčanih.

*) Mir, štev. 1. (4. I. 1908.).

Digitized by Google

Ako si ogledamo statistiko, vidimo, da relativno nazadujemo. Czörnig stavi na podlagi popisa iz leta 1851. število koroških Slovencev (brez vojakov) na 95.735, poleg 223.489 Nemcev. Tvorili smo takrat 299·9 ‰ (od tisoča).

Stojimo pa pred faktom, da ne nazadujemo samo relativno, ampak v zadnjih dvajsetih letih tudi absolutno. Padli smo s 102.252, ki smo jih dosegli l. 1880., na 101.030 l. 1890., oziroma na 90.495 duš l. 1900., medtem ko je prebivalstvo napredovalo za 11.872, oziroma 4864 duš. Tako tvorimo sedaj le še **250·8** ‰, medtem ko smo imeli l. 1890. **283·8** ‰, l. 1880. **297·2** ‰, a l. 1857. (po Czörnigu) še **299·9** ‰ vsega prebivalstva.

Ako si ogledamo Koroško po **glavarstvih,** tedaj vidimo, da je samo velikovško samoslovensko*).

Glavarstvo:	l. 1880.	l. 1890.	l. 1900.
Velikovec	**853·7**	**820·9**	**803·6**
Beljak	393·6	379·2	330·8
Celovec	436·3	409·6	322·4
Šmohor	266·3	257·8	248·1
Wolfsberg	43·5	44·1	30·4
Šent Vid	15·6	11·4	1·7
Spittal	1·1	0·6	0·0

Velikovško glavarstvo je tudi edino, kjer je večina slovenska. Mešana so Beljak, Celovec in Šmohor, samonemška pa Wolfsberg, Šent Vid in Spittal.

Šent Vid, nekdanja stolica slovenskih vojvod, je sedaj središče čisto nemškega okraja. Zadnja občina, kjer so tvorili Slovenci še l. 1890. 1/4 prebivalstva (Sv. Janez na Brukli), je danes popolnoma ponemčena.

Absolutno smo nazadovali tako: Celovec (za 5418), Velikovec (2757), Beljak (2037), Wolfsberg (536), Šent Vid (516), Šmohor (194), Spittal (25).

Razvidi se iz naštetega, da smo relativno kakor absolutno najbolj padli v celovškem okrajnem glavarstvu, **napredovali** pa absolutno, kakor relativno **nikoder.** (O navideznem uspehu v Celovcu samem, pozneje.)

*) Velja pravilo, da je kraj oziroma okraj samoslovenski (ali samonemški), ako druga narodnost ne presega 1/5 vsega prebivalstva. Nekateri zahtevajo celo 1/4.

Digitized by Google

Izmed 28 **sodnijskih okrajev** so naslednji, kjer prebivajo Slovenci v večjem številu:

	l. 1880.	l. 1890.	l. 1900.
Doberla Ves	969·0 ‰	957·1 ‰	927·8 ‰
Železna Kaplja	843·6	892·6	842·4
Rožak	965·2	872·4	875·0
Borovlje	916·4	869·6	749·3
Pliberk.	870·2	817·7	839·7
Podklošter	723·2	795·8	686·2
Velikovec	770·5	728·6	677·4
Celovec	557·8	513·5	373·8
Šmohor	474·2	459·6	437·8
Trbiž	364·6	360·2	296·8
Beljak	237·6	229·2	196·7
Št. Pavel	134·8	136·6	99·4
Svinec	67·3	48·1	5·6
Feldkirchen	0·0	0·2	4·7

Samo v sedmih okrajih imamo sedaj večino, medtem ko smo jo preje imeli še v osmih. (Odpadel Celovec.) — Samoslovenski okraji so štirje, preje pet. (Odpadle Borovlje). Beljak je pa postal samonemški okraj.

Absolutno smo povsod nazadovali (izvzemši Feldkirchen, kjer smo za 89 duš napredovali), najbolj pa v sodnijskem okraju celovškem (za 4158), velikovškem (1465), boroveljskem (1349), podklošterskem (1270), doberlaveškem (590), pliberškem (538), šentpavelskem (512), svineškem (499).

Relativno pa smo najbolj nazadovali v sodnijskem okraju celovškem (za 139·7 ‰) boroveljskem (120·3), podklošterskem (109·6), trbižkem (63·4), velikovškem (51·2), železnokapeljskem (50·2), svineškem (42·5), šentpavelskem (37·2), beljaškem (31·5).

(Dalje prihodnjič.)

Šolski učenci za Družbo sv. Cirila in Metoda.

Družba sv. C. in M. zbira rabljene poštne znamke; posebno dobrodošle so ji jubilejske znamke. Priporoča se tudi nabiranje in upošiljatev stanjolnega papirja.

Digitized by Google

Kakor se nadeja dohodkov po istih sredstvih nemški „Schulverein“ — v skladišču ima že cele zaboje tega blaga — za svoje agresivno potujčujoče namene v našem slovenskem ozemlju, med našim narodom, tako naj se nabirajo rabljene poštne znamke in stanjolni papir tudi v skladišču naše družbe, kar ji bode dalo prej ali slej gmotnih sredstev proti sovražnim navalom tujih narodov na našo narodno posest.

Pri tem nam morejo biti pomožni naši šolski učenci. Te naj opozarjajo roditelji na zbiranje rabljenih poštnih znamek in stanjolnega papirja za našo družbo in to izza trojnega nagiba in namena.

V prvi vrsti je uvaževati gmotno stran družbe sv. C. in M. Škoda, da bi se proč metale rabljene poštne znamke — posebno še jubilejske — in stanjolni papir, kar bi se moglo kdaj dobro razpečati in skupiček obrniti v slovenske narodne koristi.

Ako oče in mati otroku prigovarjata, da naj nabira to blago za šolsko družbo, zbujata v njem hkratu ljubezen do domače šole, kjer govori učenec z domačim učiteljem v domačem lepem jeziku in mu je torej dana prilika, da se more učiti in izobraziti. Koliko otrok našega rodu nima te prilike, te sreče!

Še tretji moment, ki je velike važnosti, je dejstvo, da se na ta način seznanjajo že otroci s prekoristno družbo sv. C. in M., v njihovih srcih pa se neti žar ljubezni do roditeljev, do slovenskega jezika, do slovenske domovine. Tako narodno delo zbuja malčku narodno samozavest, češ, tudi jaz, dasi sem še majhen, delam za družbo sv. C. in M. On je ponosen in se čuti koristnega člana slovenstva. V njem zažari hrepenjenje, da bi le skoraj mogel naši šolski družbi dajati namestu obrabljenih znamek denarne darove.

Priporočam cenjenim rojakom, da uvažujejo in praktično izvršujejo ta moj nasvet, ki naj mu dodam še nekaj pripomenj o načinu nabiranja.

V zbirko je sprejeti vsako nepokvarjeno znamko. Tuje znamke so seveda več vredne, nego domače avstrijske, stare več, nego sedanje razen jubilejskih. Znamek ne treba odlepljati od pisma, temveč naj se varno izstrižejo tako, da se jim robovi ne pokvarijo. Pusti naj se še malo papirja krog znamek. Stare, inozemske in jubilejske znamke naj se ločijo od navadnih. Denejo naj se v poseben zavojček. Kdor namerava poslati družbi sv. C. in M. manjše število znamek, naj jih pošlje z opazko na zavoju: vzorec brez vrednosti. Soran.

Digitized by Google

Krmin in okolica.

Kulturno-narodopisna črtica.

I.

Krmin*) (Kormin, ital. Cormons) je največji trg na Goriškem in šteje 6100 prebivalcev; od teh je 80 (!?) Slovencev, t. j., 1·3% in neznatno število Nemcev (uradniki, železniški uslužbenci); ostala velika večina so Italijani oziroma Furlani. Trg leži ob vznožju zadnjih izrastkov Brd, kateri se proti jugu spajajo v nepregledno furlansko raván. Na severni strani ga obdajajo nekateri griči v višini do 200 *m*, sam trg leži 53 *m* nad morjem. Proti jugu in zapadu pa se širi monotona planjava. Tukaj je zadnja postaja krajevne proge južne železnice Nabrežina-Gorica-Krmin na avstrijskih tleh; oddaljena je od italijanske meje le kake 3 *km*. Trg samnasebi je jako lep, podnebje ima prav italijansko, ker ga proti severnim mrzlim vetrovom varujejo griči, na katerih pobočju se vidijo lepi trtni nasadi; kar je ravnine so večinoma dobro obdelana polja, posejana s turšico in drugo poljščino. Vobče je zemlja tukaj jako rodovitna, zato se pa tudi velik del prebivalstva peča s kmetijstvom. Večji del posestev je v rokah bogatih veleposestnikov, ki so razdelili svoja posestva med kolone (kmete), da jim ti obdelujejo zemljo; ko poberejo vse pridelke, morajo odračunati gospodarjem nad tričetrt teh, le nekaj vrst sadja in primerno množino sena jim prepuščajo v popolno vživanje oziroma v porabo. Gospodar mora plačevati davke, dajati kolonom potrebna gospodarska poslopja, in tistim, ki obdelujejo vinograde, dobavljati žveplo, modro galico itd. To je pač zastarela uvedba, ki ne nudi posebnih ugodnosti, a ljudstvo je nava-

*) Odkod ime Krmin? Pokojni Št. Kocijančič je pisal v „Zgodovinskih drobtinicah po Goriškem nabranih v letu 1853." v „Prijatlu" 1855, str. 320., takole: „Karmin ali Krmin, kar Lahi Cormons pišejo in izgovarjajo, je latinski Cormontium, kakor da bi bilo cor montium = srce ali sreda gor. Meni se je ta izpeljava imena vselej čudna zdela in še sedaj ne morem verjeti, da bi bilo ime tega kraja v začetku latinsko, akoravno je gotovo, da je Karmin stal že za časa rimskega gospodarstva. Kdor pozna lego kraja, bo bržkone mojih misli. Jaz bi poprej rekel, da je ta kra'j v svojem začetku bil čisto slovenski, ker je še sedaj neposredni sosed Slovencev. Slovenci pa so svojim mestom dajali slovenska imena; da je krm, kerm, kermiti itd. slovenska beseda, tudi ni dvomiti. In ker je ta kraj konec rodovitnih laških ravnin, in rajskih Brd, ki so polne sadonosnih dreves in prijaznih vinogradov, tudi tolstih pašnikov, so mu pač po vsi pravici rekli krmin = locus fertilis, alimentorum copiam, futterreicher Ort, kar so po svoji navadi Latinci po svoje skrojili v Cormontium in od tod Lahi Cormons. To je moje mnenje. Kdor ve pa kaj boljega, naj pove."

Digitized by Google

jeno prenašati to breme. Odvisno je pač vse od tega, kakšen je gospodar: jeli dober ali strog. Nekateri gospodarji tako izkoriščajo svoje kolone, da jim ni mogoče več izhajati, in zato se pogostoma selijo drugam — celo v Ameriko. Kolonstvo je razširjeno po vsej Furlaniji in tudi med Slovenci v Brdih, zato se v teh pokrajinah nahajata navadno dva glavna sloja: veleposestniki, oziroma boljši posestniki in koloni; srednje situiranih posestnikov je malo, posebno v Furlaniji. Kako bi se kolonstvo odpravilo, je še težavno vprašanje.

V Krminu ima sedež: okrajno sodišče, davčni urad; tukaj se nahaja: notar, ekskurenda laškega odvetnika iz Gorice in trije zdravniki. Ker spadajo pod ta okraj tudi tri čisto slovenske občine, nameščen je na tem sodišču vedno kak Slovenec, oziroma slovenščine vešč uradnik, tako da dobivajo slovenske stranke slovenske dopise, često se vrine tudi kak laški dopis seveda „po pomoti“, zato pa ve zavedno slovensko ljudstvo, kaj mu je storiti. Polagoma se jih že odvadi nestrpnih razvad.

V trgu samem je mnogo vsakojakih trgovin, in obrt cvete tudi dobro. V bližini trga se nahajata dve tvornici: predilnica in tvornica cementnih izdelkov, kjer ima mnogo delavcev in delavk zaslužka. Izmed trgovin sta dve slovenski; upati je, da se sčasoma število teh pomnoži upoštevajoč, da v krminske trgovine zahaja tudi velik del Slovencev iz bližnjih Brd.

Italijani imajo tukaj šest društev: bralno, delavsko-podporno, kolesarsko, zvezo delavcev in delavk, patrijotično društvo „Austria“ in podružnico „Lega Nazionale“. Pravih zagrizenih Lahov je tudi nekaj, pretežna večina pa je patrijotov, socialnih demokratov in pripadnikov katoliške stranke, katerega mišljenja so tudi tukajšnji vodilni krogi. Kar se tiče pravih zagrizenih Lahov, jih je malo, kakor že omenjeno; ako se je pa potreba zavzeti za kako laško zadevo, tedaj se jih pojavi na pozorišču več, kakor bi se kdo nadejal, in celo taki, na katere bi človek prej ne bil računal. To se je pokazalo posebno sedaj, ko so doznali, da se s prihodnjim šolskim letom otvori tu n a r o d n a š o l a vzdrževana posredstvom naše šolske družbe.

S l o v e n c e v je v Krminu po uradni statistiki celih 80 (!?). Ti so po večini koloni, ki so se naselili sem iz bližnjih Brd, hoteči zagotoviti si boljše življenje, nego so ga imeli na starem bivališču. Mnogi so ohranili svoj materin jezik do danes. V družini govore slovensko, mladina pa je primorana pohajati v laške šole. V Krminu se nahaja namreč petrazredna deška in trirazredna dekliška šola. Za dušno zveličanje svojih župljanov skrbe štirje duhovniki: dekan, dva kapelana

Digitized by Google

in en pomožni duhovnik. Dekan je vešč slovenskega jezika in ga tudi rad govori s svojimi župljani.

V prejšnjih časih se je mnogo semkaj naselivših se Slovencev poitalijančilo po asimilacijskem procesu, nekaj tudi vsed odvisnosti od laških gospodarjev. Drugi del slovenskega prebivalstva v Krminu tvori: nekaj posestnikov, in en veleposestnik; med železniškimi uslužbenci, finančnimi stražniki in uradnimi slugami je tudi nekaj svojega slovenskega pokolenja zavedajočih se oseb.

Glede na dejstvo, da bi se lahko slovenski naraščaj v doglednem času poitalijančil, kar bi bilo neizbežno v sedanjih razmerah, smatrali so tukajšnji rodoljubi za neobhodno potrebo priboriti si slovensko šolo. V to svrho so se obrnili na našo šolsko družbo, ki je utemeljeni prošnji ugodila. Posrečilo se je omenjenim goriškim rodoljubom, ki so pravi vzor rodoljubne požrtvovalnosti, kupiti primerno poslopje za šolo, in sicer prav v sredini trga. S prihodnjim šolskim letom se otvori v Krminu slovenska šola; tedaj bo izpolnjena iskrena želja tukajšnjega slovenskega prebivalstva. Ker bode naša šolska družba s tem obremenjena za nekaj stotakov, prihite naj ji rodoljubi na pomoč z mnogobrojnimi prispevki. Apelujemo na slovensko občinstvo, naj se ob vsakojakih priložnostih spominja zapuščene slovenske krminske dece z radovoljnimi darovi, katere naj se blagovoli pošiljati naravnost na družbino vodstvo v Ljubljano. Poznavajoč srca naših rodoljubov smo prepričani, da naša iskrena prošnja ne ostane brez odmeva in v to pomozi Bog.

R. Orel.

Slovenci, podpirajmo našo družbo sv. Cirila in Metoda!

Družba sv. Cirila in Metoda.

Iz vodstva.

188. vodstvena seja družbe sv. C. in M. dne 31. prosinca t. l. se je bavila s proračunom za leto 1908. Poslovnik organizacijskega odseka se je odobril. Stavljeni so bili predlogi zaradi denarne podpore neki šoli. Odpoved šolskih sester na Muti, ki so naznanile, da odidejo o veliki noči, se je vzela na znanje in se je sklenilo, da se mesto nadučitelja takoj razpiše. Obrok za prošnje do 16. dne svečna.

Proračun družbe sv. C. in M. za 1908, sestavljen od družbinega knjigovodje in potrjen v vodstveni seji dne 31. prosinca, kaže stroškov

Digitized by Google

99.514 K 96 v, a dohodkov 84.450 K, torej nepokritja 15.064 K 96 v. Navedene številke nas kličejo na delo, da dospe v družbino blagajno letos sto tisočakov in še več.

Na VIII. seji gospodarskega odseka družbe sv. C. in M. so se odobrili računi nekaterih šolskih zavodov za 1907. Priporoča se zbiranje znamek zlasti jubilejskih. Sprejelo se je naznanilo Edisonovega kinematografa, da ob svojem času naredi predstave na korist družbi sv. C. in M. v „Narodnem domu".

Na V. seji šolskega odseka dne 24. svečna t. l. se je razmotravalo navodilo vrtnaricam šolskih vrtcev, ki ga je bil sestavil mestni učitelj Fran Skulj. Storil se je sklep, da se priporočita šolskim vodstvom o cesarjevem jubileju za nakup knjižici: T. Zupan, Naš cesar Fran Josip I. in Fr. Hubad, Franc Jožef I., ki jih ima družba več tisoč izvodov v zalogi.

Podružnice.

„Izza kongresa." Kdo bi bil mislil leta 1821. na družbo sv. C. in M.? Na kongresu so obravnavali drugačne stvari, in vendar je obrodil ta imenitni sestanek kronanih glav izza naporov rodoljubnega ljubljanskega ženstva zlasti tistega, kar ga je zbranega v šenklavško-frančiškanski in v šentjakobsko-trnovski ženski podružnici lep sad naši družbi: 4505 K 75 v. Toliko vsoto je vrgla veselica prirejena dne 2. svečna t. l. v „Narodnem domu". Družba je za to v denarnem in moralnem oziru prevažno prireditev hvalo dolžna prav posebno obema načelnicama: g. dr. Tavčarjevi in g. Zupančičevi.

Tržaški podružnici sta dne 15. svečna t. l. priredili sijajen ples na korist družbi sv. C. in M.

Oživele podružnice: v Metliki, v Vipavi in prva belokranjska ženska podružnica.

Nova podružnica družbe sv. C. in M. se ustanovi spomladi za Borovlje in okolico. Pravila je že potrdila c. kr. dež. vlada v Celovcu.

Podružnica na Vranskem. Na občnem zboru podružnice sv. C. in M. je bil izvoljen sledeči odbor: Učitelj Rudolf Vrabel, predsednik; učiteljica gdč. Bebica Kolšek, tajnica; učitelj Ivan Jakše, blagajnik; gospa Anica dr. Karbova, Josip Rotner, Karol Košenina, namestniki. Iz tajnikovega poročila je bilo razvidno, da je podružnica priredila 10 predavanj (Dr. Karba 1, Ivan Jakše 3, Rudolf Vrabl 6). Sprejeli so se tile predlogi: Podružnica priredi poletu pod milim nebom veliko

Digitized by Google

veselico. Naprosi se veščega govornika, da razjasni pomen družbe. Naj se nadaljujejo predavanja in prirejajo zabavni večeri. Vrste se naj večkrat odborove seje. Podružnica se naroči na „Sl. Branik“ in pristopi kot ud h „Glasbeni Matici“. Za denarne podpore se naprosi občine: Vransko, Jeronimsko in Prekopo, okrajni zastop vranski, posojilnico pa za zvišanje prispevka. Sprejet je bil tudi predlog, naj se pozove vodstvo družbe, da prenaredi pravila v toliko, da se smatrajo vsi prispevki podružnice, bodisi iz nabiralnikov, bodisi narodni davek in ob raznih prilikah nabrane vsote, kot donesek podružnice; ker je mnogo podružnic, ki jim časih ni mogoče prirediti veselice, pa drugače pridno zbirajo denar, v družbinem koledarju pa ni nikakršnih izkazov, kar provzroči, da izgube člani veselje do nabiranja. (Op. ur.: „Sl. Branik“ radostno pozdravlja živahno narodno delo vranskih rodoljubek in rodoljubov. Glede na predavanja je vranska podružnica vzornica, ki naj bi jo posnemale druge podružnice. Radi zadnje točke, omenjene v velec. dopisu, prosimo, da bi se slavna podružnica blagovolila obrniti na vodstvo družbe sv. C. in M.)

Družbini zavodi.

Število otrok v družbinih vrtcih je znašalo v začetku šolskega leta 1907/8 ... 881, dosedaj jih je izstopilo 32, ostane jih torej 849.

Družbine vesti.

Veledušen dar v znesku 1500 K je naklonil ljubljanski mestni zastop družbi sv. C. in M. Ko zahvalno omenjamo tega izrednega daru, pozivamo vse slovenske občine, kolikor jih je v narodnih rokah, da posnemajo zgled naše bele Ljubljane.

V spomin pokojni prvomestnici Mariji Trčkovi je nabrala šentpeterska ženska podružnica pokroviteljnino. To je najlepši venec na krsto nepozabne načelnice.

Nova pokroviteljica je postala ženska podružnica v Velikih Laščah; zastopnica bo gčna Kristina Grebenčeva. Slava rodoljubkam!

Nabrežinska občina je sklenila uporabljati na svojih dopisih narodni kolek družbe sv. C. in M. Slovenske občine, posnemajte rodoljubne Nabrežince!

Volilo. Nedavno je umrla v Ljubljani kuharica Jera Kavčičeva, ki je volila družbi sv. C. in M. 50 K. Blag ji bodi spomin!

Digitized by Google

Volila, ki jih je prejela družba sv. C. in M. v minulem letu, so znašala 3295 K 90 v. Slava vsem, ki so se v svojih oporokah spominjali naše šolske družbe! Naj bi našli mnogo posnemalcev!

Narodni kolek bi lahko družbi sv. C. in M. prinašal obilne dohodke, ko bi se vdomačil po vseh slovenskih pisarnah in povsod tam, kjer se pišejo slovenska pisma. Lani se ga je prodalo 272.782 komadov.

O božiču in o novem letu 1908 se je razšlo križem sveta 33.000 družbinih razglednic. Rojake opozarjamo, da naj si o pravem času naroče iz družbine pisarne velikonočne razglednice.

Računski listki, ki so prišli v promet meseca vinotoka 1907, so se po narodnih kavarnah in gostilnah brzo prikupili gostom. Narodnjakom bodi dolžnost, da jih zahtevajo povsod. Zadnje tri mesece min. l. se je izvedlo računskih listkov 58.670 kosov, meseca prosinca t. l. pa 20.577. Računski listki so po 2 vin.; odjemalci dobe 10 odst. popusta.

Nabiralnikov je porazdelila družba sv. C. in M. leta 1907. sto in petdeset. Vanje se je nakapalo darov 1318 K 56 v. Družbin blagajnik želi, da bi se konec vsakega meseca ali vsaj na dva meseca izpraznjevali nabiralniki in denar poslal s položnico družbi. Vselej naj se pristavi, iz katerega nabiralnika je denarna poslatev, da se potem vknjižba pravilno zvrši.

Sprejemnice z lepo sliko sv. C. in M. je izdala lani naša družba. Podoba naših blagovestnikov, dejana v okvir, naj bi zaljšala slovenske izbe. Družba jih prodaja po 20 vin. Leta 1907. se je prodalo podob sv. C. in M. za 93 K 64 v. Družbini prijatelji naj si jih blagovole naročiti.

Družbin promet m. prosinca 1908: dohodkov 7019 K 64 v, stroškov 4478 K 23 v, torej prebitka 2541 K 41 v.

Slovenci, kolkujmo pisma z narodnim kolkom!

Zamejni Slovenci.

Beneški Slovenci zopet žalujejo po dveh slovenskih duhovnikih. Umrla sta bivši ažlinski kapelan Jakob Tropina in župnik pri Sv. Lenartu Fran Skavnik. Smrt vsakega slovenskega duhovnika na Beneškem pomeni nenadomestno izgubo za slovenstvo.

Slovenska šola v Aleksandriji se je odprla meseca vinotoka 1907 na Rue Salah El Dine prav sredi mesta. Dosedanji uspeh je izvrsten in šola bo na neizmerno korist slovenski aleksandrijski naselbini. Naše

Digitized by Google

dece je tamkaj nad 200. Spomladi minulega leta se je osnovalo „društvo za ustanovitev ljudske šole v Aleksandriji“. Predsednik mu je inžener A. Leban, tajnik odvetnik dr. Wolff, blagajnik A. Ozretić, inžener, Rue Ibrahim 27, ki sprejema darove. Za novo šolo ima lepe zasluge frančiškan o. Benigen Snoj, slovenski dušni pastir v Aleksandriji, ki je uvel o gotovih časih v ondotni samostanski cerkvi slovenske propovedi za naše naseljence. Rojaki, žrtvujmo kak dar za afriške Slovence, da jim ne zanikne slovenska šola!

Slovenci, kupujmo narodno blago, ki se prodaja v prid družbi sv. Cirila in Metoda!

Z narodnega bojišča.

Sredi kočevskega mesta je kupila „Zveza slovenskih zadrug“ Petschejevo hišo, kjer se nahaja gostilna in prodajalna. Slovenski živelj, ki ga je mnogo v Kočevju, je našel meseca svečna t. l. z rečenim nakupom čvrsto točko, krog katere začne zbirati svoje dosedaj razkropljene moči.

Novi narodni tovarni. Ljubljanska kreditna banka je kupila bivšo Fröhlichovo pivovarno na Vrhniki. Pivovarna se bode povečala in modernizirala. Naj bi vsi slovenski gostilničarji se ravnali po geslu „svoji k svojim“ in odjemali pivo le pri slovenskih pivovarnah! Ti pa, slovensko občinstvo, zahtevaj povsod pivo le iz slovenskih, narodnih pivovaren!

V Ljubljani se je ustanovila meseca grudna m. l. delniška družba kranjskih opekaren z osnovno glavnico 400.000 K. Družba zgradi veliko parno opekarno v Kosezah pri Ilirski Bistrici, ki bo na leto proizvajala osem milijonov kosov opeke. Osnovani sta obe družbi le z domačim, slovenskim kapitalom.

Okrajni zastop v Brežicah je bil dosedaj v nemških rokah. Dne 17., 18. in 19. svečna t. l. pa so sijajno zmagali pri volitvah združeni Slovenci. Padla je zopet nemška postojanka. Živela narodna sloga!

Pri Sv. Primožu nad Muto na Štajerskem so zmagali Slovenci pri občinskih volitvah. Poleg 10 Slovencev so v odboru 3 Nemci.

Sodišča v slovenskih okrajih na Štajerskem zasedajo Nemci. Na mesto dosedanjih dveh slovenskih sodnikov v Konjicah in v Šoštanju je poslala nam vedno pravična vlada dva Nemca. Isto se je

Digitized by Google

zgodilo pred nekaterimi meseci v Laškem trgu. Kar je še slovenskih sodnih uradnikov na slov. Štajerskem, morajo vsi hote ali nehote prijeti za popotni les in oditi iz svojega rodnega zavičaja. Vlada jih pošilja ali v Nemce ali pa na Kranjsko. Ako se temu premišljenemu preganjanju ne postavijo po robu slovenski poslanci, ne bo v kratkem na nobenem sodišču slovenske Štajerske nijednega našega sodnika.

Štajerski „Narodni svet“ pridno nabira statistične podatke z jezikovne meje.

Trgovsko-obrtna zbornica na Spodnjem Štajerskem. V zadnjem času se je mnogo pisalo o ustanovitvi češke trgovske obrtne zbornice v Kraljevem Gradcu. Tudi Nemci zahtevajo sedaj svojo južnočeško zbornico v Budjejovicah. Tako se borijo drugi narodi za svojo gospodarsko osamosvojo, mi pa se zadovoljujemo z drobtinicami, ki padajo z vladine mize. Štajerski Slovenci že dolgo krvavo občutijo pomanjkanje lastne trgovsko-obrtne zbornice, saj so pri graški brez pravic. Naše trgovstvo in obrtništvo je že dovolj razvito, da se lahko upravlja samo. Misel je izprožena, treba jo le žilavo in energično izvesti do zmage. Gospodarska ločitev od Gradca bodi v prvi vrsti naš program.

Križevska opekarna. Na Štajerskem se je osnovala družba z omejeno zavezo z glavnico 300.000 K, ki prevzame opekarno v Križevcih na Murskem polju. To podjetje je gotovo v narodnem in gospodarskem oziru za štajerske, zlasti obmejne Slovence velike važnosti.

Brezno ob Dravi na Štajerskem. Kako malo narodnega ponosa imajo pri nas ljudje, je razvidno iz tega, da je sklenil naš občinski odbor samo nemško uradovati, in to pri 91% Slovencev. Dva nemčurska mogočneža zapovedujeta celi občini, seveda, ker je revna in pri njima zadolžena. Slovenski denarni zavod bi izpremenil razmere mnogo na boljše. Knjižnica, ki jo ustanovi pri nas podravska podružnica „Prosvete“, bo jako blagodejno vplivala na naše nezavedne občane. Premožnejši slovenski listi naj bi se brezplačno pošiljali v naš kraj, da bi izpodrinili jako nevarnega „Štajerca“, ki je pri nas grozovito razširjen. Naša dvorazredna šola goji v otrokih le nemški fanatizem, istotako v bližnji Velki, kjer gospoduje znani, od nemškega „Schulvereina“ podpirani Arich. Okoliške občine, ki so to šolo pozidale, so vse v slovenskih rokah in vendar mirno gledajo, kako jim ta renegat mladino odtujuje! Seveda, če sami hočemo biti sužnji, nam ni rešitve . . .

Slovenski zmagi na Koroškem. Zopet beležimo vesele novice iz Korotana. Občina Svetna vas je naša. Na občinskih volitvah dne

Digitized by Google

13. svečna t. l. je v vseh treh razredih zmagala slovenska stranka. Takisto sijajno so zmagali Slovenci na občinskih volitvah v Globasnici.

V vernberški občini, ki je nedavno prišla v slovenske roke, se nahaja vas, kjer so se naselili Čehi — godci. Žal, da so ti slovanski priseljenci vedno o volitvah stali na strani naših narodnih nasprotnikov.

V prvi številki „Korošca“ se ogreva neki dopisnik za razdelitev občine Spodnji Dravograd. Kakor mu iz gospodarskega stališča pritrjujemo, takó smo z ozirom na narodnostno izgubo, ki bi jo nam vsekali nasprotniki s to razdelitvijo, odločno proti njej. Vsa politika slovenskega prebivalstva na Koroškem mora iti za tem, da dobimo politično upravo v svoje roke. Le takó je rešitev koroškega slovenstva še mogoča! Ne iz trgov in mest na deželo, ampak iz dežele v trge in mesta bodi naše geslo. Imamo v obmejnih krajih že itak takó strahovito malo trgov v svoji oblasti, pa naj izpustimo še to, kar že držimo? Dolžnost drž. poslanca Grafenauerja pa je, da prepreči to razdelitev, dokler je še čas.

„Drava“ je društvo, ki mu je namen podpirati slovenske dijake v Beljaku in sploh Slovence v beljaškem okraju. Dne 16. svečna t. l. je imela „Drava“ občni zbor v Brnci. Največ je vrgel društvu v minulem letu narodni kolek — krog 800 K — in kresna veselica ljubljanskega „Sokola“. Društvena imovina šteje sedaj 1719 gld. „Drava“ je podpirala dijake, dala nekaj brezobrestnih posojil, podarila šentjakobski šoli 200 K in učiteljskemu domu 100 K. To društvo je največjega pomena za Slovence v Beljaku in okolici, zato „Dravo“ najtopleje priporočamo v podporo. Darove sprejema njen prvomestnik župnik Jurij Trunk pri Sv. Križu pri Beljaku.

Kmetijska družba za koroške Slovence. Odbor „Katoliškega političnega in gospodarskega društva za Slovence na Koroškem“ je v seji dne 3. svečna t. l. sklenil, da naj se osnuje za koroške Slovence posebna kmetijska družba. To je jako važen korak, ki so ga storili naši bratje v Korotanu. S tem je položen temelj gospodarski osamosvojitvi koroškega slovenstva. Dosedanja nemška kmetijska družba v Celovcu se je pač lepo razvila, šteje že 150 podružnic in krog 8500 članov in izdaja nemška kmetijska poročila. Koristi od nje pa nimajo slovenski kmetje, nego samo nemški, ki imajo vrhtega blizo 30 konjerejskih in 36 čebelarskih društev in zavarovalnico za živino, broječo 104 podružnice. Celovška kmetijska družba se je vedla doslej tako, kakor bi ne videla koroških Slovencev. Njeno pristransko delovanje

Digitized by Google

je prejelo z navedenim sklepom „K. p. i. g. d.“ zaslužen odgovor. Slovenski koroški kmetijski družbi želimo vsestranski plodoviti razvoj.

Narodno delo v Gorici. V Goriškem obmestju je polno slovenskega življa: na Stari gori, Grčini, Rožni dolini, Stračicah, Cingrafu in drugod. Tu je obširno poprišče narodnemu delu, ki se ga je čvrsto lotila „Zveza narodnih društev“. Jela je ustanavljati izobraževalna društva. Prvo, namenjeno Stari gori in Rožni dolini, že deluje; naj mu slede skoro še druga.

Narodno knjižnico je otvorilo tamburaško in pevsko društvo „Svoboda“ v Renčah pri Gorici dne 26. prosinca t. l. Naprej žareča luč prosvete!

Akad. ferijalno društvo „Balkan“ se je sestalo pred dobrim letom. Namen mu je širiti omiko in z njo vred narodno zavednost na tržaškem ozemlju. Pričelo je svoje rodoljubno delovanje na Opčinah, kjer je otvorilo pred pol letom knjižnico (krog 200 knjig). Ljudstvo si željno izposojuje knjige in knjižničar čestokrat obžaluje, da nima na razpolago več primernega čtiva. Openska knjižnica je privabila v svoje krilo celo nekaj takih Slovencev, ki so se o volitvah družili z italijansko stranko. Druga „Balkanova“ knjižnica je nameščena pri Sv. Ivanu (krog 160 knjig); tretja bo v Bazovici, četrta v Rocolu. Snuje se knjižnica v Koprivi na Krasu, kjer bo tudi „Balkan“ sodeloval. Naši primorski dijaki so se skazali vrle delavce na prosvetnem narodnem polju, podpirajmo njihovo društvo s knjigami in novci, da nam učvrste slovenstvo ob jadranskem morju.

Slovenci, vžigalice družbe sv. Cirila in Metoda so izvrstne; rabijo naj se v vsaki slovenski hiši!

Obrambno delo naših bratov.

Češki dijaki izdajajo že 4. leto svoj manjšinski list namenjen narodni samoobrambi pod naslovom „Studentský Obzor menšinový“. — Slovenski dijaki, priporočajte in razširjajte edini slovenski obrambni list „Slovenski Branik“!

„Dijaška šola Havličkova“ — tako se bo imenovala narodna šola, ki jo osnujejo češki dijaki v občini, kjer nemška šola potujčuje že tretji rod. Med najbolj ogroženimi občinami se nahaja ta kraj na 4. mestu. Češko dijaštvo se je z njemu lastno vnemo oprijelo nabiranja denarnih

Digitized by Google

prispevkov in upa, da se šola otvori že prihodnjo jesen. Radostno priznavamo, da ima naša družba sv. C. in M. v slovenskih dijakih vnete pospeševatelje. Naj jih zgledi čeških tovarišev bodre še na vztrajnejšo delavnost.

Zrno do zrna pogača! Obiskovalci znane gostilne „u Fleku" v Pragi so zložili po dveh vinarjih leta 1907. za „Šolsko Matico" 4008 K 38 v, za druge narodne svrhe pa 5711 K 82 v, skupaj torej 9720 K 20 v. V isti gostilni se je nabralo po dveh vinarjih od leta 1880. do konca leta 1907. skupaj 100.144 K 60 v. Dosledno, vztrajno in sistematično nabiranje krajcarskih darov je, kakor nas ta zgled uči, lahko važen činitelj v kulturnem življenju naroda. Posnemajmo Čehe!

Ravnatelj Kopřiva v Železnem Brodu na Češkem je stavil češki javnosti predlog, da naj vsi češki državni in avtonomni uradniki, profesorji, učitelji itd. ob vsakem povišanju v uradu darujejo 1 K „Osrednji Šolski Matici". Ta misel je jako lepa in bi bilo le želeti, da najde tudi pri nas odmeva. 1 K pri takó veselih prilikah, kakor je povišanje v višji plačilni razred, položiti na oltar domovine, gotovo ni preveč zahtevano. Razni potusi in kroki naj naredijo mesto realnemu delu v prid naši šolski družbi.

Poljaki so pridobili v 12 letih 100.000 ha nemškega sveta. Leta 1905/6 so Nemci pridobili 3421 ha poljskega ozemlja, Poljaki pa nemškega 26.171 ha. Svoj svet prodajajo Nemcem le nemški veleposestniki, Poljaki pa svojega držé in množé. Bülow je dejal, da bo v 20 letih zmaga Poljakov popolna, ako pojde to tako dalje. Strah Nemcev pred Poljaki je razviden iz protipoljske predloge v pruskem parlamentu, ki je sramota za ves nemški narod, ki se toliko baha s svojo „kulturo".

Razpuščena poljska Šolska Matica se pripravlja na likvidacijo. Nabrala si je precejšnje zaklade in ruska vlada sedaj vreba, kam pride ta denar. Po pravilih bi se moralo imetje Matičino oddati kakemu sličnemu društvu in prav v tem tiči velika nevarnost: ali utegne priti denar v slabe roke, ali ga dobi kak podpore dostojen zavod, ki pa zato postane vladi sumljiv in ga čaka preganjanje.

V Lvovu se je dne 31. grudna 1907 vršila skupščina odposlancev poljskih društev v Galiciji. Sklenilo se je pozvati vse prebivalce in lastnike javnih lokalov, naj od 1. prosinca odpovedo vse nemške časnike, ki izhajajo v Nemčiji, zaradi krivičnega postopanja pruske vlade proti Poljakom.

Gališki poljski poslanci so do najnovejših časov več ali manj podpirali nemštvo v naši državi na škodo Čehom in Slovencem. Sedaj

Digitized by Google

pa so jeli okušati nemško hvaležnost. Nemški živelj se organizuje tudi v Galiciji in prva posledica temu nastopu bo otvoritev nemške srednje šole na poljski zemlji gališki.

Istrska posojilnica v Pulju je kupila za „Narodnim domom" veliko zemljišče, obsegajoče 1200 sežnjev za 200.000 K. Zgradila bode tu več hiš. Ta nakup je znak lepega napredka Slovanstva v Pulju, znak narodne zavesti in probuje.

Rojaki, zedinimo se, ker je naša meja v veliki nevarnosti!

Kaj delajo naši narodni nasprotniki?

19. dan svečna 1908 je važen v naši zgodovini. Dozorel je prvi očividni sad našega razpora. — Nemcem je otvorila tistega zlokobnega dne vlada nemško nacijonalno gimnazijo v Ljubljani, za sedaj štirirazredno, a sčasoma višjo. Vstala je v našem osredku zopet nemška trdnjava, ki bodo izhajali iz nje bodoči državni uradniki za Kranjsko. Vkratkem odpre kranjska hranilnica svoje zaklade in obsuje dijake novega zavoda z ustanovami in podporami. Nemci so dobili, po čemer so hrepeneli; ali pa je 19. dan svečna 1908 prinesel slovenščini le trohico več pravic na obeh ljubljanskih gimnazijah in na kranjski in novomeški gimnaziji? Žalostna nam majka!

V Tržiču na Gorenjskem ima „Südmark" svojo podružnico. Da bi njeni člani ne omrznili za mater Nemčijo, jih je prišel „Südmarkin" potovalni učitelj dne 10. svečna t. l. ogrevat. Sklenili so osnovati v Tržiču nemško ljudsko knjižnico.

„Südmark" je dala za razširjenje nemške šole v Ormožu na Štajerskem 6000 K.

Nemški Schulverein je tekom 25 let svojega obstanka na jezikovni meji v 46 šolah nemški vzgojil 69.000 otrok. „Südmark" pa je na doslej slovenski meji nakupila 300 oralov slovenske zemlje in na njej naselila nemške kmete. Samo v Št. Ilju v Slovenskih Goricah je lani nakupila 200 oralov, kar znači, da hočejo Nemci ob južni železnici od Spielfelda do Maribora pretrgati slovensko ozemlje, da ga razkosajo in potem lažje razkrojijo. Dan za dnevom se torej manjša naša slovenska posest. Kako potrebna bi bila tu slovenska parcelačna banka!

Digitized by Google

Koroški Nemci osnujejo svoj „Narodni svet“, istotako se je na Kranjskem pred kratkim osnoval nemški „Narodni svet“. In mi? 25.000 kranjskih Nemcev je spoznalo potrebo, organizirati svoje javno življenje napram nam, ki jih božamo in razvajamo, kar se le dá, in čez 100.000 z vsemi sredstvi teptanih koroških Slovencev naj ostane brez organiziranega vodstva vseh činiteljev? Kaka zaslomba bi bil na Koroškem slovenski „Narodni svet“ vsem 30 občinam, ki so v slovenskih rokah! Strah pred vlado in nemškim fantizmom je uduševal dosedaj njihovo narodno zavednost, in le malo jih je, ki so se upale pozvati deželne politične oblasti na boj. Kako vse drugače bi bilo, ako bi stal za njimi složen in energičen slovenski „Narodni svet“! Tlak zbuja protitlak — pravi neko pravilo, in vsaki akciji sledi reakcija — dal Bog, da se na Koroškem to že enkrat uresniči!

Goriški „Schulverein“. Kakor poroča goriška „Soča“, skazuje vlada na Goriškem posebno naklonjenost tamošnjemu nemškemu „Schulvereinu“. Za lansko zimo je namreč podarilo poljedelsko ministerstvo iz eraričnega gozda potrebna drva za „schulvereinsko“ šolo in brezdvomno se je to tudi sedanjo zimo zgodilo. Nasvetuje prav umestno, da naj se tudi naša šolska družba obrne z enako prošnjo na ministerstvo. Vsaj poskusiti bi bilo treba, da bi se videlo, kaj misli ministerstvo o naši šolski družbi.

Slovenci, kupujmo narodno blago, ki se prodaja v prid družbi sv. Cirila in Metoda!

Slovstvo.

„Na smrt obsojeni.“ Dramatska slika iz življenja koroških Slovencev v treh dejanjih. Spisal Ksaver Meško. — Iz hudega boja, ki mu je sličen morda edinole boj pod visoko Tatro, je zajel Ksaver Meško, snov svoji lepi igri. Polno življenja, polno trpljenja je nanizanega v treh dejanjih „Na smrt obsojenih“, ki smo jih prvikrat v torek dne 21. prosinca t. l. gledali na ljubljanskem gledališkem odru. A to kar smo videli, je le senca. Resnica je hujša, bridkejša. Pesnik jo je gledal iz oči v oči in v duši njegovi je zakoprnel sklep: pokazati hočem Slovencem, kako se bore koroški trpini. Igra je bila spisana že leta 1903. — ne taka, kakršno je vprizorilo z vso ljubeznijo in marljivostjo naše gledališko osobje. Tedaj so namignili pesniku, da naj jo ublaži, sicer se ne more predložiti cenzuri. In črtal je pesnik sam, a

Digitized by Google

še več stroga cenzura. Od prvotne igre je ostala sama skica. Čujemo, da „Na smrt obsojene“ izda „Slovenska Matica“. Naj se natisne nekaj več izvodov in par stotin naj se jih zastonj razdeli med koroške Slovence.

Imenik slovanskih društev in udruženj v Trstu in okolici 1907. To je drobna, 16 str. obsegajoča knjižica, ki so jo izdali Ivanšević F., Kravos E. in Kučinić F., dajoči pričevanje resnici, da so tržaški Slovenci zadnjih 30 let marljivo delovali na političnem in gospodarskem polju. 110 društev imajo sedaj in 6 časnikov — lepo število! Italijani, pogostoma govoreči, da v Trstu ni Slovencev, so osupnili, ko jim je prišla ta knjižica v roke; nas pa navdaja z radostno nado, da Trst ne bo nikdar izgubljen slovenstvu.

A. Pleško, Snujmo ljudske knjižnice! Navod za ustanavljanje ljudskih knjižnic in poslovanje knjižničarja ter seznam za ljudske knjižnice porabnih knjig. Izdalo in založilo akad. fer. društvo „Prosveta“. Cena 20 vin. — Ako hočemo dvigniti naše ljudstvo iz teme nevednosti in ga storiti narodnozavednega, moramo mu dati v roke primerne knjige. Komur se priljubi slovensko čtivo, ta ostane vse svoje žive dni dober Slovenec. Nemškutarji, odpadniki med nami so le tisti, ki jim je tuja naša knjiga. Zato je vse hvale vredno delovanje „Prosvete“ snujoče knjižnice zlasti po obmejnih in narodnoogroženih krajih. Kako se ustanavljajo, urejajo in vodijo knjižnice, uči tu omenjena knjižica, ki jo prav toplo priporočamo vsem čitalnicam, bralnim društvom in snovateljem knjižnic. Naroča naj se pri odboru „Prosvete“, Ljubljana, Mestni dom.

Listnica upravništva. Prvo in drugo številko „Slov. Branika“ smo poslali mnogim rodoljubom na ogled. Vsakega, ki „Branika“ ne bo vrnil, šteli bomo med naročnike. — Podružnicam družbe sv. C. in M. smo poslali 1. številke po več izvodov. Podružnice uljudno prosimo, da nam blagovolijo naznaniti naslove onih, katerim so se poslane številke tega lista izročile, da jih štejemo med naročnike in da jim moremo nadaljne številke pošiljati. Vse naročnike pa prosimo, da naj takoj reklamirajo, če bi morda lista ne prejeli. — Rodoljubi, prosimo, pošljite nam naslove zanesljivih naročnikov! Vse reklamacije, naročila i. t. d. sprejema: Upravništvo „Slov. Branika“, Tržaška cesta 33.

Izdaja Konsorcij „Slov. Branika“. — Odgovorni urednik **Ivan Pezdir.**
Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

Digitized by Google

Slovenski
BRANIK.
Vestnik naših pokrajin.

Izhaja desetkrat na leto in velja **2 K 40 v.** Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo pod naslovom: Upravništvo „Slovenskega Branika“ v Ljubljani, Tržaška cesta 33. Dopise sprejema uredništvo „Slovenskega Branika“ v Ljubljani, Strmi pot 4.

Leto I. V Ljubljani dne 1. mal. travna 1908. Št. 3.

Nemški zmaj.

Nemški minister rojak Peschka je imel na shodu nemškega narodnega društva v Gradcu govor, iz katerega je razvidno, česa imamo zlasti mi Slovenci pričakovati od Nemcev in od naše nad vse „pravične“ vlade. Peschka je govoril o narodnostnem boju, ki se bije na severu in na jugu naše monarhije. Dejal je, da hočejo sudetski Slovani, t. j. Čehi, pregnati Nemce iz njihove podedovane vlasti, Jugoslovani pa hočejo zabiti klin med Nemce in Jadransko morje in s tem preprečiti dostop do jadranske obali. Vsled tega ne more biti nikakega govora o kaki narodnostni spravi med Nemci in Slovani, ampak trajati mora boj, boj na nož, dokler eden ne zmaga, drugi pa ne pogine. Boj se mora vršiti na celi črti, s podvojeno silo, da se odvrne preteča slovanska nevarnost. Treba je složnega nastopa in delovanja vseh Nemcev, treba je združiti vse sile v ta namen. Zlasti naj podpirajo z vsemi močmi „obrambni“ društvi: „Südmark“ in „Schulverein“, ki sta si stavili za nalogo obrambo nemških interesov in ki sta v tem oziru že mnogo storili.

Končno je izrekel minister upanje, da v tem velikem boju zmagajo gotovo Nemci, ki so kulturno tako visokostoječ narod, poleg tega stoji pa še za njimi 60 milijonov sorojakov onkraj avstrijskih mejnikov s tisočletno kulturo.

Že v drugič se letos čuje: pogin avstrijskim Slovanom! iz ust moža, zastopnika vlade in svetovalca krone in ni dvoma, da

Digitized by Google

vlada podpira in bo še podpirala to nemško stremljenje po naši narodni smrti.

Na široko vidimo odprto žrelo nemškega zmaja, ki nam preti pogin, ki nam hoče s silo iztrgati našo prelepo slovensko zemljo, našo rodno grudo, ne še zadovoljen s tem, kar je v teku stoletij že ugrabil našim pradedom, katerih ozemlje je segalo nekdaj preko vse Štajerske in Koroške tja na Tirolsko in do Dunava. Koga ne obide bojazen za naš narodni obstanek? Kdo bi hotel našo zemljo prepustiti Nemcem? Zato naj v tej preteči nevarnosti naš „boj za življenje in smrt", boj za naš narodni obstanek prestane biti samo fraza, strnejo naj se vse naše sile v močno, trdno bojno vrsto, ki bo s pozitivnim narodno-obrambnim delom odbijala nemški naval!

J. K.

Boj za Št. Ilj v Slovenskih Goricah.

Nemški listi poročajo, da so graški „burši" vzeli to našo najbolj izpostavljeno trdnjavo v „oskrbo". To bi ne bilo nič čudnega in je to pri nemških akademikih drugih mest, kakor Prage, že pravilo, da si izbero določen kraj, ki je narodno najbolj izpostavljen, v svojo oskrbo. Iz svojih sredstev zalagajo tam knjižnice, prirejajo predavanja, ustanavljajo pevska društva in organizujejo veselice. Nemško visokošolsko dijaštvo danes že davno ni več tako mlačno napram pozitivnemu narodnemu delu, kakor je bilo svoje dni, ampak sega aktivno in z veliko energijo v narodnostni boj ob mejah, posebno za časa volitev, državnih, deželnih in občinskih. Lahko smo zató prepričani, da izgubimo, ako se vest listov uresniči, ob štajerski narodni meji še Št. Ilj in da bo postal ta trg res Port Artur, s katerim se ga je pred dvema letoma takó rado primerjalo. Padel je ruski Port Artur in padel bo tudi slovenski, ako ne bomo znali ta novi nemški napad pravočasno odbiti!

Po zadnjem ljudstvenem štetju l. 1900. so v Št. Ilju 503 Slovenci in 201 Nemec, torej že skoro 30%. Nadalje sta tam dve ljudski šoli, slovenska (štiri razredi) in nemška (dva razreda), slovenska hranilnica in posojilnica in pa „Südmärkischer Spar- und Vorschuß-verein". Vkljub številni večini smo relativno v gospodarskem in kulturnem oziru slabši od Nemcev, in Nemci ne bodo imeli pretežkega dela, ako nam hočejo Št. Ilj iztrgati iz rok. Nemci nastopajo po določenem načrtu, ki se jim bo vsekakor tudi obnesel pri naši naravnost v nebó vpijoči

Digitized by Google

malomarnosti. Nemci namreč nameravajo — kakor priznava dr. Pfanndler v „Statistische Monatsschrift“ iz l. 1906. sam — spojiti nemško jezikovno ozemlje na Srednjem Štajerskem z mariborskim nemškim jezikovnim otokom, in to ob južni železnici od Spielfelda do Maribora. Že danes imajo nasejano tam vse polno manjšin, kakor: Št. Ilj, Cirknica, Strihovec, Gradiška, Pesnica, Pesniški dvor, Karčovina, Leitersberg, — in te manjšine bodo sčasoma tvorile trden črno-rdeče-rumen pas od murskega kolena do Drave, kjer se nahajajo v mariborski okolici nemške predstraže: Pekre, Razvinj, Tezna, Pobrežje in Studenci. Slovenska meja bo takó razdeljena na dva dela: zapadni — od južne železnice računajoč — in vzhodni, ako se tekom časa ustanovi železnica Maribor-Zeléni travnik — in proces germanizacije postane neodoljiv.

Pri takšnem načrtu ni seveda nič čudnega, ako se hočejo Nemci za sedaj z vso silo vreči na Št. Ilj, ki je naša najsevernejša bastija proti prodirajočemu nemštvu. Mi pa bomo proti potencirani nemški sili ostali pri starih močeh! Saj nimamo tam nobene velike ljudske knjižnice, ki bi dala trgu naravno oporo tudi v zavedni in izobraženi okolici! Ako pade Št. Ilj, se pomakne naša meja za 10 km proti jugu, ker se ostale vasi ne bodo mogle vzdržati proti nasilni asimilaciji, naše občine onstran in tostran Mure bodo izgubljene in slovenska posest se bo končala — pred Mariborom. Slovenske gorice, ki so tolikega gospodarskega pomena in ki so nam rodile toliko vnetih pesnikov in učenjakov, pridejo v nemške roke, vse naše napredovanje v arvežkem sodnijskem okraju bo ostalo le lepa epizoda v našem narodnem boju — in mirno bo tekla Drava naprej . . .

Slovensko akademično dijaštvo je, vsaj deloma, še do danes takó rado posnemalo nemške burše v drugih stvareh, kaj, ko bi jih posnemalo tudi v delu za narod?

Lev Brunčko.

Narodno obrambno delo — veda.

Čeravno smo skoro najmanjši narod pod solncem božjim, čeravno smo najslabši in najbolj tlačeni med vsemi avstrijskimi narodi, čeravno naši najzagrizenejši nasprotniki Nemci in Lahi že leta in leta delujejo

Digitized by Google

na naš pogin — smo mi vkljub temu še danes diletantje v narodno-obrambnem, posebno pa manjšinskem delu. Naše oči so bile do danes in so še obrnjene skoro izključno le na politično polje, svoj narod smo reševali in še rešujemo le s političnim orožjem, njegovo bodočnost in osamosvojo smo iskali le v politični osamosvoji. Tako se je odigraval ves program našega dela za narod le v veliki, široki javnosti in smo izčrpavali svoje sile le v pompu in kriču.

Ne rečem, da je bila in da je to zavožena pot, da je bil ves naš dosedanji boj za narodov obstanek napačen ali celo škodljiv; rad priznam, da smo tudi s svojim političnim nastopom precej dosegli in da je boj za politične pravice naroda neizogiben in neobhodno potreben — toda pozabiti ne smemo, da se da za narodov blagostan storiti ravno toliko kakor z mečem političnega boja, če ne več, tudi z lučjo prosvete. Medtem, ko smo mi zastavljali vse svoje moči v deželnih in državnih zborih, so Nemci tiho in od nas neopaženo izpodkopavali tla pod našimi nogami! Medtem ko smo se mi borili za zedinjeno Slovenijo, so Nemci ravno to Slovenijo narodno in gospodarsko skoro popolnoma razkrojili! Medtem ko smo mi segali po politični svobodi, so nam Nemci in Lahi lepo na tihem odvzeli kulturno in gospodarsko svobodo! Politično stojimo danes — priznajmo si to — skoro ravnotam, kjer so stali pred tridesetimi in štiridesetimi leti naši očetje, in to vkljub naporu vseh sil! V kulturnem in zlasti v gospodarskem oziru pa v zadnjih desetletjih nismo niti napredovali niti nazadovali, prej bi rekel, da smo gospodarsko nazadovali. Relativno kaže naše gospodarsko stanje velik minus!

Taka je bilanca boja za naš narodov obstanek, in to vsled naše enostranosti. Delali smo, toda le politično in v velikem kalibru, toda podrobnega, tihega, v javnosti neopaženega dela nismo poznali. Naša inteligenca se je udinjala viku in kriku nehvaležne in nezanesljive politike, zanemarila pa je pri tem notranje, duševne in telesne (gospodarske) potrebe našega naroda. Borila se je za celotni, skupni slovenski narod, medtem pa je nemška potuha na stotisoče istega naroda speljala v svoj tabor. Priti je morala šele mladina, da je spravila delo za narodovo bodočnost v drug tir, na polje prosvete, izobrazbe in gospodarske osamosvoje.

Pred nekaj leti se je to začelo. Ustanavljale so se knjižnice, prirejala predavanja in gojili stiki s priprostim kmečkim ljudstvom. Reči se mora in sme, da smo s tem mnogo izgubljenega spet pridobili in mnogo napol izgubljenega ohranili pred potujčenjem. Izprevideli

Digitized by Google

smo, da je obstanek celote mogoč le pri obstanku njenih delov, in to, se mi zdi, je najvažnejši preobrat v našem narodnem življenju. Kaj pomaga, ako kdo še tako varuje in brani svojo hišo pred plazom in povodnijo, če pa kos za kosom pada iz njenih zidov! Zavarujmo hišo pred plazom, glejmo pa tudi na to, da bo ostal vsak kamen trdno na svojem mestu! To naj bo naša narodna politika!

Naša akad. fer. društva, zlasti pa „Prosveta“ s svojimi podružnicami, delujejo v zadnjem času z zimnično hitrostjo in energijo. Kakor dijak, ki stoji pred skušnjo, pa je pozabil študirati! Tudi on listuje z obupno naglostjo knjigo za knjigo, da bi si prilastil lekcije, v katerih je najslabeje podkovan . . .

Posledica te hitrosti je seveda zbeganost in nesigurnost, in ta nesigurnost je sploh signum temporis v zadnjem času pri nas. Ustanavljamo knjižnice brez načrta, nesistematično, slučajno; stremimo po gospodarski osamosvoji in snujemo po dva in tri denarne zavode tam, kjer sploh ni potreba ali pa je potreben in mogoč le eden; vpijemo po listih „svoji k svojim“ in prinašamo inserate nemških tvrdk; udrihamo po breznarodnosti jugoslovanske socijalne demokracije in puščamo slovenske delavce pod Resli, Rieseji in Lukasi itd. Vse brez natanko začrtanega sistema in cilja! In pri tem padajo naše narodne postojanke ob slovenskonemški meji na Štajerskem (posebno od Spielfelda do Radgone) in na Koroškem in nas izpodriva nemški jezikovni otoček Kočevje! Res žalostno in značilno, kakor pri dijaku, ki stoji pred skušnjo, pa se je pozabil učiti . . .

Pozna se na prvi pogled, da smo pravo narodnoobrambno delo šele začeli, da smo v njem še diletantje. Drugod imajo že celo znanstveno in beletristično literaturo o manjšinskem delu, pri nas smo šele pred dvema mesecema ustanovili list z narodnoobrambnim programom; drugim narodom, kojih položaj ni niti oddaleč tako opasen kakor je naš, je podrobno delo med narodom za narod že veda, znanost, mi smo šele začeli uvidevati njegovo potrebo in njegov pomen.

Naj navedem samo Čehe in Nemce; ta dva naroda bijeta že nad dvajset let organizirani boj za svoj obstanek oziroma svojo nadvlado. Bogat je zaklad izkušenj in naukov, ki sta jih pridobila tekom tega boja, in na podlagi tega zaklada sta si osnovala znanost, prvo in edino svoje vrste, znanost manjšinskega dela. In to znanost sta izlikala in dovršila tako daleč, da se vrše o njej že vseučiliška predavanja, kakor v Lipskem in v Pragi, kjer predava znani starinoslovec Lubor Niederle in manjšinski seminarji, katere prireja akade-

Digitized by Google

mični odsek N. J. S. in na katerih predavajo najznamenitejši in najizkušenejši manjšinski delavci! Ta predavanja uvajajo naraščajoče razumništvo v najvažnejša vprašanja podrobnega narodnega dela, v najsvetejše tajnosti taktičnega postopanja v narodnem boju in dajejo narodnemu navdušenju smer in znanstveno podlago. Čehi in Nemci so že davno zapustili tisto sicer lepo in plemenito ogrevanje za narodov blagor, ki se peni in vre pri kipečem pivu na narodni slavnosti, pa ostaja sicer le na jeziku in v srcu in nima nobenega trajnega in vidnega uspeha; zlasti Čehi so v zadnjem času skoro popolnoma opustili tiste kričave in pompozne narodne veselice, na katerih vzplamti navdušenje za mili narod kakor slama do neba, da kmalu nato spet ugasne in obleži le kup pepela. Zato so se pa s tem večjo vnemo vrgli na teoretično proučavanje svojih manjšin in na njih praktično okrepitev.

Nastala je cela vrsta znanstvenih del, ki obravnavajo manjšinsko delo vobče in narodno podrobno delo posebej. Tako je izdal A. Hubka, državni poslanec in najboljši poznavatelj čeških narodnih mej, izborno strokovno delo: „Menšinová práce“, kjer je zapopaden pravi zaklad manjšinske vede, dalje „Naše menšiny“, v katerih podaja celotni pregled črez posestno stanje češkega naroda, „Soukromé sčítání lidu 1900“ (privatno ljudsko štetje l. 1900) in več manjših poučnih brošur, kakor „Sčítání lidu“, kjer podaja zakonske in ministerske naredbe glede ljudskega štetja in drugo.

V svrho boljšega spoznavanja narodnega ozemlja se zalagajo narodnostne mape z merilom 1 : 500.000. Tako je izdelal Dr. H. Rauchberg, nemški vseučiliški profesor v Pragi, izvrstne, seveda deloma pristranske, statistične mape o narodnostnih in gospodarsko-socijalnih razmerah na Češkem pri svojem trozvezkovem delu „Der nationale Besitzstand in Böhmen“. Istotako je izdelal Dr. Fr. Perko v „Deutsche Arbeit“ jako pregledno in poučljivo „Schulmappe von Böhmen“.

Toda tudi Čehi niso izostali; za svojo ožjo domovino, to je za Češko, res še nimajo nobene narodnostne mape, zaradičesar jim seveda morajo rabiti nemške, toda imajo jo za Slovaško, ki jo je izdelal že imenovani učenjak Lubor Niederle, in za Moravsko celo dve: Plesingrovo in Chytilovo. Chytilova je boljša od prve, ker ne pove samo, kako daleč sega češki živelj (označeni z rdečo barvo), ampak označuje pri vsakem še tako neznatnem mestecu: kolikorazredna šola je tam, ali je češka ali nemška, kje so pivovari, železarne in razne druge tvrdke in tovarne, v čigavih rokah so, kje so posojilnice, gospodarske zadruge itd.

Digitized by Google

Mimo omenjenih spada v to stroko še: narodnostna mapa „Deutsche und Tschechen in Böhmen“, izdana l. 1900. v zbirki „Karten der Verbreitung des Deutschtums“, Dr. Georg Jellinek: „Das Recht der Minoritäten“ (češki prevod v „Knihovna Přehledu“) in cela nepregledna vrsta čeških in nemških manjšinskih vestnikov.

Toda ne samo znanstvena literatura, ampak tudi lepa književnost se je vdinjala pri Čehih in Nemcih narodnostnemu boju. Da navedem le nekatera tozadevna dela: „Pod národném praporem“. Román z naších národních bojů. Fr. Srbený; „Ve službách národa“, spisal matični učitelj Klecand, ki krasno in poljudno opisuje težko stališče in boje češkega narodnega učitelja v ponemčenem kraju; „Na půdě ohrožené“ (Na ogroženem ozemlju). Dramatična slika čeških manjšin, spisal Jaroslav Borotinský; „Na rozhraní“ (Ob meji). Roman od Antala Staška; „Der Kampf ums Deutschtum“, Constantin Brückelt (Lipsko), je epos; „Hermann und Dorothea“ od F. Saara itd. itd. neglede na nebroj brošur in brošuric, katere razdeljujejo češka in nemška obrambna društva v več stotisoč iztisih brezplačno med ljudstvo, kakor „Vážte si české školy“, „Černobílá příšera“ (Črnobeli strah), „Pilná záležitost“ (Kočljiva zadeva), „Česká škola v Prachaticích“, „Událost v Ervěnících“ in dr., vse v svrho agitacije posebno ob času šolskega vpisovanja . . .

Tako drugod — pri nas pa znanstvenih razprav o našem posestnem, narodnem in socijalnogospodarskem stanju niti nimamo, tem manj pa natančnih in preglednih narodnostnih map. Z veseljem moramo zato pozdravljati namen „Slovenske Matice“ izdati narodno karto slovenskega ozemlja. Toda to naj bi bil le začetek in podnet, slediti morajo znanstvena dela strogo strokovnjaškega značaja, ki bi nam brez vsakega navduševanja ali pesimizma nudila na podlagi statističnih podatkov natančno bilanco našega naroda tako v gospodarskem kakor v kulturnem in političnem oziru. Malo manj fraz in lepih besed o narodovem blagru, zato pa temveč dela! Najprej cilj in pot, potem šele s srčno krvjo prepojeno in blagoslovljeno delo . . .

Lev Brunčko.

Krmin in okolica.

Kulturno-narodopisna črtica.

II.

Proti južni in zapadni strani Krmina se razprostira, kakor že omenjeno, furlanska ravnina, gosto naseljena z večinoma revnim fur-

Digitized by Google

lanskim ljudstvom, ki govori neki neblagoglasen dijalekt. V smeri proti Gorici so tudi štiri vasi z furlanskim prebivalstvom (Capriva, S. Lorenzo di Mossa, Mossa in Ločnik). Na severozapadni strani, prav v bližini Krmina je večja furlanska vas Bračan (furl. Brazzano) skoro tik meje. Državno mejo dela, od Tolminskega dol, precej močen hudournik Idrija (it. Judrio). Malo dalje od Bračana ga opazimo. Ako motrimo pokrajino onkraj Idrije, ne prezremo večjega, lepega poslopja, ki stoji bolj na samem. To poslopje ima zgodovinsko važnost. Tukaj so se sestali pooblaščenci avstrijske in italijanske države l. 1867., ko so določevali, seveda po izjavi ljudstva (plebiscit), državno mejo. Takrat so glasovali Beneški Slovenci za Italijo. Avstrija si je sicer prizadevala pridobiti jih zase; prepustiti je hotela zanje Italiji primeren del južne Tirolske; italijanska komisija pa se ni dala pregovoriti, držala se je strogo plebiscita. In tako je tudi ostalo; Beneški Slovenci so sicer za nas izgubljeni, pozabiti pa jih nikakor ne smemo.

Gredoč iz Krmina po skladovni cesti proti severovzhodu pridemo preko malega prelaza v bolj samotno globino. Konec prelaza opazimo par hiš; to so poslednji furlanski izrastki proti severu na tej strani. Človeka vozečega se po tej samoti se loti neko turobno čuvstvo; zato nehote dvigne glavo želeč se prepričati, ali je vsa pokrajina taka; toda prijetna izprememba ga kmalu iznenadi in objame ga blažilen čut. Pred njim se razširja mična pokrajina; po nji se raztezajo podolgovati griči, ki se proti severu vzdigujejo. Med posameznimi griči tiče ozke, zelene dolinice. Skoro na vsakem griču ugledamo prijazno vas in ob pobočju hribčkov so lepi vinogradi, ki dajejo plemenito, močno kapljico: to so Brda. Kdo na Slovenskem ne pozna veselih in za kupčijo s sadjem podjetnih Bricev? Prijazna vas, ki se nam prva smeji nasproti z obdelanega gričevja, je Medana. To je prva čisto slovenska vas na tej strani od Krmina in je od njega oddaljena pičlo uro hoda. V narodnem oziru je tukaj zavedno ljudstvo. Medanski občinski svet je določil stalen prispevek narodni šoli v Krminu. Enake prispevke so določila tudi druga briska županstva kakor: Biljana, Kožbana in obširna županija Kojsko. Vobče je narodna zavednost v Brdih jako probujena. Glede stopinje obrazovanosti stoji slovensko ljudstvo visoko nad furlanskim. Kar je kmetskega furlanskega ljudstva nima zmisla za naobraženost in ni dostopno nobenemu kulturno-narodnemu delu in radi tega veliko zaostaja za našimi Slovenci. Proti italijanski meji od Medane je krajevna občina Fojana, zadnja slovenska vas na tej vrsti gričev, ker pol ure od tu je furlanska vas Rutarji (f. Ruttárs). Pod to vasjo teče mejna reka. Fojana spada pod občino biljansko. V

Digitized by Google

Biljani je sedež „Briske podružnice sv. C. in M.“ in tudi lepo uspevajoče bralno in pevsko društvo obstoji tamkaj. Proti severozapadu od Biljane se nahaja večja slovenska občina Kožbana, ki ima tudi svoje bralno in pevsko društvo. Omenjeni društvi izvršujeta svojo nalogo v pravem zmislu. Pod kožbansko občino spada tudi krajevna občina Mirnik, ki leži tik ob mejni reki. Vas je slovenska in ima enorazrednico. Šola je prvo poslopje na cesti od Italije sem. Sredi prosinca t. l. je ustanovilo tukaj akademično fer. društvo „Adrija“ ljudsko knjižnico, ki dobro uspeva. Glavna činitelja v prospeh narodnosti sta tukaj: duhovnik in učitelj; tudi med odraslo mladino veje narodni duh. Mirnik je edina slovenska vas, ki leži prav ob meji; zakaj pol ure proti jugu je že poitalijančena vas Dolenje. Prej omenjena vas Rutarji in Dolenje sta se poitalijančili vsled vpliva od laške strani že v tej dobi, ko je bila ideja narodne samozavesti na Slovenskem sploh še v povojih. Dandanašnji bi bilo pač malo drugače. V podkrepljenje tega naj navedem nastopni čin narodne zavesti.

Pod laško občino Dolenje spadata tudi slovenski frakciji Neblo in Hruševlje. V Hruševljah je enorazrednica, kamor zahajajo tudi otroci iz Neblega. Mnogim je ta šola precej oddaljena, in to priliko so vporabili nekateri laški nestrpneži in vrinili „Legino“ šolo v Neblo. Šola se nahaja bolj na samoti. Vabiti so začeli slovensko deco in starše na take načine, katerih bi se naša šolska družba sramovala. Na brezstiden način so ponujali slovenskim staršem denarne podpore, obetali otrokom obleko, dajali jim obed itd. Kljub temu so naleteli s slovenske strani na odpor. Zavedni domači rodoljubi so vplivali prepričevalno na ljudstvo, da se ni dalo vjeti v nastavljene zanjke. Iz Gorice so prišli nekateri narodni zastopniki in sklicali par shodov. S prepričevalno besedo so svarili ljudi pred pretečo italijansko nevarnostjo in ljudstvo jih je radovoljno vbogalo. Število učencev na tej šoli pada rapidno. Letos jih je všolanih le kakih 20. Izmed slov. otrok obiskujeta to šolo le dve deklici nekega nezavedneža, ki jih pošilja menda radi izvestnih interesov; obljubil pa je dotični, da, kar ima manjših otrok, pohajali bodo slovensko šolo. Ostali otroci so v tej šoli furlanski. Kakor kažejo razmere, upati je, da zgine ta šola v doglednem času s površja. V Hruševljah — Neblem je bralno-pevsko društvo in ljudska knjižnica akad. fer. društva „Adrija.“ Pod Neblem kraj ceste stoji veliko poslopje, kjer je gostilna in prostorna dvorana za razne prireditve. Narodna društva prirejajo par let sem navadno po dve veselici na leto in to vtrjuje narodno zavest. — Ustanovitev „Legine“ šole v Neblem je bilo edino večje delo, ki so ga bili izvršili Italijani v svrho zadoščenja

Digitized by Google

geslu: prodirati v slovensko ozemlje. Drugače ni opaziti pri njih posebne agilnosti. Polni so puhlih fraz, ki ne najdejo odziva. Vobče je konstatirati, da je narodni boj proti Lahu veliko lažji, kakor proti Nemcu, in sicer zato, ker Italijani niso tako vsestransko podjeten in žilav narod, kakor Nemci. Zato se ne čudimo našim koroškim in štajerskim bratom, ki se morajo z vehementno silo boriti proti sovragu in često tudi brez uspeha. Nam, ki smo le par četrt ure oddaljeni od kraljestva, se zdi faktično, da smo kje v sredini Slovenije; laško se sliši zelo redko, nemškega sploh nič, in naša ušesa se polnijo edino z našo milo slovensko govorico in vsled tega smo tudi samozavestno ponosni.

S pričujočimi vrsticami sem hotel širšemu slovenskemu občinstvu objasniti narodne razmere v krminskem okraju. Iz teh je razvidno, da smo na varnem; edino krminskim Slovencem je pretila, vsaj nižjemu ljudstvu, narodna smrt.

Z bodočo narodno šolo vstanejo tudi oni k novemu življenju, ki bode dajalo njihovim voditeljem zadoščenje za njih trudapolno narodno delo. V imenu teh se izraža na tem mestu najiskrenejša zahvala naši družbi sv. C. in M., ki jo našemu narodnemu občinstvu opetovano priporočamo. R. Orel.

Slovenci, podpirajmo našo družbo sv. Cirila in Metoda!

Družba sv. Cirila in Metoda.

Iz vodstva.

Na 189. vodstveni seji družbe sv. C. in M. dne 14. sušca t. l. se je oddala služba učitelja na družbini enorazrednici na Muti Josipu Pajtlerju, dosedaj nadučitelju pri Sv. Nikolaju poleg Slovenjega Gradca. Ponudba dunajske tvrdke Adolfa Jacobija radi triodstotnega prispevka dobičkovega pri prodaji svalčičnih papirčkov in ovitkov se sprejme. Podeli se brezobrestno posojilo obmejni šoli pod pogojem, da ostane slovenska. Prizna se skrajna potreba otroškega vrtca in slovenske šole v Borovljah na Koroškem in sklene storiti potrebne korake, da se vsaj prvi čimpreje osnuje. Naloži se 200 K kot temelj za knjižnični sklad, ki se naj iz njega ustanavljajo in podpirajo knjižnice za šolsko mladino v obmejnih krajih. Družba nakupi za svoje zavode več izvodov Žirovnikovih „Narodnih pesmi za mladino“. Odboru I. slov. umetniške raz-

Digitized by Google

stave v Trstu, ki je podaril družbi sv. C. in M. pet znamenitih slik, se izreče zahvala. Podarjene slike so na prodaj.

Važen sklep je storilo vodstvo družbe sv. C. in M. v pravkar omenjeni seji vkreniviši, da se volila, zapuščine in pokroviteljnine v bodoče ne vporabljajo za tekoče stroške, nego naj se posebe nalagajo za ustanovno glavnico.

Podružnice.

Nova podružnica sv C. in M. se je osnovala v Hrastniku, kjer je družba odprla lani dva vrtca. Občni zbor dne 22. sušca t. l. je bil mnogobrojno obiskan. Članov se je takoj vpisalo preko 60. Živela naša nova postojanka!

Oživela je ženska podružnica sv. C. in M. na Vrhniki. Vzbujajo se: ženska in moška podružnica v Tolminu in podružnica Kropa-Kamna Gorica-Dobrava. Naj vzcvela pomlad oživi tudi druge podružnice iz mrtvila.

Okrožnico podružnicam je razposlala družba sv. C. in M. v začetku sušca. Oziraje se na proračun kažoči blizu 100.000 K stroškov poudarja vodstvo, da hoče razširiti svoje zavode in ustanoviti nove šole z vrtci na Koroškem, v Krminu na Goriškem in več šol na Štajerskem. Tržaškim šolam je treba dodati v jeseni zopet nov razred. Z razširjenjem šol naraščajo stroški za učitelje in upravo. Za učiteljsko osobje treba pokojninskega zaklada. Z družbinimi potrebami morajo rasti tudi njeni dohodki. Lani je prejela družba 84.450 K, letos mora dobiti 15.000 K več, ako hoče zadovoljiti najnujnejšim potrebam. Zato se je obrnilo družbino vodstvo z omenjeno okrožnico na vse svoje podružnice s prošnjo, da bi vsaka podružnica med prebivalstvom svoje okolice pridobila kolikor mogoče mnogo članov. Vsaki podružnici bodi dolžnost, nagibati v svojem okraju županstva in denarne zavode k prispevkom, prirejati veselice in predavanja, razširjati in priporočati družbino blago, narodni kolek, računske listke, družbine razglednice, nadzorovati nabiralnike in njihovo vsebino vsak mesec pošiljati osrednji družbini blagajni. Obmejne podružnice naj opazujejo delovanje naših narodnih nasprotnikov in o tem poročajo vodstvu. Vsaka podružnica bodi buditeljica narodne zavesti in čuvarica slovenstva. To je obkratkem jedro vodstvene okrožnice. Na delo podružnice, da se izvrši plemeniti namen družbe sv. C. in M.

Podružnicam na znanje. Družbino knjigovodstvo vknjižuje članarino, darove bodisi novoletne ali druge, narodni davek, ako ga po-

Digitized by Google

družnica sama pobira, dohodke veselic vselej na račun podružnice, ki pošlje znesek. Novci pa, ki jih pošiljajo podružnice iz nabiralnikov, se vknjižujejo — ne na podružnice — nego na račun nabiralnikov. Prav to velja tudi za družbino blago, narodni kolek in razglednice. Skupički za to se vknjižujejo na račun dotičnega blaga, oziroma kolka in razglednic.

Družbini zavodi.

20letnica prve slovenske šole v Trstu. Dne 4. vinotoka l. 1888. je dobila družba sv. C. in M. dovoljenje od tržaškega namestništva, da sme odpreti pri Sv. Jakobu v Trstu enorazrednico s slovenskim učnim jezikom, in dne 15. vinotoka i. l. se je otvorila prva slovenska šola v Trstu. Leta 1893. ji je bila podeljena pravica javnosti. Dosedaj je narasla na pet razredov z dvema vsporednicama. Lepo število učencev je že izšlo tekom dveh desetletij iz družbine tržaške šole. Mnogo jih je objelo tujstvo in jih iztrgalo slovenstvu, nekaj pa jih je ostalo zvestih naukom, ki so jih prejemali v Ciril-Metodovi slovenski šoli. Kakor poroča „Edinost", hočejo ti osnovati klub, ki mu bodo člani le nekdanji učenci in učenke naše slovenske šole v Trstu. Šolsko knjižnico pri Sv. Jakobu nameravajo izpopolniti tako, da bo porabna tudi izstopivšim učencem in učenkam. Klub bo napravljal vrh tega prostonarodna predavanja in širil med občinstvom zanimanje za slovensko šolstvo v Trstu. Ta zasnova je jako srečna in nič lepše bi se ne mogla proslaviti 20letnica naše tržaške šole kakor, da se ji na nameravani način zagotovi sad njenega delovanja. V Ciril-Metodovi šoli vzgojena mladina ostani slovenska. Iz nje naj vstajajo značajni boritelji za našo sveto slovensko stvar.

Družbine vesti.

Volili. Josip Sovič, vpokojeni župnik, umrl v Slov. Gradcu na Štajerskem, je volil družbi sv. C. in M. 100 K in sedmi del vse svoje zapuščine. Slava vrlemu duhovniku! — Pokojna Ana Kukovec je volila družbi 50 K 14 vinarjev. Blag ji spomin!

Narodnega kolka je zvedla družba sv. C. in M. meseca svečna t. l. 39.175 komadov. Slovenci, kolkujte pisma in razglednice z narodnim kolkom!

Računskih listkov na korist družbi sv. C. in M. se je oddalo meseca svečna t. l. 19.103 kosov. Mnogo narodnih gostilen in trgovin se še nahaja, ki jim ne rabijo računski listki. Vsakemu narodnjaku bodi dolžnost, da povsod zahteva družbine računske listke!

Digitized by Google

Pomladanske in velikonočne razglednice prodaja pisarna družbe sv. C. in M. Odjemalci večjega števila razglednic dobe znaten popust. Velika noč se bliža; pomlad je tu. Obema v proslavo veljajo družbine razglednice. Rojaki, sezite po njih!

Nabiralniki, razpostavljeni povsod, kjerkoli se zbirajo zavedni narodnjaki, utegnejo postati izdaten vir dohodkov družbe sv. C. in M. Meseca svečna t. l. se je nakapalo vanje blizu 500 K. Vsak nabiralnik se nahaja pod nadzorstvom podružnice sv. C. in M. ali zanesljivega poverjenika. Kdor ga želi dobiti, naj se blagovoli obrniti na družbino pisarno („Narodni dom" v Ljubljani).

Narodni davek srednješolskega dijaštva. 11. številka „Omladine", glasila nar. rad. dijaštva, prinaša sledeči dopis iz srednješolskih vrst: Cenjeni tovariš urednik! Na naši gimnaziji smo letos razposlali polo, (kakor tudi na učiteljišču) s pozivom, vsak slovenski dijak brez razlike mišljenja naj daruje vsak mesec vsaj 4 vinarje v prid naši šolski družbi. Uspehi so nas jako iznenadili. Na gimnaziji se jih je oglasilo 216 (torej krog 66% vseh tamošnjih slovenskih dijakov! Opomba uredništva) in na učiteljišču okolo 60, skupaj torej okoli 276. Pri tem pa mi je pristaviti, da jih večina plača na mesec po 10 vinarjev. Denar začnemo pobirati po novem letu. Prepričani smo, da položimo koncem šolskega leta okolo 200 K na narodni žrtvenik. Prosim Vas torej, opozorite v „Omladini" naše tovariše na drugih slovenskih srednjih šolah, ženskih in moških, naj uvedo narodni davek. Prepričan sem, da na ta način srednješolska mladina spravi skupaj okoli 3000 K — velikanska vsota! Tovariši na delo! ... Mi z veseljem pozdravljamo to krasno misel, ki kaže zavednost in agilnost našega srednješolskega dijaštva, in ji želimo mnogo posnemalcev. Iz naroda za narod!

L. B.

Družbin promet meseca svečna 1908: dohodkov 9.473 K 38 v, stroškov 5.717 K 89 v, torej prebitka 3.755 K 49 v.

Rojaki, spominjajmo se o veliki noči z darovi družbe sv. Cirila in Metoda!

Z narodnega bojišča.

Kranjskogorski občinski odbor je sklenil v svoji seji, da uraduje samoslovensko. Obenem je bilo sklenjeno naložiti ves denar, ki je bil dosedaj še naložen v nemški kranjski hranilnici, v slovenskih

Digitized by Google

denarnih zavodih. Pozivljamo vse občinske odbore po vsem Slovenskem, naj se ravnajo in store po tem zgledu! Kdor zaničuje se sam — podlaga je tujčevi peti. —c.

V Mojstrani se je otvoril nov naroden hotel „Triglav“. Ker prihaja na Gorenjsko vsako leto več tujcev, je potrebno, da vzamejo ves tujski promet domačini v roke, dokler je še čas in dokler nas ne prehiti tuji nemški kapital. Hotel priporočamo v posečanje. — Svoji k svojim! —c.

Zemlja je narodova moč. Dr. Kukovec v Celju je kupil na dražbi prodana posestva Nemca Wieserja v Hočah in Sv. Petru pod Mariborom za 42.000 K in jih je prodal za lastno ceno slovenskim kupcem. Redki so taki slučaji pri nas, da bi jednotlivec iz samega rodoljubja kupil posestvo v narodno izpostavljenih krajih, in zaslužijo zato tem večje spoštovanje in priznanje. Hrvati imajo svojo parcelačno banko, Čehi svoje zemljiške fonde in Nemci „Südmarko“ — edino mi, ki smo v največji nevarnosti, da izgubimo še to, kar imamo, nimamo nobenega zavoda, ki bi nakupoval in prodajal zemljo iz narodnogospodarskih namenov!

Slovenske knjižnice ob jezikovni meji so jako važne naprave. Poleg gospodarskih društev so knjižnice tisti jez, ki zabranjuje tujstvu prodiranje v naše ozemlje. Za ustanovitev in vzdržavanje ljudskih knjižnic se poleg „Prosvete“, „Adrije“ in „Balkana“ zanima „Slovenska dijaška zveza“, ki je založila v ta namen dve vrsti razglednic. Dobivajo se pri predsedniku S. d. z. juristu I. Česniku v Gradcu, Schillerstr. 45. I.

Na Štajerskem so postale občinske volitve tajne; glasovalo se ne bo več javno, ampak potom listkov. Mi Slovenci to izpremembo z veseljem pozdravljamo, saj nam je zagotovila ali vsaj izdatno omogočila zmago v marsikateri obmejni občini, kjer so gospodovali dosedaj z nasilstvom in terorizmom nemški ali nemčurski mogočneži. Posebno Slovenci mariborske okolice se bodo oddahnili, kajti gospodarsko zasužnjeni in odvisni so morali glasovati dosedaj s svojimi gospodarji, ako niso hoteli priti ob kruh. Treba jih je le še vzbuditi in navdušiti! L. B.

Narodna trgovina v Mariboru. V Mariboru se je v najživahnejši ulici (Gosposka ulica 33) ustanovila nova slovenska trgovina s papirjem, razglednicami, pisarniškimi in drugimi šolskimi potrebščinami. Slovenci, „svoji k svojim!“

Pri Sv. Primožu nad Muto so se vršile 27. prosinca t. l. občinske volitve, kakor smo že poročali. Slovenci ostanejo še nadalje gospodje

Digitized by Google

v tej obmejni občini. Toda vkljub temu Sv. Primoža ne smemo izpustiti iz oči. L. 1880. je bilo v tej občini 650 Slovencev in 333 Nemcev, l. 1900. pa 721 Slovencev in 236 Nemcev, torej še zmiraj znatno število, in Sv. Primož leži čisto ob meji! S. K. S. Z. je tukaj ustanovila knjižnico; naj bi ne ostalo samo pri tej . . . L. B.

Občina Lehen pri Slovenjem Gradcu je padla v nemčurske roke, četudi prebiva v njej samo 5 Nemcev. Županom je izvoljen Nemec Scharner. Zadnji čas je, da se zavedo slovenjegraški Slovenci svoje narodne dolžnosti in stopijo med okoliško ljudstvo s prosveto in probujo. L. B.

Občina Gornja Radgona je v nemčurskih rokah. Slovenci se volitev sploh ne udeležujejo. Tako daleč smo že . . . L. B.

Za božičnico je nabrala „Narodna šola“ v Št. Rupertu pri Velikovcu krog 1410 K. Naj bi ne bilo slovenske šole ob meji brez božičnice, saj vidimo, koliko nam je nemški „Schulverein“ že škodil v tem oziru! L. B.

Slovensko šolo na Strojni na Koroškem so zahtevali starši tja všolane dece. Pouk bodi samoslovenski, ne pa slovenskonemški, kakor v bližnjih šolah v Žvabeku, na Suhi in v Črnečah; toda c. kr. deželni šolski svet jim je odbil dotično prošnjo in ukazal, da naj se Strojanci zadovole z utrakvistično šolo „z ozirom na to, da rabi vsem šolam krog Strojne slovenskonemški učni jezik“. Dne 8. sušca t. l. so ogorčeni starši na protestnem shodu na Strojni odločno izrekli, da vztrajajo na svoji zahtevi po slov. učnem jeziku in pozvali občinski zastop in krajni šolski svet, da naj vložita takoj pritožbo na ministerstvo. Hkratu so naprosili drž. poslanca Grafenauerja, da se potegne za njihove pravice. Slava nevstrašenim Strojancem borečim se za slovensko šolo!

Slovenska zmaga. Pri zadnjih občinskih volitvah v Globasnici na Koroškem so Slovenci zmagali v vseh treh razredih. Nasprotniki se deloma sploh niso udeležili volitev, deloma so pa volili naše kandidate. L. B.

Na Možici na Koroškem so pri občinskih volitvah propadli Slovenci v 1. in v 3. razredu.

V Št. Danijelu na Koroškem so si ohranili Slovenci ob novih volitvah tamošnji občinski odbor. Ondotni krajni šolski svet je jel uradovati slovensko.

Občino Gozdanje na Koroškem so imeli doslej nemškutarji v svoji oblasti; pri poslednjih občinskih volitvah dne 29. svečna pa so

Digitized by Google

zmagali prvikrat Slovenci v 3. razredu. V 2. razredu sta imeli obe stranki enako glasov in je žreb odločil za enega slovenskega odbornika in dva namestnika; 1. razred je ostal nemškutarjem.

V Pomjanu poleg Kopra je dne 10. sušca t. l. zmagala pri občinskih volitvah italijanska stranka z 275 glasovi. Slovenskih glasov je bilo le 137.

Slovenci, delajmo na to, da se raba družbinih vžigalic še bolj razširi!

Obrambno delo naših bratov.

Življensko zavarovanje v prospeh Šolske Matice. G. H. v H. Gradcu na Češkem je določil v zavarovalni pogodbi, da naj se iz kapitala, ki ga je zavaroval pri vzajemnozavarovalni banki „Slaviji", po njegovi smrti izplača vsota 1000 K Osrednji Šolski Matici, ki je Čehom to, kar nam družba sv. C. in M. Ta novi način življenskega zavarovanja v prospeh najvažnejši narodni in kulturni obrambni instituciji je nekaka nova vrsta testatov (odkazov) in ravno tako nov vir matičnim dohodkom. Ni seveda mogoče za vsakega zapustiti „Matici" večji odkaz, toda ljudje manj premožni, ki imajo svoj stalni dohodek, za svojega življenja lahko izplačajo male zavarovalnine in položijo tako drobtinico svoje narodne požrtvovalnosti na oltar matičnega šolstva. — Naša šolska družba, ki ima ravno tako važno kakor težko stališče, naj bo nam najsvetejša in zadnja misel pred večnim odpočinkom . . . L. B.

Neimenovani poljski rodoljub iz Varšave je daroval po tamošnjem advokatu dr. Keyu 30.000 rubljev, t. j. 114.300 kron poljski šolski družbi v Galiciji (Towarzystwo Szkoly ludovej) za zidavo novega šolskega poslopja za privatno poljsko moško učiteljišče in poljsko gimnazijo v Biali. —c.

Lužičkih Srbov je sedaj po nemškem uradnem štetju nekaj črez 160.000. Po večini so kmetje, inteligence je malo. L. 1883. je neki Fahlisch izračunal, da pada število lužičkih Srbov vsako leto za 1000 in prorokoval, da tekom 30—50 let tega narodiča ne bo več med živimi. Vkljub temu pa se držijo prav dobro, njihova narodna zavednost raste čim dalje tem bolj. Sedaj imajo 15 časopisov in precej obrambnih društev, kojim stoji na čelu Srbska Matica v Budišinu,

Digitized by Google

ustanovljena že l. 1847. od slavnega mecena Smolera. Že precej let obstoji tudi „Srbski narodopisni muzej“, do česar se niti mi Slovenci nismo povzpeli, čeravno nas je desetkrat več. L. B.

Slovenci, kupujmo narodno blago, ki se prodaja v prid družbi sv. Cirila in Metoda!

Kaj delajo naši narodni nasprotniki?

Občina Mozelj na Kočevskem je prava domena ultragrmanskega župana Jonkeja. To njegovo kraljestvo sega prav do Kolpe. Ob Kolpi je več žag in mlinov; vse je čisto slovensko. Nad Kolpo v gorah pa je pet vasi, ki so še danes zvečine slovenske: te vasi so: Zdihovo, Škril, Muhavas, Turkova Draga in Ograja, ki pa spada k občini Novi Lazi. Ena vas od druge je oddaljena po dobre četrt ure. Na Jonkejevo prizadevanje jim je sezidal „Schulverein“ kar dve enorazredni šoli, in sicer v Škrilu in v Muhivasi. Te šole pohajajo skoro sami slovenski otroci iz žag in teh vasi, kar kažejo imena učencev: Tanko, Janežič i. dr. Ob prilikah, ko se dele otrokom božična darila ali ko pride „Schulvereinov“ nadzornik, ni hajlovanja ne konca ne kraja, in tako se polagoma vceplja mladini nemštvo. — Tričetrt ure vzhodno od Škrila, v Verdrengu, imajo tudi za štiri vasice svojo „Schulvereinovo“ šolo. — V cerkvenem oziru spadajo te vasi pod beneficijaturo na Zdihovem. Tudi v cerkvi se širi nemštvo, kajti pridiguje se samo nemško, le evangelij se prečita tudi slovensko; ljudstvo samo pa si zelo želi slovenskih pridig. — In ta kranjska dežela se tako ponaša pred Slovenci na periferiji s svojim slovenstvom, dočim se v njenem krilu v šoli in v cerkvi predrzno širi nemštvo.

s.

Slovenski deželni razred v Dragi uči neki Tscherne. On pa uči tudi Schulvereinov razred. Umevno je torej, da mu je slovenski razred trn v peti, kar kaže tudi dejansko. Pravijo, da vedno ščuva svoje nemške učence na slovenske, tako da slovenski otroci niso nikoli varni. S solzami v očeh pripovedujejo to slovenske matere in vprašujejo, kje je pravica na Kranjskem. To počenjanje nemčurskega učitelja in sijaj na bogatih „božičnicah“ vplivajo na slovenske starše, da vpisujejo svoje otroke vedno bolj v nemški razred. In če bo šlo še tako dalje, bo v kratkem slovenski razred prazen. Iste razmere so v Travi. Nemški

Digitized by Google

deželni razred uči neki Lackner, njegova žena pa poučuje na slovenskem razredu, ki je skoraj prazen. K sreči ni daleč v Čabar in Slovenci pošiljajo svoje otroke rajši na hrvaško stran. Tudi v slovenski šoli v Novem in Starem Kotu daje deželni šolski svet take učitelje; v Novem Kotu n. pr. poučuje nemčur Kretschitsch, ki je bil nekdaj dacar.

s.

Društvenost med Kočevarji je zelo razvita. Vsaka občina ima že svojo podružnico „Südmarke“ in „Schulvereina“; v občini Koprivnici sami pa so kar štiri ognjegasna društva. Pisati o velikem pomenu razvite društvenosti je nepotrebno. Če pa pogledamo v slovenske občine kočevskega sodnega okraja (Draga, Trava, Osilnica, Fara in Banjaloka), ne najdemo prav nobenega društva. Mar ne bi kazalo vendar enkrat pričeti, in sicer z ognjegasnimi društvi? Priporočamo torej toplo te občine vrli slovenski ognjegasni zvezi. s.

Nova železnica ob štajerski narodni meji. V Zgornji Sv. Kungoti nad Mariborom se je vršil dne 26. prosinca shod v prilog železnici Maribor-Zeleni Travnik (Wies), katerega se je udeležil tudi deželni odbornik prof. Robič. Ta je obljubil načrtu svojo podporo ter poudarjal, da morajo Slovenci in Nemci na gospodarskem polju nastopati složno. Do gotove meje mu pritrjujemo in se načeloma strinjamo z njim, da naj bo delo v gospodarsko okrepitev dežele in njenega prebivalstva skupen cilj obeh narodnosti. Toda kaj, ko pa so danes skoro vse institucije gospodarskega značaja tudi narodnopolitične! Tega mi Slovenci tudi pri tej novi železnici ne smemo prezreti! Z mirno vestjo lahko trdimo, da je mariborskim kapitalistom à la Neger, Scherbaum in Schmiederer, katerim predvsem gre za to železnico, poleg gospodarskega momenta bilo na misli tudi uničenje naših vrst ob meji, ko so dali podnet k tej železnici. Mi smo to od Nemcev že navajeni. Železnica bo tekla najbrž mimo Št. Jurja ob Pesnici, mimo Lučan in Arveža, torej mimo krajev, kjer nima naš narod nobene gospodarske moči, ampak je popolnoma zasužnjen, mimo krajev, o kojih slovenskem značaju je napisala nemška ekspanzivnost že svoj mene tekel . . .! Okrepitev mariborskega mesta po tej novi železnici pomeni pogin za ta del naše narodne meje! Da bo vse uradništvo in osobje na tej železnici nemško, da bodo napisi na postajah nemški, je tako gotovo kakor amen v očenašu, čeravno bo železnica tekla izključno po slovenski zemlji od Maribora do Arveža. In kdo bo obogatel drugi kakor mariborski vollblut-Nemci in nemški krčmarji, trgovci in obrtniki v omenjenih krajih! Nevarnost popolnega bankerota naše narodnosti v tem ozemlju je velika

Digitized by Google

in naš odpor bo neznaten, ako pravočasno ne spoznamo svoje dolžnosti. „Kdor ima zemljo, ima moč“ je rekel nemški potovalni učitelj Hoyer, in mi te svoje zemje nismo popolnoma nič zavarovali, ne v gospodarskem ne v kulturnem oziru... Ali smo že napravili križ črez svojo bodočnost? L. B.

Na vinorejski šoli v Mariboru prispevata „Südmarka“ in „Schulverein“ vsaka za dva gojenca po 200 K. —c.

V Studencih pri Mariboru šteje podružnica nemškega „Schulvereina“ 171 članov. Obdarilo se je 280 otrok s šolskimi potrebščinami. — Zanimiva je izjava tajnika Ullricha, da je izdal „Schulverein“ za ponemčenje Sp. Štajerskega od leta 1880. do 1900. nič manj ko 1,054.870 K! L. B.

V Borecih pri Križevcih na Murskem polju je kupila mestna občina radgonska za 28.000 K blizu 12 oralov zemlje, da na njih postavi moderno opekarno. Bo to konkurenčno podjetje proti slovenski križevski opekarni. Čaka nas silni gospodarski boj z nemškim kapitalom, ki ga moremo zmagoslavno izvojevati le takrat, ako dosledno in odločno izvajamo geslo „svoji k svojim“. Nemci hočejo, da jim še nadalje gospodarsko hlapčujemo, zato nameravajo zadušiti vsako naše podjetje že kar v kali. Naš odgovor je: ne vdajmo se! L. B.

Mesto Dunaj za „Schulverein“. Dunajski občinski svet je sklenil letno podporo „Schulvereinu“ 4000 K zvišati na 5000 K. Gospodarji dunajskega občinskega sveta so krščanski socijalci. —c.

Trst za „Lego Nazionale“. Tržaške podružnice L. N. imajo črez 7000 članov in samo iz Trsta ima „Lega“ nad 75.000 K letnih dohodkov. —c.

„Lega Nazionale“ v Dalmaciji l. 1907. Italijanska šolska družba „Lega Nazionale“ razpada v tri sekcije, in sicer v sekcijo jadransko (Goriško, Istra, Trst) sekcijo tridentsko in sekcijo dalmatinsko. Vsaka sekcija ima svojo posebno upravo (consiglio direttivo). Dalmatinska sekcija ima 13 podružnic z okoli 4000 člani in 180.000 K letnih dohodkov. Vzdržuje v Dalmaciji šest ljudskih šol in tri otroške vrtce s 30 učiteljskimi močmi; v njene zavode pohaja črez 800 otrok. Najaktivnejša in največja podružnica je ona v Zadru, ki je imela leta 1907. 43.229 K dohodkov. Čuditi se je ti požrtvovalnosti, kako da Zader, ki ima malo nad 9000 Italijanov, nabere na leto črez 43.000 K in kje vzame 15.000 Italijanov v Dalmaciji toliko sredstev! Ko bi bili mi Slovenci le desetkrat manj požrtvovalni, imela bi naša

Digitized by Google

družba sv. Cirila in Metoda lahko vsako leto več kakor en milijon dohodkov. —c.

„Lega Nazionale" je razpečala doslej 2 milijona svojih kolkov. V Gorici se jih je pokupilo 84.600, v Dalmaciji pa 215.000. Naj bode ta požrtvovalnost Italijanov nam zgled in vzpodbuda, da povsod rabimo narodni kolek! Vse naše občine, društva in korporacije naj bi kolkovale svoje dopise z narodnim kolkom!

Kulturne razmere v Istri. V Istri je krog 136.000 Italijanov in 200.000 Hrvatov in Slovencev. Italijani imajo 67 šol z 198 razredi, Hrvati 69 šol s 101 razredom, med temi samo eno 5razredno ljudsko šolo; Slovenci 34 šol z 39 razredi. Italijani imajo 16 enorazrednic, 14 dvo-, 140 tri-, 6 četvero-, 16 petero- in 3 šestrazrednice. Hrvatje: 44 enorazrednic, 20 dvo-, 4 tri- in 1 petrazrednico. Slovenci: 12 enorazrednic, 12 dvorazrednic in 1 trirazrednico. In še se Italijani pritožujejo, kakó so utiskovani. Pri jedi pač raste slast . . . L. B.

Italijanska požrtvovalnost za narodno stvar je sijajna, kakor svedočijo pravkar navedeni podatki. „Lega nazionale" je Italijanom oltar, ki polagajo nanj svoje darove vsi, katerim bije srce za mater Italijo. Tu ni nobenega razločka med liberalci in klerikalci. Ni ga italijanskega duhovnika, ki bi nasprotoval „Legi" ali odvračal rojake od nje. Vsi so edini v boju naperjenem proti Slovanom. Osebnosti ginejo; pred očmi jim je edinole smoter koristiti narodni stvari.

Pozor!

„Slov. Branik" naj gre iz rok v roke! Gg. naročniki, izvolite posamezne številke „Slov. Branika", kadar jih ne rabite več, oddati svojim znancem, da izve slovensko občinstvo, v kakšni nevarnosti se nahaja naš narod.

Listnica uredništva: Gg. dopisnike opozarjamo, da brezimnih dopisov ne sprejemamo v list, nego v koš.

Izdaja Konsorcij „Slov. Branika". — Odgovorni urednik **Ivan Pezdir.**

Tiska „Učiteljska tiskarna" v Ljubljani.

Digitized by Google

Slovenski
BRANIK.

Vestnik naših pokrajin.

Izhaja desetkrat na leto in velja **2 K 40 v.** Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo pod naslovom: Upravništvo „Slovenskega Branika" v Ljubljani, Tržaška cesta 33. Dopise sprejema uredništvo „Slovenskega Branika" v Ljubljani, Strmi pot 4.

Leto I. V Ljubljani dne 1. vel. travna 1908. Št. 4.

Nemška nevarnost na Gorenjskem.

Gorenjsko je bilo že pred otvoritvijo nove alpske železnice več ali manj znano skoro po vsi srednji Evropi zaradi svojih naravnih krasot in navzlic slabim prometnim zvezam so je obiskavali tujci v prav znatnem številu. Ko se je pa v jeseni l. 1906. otvorila nova alpska železnica, odprla in omogočila je širnemu svetu vpogled v naravne krasote in bogastvo Gorenjske; tujski promet pa se je v tej kratki dobi več kot podvojil. Toda še nekaj drugega se je po otvoritvi nove železnice izdatno izpremenilo — žalibog v našo narodno škodo — **nemštvo na Gorenjskem se je tako okrepilo, da nam je postalo skrajno nevarno.**

Že pred otvoritvijo nove železnice je imelo nemštvo na Gorenjskem trdne postojanke, ki si jih je znalo tekom let gospodarsko utrditi. Naš domačin ni spoznal bogastva Gorenjske, ni umel porabiti ugodne prilike, da vzdigne zaklade, ki so ležali nedotaknjeni v zemlji. Tujec pa, ki je obiskaval naše kraje, spoznal je hitro prirodno lepoto in bogastvo in uvidevši okornost našega domačina in njegovo gospodarsko neokretnost, porabil je ugoden čas in se okoristil na račun domačina Slovenca, ki je mesto gospodarja zamenjal z mestom hlapca, tlačana. Ko je končno domačin Slovenec spoznal to nenaravno razmerje, ta svoj nevarni položaj, je bilo že prepozno; tujec se je zajedel že tako globoko v njegovo meso, da ga ni bilo več mogoče pregnati z njegovih postojank. Nova železnica pa je odprla na široko pot nemškemu kapitalu in nemški

Digitized by Google

podjetnosti na Gorenjsko, kajti svet za to je bil že pripravljen in obdelan. In od tega časa nemštvo na Gorenjskem vidno, korak za korakom napreduje tako, da moremo z vso resnobo govoriti o **nemški nevarnosti na Gorenjskem.**

Najzapadnejša občina gorenje savske doline **Fužine** (Bela peč) je za nas že izgubljena. Občina Fužine sestoji iz vasi Ahlete, Zagrad, Koprivnik in iz trga Fužine. V Ahletah sta bila l. 1880. še 2 Slovenca, pozneje sta izginila. V Zagradu se je število Slovencev od l. 1880. do 1890. dvignilo s 7 na 22, padlo pa l. 1900. na 6, kar je občutna izguba. Tudi v Fužinah samih je število Slovencev od l. 1880. do 1890. poskočilo s 44 na 74, v l. 1900. pa padlo na 49. Vsa občina Fužine je imela po ljudstvenem štetju iz l. 1880. med 682 prebivalci 53 Slovencev (7·77%). To število se je l. 1890. dvignilo tako, da je omenjenega leta bilo med 754 prebivalci 96 Slovencev (12·73%). L. 1900. pa je prebivalstvo občine padlo na 714 duš, padlo pa je tudi število Slovencev na 55 duš (7·7%). Slovenci smo torej od l. 1880. do 1890. napredovali absolutno (za 43 duš) in relativno (za 4·96%), v letih 1890. do 1900. pa nazadovali absolutno (za 41 duš) in relativno (za 5·03%). Vzrok temu našemu nazadovanju je gotovo ponemčevanje, kajti dvorazredna ljudska šola v Fužinah je popolnoma nemška in učiteljstvo strogo nemškonacijonalno. Slovenski otroci so tu izpostavljeni ponemčevanju, ki, kakor kažejo številke, tudi uspešno napreduje. Nemci v Fužinah imajo podružnici „Südmarke“ in „Schulvereina“, „Turnverein“ in dr., glavna zaslomba pa jim je nemška tvornica železnine, ki je tudi največ pripomogla k ponemčenju te občine. V narodnostnem oziru je občina Fužine za nas že izgubljena, kajti na to ni misliti, da bi si jo pridobili kdaj nazaj. Navzlic temu vendar ne smemo onih Slovencev, ki jih še ni doseglo ponemčenje, prepustiti njihovi usodi, kajti ako se z naše strani ne stori ničesar v njih ohrano, bodo, kakor kaže sedanji položaj, v dvajsetih letih popolnoma izginili. Potrebno je torej, da se slovenski živelj v Fužinah okrepi, da se ga skuša na ta ali oni način ojačiti, da bode mogel uspešno kljubovati nemškemu navalu.

Da se torej zavarujemo proti tej strani, je treba, da postane mejna občina **Radeče** narodna trdnjava, ki naj ne bi samo utrjevala in branila svoje postojanke, ampak tudi skušala ohraniti in okrepiti slovenski živelj v ponemčenih Fužinah. V Radečah naj se ustanovi podružnica družbe sv. Cirila in Metoda, javna ljudska knjižnica, prirejajo naj se predavanja, narodne veselice i. dr., da se povzdigne narodno zavest in narodni ponos ondotnega prebivalstva. To je gotovo

Digitized by Google

izvedljivo, kajti v ozadju leži narodnozavedna občina **Kranjska gora,** ki naj bode s r e d i š č e, odkoder bi izhajalo obrambno delo v gorenji savski dolini. V Kranjski gori je sedež podružnice sv. C. in M., ki naj deluje v gori omenjeni smeri; tam je tudi delavna podružnica „Slov. planinskega društva". Javna ljudska knjižnica, ki jo je l. 1906. ustanovila „Prosveta", dobro uspeva. Vendar zaradi malega števila knjig kmalu ne bo več zadostovala ukaželjnosti ondotnega prebivalstva. Zato naj občina, ki je v narodnih rokah, letošnje jubilejno leto proslavi s tem, da sama ustanovi veliko javno ljudsko knjižnico.

Potrebno je, da se tudi v **Mojstrani** in na **Dovjem** ustanovita javni ljudski knjižnici in podružnica družbe sv. C. in M., da se tudi tu z različnimi narodnimi prireditvami goji in širi narodna zavest. V Mojstrani se nahaja nemška cementna tvornica, katere vpliv se mora na vsak način omejiti s slovenske strani, dokler je še čas.

Največji nevarnosti je pa izpostavljena občina **Jesenice,** središče gorenje savske doline. Ako bi padla ta v nemške roke, odrezana je cela gorenja savska dolina od ostalega slovenskega ozemlja in izpostavljena nemškemu navalu od dveh strani.

Prebivalstvo jeseniške občine se zelo hitro množi. Po ljudstvenem štetju iz l. 1880. so imele Jesenice 1478 prebivalcev (med temi 40 Nemcev), l. 1890. že 2045 prebivalcev (med temi 144 Nemcev), l. 1900. pa celo 3604 prebivalcev (med temi 239 Nemcev). Nemcev je bilo 2·7 %, 7·04 %, oziroma 6·6 %. Z otvoritvijo nove železnice so postale Jesenice važno križišče; število prebivalcev pa se je v tem času tako pomnožilo, da štejejo Jesenice sedaj nad 5000 duš. Toda tudi število Nemcev se je izdatno povečalo. Že preje močna nemška postojanka, katere glavna opora je tvornica kranjske industrijske družbe na Savi, se je od tedaj zelo okrepila, zlasti ker železniški minister Derschatta skrbi za to, da se na jeseniškem kolodvoru nastavljajo najbolj zagrizeni nemškonacijonalni uradniki. Tako je nova železnica nemško nevarnost na Gorenjskem povečala, odprla je pot skozi Karavanke prodirajočemu nemštvu s Koroškega.

Nemci na Jesenicah so se trdno organizirali. Imajo podružnice „Schulvereina", „Südmarke" in „Alpenvereina", dalje „Turnverein" in pevsko društvo „Stahl und Eisen". Schulverein vzdržuje na Savi nemški otroški vrtec, prihodnje leto pa se najbrže že otvori schulvereinska šola. Za zidavo te šole je dala Kranjska hranilnica lansko leto 20.000 K, letos pa zopet 15.000 K.

Trirazredna ljudska šola (deška in dekliška) na Jesenicah, ki bi morala v očigled tem dejstvom biti cvetoč kulturen zavod, se vsled

Digitized by Google

neredních občinskih razmer ne more razvijati, ker ji primanjkuje šolskih prostorov. Najbolj žalostno pa je, da deželni šolski svet nastavlja na tej šoli tako učiteljsko osobje, ki je s prav malimi izjemami v narodnostnem oziru popolnoma nezanesljivo, in tako neposredno pospešuje nemške težnje.

Nemci na Jesenicah vsled svoje izvrstne organizacije vztrajno napredujejo, dokaz za to so nam zadnje občinske volitve. Te volitve so pokazale, da je edinole s složnim nastopom, s skupnim delom vseh jeseniških Slovencev možno preprečiti ta dobro organizirani nemški naval. Pokazale so te volitve, da imajo Nemci na Jesenicah moč, ki se je podcenjevala, in da jih očitno podpira vlada. Pokazale pa so tudi Slovencem na Jesenicah vsem brez razlike političnega prepričanja eden edini cilj: ohranitev slovenske narodne posesti, cilj, pred katerim morajo pasti vsi strankarski ozири. Zato gotovo navdaja veselje vsakega pravega Slovenca, da so jeseniški Slovenci spoznali ta skupni cilj in da so pripravljeni složno braniti našo narodno posest. Vsakdo pa, ki bi na ta ali oni način kdaj skušal rušiti in kaliti to složnost, vsak tisti bi bil izdajica slovenskih narodnih koristi.

Nujna dolžnost naše vlade in našega deželnega odbora pa je, da takoj napravita konec narednim občinskim razmeram na Jesenicah in da se razpišejo nove občinske volitve. Takrat pa jeseniški Slovenci brez strankarskih ozirov složno v boj, obračunajte z Nemci in nemčurji in pometite jih iz občinskega odbora!

Jesenice naj postanejo vzorna slovenska občina, neomahljiva varuhinja naše narodne posesti, nepremagljiva slovenska trdnjava, ob kateri naj si ošabni Nemci razbijajo svoje glave! V dosego tega cilja naj tekmujejo vse slovenske kulturne in gospodarske naprave na Jesenicah, tekmujejo naj ondotne slovenske stranke.

Nič manj pozornosti z naše strani ne zasluži **Tržič,** kjer peščica privandranih Nemcev gospodari nad našim domačinom. Po ljudstvenem štetju iz l. 1880. je imel Tržič med 1797 prebivalci le 100 Nemcev (5·56%), l. 1890. med 2099 prebivalci 381 Nemcev (18·15%), l. 1900. pa med 2626 prebivalci že 569 Nemcev (21·66%). Nemci so torej absolutno (za 281, oziroma 188 duš) in relativno (za 12·59%, oziroma 3·51%) napredovali, dočim so Slovenci absolutno napredovali (za 21, oziroma 339 duš), relativno pa nazadovali (za 12·59%, oziroma 3·51%). Sploh so Nemci v Tržiču od l. 1880. do 1900. napredovali za 469 duš (za 16·10%) v tem, ko znaša napredek pri Slovencih v istem času le 360 duš. Dasi tvorijo Nemci

Digitized by Google

le petino tržiškega prebivalstva, vendar so gospodarji občinskega sveta, katerega so se pri lanskih občinskih volitvah zopet polastili. Slovenci so zmagali samo v tretjem razredu in imajo od 21 odborniških mest le 8.

Šolske razmere v Tržiču so za nas skrajno žalostne. Šola je utrakvistična štirirazrednica (deška in dekliška). Nemščino se poučuje kot predmet že v II. razredu, v III. in IV. pa je učni jezik. Izmed 487 šolo obiskujočih otrok (242 dečkov in 245 deklic) pa je 445 Slovencev (217 dečkov in 228 deklic) in le 42 Nemcev (25 dečkov in 17 deklic). Dasi je na šoli le 8·62% nemških otrok (10·73 dečkov in 6·93 deklic), vendar nastavlja naš deželni šolski svet, ki ima slovensko večino in ki bi moral s skrbnim očesom čuvati nad pravicami slovenskega naroda na tej šoli, nemško in nemčursko učiteljsko osobje in izroča tako slovensko mladino ponemčevanju. Tako se skrbi pri nas za Nemce, naši izvenkranjski bratje pa se morajo boriti desetletja za najprimitivnejše in najupravičenejše zahteve napram Nemcem, a največkrat brez najmanjšega uspeha. Tako so na dekliškem oddelku tri učiteljice Nemke in le ena Slovenka, izmed moškega učiteljskega osobja (4), pa sta le dva odločna Slovenca, eden pa je celo vodja Nemcev v Tržiču. In tem se izroča slovenska mladina.

Vsled takih razmer ni čuda, da se nemška postojanka v Tržiču širi in krepi, ko mi sami delujemo za njen napredek in pospešujemo nemške težnje. Nemcem pa to še ne zadostuje. Že prihodnje leto otvori namreč „Schulverein“ v Tržiču svojo šolo, kar bode ponemčevanje še pospešilo.

Tržiški Nemci so dobro organizirani. Imajo dobro uspevajoče podružnice „Südmarke“, „Alpenvereina“ in „Schulvereina“, ki vzdržuje tam tudi otroški vrtec. Tudi naša družba sv. C. in M. ima v Tržiču svoj otroški vrtec, ki pa vsled premajhnih prostorov ne more vršiti tiste naloge, ki bi jo moral. Zato je pa nujna potreba, da se v najkrajšem času odpravi ta nedostatek, da bode družbin vrtec v polni meri se mogel kosati z nemškim.

Vsled teh žalostnih narodnostnih razmer je neobhodno potrebno, da se vse Slovenstvo v Tržiču brez razlike političnega prepričanja združi in organizira v močno bojno vrsto, ki naj skuša s preudarnim, narodnim delom zrušiti umetno nemško gospodarstvo in je poteptati v prah.

Padejo naj strankarski oziri, umakne naj se politična strankarska strast složnemu delu proti na-

Digitized by Google

šemu najhujšemu narodnemu sovražniku in uspeh ne bo in ne more izostati. Iz sedanjega položaja pa si kuje le Nemec svoj dobiček.

Naj bodo tržiškim Slovencem vzgled Čehi v Budjejevicah, ki ločeni v politične stranke, za skupne narodne koristi delujejo v najlepši slogi. Uspehi njihovi so sijajni — lansko leto popolna zmaga v tretjem razredu v občinski svet, letos pridobitev deželnozborskega mandata.

Le s skupnim, smotrenim narodnim delom je mogoče odvrniti pretečo nemško nevarnost na Gorenjskem in ohraniti ta najlepši del naše slovenske domovine.

Pokažimo privandranemu tujcu Nemcu, da hoče biti Slovenec „na svoji zemlji svoj gospod“!

J. Klepec.

Zadnje in predzadnje ljudstveno štetje na Koroškem.

(Dalje.)

Napredovali smo samo v pliberškem (22·0), feldkirchenskem (4·5) in rožaškem (2·6) sodnijskem okraju. (Opomba: vojaštvo je za leto 1890. všteto, za l. 1900 ne; v poštev pride to samo v mestu Celovcu, Beljaku in Trbižu. Vojaštva ne štejem k domačemu prebivalstvu, ker nima nikake pravice posegati v politično življenje. A ravno z vojaštvom se je največ sleparilo, češ, v Celovcu smo lepo napredovali. Resnica pa je, da je bil del 17. pešpolka premeščen v Celovec. Ti vojaki so torej pokrili izgubo, ki bi se morala sicer naznaniti slovenski javnosti. Pri podatkih iz l. 1890. so zato še vračunani vojaki, ker ni v „repertoriju“ naznačeno, koliko vojakov pripada tej ali oni narodnosti).

Iz pravkar naštetega se razvidi, da prodirajo Nemci v treh pramenih, in sicer desno krilo iz Beljaka proti Trbižu, središče z največjo močjo iz Celovca črez Borovlje proti Tržiču in levo krilo iz Velikovca preko Železne Kaplje.

Kakor baze (podlage) služijo torej Nemcem ta tri mesta in iz tega se zopet razvidi, da ljudstveno štetje ni tako krivično, kakor se vedno pravi in piše. Nemški duh se razširja iz mest in radi tega rapidno padanje Slovencev v mestnih okolicah.

Digitized by Google

Radi tega so **koroški Slovenci** že faktično **razdeljeni** v **tri dele:**

1. Popoln jezikovni otok je Ziljska dolina od Šmohorja do Podkloštra. Podklošter, Zilica, Čojna Noč, Borče ter Zg. in Sp. Zabuče zapirajo pot. Sem spada še Kanalska dolina, ki je zaprta od kranjske strani po Fužinah in Trbižu. V Kanalski dolini leži čisto nemški Malborjet.

Ostale Slovence presekuje pramen, ki sega iz Celovca preko Vetrinj, Žihpolja, in Madbrovnice do Borovelj in Kobora. Tu so torej Nemci že prekoračili Dravo in s tem pretrgali zvezo med Rožem in

3. Junsko dolino.

L. 1890. pa niso bili koroški Slovenci še nikjer presekani.

Leta 1890. je bilo izmed 230 **občin** 64 s slovensko večino, t. j. 278·3 %, l. 1900. pa izmed 252 samo še 61, t. j. 242·1 %.

Vzemimo pa, da je bilo l. 1890. ravno toliko občin kakor l. 1900. in da so imele ravno tak obseg, kakor pri zadnjem štetju, tedaj je bilo l. 1890. 67 občin (265·9) s slovensko večino, sedaj pa le še 61 (242·1). Izgubili smo večino v šestih občinah, in te so:

Madbrovnica	745·1,	322·0;
Sp. Dravograd	655·5,	493·8;
Borovlje	605·3,	435·1;
Trdnja Ves	597·9,	125·6;
Železna Kaplja	573·3,	395·0;
Poreče ob Jezeru	502·0,	91.4.

Kakor vidimo, leže vse te občine (razen Sp. Dravograda in Železne Kaplje) v bližini Celovca. In one tvorijo zagozdo od Celovca preko Borovelj.

Občine s slovenskimi večinami se razdelijo tako:

1.	z 900—1000 %	Slovenci 40	(l. 1890. 49)
2.	z 800— 900 %	„ 10	(7)
3.	s 700— 800 %	„ 4	(3)
4.	s 600— 700 %	„ 4	(5)
5.	s 500— 600 %	„ 3	(3)

Občine z nemškimi večinami se pa razdelijo sledeče:

1.	s 400—500 %	Slovenci 3	(4)
2.	s 300—400 %	„ 2	(1)
3.	z 200—300 %	„ 4	(2)
4.	z 100—200 %	„ 3	(2)
5.	z 0—100 %	„ 179	(176)

Digitized by Google

Naslednje občine so postale iz samoslovenskih mešane (Slovenci padli pod 800‰):

Žihpolje	980·9,	585·1;
Hodiče	952·1,	690·0;
Smerče	944·4,	723·4;
Podljubelj	924·4,	754·4;
Kotmara Ves	911·9,	713·0;
Važenberg	874·4,	667·7;
Sv. Martin (nad Porečami)	861·9,	735·0.

Edino prevaljska občina (669·7, 817·4) je postala iz mešane samoslovenska.

Občine, ki so bile preje mešane, pa so se pretvorile v samonemške, (Slovenci padli pod 200‰), so sledeče:

Trdnja Ves	597·9,	127·4;
Poreče	502·0,	91·4;
Vetrinje	469·4,	25·0;
Sv. Janez na Brukli	270·8,	27·4.

In zopet imamo prizadete (razen Sv. Janeza na Brukli) samo občine v celovški okolici.

Pod 100‰ je padlo število Slovencev poleg Poreč, Vetrinja, Sv. Janeza na Brukli še v

Anabihl-u (nad Celovcem)	132·5,	38·5,
in Sv. Petru pri Celovcu	100·6,	9·9.

Izpod 100‰ pa se je njih število dvignilo na 100% v sledečih dveh občinah:

Pliberk	95·8,	127·4;
Otmanje	60·8,	100·9.

(Konec prihodnjič)

Slovenci, ne pozabimo družbe sv. Cirila in Metoda!

Družba sv. Cirila in Metoda.

Viljem Polak

veledušni mecen družbe sv. C. in M. je preminil na večer 29. sušca in bil 31. sušca t. l. položen v rodno zemljo tržiško. Bil je mož, ki je nosil iskreno ljubezen do svojega slovenskega naroda v srcu in hrepenel

Digitized by Google

dvigniti ga na tisto stališče, ki se nahajajo na njem drugi srečnejši narodi. Med njimi je bival dolga leta, a njegovo srce je bilo doma v gorenjskem zavičaju. V tujini je nabiral zaklade, da osreči ž njimi domovino. Ko se je na večer življenja vrnil med brate, bila mu je roka vedno odprta in je radodarno podpiral narodna podjetja. Ljubeznivo je skrbel za slovenska društva v ogroženem rojstvenem trgu, a ljubil je prav posebno našo družbo sv. C. in M. Med darovalci za letošnje novo leto se nahaja njegov dar 100 K. Njej, svoji ljubljenki, je namenil največji posmrtni dar: volilo 188.000 K ob pogoju, da imata užitek te vsote soproga in sestra do smrti. S tem činom vzvišene rodoljubne požrtvovalnosti, ki je za družbo sv. C. in M. največjega moralnega in gmotnega pomena, si je postavil blagopokojni inžener Viljem Polak neizbrisen spomin v zgodovini našega naroda in njegove prosvete. Tekmeca nima, da bi pač našel mnogo posnemalcev. Pesnik narodne ljubavi Fran Ks. Meško kliče njegovim manom:

Tako si šel!
A sled začrtal v rod si čudežen,
in ko boš davno že pepel,
spomin Tvoj v narodu bo še slavljen,
Ti mož-uzor, največji naš mecen!

Iz vodstva.

Na VI. seji šolskega odseka in V. seji ožjega odbora, ki sta se vkupe vršili dne 30. sušca, se je vzelo na znanje prvomestnikovo poročilo o Muti. Naknadni pogoji nekega učitelja so nesprejemljivi, torej se mu dekret prekliče. Sklenilo se je stopiti v zvezo z nekim trgovcem zaradi razprodaje kisle vode, ki utegne donašati družbi lep prispevek.

Na VII. seji šolskega odseka in VI. seji ožjega odbora, dne 9. malega travna t. l. se je ukrenila začasna premestitev provizoričnega učitelja pri Sv. Jakobu v Trstu Cirila Petrovca na enorazrednico na Muto. Prošnji za otvoritev šolskega vrtca nekje na Štajerskem se sedaj ne more ugoditi.

Podružnice.

Pozor! Podružnice, ki še niso letos zborovale, naj blagovole čimpreje sklicati občni zbor. Pošljejo naj družbini pisarni natančen izkaz odbora, članov in prispevkov, sicer bi bilo nemogoče sestaviti točen izkaz za glavno skupščino in za družbin koledar.

Oživela je podružnica na Bledu; ima sedem pokroviteljev, pet ustanovnikov in 83 letnikov. Vrli odbor, ki ji je sedaj na čelu, nam je

Digitized by Google

porok, da bo blejska podružnica, kakor je izmed prvih glede na ustanovitev, prednjačila drugim v narodnem delu.

Novi podružnici. Osnovala se je podružnica sv. C. in M. na Brjah poleg Rihenberka na Goriškem. — Dne 26. min. m. je bil ustanovni shod podružnice v Domžalah. Na delo krog naših novih postojank!

Podružnica na Vranskem je jako marljiva; število novih članov ji je po letošnjem občnem zboru naraslo nad 30. Letos je priredila že štiri javna predavanja.

Radovljiška podružnica sv. C. in M. je izdala v prid naši šolski družbi lepe razglednice.

Speče podružnice. Na Kranjskem: ženska v Cerknici; podružnica za Kostanjeviški okraj; Kropa-Kamna gorica-Dobrava; Loški potok; Meniševska v Begunjah; Naklo z okolico na Gorenjskem; Prem; Selce na Gorenjskem; Senožeče; Smlednik in okolica; ženska v Starem trgu pri Ložu; Turjak; ženska v Št. Vidu nad Ljubljano; Zatičina-Višnja gora; Železniki.

Na Štajerskem: Gornja Radgona; Konjice; Ponikva; Rečica; Sevnica; Sv. Benedikt v Slov. goricah; Šaleška dolina v Šoštanju; Velenje.

Na Koroškem: Apače; Črna in okolica; Št. Janž v Rožni dolini; Libeliče; Libuče in okolica; Pokrče in okolica; Tolsti vrh in okolica; Ziljska dolina in ž. Vrata.

Na Primorskem: Cerkno in okolica; moška za Dornberg, Prvačina, Vogrsko in Gradišče; ženska v Dornbergu; Kanal; Naklo na Krasu; ženska v Ročinju in okolici; moška v Sežani; Šempas; moška in ženska v Tolminu.

Vzrok mrtvila nekaterih podružnic. Sveža sapa, ki je zavela po zadnji glavni skupščini po naših pokrajinah, je zbudila marsikatero podružnico iz dolgoletnega brezdelja. Mnoge so se krepko dvignile in jele zopet čvrsto delovati v prid naše slovenske mladine kakor v dobi svojega osnutka, a nekaj jih še spi. Kaj je vzrok njihovi nedelavnosti? Blagajnik je umrl ali se je izselil iz podružničnega okrožja, podružnici načelnik pa ni sklical občnega zbora, ki bi izvolil novega blagajnika. A zgodi se tudi ponekod, da se podružnični blagajnik vda brezdelju in ne pobira več letnine od članov. „Saj bi rad plačal za družbo sv. C. in M.; član sem te in te podružnice, pa nikogar ni po denar“ — take pritožbe se čujejo. Naša iskrena prošnja podružničnim blagajnikom, da naj redno vsako leto pobirajo članarino, naj ne ostane glas vpijočega v puščavi.

Digitized by Google

Slovenska mladina za družbo sv. Cirila in Metoda.

Dolžnost našega lista je, da odkrije rojakom radosten, nadepoln pojav. Slovenska mladina se vnema za družbo sv. C. in M. Ne mislimo tu mladine, ki se uči na srednjih in visokih šolah; ta je večinoma v taboru našega narodnega dela; v mislih so nam majhni šolski otroci. Tudi oni se hočejo uvrstiti med tiste plemenite narodnjake, ki žrtvujejo in zbirajo za našo šolsko družbo, da po nji in z njo vred koristijo slovenski obmejni deci. Tako je prav! Vsi — tudi nežna mladina na delo in vspeh ne more izostati.

Dne 14. malega travna t. l. je poslal učenec 2. razreda Dragotin Erce družbi sv. C. in M. 2 K s pripisom: Mi ljubimo svoje matere, zato pa tudi materinsko govorico — mili slovenski jezik. In ker se naši mali šolski tovariši ob meji borijo za najlepšo dedščino, materinski jezik, jim priskočimo še mi na pomoč s tem malim darom, ki ga, prosimo, blagovolite izročiti naši dični družbi sv. C. in M. Nabral sem ti dve kronici med tovariši 2. razreda; zdaj je prevzel pobiranje tovariš Zupan Tine, ki Vam pošlje majnika meseca, kar bomo zložili; upamo, da malo več kot zdaj, ker hočemo še 1. razred pritegniti. Če ste tako prijazni, pa zapišite to reč v „Braniku“, ki ga beremo, da bomo vedeli, da ste prejeli ta mali dar, in da bomo še bolj z veseljem zlagali v ta namen. Vsi Vam želimo veselo Alelujo. O da bi tudi naš narod častito od mrtvih vstal, da bi se vsi tega praznika veselili! Lepo Vas pozdravljamo. — Solze so mi stopile v oči beročemu ta dopis. Tudi mi pošiljamo vam, vrlim v.... kim šolarjem, iskren slovenski pozdrav in zahvalo za poslani dar in Vas prosimo, da bodite vsekdar blagi, pošteni Slovenci vneti za svoj materin jezik in za družbo sv. C. in M.

Iz Kamnika je došlo družbi 20.000 raznih znamk, nekaj stanjola in svinca. Poslal ji je ta dar F. S. Pomagali so mu zbirati malčki: Josipina Justinova-Koširjeva, Stanko Kenda in Slavko Grašek. Živeli za slovenstvo navdušeni mladi nabiralci!

Malo pred prazniki je prejela družba sv. C. in M. nekaj enakega blaga od neke gdčne učiteljice s temle pridejanim poročilom: Priložene znamke in stanjolni papir so mi nanosili šolski otroci, da jih pošljemo revnim obmejnim bratcem in sestricam za pisanke. Na veliki ponedeljek pa priredijo otroci iz lastnega nagiba pri L. tombolo. Dobitkov še ne izdajo; samo meni so zaupali, da darujejo svoje pisanke in kolače. Mali plačajo za številko 1 krajcar, veliki pa najmanj groš. Vsled lepo pisanih, že razposlanih vabil pa tudi tržani pridno zalagajo odbor malih prirejevalcev z darili. Dobiček pošljejo onim revnim otrokom, za katere

Digitized by Google

skrbi družba sv. C. in M. Dobiček tombole bo seveda neznaten, a ozarja nam lepšo bodočnost. — Tako dopis. Vspeh tombole je bil znaten: 51 svetlih kronic je došlo družbi s pristavkom: „Sv. brata Ciril in Metod, čuvajta ob meji naš zatiran rod!“ Iskrena hvala vam, vrli narodni otročiči, ki ste se toliko trudili v blagi namen; vaša za brambo naše obmejne dece plamteča srca so največji dobiček za vesoljni slovenski narod.

Družbine vesti.

V spomin vel. trgovca, družbinega pokrovitelja Frana Kollmanna umrlega dne 16. mal. travna t. l. v Arco na Tirolskem, je naklonil njegov sin Robert družbi sv. Cirila in Metoda znamenit dar 1000 K. Slava rodoljubni rodbini!

Volili. 1000 K je volil družbi sv. Cirila in Metoda rodoljub Anton Lavrenčič, ki je umrl v Postojini dne 5. m. m. — Lovro Kovačič († 27. sušca t. l. pri Sv. Mariji Magd. Spodnji v Trstu) je namenil družbi volilo 50 K. — Imoviti rodoljubi, spominjajte se v svojih oporokah družbe sv. Cirila in Metoda, ki ima tako veliko in plemenito nalogo, a tako skromna sredstva.

Novi pokrovitelji. Zabeležiti treba po dve pokroviteljnini ljubljanskih ženskih podružnic šenklavško-frančiškanske in šentjakobsko-trnovske. Moška podružnica v Ajdovščini je poslala 200 K za pokroviteljnino. Stalno omizje „Pri roži“ v Ljubljani je postalo pokrovitelj družbe sv. Cirila in Metoda z nabranim doneskom 200 K. Mariborska posojilnica je po moški podružnici v Mariboru poslala V. pokroviteljnino 200 K. Pokroviteljica je postala Kmetska posojilnica ljubljanske okolice poklonivši družbi 200 K.

Knjižni dar. Ivan Lamprecht ml. iz Maribora je podaril družbi sv. Cirila in Metoda več izvodov knjižice „Slovenci in politika — preprostemu ljudstvu v pouk in svarilo spisal Planinski“ 1907. Družba prodaja knjižico po 20 vin.

Narodni davek srednješolskega dijaštva. Mnogo imovitih Slovencev se odteza narodnemu davku, češ, kdo bo vedno dajal, saj je tako toliko stroškov. Take stiskače osramoti zgled ubogih dijakov, ki si odrekajo najpotrebnejše, da le morejo žrtvovati kaj za plemenite narodne namene. Zopet nam je beležiti veselo vest, da so se dijaki dveh srednjih šol zavezali žrtvovati v družbine svrhe mesečno po 10 v; meseca sušca so na ta način zložili 48 K 81 v. Izdali so 1000 razglednic, ki jih razpečavajo sami med seboj. Ves dobiček je namenjen družbi sv. Cirila in Metoda. Vse razglednice so kolkovali z narodnim

Digitized by Google

kolkom. Rabo narodnega kolka razširjajo med dijaki. Te stvari se je dosti izvedlo na večjih plesih pred pustom. Na velikem omladinskem plesu je prilepil vsak kavalir svoji plesalki za vsak krožec po en kolek v posebno knjižico. Tisti večer so razprodali 8000 kolkov. Pri trgovcih, odvetnikih in drugih nabirajo poštne znamke. Tudi iz treh drugih mest je došel glas, da so si slovenski srednješolci drage volje oprtali narodni davek. Živeli!

Nove lične nabiralnike s ščipalnikom smodkinih konic je uvela družba sv. Cirila in Metoda. Denar in konice — oboje sprejemajo v vedno odprta žrela novi nabiralniki na korist naši obmejni deci. Naročila na nabiralnike sprejema in izvršuje družbina pisarna; naslov: družba sv. Cirila in Metoda, Ljubljana, Narodni dom.

Računskih listkov je razposlala družbina pisarna meseca sušca 19.200 kosov in se prav toplo priporoča za nadaljna naročila.

„Slovenski Narod“ je nabral v prvem četrtletju 1908 za družbo sv. Cirila in Metoda 2.277 K 96 v.

Velikonočne in pomladanske razglednice — bilo jih je 30.000 — so do malega vse razprodane.

Vodnikove in Bleiweisove razglednice je na proslavo njune 150 oziroma 100letnice izdala sredi minulega meseca družba sv. Cirila in Metoda. One so proizvod domače priznane tvrdke. Rojaki, sezite po njih!

Mecena Viljema Polaka razglednice v kratkem izda družba sv. Cirila in Metoda. Podoba bo posneta po izvrstni fotografiji blagega pokojnika iz leta 1891.

Narodnega kolka je zvedla družba sv. Cirila in Metoda meseca sušca 27.185 kosov.

Družbin promet meseca sušca 1908: dohodkov 6.984 K 18 v, stroškov 4.744 K 93 v, torej prebitka 2.239 K 25 v.

Rojaki, spominjajmo se na spomladanskih izletih družbe sv. Cirila in Metoda!

Za beneške Slovence!

Rodoljubi!

Na sestanku goriškega dijaštva dne 15. svečna 1908 so sklenili dijaki nabirati knjige v svrho ustanavljanja knjižnic v narodno eksponiranih krajih. Posebno pa se je pozneje naglašalo, da bi se spomnili tudi naših zatiranih bratov na Beneškem.

Digitized by Google

Rodoljubi! Na Vaša srca se obračamo, da podpirate to plemenito delo s tem, da darujete kako knjigo; dobrodošle so nam tudi knjige nabožanske vsebine (tudi molitveniki).

Kdor se čuti Slovenca, naj nam priskoči na pomoč. Pokažimo, da čutimo i mi težko breme naših umirajočih bratov onkraj meje.

Knjige, koje bo dijaški odsek razdeljeval med beneške trpine potom tamošnjih rodoljubnih duhovnikov, naj se pošiljajo na naslov: Rastko Rijavec, Riva Corso 6, Gorica. Devo.

Slovenci, rabimo in razširjajmo vžigalice izdane v prid družbi sv. Cirila in Metoda!

Z narodnega bojišča.

Slovenske šole v nemških mestih. V krajih, kjer imajo Nemci, oziroma Lahi občine v rokah, se nam odtujuje leto za letom največ dece. Želja vseh rodoljubnih Slovencev je pač, da bi se ustanovila v takih mestih s pomočjo družbe sv. C. in M. slovenska šola. Seveda je to hitreje govorjeno nego storjeno. Če bi hoteli Slovenci ustanoviti šole povsod, kjer jih je treba, bi to stalo na leto ogromne vsote, kakršnih proračun naše obrambne družbe še ni doživel. V Gradcu, Mariboru, Celju, Ptuju, Celovcu, Beljaku, Trstu i. t. d. še do danes slovenskih šol sploh ni ali jih pa je premalo. Za prvi čas pa bi se temu odpomoglo z brezplačnimi kurzi za slovenščino za našo deco v omenjenih mestih. Ne dvomimo, da bi se našlo dovolj požrtvovalnih narodnjakov in narodnjakinj (zlasti učiteljskega stanu), ki bi radi prevzeli to mnogo obetajoče delo. Slovenski kurzi bi bili podlaga bodočim slovenskim šolam. Tu se naj uči deca slovenščine. Čim odraste šoli, naj se jo uvede v slovenska društva in naj se jo navaja na čitanje knjig in slovenskih listov. Narodne šole stanejo mnogo, kurzi malenkost, in vendar se da z njimi doseči lepih uspehov. Obrambnim krogom to v premišljevanje. H.

Slovenska posojilnica v Kočevju se je ustanovila meseca sušca. Ustanovitev tega denarnega zavoda je velikega pomena za slovenski živelj v Kočevju samem kakor tudi v vsem kočevskem okraju. Slovenci v kočevskem okraju so bili do sedaj v kreditnih zadevah skoraj popolnoma odvisni od kočevskih Nemcev in temu je odpomogla ustanovitev slovenske posojilnice. Kočevski Slovenci naj se torej trdno oprimejo tega denarnega zavoda, da bo prospeval in da bo močna opora slovenstva na Kočevskem.

Digitized by Google

Slovenskim občinam v vzgled bodi županstvo Šmartin pod Šmarno goro, ki je odstranilo vse dvojezične vaške napise in jih nadomestilo s samoslovenskimi.

Okrajni zastopi. Okrajni zastop v Konjicah je po zadnjih volitvah zopet nemški, a ne bo posloval, ker so se uprli konjiški tržani, nezadovoljni s svojimi somišljeniki. Kakor v Celju in v Brežicah bo vodil upravo okrajnega zastopa tudi v Konjicah vladni komisar. — Okrajnemu odboru v Šoštanju bo izza poslednje volitve načeloval Nemec, ki uvede zopet nemško uradovanje. To je sad zveze z Nemci. Šoštanjski Slovenci niso hoteli posnemati brežiških rojakov, pozabivših na strankarstvo, ko je šlo za skupno narodno dobro. Nemci so nam napovedali boj na življenje in smrt in mi se vežemo z njimi zoper svojega lastnega brata. — Okrajni zastop v Gornjem gradu je v narodnih rokah. Načelnik mu je trgovec Fran Šarba.

Nov hotel v Slovenski Bistrici. V Slovenski Bistrici se je otvoril nov, moderno urejen naroden hotel. Dasi so tamošnji Nemci spletkarili in na vse mogoče načine hoteli preprečiti zgradbo tega podjetja. Hotel je last posojilnice.

Čitalnica v Ormožu je že več ko pred enim letom izpremenila svojo knjižnico v javno ljudsko knjižnico, a žal, da iste v narodnem oziru še tako malo probujena okolica skoraj nič ne obiskuje. Izjemo dela le občina Hardek, ki tvori trdno narodno postojanko pred „nemškim“ Ormožem. Sosednje vasi: Pušenci, Hum, Frankovci in Loprčiče so še v narodnem oziru jako na slabem in zato je še štajercijanstvo tukaj v bujnem cvetu. Želeti bi le bilo, da bi se za obisk knjižnice malo bolj agitiralo ter mladino vzpodbujalo in navajalo na čitanje dobrih knjig, ki sedaj leže zaprašene v čitalniški omari. Gotovo bi to jako ugodno vplivalo na narodno zavest in ormoška schulvereinska šola bi se kmalu začela „svetiti“. —e—

V Pušencih poleg Ormoža je bilo pri lanskih državnozborskih volitvah oddanih 11 glasov od 31 za nemškega oziroma štajercijanskega kandidata. Kedaj bo pač mogoče tukaj govoriti o narodni zavesti, o narodnem ponosu? —e—

Podravska podružnica „Prosvete“ je otvorila minuli mesec javno narodno knjižnico v Krčevini pri Mariboru. Slovenci iz Krčevine in Leitersberga, naj vam rabi pridno nova knjižnica!

Čitalnica v Ljutomeru je prelevila svojo knjižnico v javno narodno knjižnico.

Digitized by Google

Pri Sv. Trojici v Halozah na Štajerskem so bile meseca sušca občinske volitve. Zmagali so nemškutarji (Štajercijanci), ki so imeli tudi že doslej občinski zastop v svojih rokah.

Trboveljski občinski odbor je v svoji seji dne 30. sušca zavrnil prošnjo hrastniških Nemcev, naj se dovoli „schulvereinski“ šoli v Hrastniku 600 K letne podpore. Ta šola, na kateri je izmed 150 otrok 140 slovenskih in le 10 nemških, ni bila ustanovljena iz potrebe, ampak izključno le v ponemčevalne namene. Zato kar najiskreneje pozdavljamo ukrep občinskega odbora, ki je odločno zavrnil predrznost Nemcev mislečih v svoji nadutosti, da bodo Slovenci podpirali njihove namene. V isti seji je bilo sklenjeno, da se ustanovita v Trbovljah in v Hrastniku javni ljudski knjižnici in je bilo v ta namen določeno 3000 K „Prosveti“, ki naj knjižnici ustanovi. S tema dvema sklepoma je pokazal trboveljski občinski odbor, da se zaveda v polni meri svojih narodnih dolžnosti in da hoče krepko stati na braniku slovenstva in napredka.

V slovensko last je prišla graščina Freienberg ali „Christinenhof“ v Medlogu poleg Celja, potem veleposestvo Bežigrad pri Celju; poslednje je kupila hrvaška poljedelska banka za 360.000 K. Banka namerava del posestva razkosati in prodati. V slovenske roke je prišlo tudi veleposestvo Ignacija Schoberja v Slovenski Bistrici na Štajerskem.

Družba sv. Mohorja je letos lepo napredovala; štela bo blizu 85.000 članov. Živela naša slovenska trdnjava sredi ponemčenega Celovca!

Ziljska Bistrica. Kakor se čuje, je sklenil krajni šolski svet bistriški, da sprejme 3000 K podpore od „Schulvereina“. S tem pride tamošnja utrakvistična trirazrednica v odvisnost od tega ponemčevalnega društva. Zavezati se mora šola pri takih podporah, da ostane za vedno edino nemščina učni jezik. Tako bi torej izgubili najvažnejšo utrakvistično šolo v zapadnem delu Koroške. — Ako pade Ziljska Bistrica, smo si lahko svesti, da padejo vsi ziljski Slovenci, ki so že sedaj ločeni od ostalih slovenskih Koroščev po Podkloštru in Zilici. Ta dva kraja pa sta člena v oni nemški verigi od Beljaka proti Trbižu (Beljak, Podklošter, Zilica, Vrata, Kokov, Trbiž, Rabelj). Severno od Ziljske Bistrice leži Čojna Noč, ki je tudi precej ponemčena. Od tu pelje cesta v čisto nemške Rute in Plajberg. Tako leži Ziljska Bistrica Nemcem v velikem napotju, kajti ako postanejo njeni gospodarji, so najvažnejši kraji med Karavankami in Dobračem v njihovih rokah in bi bila s tem zapečatena usoda 10.000 ostalih ziljskih Slo-

Digitized by Google

vencev. — Zadnje ljudstveno štetje je naštelo v tem kraju poleg 695 Slovencev le 16 Nemcev.

Südmarkine podružnice dolenje Koroške so imele 29. sušca v Sp. Dravogradu zborovanje, na katerem so si osnovale zvezo „Ostgau". Tudi podružnice naše družbe naj se združijo v pokrajinskih zvezah.

Nemška zmaga. 26. svečna so zmagali odpadniki pri Sv. Vidu v podjunski dolini.

Na Koroškem z veseljem opazujemo gibanje za slovenske šole. Vogrče in Št. Danijel zahtevata po svojih krajnih šolskih svetih z vso odločnostjo slovenski pouk. Tako je prav, kajti takih utrakvističnih šol, kjer je celo molitev nemška (Št. Danijel), ne maramo. Pri Št. Danijelu poseže v boj tudi občina. Posnemajte!

„Prosvetina" knjižnica v Šmarjeti v Rožni dolini na Koroškem, ki so jo ustanovili lanski abiturijenti iz Kranja, sorazmerno zelo dobro vspeva. V knjižnici je 120 knjig. Izposodilo se je v 6. mesecih 250 knjig (vsak mesec torej 42 knjig) 37 čitateljem. Izmed teh je bilo 29 moških in 8 ženskih. Po stanu je: 9 kmetov-mož; 18 mladeničev-kmetskih sinov; 2 hlapca; 2 ženi in 6 deklet. Po starosti je 11 moških od 12—20, 13 od 20—40 in 5 od 40—65 let; 6 deklet od 14—18 in 2 ženi od 40—45 let. Kakor poroča vrli knjižničar Valentin Črne, čitajo najraje Jurčiča in Sienkiewicza in pa kaj iz „vojske", najmanj pa igrokaze.

R. K—c.

Občini Sele je vrnil koroški deželni odbor slovensko vlogo o proračunu za l. 1908. nerešeno. Občina se je obrnila na upravno sodišče in to je razsodilo, da je koroški deželni odbor ravnal nepostavno in da je dolžan rešiti omenjeno slovensko vlogo.

Slovenščina v cerkvi. Odšel je duhovnik, ki je poučeval v šoli božji nauk v materinem slovenskem jeziku in skrbno čuval pravice slovenščine v cerkvi, in prišel je drug gospod. Ta se je hotel prikupiti zgoraj, kjer ne slišijo radi našega jezika in ga ne ljubijo, in pri peščici nemškutarjev župljanov; uvel je takoj nemška oznanila v cerkvi. O tem govori „Mir" v 12. štev. v dopisu iz Guštanja. — Tako se odpirajo vrata nemščini v slovenske cerkve. Oznanila kmalu ne bodo zadostovala; uvede se nemški govor, nemške litanije, in slovenščina se umakne iz cerkve; morda ostane le še v porabi za tisto propoved, ki je na pustni torek popoldne, kakor je to običajno v Velikovcu. Kadar umolkne kje slovenski jezik v cerkvi, je to znamenje, da je potujčevanje dovršeno. Slovenski duhovniki, ne dajajte nobenih dopustil nemščini v cerkvah. Slovenskega petja, slovenske propovedi, slovenske molitve naj ne izpodrine tujščina.

Digitized by Google

Javna ljudska knjižnica v Tolminu. V Tolminu se je otvorila dne 5. min. meseca občinska javna ljudska knjižnica. Knjižnica je opremljena s 700 knjigami in ima poseben oddelek za mladino. Gotovo bo lepo uspevala, saj je ljudstvo jako ukaželjno.

„Schulvereinska" šola v Škednju se misli razširiti v trirazrednico. Hočejo tudi sezidati novo poslopje. Plačevanje voditelja je prevzela država. Kdaj se podržavi naša slovenska šola pri Sv. Jakobu v Trstu?

Nemška šola v Gorici. Nemci si hočejo sezidati svoje poslopje, ker so menda dosedanji šolski prostori pretesni. Stroški so proračunjeni na 110.000 K, ki naj se naberejo po darilih. „Schulverein" je v ta namen že odločil 30.000 K. V oklicu se pravi, da živi v Gorici in najbližji okolici 4000 Nemcev, da je to mesto član med nemško celino in pristaniščem tržaškim. Iz vsega nemškega dela se razvidi, da delajo oni pod tem geslom: nemška realka in gimnazija s svojimi pangermanskimi profesorji, žel. postaja s pangermanskim načelnikom Wieserjem, ki odslavlja same slovenske delavce in jih nadomešča z nemškimi itd. itd. — Ako smo na Goriškem v ofenzivi nasproti Lahom, ne smemo prezreti **nemškega** dela! Saj pravi celo Dr. Renner v svoji znameniti knjigi „Grundlagen und Entwickelungsziele der Österreichisch-Ungarischen Monarchie" (str. 239): . . . **Nemci** in Čehi, **obdržite si politično in gospodarsko odprto soško dolino, Trst in zap. Istro** kakor **dohode k morju.** Pozor torej, rojaki na Goriškem!

V Rakitovcu poleg Buzeta v Istri je otvorila dne 12. sušca t. l. družba sv. C. in M. za Istro slovesno novo šolo, ki je prva družbina šola na slovenskem istrskem ozemlju.

Rojaki, odločilni boj z enajststoletnim sovragom se bliža, bodimo edini!

Kaj delajo naši narodni nasprotniki?

„Wegweiser" priporočujoči nemške tvrdke v Ljubljani je izdala „Südmark". Njen kažipot naj velja tudi nam Slovencem, da vemo, kam **ne** zahajati. Nemci izvajajo strogo geslo: svoji k svojim; mi pa dobrosrčni in kratkovidni, kakršni smo, podpiramo kjer in kolikor moremo tiste, ki nam hote s pomočjo Kranjske hranilnice, „Südmarke" in „Schulvereina" vzeti našo narodnost in našo zemljo. Kdaj nas bo srečala pamet?

Digitized by Google

Osrednja pisarna za nemško osvojevalno delo v Avstriji se je otvorila na Dunaju. Nemci se enotno organizirajo. Po gotovem načrtu bodo izvajali to, kar se je dosedaj godilo le bolj slučajno. Pred vsem se hote lotiti sostavnega naseljevanja Nemcev po slovenskem ozemlju, da bi čim prej prodrli do jadranskega morja. Neizprosen boj se bliža. Vsak Slovenec naj stori v svoji okolici svojo narodno dolžnost, da odbijemo preteči napad in se ohranimo.

Nemci v Berolinu napravljajo vsako leto zbirko za božičnico „ubogim nemškim otrokom na narodnostni meji v Avstro-Ogrski". L. 1907. je znašala ta zbirka 7571 K. Od tega denarja se je poslalo na Kranjsko in Primorsko 400 K, na Koroško 360 K, na Štajersko 720 K, ostali denar pa se je razdelil na Češkem in Sedmograškem. Ta zbirka je bila 25. jubilejna. Prvo leto se ni nabralo niti celih 600 K, zadnja zbirka pa je bila že več kot 12krat tolika.

„Vsenemška zveza za varstvo nemštva za mejami" v Berolinu imela je v l. 1907. 70.000 mark dohodkov. Od tega je bilo dano v Avstrijo za ponemčevalne namene 65.000 mark. Dobile so: Koroško 800 mark, Kranjsko in Štajersko 4030 mark, ostalo pa se je razdelilo na Tirolsko, Sedmograško in v češke dežele. In ti nemški plačanci se drznejo nam očitati ruske rublje!

Dar nemškemu „Schulvereinu". Šlezijski veleposestnik Rohrman je daroval nemškemu „Schulvereinu" 300.000 K s pogojem, da se ves ta denar porabi v vzhodni Šleziji.

Nemško šolstvo podpira vlada; kjer je le par kopic nemških otrok, mora biti nemška šola. Kar si vlada sama ne upa storiti, to izvede nemški „Schulverein", pri nas na Kranjskem pa poleg njega še „kranjska" hranilnica. Nemška zel bi bila že zdavna usahnila tu, ko bi ne bilo tega zavoda. Imenovana hranilnica vsako leto kar usipa tisočake za nemške šole in za nemška društva na Kranjskem. Važen del našega podrobnega delovanja bodi naperjen na to, da noben slovenski novčič ne zajde več v nemške predale kranjske hranilnice.

Vzgoja nemške mladine. Nemci marljivo skrbe za to, da se njihova deca doma in v šolah nemško vzgaja. Da otrok v domači hiši ne čuje slovenske besede, najemajo si nemške posle ali take slovenske mlačneže, ki gospodarju na ljubo zataje svojo narodnost in tolčejo nemščino z otroki. V šoli zasaja nemškonarodni učitelj v otroška srca nemško samozavest. Da se to tem vztrajneje vrši, za to naj pomaga navod: „Kako vzgojiti mladino, da bo nemško zavedna", ki ga je spisal učitelj Hugon Heller in dobil zanj nagrado 500 K. Da bi pač naši slovenski učitelji, katerim bije srce za naš narod, posne-

Digitized by Google

mali svoje nemške tovariše in tudi vzgajali našo deco tako, da postane narodno zavedna.

Nemški narodni svet za Sp. Štajersko si je naredil tale načrt: 1. Nadzorovati hoče kupovanje in prodajanje zemlje in poslopij; 2. nastavljati nemške uradnike; kadar bo kje kaka služba prazna, imel bo v razvidu imena vseh prosilcev in nasvetoval sposobnega; 3. zasledoval bo delovanje nasprotnikov; 4. podpiral nemške trgovce in obrtnike in vplival, da Nemci najemajo samo nemške zdravnike, odvetnike in beležnike; 5. preosnoval bo vsa nemška društva v strogo narodnem zmislu; 6. izkušal bo pridobiti za narodno delo vse organizacije, somišljenike in zlasti imovite posestnike; 7. ustanavljal bo podružnice obrambnih društev, kjer jih še ni, in podpiral obstoječe; 8. skrbel zato, da se najemajo samo nemški posli obojega spola, nemški delavci in obrtniki; 9. posredoval bo pri sklepanju zakonov v narodnem zmislu. — Klin s klinom; kakor delujejo nasprotniki, tako delujmo tudi mi. Slovenskemu narodnemu svetu za Sp. Štajersko bodi dolžnost, da uredi svoje narodno delo točno po gorenjem načrtu in da dosledno izvaja točko za točko napram Nemcem.

„Südmark" kupuje. Pridobila si je zopet eno najlepših slovenskih veleposestev namreč Wagner-Minerlovo v Zmrzleku pri Št. Ilju na Štajerskem za 60.000 K kakor poroča „Slov. Gospodar". Poleg tega so prišla te dni še tri slovenska veleposestva na Kresnici v „Südmarkino" last. — Od dne do dne se krči naša meja. Nujno potrebna je ustanovitev **parcelačne banke,** da se postavi jez nemškemu prodiranju. Nevarnost je v odlašanju. Obe slovenski stranki na branik!

Italijanska nestrpnost. Tržaško trgovsko in pomorsko sodišče je naprosilo tržaško trgovsko in obrtno zbornico naj imenuje tudi take sodnike lajike, ki so vešči slovenskega jezika. Zbornica je to odklonila, toda sodišče si bo pomagalo brez zbornice.

Komur je mar ohranitev slovenstva, naj širi in priporoča „Slov. Branik"!

Listnica upravništva: 1. štev. „Sl. Branika" nam je pošla; zato bi nam zelo ustregle tiste podružnice, katerim se je več izvodov 1. številke, poslalo na ogled, ako bi nam jih vrnile, ali vsaj naznanile imena tistih gg., katerim so bile oddane.

Izdaja Konsorcij „Slov. Branika". — Odgovorni urednik **Ivan Pezdir.**
Tiska „Učiteljska tiskarna" v Ljubljani.

Digitized by Google

Slovenski BRANIK.

Vestnik naših pokrajin.

Izhaja desetkrat na leto in velja 2 K 40 v. Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo pod naslovom: Upravništvo „Slovenskega Branika“ v Ljubljani, Tržaška cesta 33. Dopise sprejema uredništvo „Slovenskega Branika“ v Ljubljani, Strmi pot 4.

Leto I. V Ljubljani dne 1. rožnika 1908. Št. 5.

Naš narodni praznik.

Letošnji god slovenskih apostolov sv. Cirila in Metoda dne 5. malega srpana pade ravno na nedeljo. Ljubljansko delavsko pevsko društvo „Slavec“ priredi ta dan veliko narodno veselico v prid naši šolski družbi. Naši bratje onstran Sotle in Kolpe nameravajo napraviti isti dan v Zagrebu velikansko ljudsko veselico, katere gmotni uspeh bi pripadel družbi sv. Cirila in Metoda za Istro.

Vsakdor se veseli svojega godu in ga že po več mesecev komaj pričakuje; a ko napoči njegovega godu dan, zažari mu obraz od sreče in veselja, da ga je včakal zdrav in vesel. Ves dan je prazniške volje in „židano“ mora biti vse krog njega: družina, sorodniki in prijatelji, vse se mora smejati — drugače bi sploh godovno ne bilo godovno. Takó je prav; enkrat na leto, na svoj god, si človek že lahko privošči malo več kot sicer, na čast in veselje svojemu patronu poseže rad vsakdo nekoliko globokeje v žep.

In glejte: dne 5. malega srpana je god največjih in najvnetejših slovenskih blagovestnikov, apostolov sv. Cirila in Metoda. Izberimo si enkrat za vselej ta dan za praznik slovenskega naroda; naj nam postane ta dan od sedaj naprej občeslovenski narodni praznik, praznik narodove moči in zavednosti, dan našega vstajenja in rodoljubja! Kakor vsak človek imej tudi naš narod svoj god, naj se razveseli in razvedri tudi naš narod vsaj eden dan v letu! Vsaj eden dan naj se razjasni nebó nad našim preganjanim in teptanim narodom, naj posije solnce

Digitized by Google

izza črnih oblakov, polnih krivic in prevar, solnce blagoslovljene bodočnosti in zaželjene zmage. Vsaj eden dan naj si oddahne naš narod, utrujen od težke, trnjeve poti, naj si zravna hrbet, skrivljen in ves krvav od trinoških udarcev . . .

In ta dan, našega vstajenja dan, naj bo 5. dan malega srpana, naj bo god sv. Cirila in Metoda! Saj imamo največ povoda, izbrati svojemu narodu ravno ta dan za vsakoletni praznik: ta dan slavita god prva in največja slovenska apostola, ki sta prva k slovenskim srcem govorila v slovenskem jeziku o vzvišenih, večnolepih Kristovih naukih, ki sta prva začela zidati temelj slovenski književnosti in sta prva bila zaradi svoje narodnosti preganjana mučenika. Ona sta dala tudi imé naši edini narodnoobrambni organizaciji, naši vedno bolj delavni in zató vedno bolj priljubljeni družbi sv. Cirila in Metoda. V tej družbi vidi naš narod svojo najboljšo zaščitnico, svojo bodočnost; v njej in z njo naj tudi praznuje vsako leto na dan 5. malega srpana svoj god!

Posnemajmo Čehe, ki žrtvujejo na dan svetega Vaclava, svojega narodnega patrona, stotisoče na oltarju domovine! Spomnimo se ta dan bolj nego sicer naše šolske družbe, na ta dan naj bo svečenik ves slovenski narod, in oltar naj bo — naša šolska družba!

Na predvečer sv. Cirila in Metoda naj zagorijo **kresovi** po vsej slovenski domovini sovražnikom v znak, da še živimo in hočemo živeti še v naprej, v dokaz, da se bliža dan naše probuje, naše zmage! In ko zazori nedelja, naj bo naša prva misel posvečena narodu in njegovi glavni zaščitnici družbi sv. Cirila in Metoda. Naši bogatejši denarni zavodi naj polože svoj dar domu na oltar, naša mesta in občine naj darujejo svoj obolus družbi, ki brani našo deco pred krvoločnim nemškim zmajem. Pevska in bralna društva, Sokoli in družbine podružnice naj prirejajo veselice v obmejnih in narodno izpostavljenih krajih v probujo narodne misli, v rešitev in ohranitev naših otrok. Na ta dan naj počiva strankarska strast, naj miruje osebna dobičkaželjnost in vzplapola zató ljubezen do naroda v nebotičnem plamenu k nogam sv. solunskih bratov, ki bosta z radostjo in dopadenjem gledala, kakó rodé in rastó sadovi tam, kjer sta pred tisoč leti sejala. Slovenci, rodoljubi:

Za naroda blagor, korist in prosveto delujmo vsi skupaj z ljubeznijo vneto!

Digitized by Google

Hudi časi se nam obetajo. Kakor slišimo, nameravajo Nemci prepustiti svoje ogerske rojake njihovi usodi in se vreči zató z vso silo na naše kraje. Sinja Ądrija je njihov cilj in preko naših trupel si nameravajo zgraditi pot do nje; čaka nas najhujši boj z najhujšim sovragom, zató še enkrat: združimo se, ker je za to najvišji in zadnji čas — in na malega srpana peti dan zakličimo vsi: Slovenija, vstan'!

Lev Brunčko.

Resna beseda k resnemu položaju.

Tiha in ponižna je zgodovina slovenskega naroda, majhna in neznatna njegova preteklost. Niti enkrat se ni zgodilo, da bi bil stopil iz lastne volje krepkeje na svoje noge, da bi bil udaril ob tla ponosno in zapovedujoče, ampak vedno in povsod je hodil skromno in neslišno skozi svet kakor tat. Drugi so ukazovali in igrali gospode, on sam pa je vdano krivil hrbet in se zadovoljeval z ulogo hlapca. Drugi narodi so premikali svet in pretikali oblastno svoje mejnike, naš narod pa se je pomikal iz kota v kot in se skrival sramežljivo.

Tako je bilo nekdaj in tako je skoro na vseh koncih in krajih še danes. Tista nizka, suženjska preteklost se je vse preveč vsesala v našo kri, nego da bi mogla vzpluti po njej bodra in silna sedanjost, nego da bi mogla vzkipeti po naših žilah zmagovita volja po moči, po lepši bodočnosti. Mi smo že vse preveč navajeni na odvisnost in pasivnost svoje življenske uloge, takó da se nam še danes zdi čisto naravno in samo po sebi umevno, ako je Nemec ali sploh tujec gospod, mi pa njegovi oprode.

Le poglejmo naše političnoupravne razmere! Koliko takih občin imamo, zlasti na Štajerskem in Koroškem, kjer je prebivalstvo bodisi izključno bodisi vsaj po pretežni večini slovensko, a upravo občine vodi — kopica nemčurjev. Poznam občino, ki je po 91 % prebivalstva slovenskega in je v njej pristen Nemec samó eden, pa je uvedla izključno nemški uradni jezik! In takih slučajev bi se pri nas gotovo naštelo na stotine.

Vsa občina govori slovensko in čuti kolikortoliko slovensko, toda tu pride bogve odkod in bogvečemu kak nemški oblizanec ali nemčurski oholež, se naseli tam, odpre gostilno ali trgovino, začne posojevati in kupovati in kmalu vre za njim vse, kakor za kakim prorokom in odrešenikom! Duh tujine zaveje po občini, strah pred tujčevo oblast-

Digitized by Google

nostjo in občudovanje njegovega kapitala potlačita za nedolgo ves ponos domačinov k tlom. Kmalu si ne gospoduje več občina sama, ampak je igrača v tujčevih rokah. Tujec vlada sedaj črez dušo in telo vseh domačinov, upravlja občinski denar in vodi politiko občine, določuje njen uradni jezik in jo zastopa pri višjih oblastih. In tako se zgodi, da se nalaga denar slovenskih občin v nemških hranilnicah, da je uradni jezik slovenskih občin v stoterih slučajih nemški, bodisi izključno ali vsaj deloma, da volijo in glasujejo slovenske občine v nemškem smislu!

In kaj je posledica tega? — Iz našega krvavo priborjenega denarja ziđajo Nemci po naših vaseh hišo za hišo, kupujejo posestvo za posestvom na naši zemlji in snujejo podjetje za podjetjem; pravice našega jezika, zajamčene nam po državnih zakonih, se prezirajo in teptajo, ker se ne zmenijo za nje niti naše občine same; višji deželni in državni upravni uradi postajajo dan na dan vedno bolj oholi proti nam in celó kaznujejo občino, ki se je predrznila poslati jim slovenski dopis. Vlada nastavlja po naših krajih skoro samo nemške uradnike, ker je ni učil boljšega, pravičnejšega postopanja najkompetentnejši in najvplivnejši upravni organ — naša občina! Okrajni zastopi (oz. cestni odbori), pri katerih igrajo tudi občine važno ulogo, razdeljujejo slovenski denar med nemška društva (Schulverein, Südmark, Turnverein); okrajni šolski sveti nastavljajo po slovenskih šolah nemško oziroma nemčursko učiteljsko osobje, da nam ponemčijo mladino in nas takó polagoma iztrebijo s sveta . . .

Mislim, da je dovolj; danes pač že vsakdo ve, kako eminentne važnosti je, kdo ima politično upravo v rokah. Za nas ni, ne more, in ne sme biti vseeno, ali je Nemec župan ali naš krvni brat, ali deluje občinski odbor narodno ali protinarodno, ali imamo mi večino in oblast v okrajnem zastopu in okrajnem šolskem svetu ali naši najhujši, naši smrtni sovražniki! Nasprotno: nam mora biti danes vse ležeče na tem, da dobimo vso politično upravo po vsej slovenski zemlji v svoje roke, da postane naš narod tudi v tem oziru na svoji zemlji svoj gospod!

Ni res, da nič ne škodi, kakor mi je dejal jako vpliven slovenski politik, ako „Südmark“ kupuje pri nas veleposestvo za veleposestvom in tako pride masten denar v naše, občina pa v nemške roke — to je zagrešena, popolnoma zagrešena pot, po kateri ne pridemo nikamor drugam nego v propast! Vem, da spada ves ta današnji upravni sistem med staro šaro in da naše generacije ne bo preživel,

Digitized by Google

toda za sedaj in tudi v bodoče, naj se preustrojijo upravni organi kakorkoli, bodi naše geslo: svoj denar in svoje težnje upravljajmo sami, kolikor nam zakon omogočuje, bodimo politično samostojni, neodvisni!

Vzgledujmo se po Nemcih: kjer so oni v večini, zatirajo in prezirajo povsod z naravnost brutalno brezobzirnostjo pravice naših in narodnih manjšin — zakaj bi mi ne posegli po istem orožju? Kar so in kar danes Nemci imajo, so dosegli vse z brezobzirnostjo — kaj, ko bi tudi mi vrgli že enkrat raz sebe vso tisto hlapčevsko ponižnost, ki nam vsak čas in povsod narekuje razne obzire in poklone, in pometali brezobzirno vse privandrane tujce iz naših upravnih organov? Okó za okó, zob za zob — le tako se še moremo rešiti, le v narodnem radikalizmu je naša pomoč in rešitev!

Zlasti na Koroškem je rešitev slovenske narodnosti mogoča le s popolnim poslovenjenjem vseh političnih samopravnih uradov po slovenskih tleh! Kar sem pred nedavnim čital, da so celo tamošnji slovenski kmetje glasovali zato, da se občina Dravograd razdeli v trško in okoliško občino, je razumeti le s pretiravanjem gospodarskega in podrejevanjem narodnega načela. Ne iz trgov in mest na deželo, ampak iz dežele v trge in mesta — bodi naše bojno geslo! Obdržimo in pridobimo si upravo tudi nad večjimi trgi, da vstvarimo tako gospodarsko in narodnopolitično zaslombo, od katere lahko potem prodiramo in napredujemo na vse strani.

Kajti mi moramo vendar že enkrat tudi začeti misliti na to, da si osnujemo osrednjo zvezo slovenskih okrajnih zastopov. Ako je tako izborni in izkušeni politik in narodni delavec kakor nedavno umrli dr. Herold izpreviděl potrebo take zveze za češki narod, tembolj je potrebna za nas, ki se bodemo morali za najneznatnejše pravice boriti še leta in leta! In koliko lažje pridemo do svojega cilja, ako bodemo imeli trdno organizacijo naših avtonomnih uradov, ki bo v vseh skupnih, narodnih zadevah nastopala složno in odločno! Seveda še danes ni misliti na občeslovensko zvezo okrajnih zastopov, ker je pri nas strankarska zaslepljenost že preveč vkoreninjena, toda za posamezne kronovine, ki so narodno posebno izpostavljene, kakor za Koroško, Štajersko in Primorsko, naj se taka zveza ustanovi kar najhitreje; prepričan sem, da bi odpor od gotove strani danes ne bil več tako silen.

Vse to pa bomo dosegli le, ako bodemo po narodno izpostavljenih krajih imeli trdno in zavedno trgovstvo, ako preide veleposestvo v

Digitized by Google

naše roke in ostane tudi naše. Toda med tem ko je našim trgovcem v kreditnih zadevah z raznimi bankami že več ali manj pomagano, je naše veleposestvo še do danes brez-lastne kreditne banke. Dolgo ne sme tako ostati; ustanovitev slovenske agrarne banke, kakor jo imajo Hrvati, je nujno potrebna in bi bil naravnost neodpustljiv narodni greh, ako bi se odlašalo z njo na dan sv. tedaja! Brez veleposestva, močne obrti in trgovstva je politična uprava naše zemlje za nas izgubljena, brez agrarne banke pa ne moremo veleposestništva niti ohraniti, kaj šele pridobiti. Resno misleči narodni voditelji naj se kmalu začnejo resno baviti z vprašanjem, kje in kako naj se ustanovi slovenska poljedelska banka. Narodnopolitični moment se pri vprašanju: kje? ne sme prezreti!

To sem mislil in povedal — poklicani krogi pa naj to po možnosti izvrše! Nič ne škodi, če sem mlad in morda neizkušen — „mladina je povračilo“, pravi Ibsen. Lev Brunčko.

Zadnje in predzadnje ljudstveno štetje na Koroškem.

(Konec.)

Napredovali smo relativno v 24 občinah. Napredovanje pa ni v splošnem presegalo 35 ‰. Izjemno delajo le naslednje:

Prevalje, sedaj 817·4 Slov., napredovali za 147·7;
Rožak, „ 895·5 „ „ „ 76·1;
Otmanje „ 100·9 „ „ „ 40·1.

Napredovanje naše v Prevaljah (in radi tega tudi v sodnijskem okraju pliberškem) je pa le navidezno. Napredovali smo namreč zato, ker se je veliko Nemcev izselilo (prebivalstvo je upadlo za 946 duš), ko se je tovarna v Prevaljah opustila in ustanovila ona v Donawitzu.

Relativno napredovanje Slovencev oziroma Nemcev nam kaže sledeča razpredelnica. (Vštete so samo občine, kjer pridemo v poštev. Promilje značijo, koliko je Slovencev po zadnjem štetju.)

Občine z ‰ Slov.		Napredovali Slovenci v	Nemci v
1.)	0—100	6	15
2.)	100—200	2	1
3.)	200—300	—	4

Digitized by Google

Občine z ‰ Slov.	Napredovali Slovenci v	Nemci v
4.) 300— 400	—	2
5.) 400— 500	—	3
6.) 500— 600	—	3
7.) 600— 700	—	4
8.) 700— 800	—	3
9.) 800— 900	3	7
10.) 900—1000	13	25

Kako so Nemci relativno naprédovali, razvidimo iz sledečega:

do 50 ‰ v 35 občinah
50—100 ‰ „ 10 „
100—150 ‰ „ 4 „
150—200 ‰ „ 6 „
200—250 ‰ „ 5 „

In sicer so zadnje petere občine sledeče: Važenberg (Velikovec) 206·7, Kriva Vrba (Celovec) 210·8, Guštanj (Velikovec) 216·7, Smerče (Beljak) 221·00, Sv. Janez na Brukli (Št. Vid) 243·4.

Nazadnje pa še sledeča (nekatera že omenjena) unica:

Hodiče . . . . . za 265·1 ‰
Poreče ob Jezeru . . . . . „ 410·6 ‰
Madbrovnica . . . . . „ 423·1 ‰
Žihpolje . . . . . „ 429·6 ‰
Vetrinje . . . . . „ 444·4 ‰
Trdnja Ves . . . . . „ 472·3 ‰

Nahajajo se vse v celovškem okrajnem glavarstvu in tvorijo že omenjeno zagozdo.

Trgov je na Koroškem 28. Večino imamo samo v Grebinju, ki smo jo dobili pa šele pri zadnjem štetju. — Slovenske manjšine so, ali so bile v sledečih trgih:

Grebinj . . . . . 393.7, 566·7;
Železna Kaplja . . . . . 573·3, 395·0;
Guštanj . . . . . 465·4, 248·7;
Sp. Dravograd . . . . . 298·7, 79·8;
Malborjet . . . . . 12·0, 32·4**);
Trbiž . . . . . 179·7*), 22·1**).

*) z vojaki.
**) brez vojakov.

Digitized by Google

Napredovali smo jako lepo v Grebinju, najbolj pa smo relativno nazadovali v Spodnjem Dravogradu (za 218·9), Guštanju (216·7) in Železni Kaplji (178·3). O Trbižu govoriti ne morem, ker ni znano, kake narodnosti je bilo 323 vojakov l. 1890.

V **mestih** nimamo nikjer večine, manjšine so pa v sledečih:

Pliberk	95·8,	127·4;
Velikovec	126·1,	102·6;
Celovec	38·2*),	21·3**);
Beljak	32·2*),	8·7**).

Najbolj žalostno sliko vedno bolj se proti jugu umikajočega Slovenstva nam daje Celovec. Imel je l. **1857. 6000 Slovencev** poleg 3419 Nemcev (torej **637·0‰ Slov.**), bil je na popolnoma slovenskem teritoriju, **sedaj** šteje le še **438 Slov.** poleg 20.344 Nem.; upadli smo relativno za 615·7‰, absolutno pa za 5562 duš, t. j. **927.0‰**. In danes leži Celovec tudi že na samonemškem ozemlju. J. M.

Protestno zborovanje nemškega ljudskega društva za Koroško.

Dne 4. velikega travna se je vršilo protestno zborovanje nemškega ljudskega društva za Koroško proti uvajanju slovenščine pri sodiščih na Koroškem. Na shodu sta govorila poslanec Dobernig, rodom Slovenec, in naš najbolj zagrizeni sovražnik in odvetnik dr. Knapitsch.

Poslanec Dobernig je poročal najprej o svojem delovanju za mesto Celovec in nadalje izvajal približno sledeče: Dosedaj so bili Nemci vladna stranka. Sedanja vlada pa je bolj naklonjena Slovanom in zato Nemci nimajo povoda več ogrevati se za njo in jo podpirati. Preti torej avstrijskim Nemcem velika slovanska nevarnost. V odvrnitev te nevarnosti bodo nemške svobodomiselne stranke postopale z nemškimi krščanskimi socialci v narodnostnih vprašanjih skupno, ker so same preslabe. Alpskim in zlasti koroškim Nemcem pa je treba posvečati največjo pozornost Jugoslovanom, ki jih druži ideja skupnosti in ki gledajo v Zagreb, kot v svoje središče. Posebno Slovence Nemci radi podcenjujejo. Toda kulturna moč Slovencev je silnejša, nego si

*) z vojaštvom.

**) brez vojaštva.

Digitized by Google

Nemci domišljujejo. Slovenci napredujejo na vseh koncih in krajih, da se Nemcem niti ne sanja kako. Slovenci niso imeli slovstva, pa so si ga naredili; pri njih ni bilo umetnosti, pa se sedaj seli k njim. V narodnostnem oziru so postali bojeviti, zlasti v zadnjem času. Kranjski predrzneži skušajo uvesti v urade novo slovenščino, ki je koroški Slovenci ne razumejo in ne marajo, in hočejo z Nemci, od katerih so gospodarsko odvisni, živeti v slogi in miru. Zoper slovenske robavse bo treba odločno nastopati in vse trgovce in obrtnike, ki jih podpirajo, postaviti na sramotni kamen in njih imena objavljati. Tudi v gospodarskem oziru pomenijo Slovenci za Nemce veliko nevarnost. V 50. letih bode Trst slovensko mesto; italjanščina bo izginila in boj se bo tam začel biti med Slovenci in Nemci. Tudi nemški jezikovni otok Borovlje se bo težko vzdržal. Zato pozivlja vse koroško svobodomiselno nemštvo v boj proti Slovencem in ga prosi, naj pridno zbira za tiskovni sklad, kajti časopisje bode velikega pomena v tem boju.

To pot se je „veliki Nemec“ Dobernig ponižal do priznanja, ki se še ni nikdar čulo iz njegovih ust. Priznal je, da smo Slovenci kulturen narod, da imamo svoje slovstvo, svojo umetnost. On, ki je dosedaj v svojem glasilu „Freie Stimmen“ dosledno pisal le o „manjvrednih“ in „kulturno zaostalih Slovencih“, imel za nas le psovke in poniževanja, ki je zanikal celo obstoj koroških Slovencev, premenil je kar črez noč svoje mnenje o nas. V prav živih barvah je slikal slovensko nevarnost in z največjo resnostjo pozivljal svoje somišljenike na branik nemštva in na gospodarski bojkot slovenskih trgovcev in obrtnikov. Ves slovenski narod je bil dosedaj v njegovih očeh kulturno in gospodarsko tako nizko stoječ, da bi bila ustanovitev slovenskega vseučilišča v Ljubljani „blazna misel“. Sedaj pa so postali celo koroški Slovenci nevarni obstoju koroškega nemštva! Je to velika izprememba v mišljenju politika, ki je imel doslej v svojem glasilu za nas le psovke in žalitve.

Za njim je nastopil odvetnik dr. Knapitsch z govorom, ki je vseboval le žalitve in psovke na slov. narod. Skušal je utemeljevati brezpravnost slovenščine po sodiščih; navajal je §§ 13. in 14. naredbe cesarja Jožefa II. iz l. 1781. in tolmačil izraz „landesüblich“ tako, da je sodnikom smatrati „v deželi navadni“ jezik le oni, ki je bil za časa Jožefa II. kot upravni jezik pri sodiščih v navadi. Da je bila to nemščina, dokazujejo zapisniki, ker tedaj ni bilo nikogar, ki bi bil zmožen prevesti zapisnike v slov. jezik. Slovenci tedaj niso imeli niti pismenega jezika in tudi sedanji je le zmes „hrvaških, čeških in staroslovenskih

Digitized by Google

drobtin", ki je koroški Slovenci niti ne razumejo. Ravno ta naredba Jožefa II. baje dokazuje, da se § 19. državnega temeljnega zakona, ki proglaša enakopravnost vseh avstrijskih narodov, ne sme tolmačiti v smislu slovenskih zahtev. Izza Badenijeve vlade se je uvedla na čeških sodiščih češčina in na slovenskem sodišču v Ljubljani slovenščina ipso facto protizakonito. „Kar namreč naredi veliki Čeh, v tem ga posnema slovenski palček; če Čeh pljune, pljune tudi mali Slovenec; če začne češki lev tuliti, začne slovenski krokar krokati." Proti slovenskemu nadsodišču v Ljubljani nima ničesar, toda Koroška se ne sme raztrgati, ker Slovenci sami tega nočejo; saj po zadnjem ljudstvenem štetju na Koroškem ni nikjer čisto slovenskega sodnega okraja. Pritoževal se je nadalje nad slov. odvetnikoma v Celovcu in pozivljal navzoče k neustrašenemu delu za nemški jezik in za odrivanje slovenščine, vse Nemce pa, naj podpirajo nemške uradnike, ki delajo v tem smislu. Konec obeh govorov se je stavila in sprejela tozadevna resolucija.

Ako primerjamo oba govora, vidimo, da si v marsičem nasprotujeta. Pri tem ko nas smatra Dobernig kulturnim narodom, nas vpošteva kot nevarne in resne nasprotnike in pozivlja na gospodarski bojkot, obsipal nas je dr. Knapitsch zopet s psovkami, ki so jih že leta in leta bruhale „Freie Stimmen" na nas.

Na prvo kot na drugo naj koroško slovensko ljudstvo in celokupni slovenski narod odgovori na tak način, ki je edino primeren izvajanjem, ki so se čula na tem zborovanju. Ubere naj pot, ki nam jo kažejo Nemci in po kateri hočejo oni korakati. Na velikih protestnih zborovanjih naj se slovesno izreče za pravice slovenskega jezika, v življenju pa naj izvaja dosledno sledeče:

1. Geslo „Svoji k svojim".

2. Vse slovenske občine naj sklenejo uradovati samoslovensko, uvedejo naj samoslovenske tiskovine, napise in pečate.

3. Zahtevajo naj slovenske ljudske šole in narodno učiteljstvo.

4. Vsakemu posamezniku naj rabi na sodiščih in pri vseh drugih uradih izključno le slovenski jezik.

Dosledno izvajanje teh načel bode najboljši in najkrepkejši odgovor, ki ga more dati koroško slovensko ljudstvo na vse žalitve, ki so padle na tem shodu.

Koroške Slovence zagotavljamo, da jim hočemo zvesto stati ob strani v tem boju za njihove pravice. „Slov. Branik" bode imel vedno odprte roke za svoje koroške brate in bo posvečal največjo pozornost njihovemu boju.

Digitized by Google

Kličemo pa hkratu vsem Slovencem, zlasti pa našim poslancem, naj tudi oni posvete vse svoje sile in ves svoj vpliv v dosego teh ciljev.

Nemci niso napovedali boja samo koroškim Slovencem, napovedali so ga celokupnemu slovenskemu narodu; boj, ki bo odločeval naš narodni obstanek, se bo v kratkem razvil na vsi črti. Sprejmimo ta boj! Toda bodimo prepričani, da le z resnim delom, ob sodelovanju vsega Slovenstva moremo iziti iz njega nepremagani. Zato naj se v svesti si resnosti časa postavi **vse Slovenstvo brez razlike na branik proti nasilju Nemcev!** J. K.

Rojaki, čvrsto na delo, da ohranimo potomcem slovensko narodnost!

Družba sv. Cirila in Metoda.

Iz vodstva.

Na VIII. seji šolskega odseka dne 8. velikega travna se je sklenilo nadzorovanje vseh družbinih zavodov pred sklepom šolskega leta. Po uvaževanju neke izpremembe radi družbine šole je bil razgovor o nameravanem izletu tržaških družbinih gojencev v Ljubljano.

Na IX. seji gospodarskega odseka dne 15. velikega travna se je ukrenilo z okrožnico opozoriti podružnice, da naj marljivo razširjajo družbino blago zlasti družbine vžigalice. Na razgovoru je bila šola na Muti. Zahvalno se je sprejela ponudba „Narodne založbe“ radi Begove knjige.

Na X. seji gospodarskega odseka dne 21. velikega travna so bile na posvetu nekatere manj važne stvari segajoče v družbino gospodarstvo.

Podružnice.

Novi podružnici. V Brežicah, kjer je nedavno slovenska sloga rodila tako lepe uspehe na volitvah v okrajni zastop, je vstala minuli mesec nova podružnica sv. Cirila in Metoda. V življenje so jo pozvale ondotne rodoljubne Slovenke. Navdušenje, ki jih je nagnilo na osnovo nove posavske narodne postojanke, naj spremlja njihovo nadaljno delovanje. — Dičnim tržaškim podružnicam se pridruži nova v Škednju. Na slovenski Škedenj so navalili Italijani in v novejšem času še Nemci s svojo schulvereinsko šolo. Skrajni čas je, da se postavimo po robu našim zatiralcem — taka misel je navdajala rodoljube,

Digitized by Google

ki so se zbrali dne 2. velikega travna t. l. v prostorih škedenjskega „Gospodarskega društva“ v ta namen, da ožive novo podružnico — novo slovensko trdnjavo ob obalih Jadranskega morja. Izbral se je začasni odbor, ki je šel takoj na nabiro članov. Živeli in cveteli novi podružnici sv. Cirila in Metoda!

Ženska podružnica šentpeterska v Ljubljani je pridobila družbi o praznovanju sv. Jurija na Gradu dne 26. sušca t. l. lepo vsoto 127 K 48 v. Ciril Metodovi stojnici, kjer sta gospa Ana Podkrajškova in gčna Helena Bavdekova prodajali podobice in razne vžitke za telo, sta bili oblegani od občinstva. Srčna hvala rodoljubkama za tolik trud! Ali bi se ne dalo tudi drugod o priliki cerkvenega proščenja ali „žegnanja“ kaj takega vprizoriti v prid družbi sv. Cirila in Metoda?

Takih podružnic kakor je vranska manjka naši družbi. Zabeležiti nam je zopet veselico s predavanjem o pesniku S. Gregorčiču, ki jo je napravila dne 3. minulega mesca. Dne 12. malega srpana naredi vranska podružnica veliko narodno slavnost pod milim nebom.

Speči nista podružnici v Velenju in v Rečici na Štajerskem. Zadnjič sta pomotoma zašli v zapisnik naše narodne mlačnosti. Želimo, da bi mogli v kratkem navesti več takih popravkov.

Prva pokrajinska zveza podružnic sv. C. in M. se osnuje, kakor poroča „Edinost“, v Trstu. Vse naše podružnice v Trstu in okolici se strnejo v eno kolo. Na ta način se bodo mogle vzajemno uspešno podpirati v gmotnem in duševnem oziru.

Pokrajinske zveze podružnic družbe sv. Cirila in Metoda. V zadnji številki „Slov. Branika“ smo čitali, da so se 26. sušca südmarkine podružnice dolenje Koroške združile v ožjo in tesnejšo zvezo „Ostgau“. Namen je prozoren, hočejo nas pač z združenimi močmi potisniti iz okolice Dravograda in nas vreči za Dravo. Nevarnost za nas je velika, večja od prej, zató se popolnoma strinjam s pozivom, naj si osnujejo tudi naše podružnice podobne pokrajinske zveze.

Ni moj namen, natančno in podrobno razpravljati o pomenu in nalogah takih pokrajinskih zvez, zató naj le na kratko orišem njihov delokrog in program. — Pri čeških obrambnih društvih, zlasti pa pri severočeški in pošumavski gospodarskoobrambni organizaciji („jednota“) je že dokaj let sem navada, da si izbere več podružnic kraj, ki je v narodnem oziru najbolj izpostavljen, in ta kraj potem zalagajo z knjižnicami in časopisjem, preskrbujejo z denarnimi podporami in gospodarskimi potrebščinami, in ustanavljajo v njem s pomočjo Šolske Matice (à la naša družba sv. Cirila in Metoda) ljudske in strokovne šole. Skupna naloga in skupen cilj je združil te podružnice v zveze,

Digitized by Google

in takó imamo na Češkem prav mnogo takih „pokrajinskih zvez“. Seveda so to po večini bogatejše podružnice v večjih mestih (v Pragi sami n. pr. jih je nad 15), ki imajo glavno besedo pri takih zvezah in nadzorujejo narodno delo v kraju, ki so si ga izbrale v „oskrbo“.

Sličen namen in pomen bi imeli podružniške zveze med podružnicami naše šolske družbe: prevzele bi to nalogo, vzdrževati iz lastnih sredstev v določenem okraju, ki je narodno ogrožen, šolo — ljudsko ali strokovno — bodisi popolnoma, bodisi vsaj učiteljsko osobje ali pa otroški vrtec. Vsaka pokrajinska zveza naj bi si izbrala svoj okraj v „oskrbo“, takó da bi vse najnevarnejše postojanke imele svojo močno in vneto zaščitnico, takorekoč svojega varuha, patrona. Pri snovanju takih pokrajinskih zvez bi morale seveda priti v upoštev razne okoliščine, kakor:

1. krajevne oziroma zemljepisne razmere; prebivalci goratih krajev bodo v tem oziru gotovo raje sodelovali, ako se bodo srečali na narodnem polju s krajani, kakor pa če bi morali skupno delovati z dolinarji, in narobe;

2. prometna zveza in gospodarsko središče dotičnega okraja; osrednji odbor, ki bi vodil in nadzoroval delovanje pokrajinske zveze, mora imeti svoj sedež v kraju, kamor se odtaka ves gospodarski promet daljše in bližnje okolice, torej mesto, trg, večja vas — da si gospodarski interesi in narodne težnje ne bodo v prevelikem nasprotstvu;

3. narodnopolitični oziri; proti nemškim pokrajinskim zvezam moramo že enkrat postaviti svoje protizveze; zveze, ki bodo branile najbolj ogrožene kraje, bodo morale biti ali po številu največje ali pa v gmotnem oziru najmočnejše; končno bodo take pokrajinske zveze odznak in izvrševalni organi našega vsenarodnega načrta, do katerega mora vendar tudi pri nas enkrat priti, da ne bomo več takó delali naprej brez celoskupnega narodnega programa kakor dozdaj.

Delokrog teh pokrajinskih zvez bi bil približno tale:

1. vzdrževati šole in otroške vrtce v narodno ogroženih krajih,

2. prirejati razne poučne tečaje, kakor gospodarske, analfabetske itd.

3. skrbeti za organizirana predavanja (skioptikon), korporativne izlete in skupne večje ljudske veselice,

4. izdajati krajevne razglednice, pregled narodnopriporočljivih hotelov, trgovin in tvrdek, kar bi bila sicer naloga deželnih zvez za povzdigo tujskega prometa, pa imamo žalibog samo eno tako slovensko zvezo,

Digitized by Google

5. nadzorovati sovražnika in poročati vse natančno „Narodnemu svetu“ ali pa kaki drugi obrambni organizaciji, katere, če Bog da, si bomo vendar včakali. Ta zadnja naloga se mi zdi najvažnejša, ker bi imeli takó vsaj organizirano to, kar danes tupatam oskrbujejo posamezniki: zaupništvo „Narodnega sveta“ po vseh krajih. Osrednji odbor zveze, v katerega bi volili delegatje vseh v zvezi zastopanih podružnic, bi vodil pregled črez naše posestno stanje v svojem okraju in javil takoj vsako najmanjšo izpremembo poklicanim faktorjem.

To se mi je zdelo potrebno povedati; toda stvar sama je vredna več kot ene besede, in zató želim, da bi ne ostalo samo pri teh površnih črticah.

Lev Brunčko.

Naši malčki na delu za družbo sv. Cirila in Metoda.

Zadnjemu našemu poročilu o tomboli rodoljubne dece na velikonočni ponedeljek treba dodati še nekatera zanimiva pojasnila. Mala Tratnikova Stana je pozdravila došle goste takole:

Kot Vesna v mladem cvetju
pozdravlja solnčni soj,
tako v življenja mladoletju
pozdravlja Vas detinski roj —
Vas, ki bili ste nam se starši vred
vodniki in pa pravi vzgled.
Solunska brata dva, Ciril, Metod,
premili čuvajta naš rod!
Sedaj sicer le majhen dar
pokladamo domovju na oltar,
a ko nekoč
nam zraste silna moč,
dvignili bomo dlan
nasilstvu tujemu v obran
s Ciril-Metoda pomočjo
za dom in sveto nam zemljo.

Dalje so deklamovali otroci Gregorčičeve pesmi: Blagovestnikoma, Veseli pastir, Znamenje, Naša zvezda, Daritev in Domovini. Peli so mične narodne pesmi in želi burno pohvalo od gostov, ki jih je jako mnogo došlo na to zanimivo veselico. Nepopisna radost je sevala otrokom z obrazov, ko so skupiček tombole 51 K sami nesli na pošto in poslali družbi sv. Cirila in Metoda. Bog daj, da bi se tudi po drugod vnela slovenska deca za naše narodno delo!

Malček Mirko Strguljec je v domači gostilni v Begunjah na Notranjskem šel od gosta do gosta in nabral za družbo sv. Cirila in Metoda 10 K 30 v. — Vrli Božidar Borko s Koga pri sv. Bolfanku na

Digitized by Google

Štajerskem je poslal družbi sv. Cirila in Metoda zbirko rabljenih jubilejskih znamek. Živela mala narodnjaka!

Nekod so učenci zbirali stare časopise, star denar, rabljene znamke in stanijolni papir. Časnike so prodali za 2 K 80 v; za stari denar je dobila družba 1 K 27 v. Ali bi ne mogli tudi drugod šolarji nabirati star papir in ga prodati trgovcem, skupiček pa nakloniti družbi sv. Cirila in Metoda? Rodoljubni otroci, na delo!

Družbine vesti.

Novi pokrovitelji. „Narodna tiskarna“ je vnovič postala družbina pokroviteljica poslavši ji 200 K. — „Tržaška posojilnica in hranilnica“ je dala zopet tržaški moški podružnici 200 K in ženski 100 K, za slovensko trgovsko šolo v Trstu pa je namenila 5000 K. — V proslavo vzornega rodoljuba inženirja Viljema Polaka je poklonilo omizje „za plotom“ v hotelu „pri južnem kolodvoru“ (Seidl) družbi 200 K.

Iz daljne Amerike je poslal Fran Sakser družbi v dar nabrano vsoto 75 K.

„Narodna založba“ v Ljubljani je naklonila družbi sv. C. in M. precej odstotkov od skupička Begove knjige „Slov.-nemška meja na Koroškem“. Komur bije srce za rešitev slovenstva v našem starem Korotanu, naj si nemudoma naroči knjigo, ki velja le 1 K 40 vin.

Na pomladanskem izletu so nabrali srednješolci za družbo 3 K 14 v. Drugi so ji ob enaki priliki naklonili 2 K 20 v. Dijaki izletniki v Vintgar so dali družbi 37 K 60 v. Živela naša srednješolska mladina!

Razni darovi družbi sv. C. in M. Starih novcev sta poslala učitelja Julij Sevnik in Radivoj Tušak; jubilejnih in drugih znamek mala Stanka Tratnikova, Rudolf Pevec in Jožef Tušak; odrezke smodek gospa Kraigherjeva.

Narodne trgovce, obrtnike in podjetja vljudno prosimo, da pošljejo inseratov za koledar družbe sv. C. in M., ki je jako razširjen po Slovenskem. Na ta način koristijo sebi in družbi.

Star denar nabira družba sv. C. in M. Po starih skrinjah se nahajajo tam pa tam še plesnivi „tolarji“, ki so že zdavna izginili iz denarnega prometa. V njihovi tovarišiji tiči še kaka stara dvajsetica („cvancgarica“) ali kak drugačen drobiž starega kova. Na dan z nerabnim starim denarjem! Pošljite ga družbi sv. C. in M., ki ga vestno porabi za ohranitev našega starega slovenstva!

Družbine razglednice. Spomladanske so pošle. Na razpolago so Vodnik-Bleiweisove. Doslej se jih je zvedlo 6000. Na svetlo so prišle

Digitized by Google

pravkar razglednice z lepo pogojeno sliko mecena Viljema Polaka. Nobeden zavedni Slovenec bi ne smel biti brez slike našega velikega narodnega dobrotnika. Naj se brzo razširijo Vodnik-Bleiweisove in Polakove razglednice po vsem Slovenskem!

Nabiralnike je razposlala naročnikom družbina pisarna. Prejela pa je premalo ključkov in je bila prisiljena oddati več nabiralnikov z enim ključkom, pa še ta večkrat ni raben. Prosimo, naj vsi, ki so prejeli nabiralnike, pa jih poslani ključki ne odklepajo, dajo popraviti zaklepe, oziroma poslati družbini pisarni nabiralnike, da popravo oskrbi. Družba sv. C. in M. razpolaga z malimi, ličnimi nabiralniki, ki so prav pripravni za pisarne in zasebne hiše. Nadejamo se, da jih rodoljubne družine nemudoma pokličejo na delo. Prosimo!

Narodnega kolka družbinega se je prodalo m. vel. travna 43.000.

Računskih listkov družbinih se je m. vel. travna spečalo 27.850. Po vseh gostilnah in kavarnah zahtevajte družbine plačilne listke. Zahajajte le tjakaj, kjer jih imajo.

Družbin promet m. vel. travna 1908: dohodkov 8549 K 21 vin., stroškov 3806 K 78 v., torej prebitka 4742 K 43 v.

Slovenci, podpirajmo družbo sv. Cirila in Metoda!

Z narodnega bojišča.

Nemška nevarnost na Gorenjskem je hujša, nego nam jo je predočil uvodnik 4. številke „Sl. B.“ Došlo nam je obvestilo — srčna hvala zanje! — da schulvereinska šola na Jesenicah deluje že izza leta 1903. Prostore ji je dala na razpolago kranjska obrtna družba. S pomočjo kranjske hranilnice in kranjske obrtne družbe na Savi se je zgradilo na Savi poleg Jesenic ponosno šolsko poslopje z veliko telovadnico in otroškim vrtcem. Od l. 1906. je v tem poslopju nemška štirirazrednica. Slovenskih otrok je v tej šoli 25%. Vzgoja je nacijonalnonemška; celo imena slovenskih otrok ponemčujejo, n. pr. iz Čopa je narejen Tschopp, iz Robiča: Robitsch. Telovadnico nemške šole rabi nemški „Turnverein“. Na Jesenicah ni trirazredna nego štirirazredna ljudska šola s štirimi paralelkami. V vseh razredih so dečki in deklice vkup, torej ni deške in dekliške šole. V tej šoli je 8 učnih moči, ena provizorična. Ena učiteljica je Nemka, ostali so Slovenci. Definitivni učitelj Fabinc je prestavljen in z njim izgube Slovenci en glas v prvem volilnem razredu. Jesenice so sedaj v največji nevarnosti.

Digitized by Google

Volilna reforma na Kranjskem se je v odseku že sprejela. Ako smo hoteli, naj bi bila zasnovana na podlagi splošne in enake volilne pravice, nas je sklep kruto prevaral; ako smo hoteli, naj bode interesno zastopstvo, si ne moremo predstavljati, zakaj je ostalo deset veleposestniških mandatov, ko vendar na Kranjskem veleposestvo ničesar ne pomeni. Imelo se je torej pred očmi le ohranitev nemških privilegijev in v tem nas še bolj potrjuje točka, ki pravi, da je mogoča nova izpremememba volilnega reda le tedaj, če je od vseh 50 poslancev navzočih 42. Ako se torej nemško veleposestvo absentira, se nikaka izpremememba ne more sprejeti. — Zanimivo je, da se je Ribnica odločila od Kočevja, ker so zadnje volitve pokazale kako število glasov je postavila samo ena slovenska stranka Priklopljena je sedaj dolenjskim mestom, ki imajo vsa le enega poslanca, kočevsko mestece pa — tudi enega. Razvidno je iz reforme, da sta obe slov. stranki odnehali, le Nemci ne niti za las.

Iz Celja. V našem mestu so začeli poleg obstoječih podružnic posebno pridno delovati v prid družbe sv. C. in M. celjski nar.-napredni akademiki. Zbrali so se v poseben klub, ki se peča z ustanavljanjem ljudskih knjižnic, prirejanjem predavanj ter z vsestransko agitacijo za našo šolsko družbo. V teku štirih mesecev so celjski narodnjaki že razpečali 10.000 narodnih kolkov in 1000 družbinih kart; vrhutega imajo že črez 100 K nabranih za pokroviteljnino. Ko bodo klubova pravila potrjena, začno sistematično delovati v celjski okolici, kjer se vedno bolj širi nemčurstvo. Skušati hočejo tudi ustanoviti nove podružnice. To podrobno delo celjskih nar.-naprednih akademikov je vse hvale vredno in zasluži vsestransko podporo slov. občinstva.

Iz Slov. Bistrice. Vedno tožimo o tužnem Korotanu. A poglejmo si ali je na Štajerskem mnogo bolje? Ni ga menda na Slovenskem tako zanemarjenega kraja ko ravno Slov. Bistrica. Med slovensko inteligenco vlada skrajna letargija. Nobeden se ne gane. Vse je tiho kakor v grobišču; Nemci pa delajo. Sedaj si stavijo schulvereinsko šolo, ki jo otvorijo prihodnje leto. To bode zopet nova trdnjava, ki bode še bolj razširjala ponemčevanje. Nadučitelj slovenske (o ironija!) okoliške šole je Nemec, znani Koletnik (njegova mati še nemški ni znala). Slov. učiteljstvo bi mnogo lahko storilo. Ostaja rajši doma, nego da bi šlo na delo med narod. Uradništvo je večinoma nemško. Slovencev je le malo med njimi, a še ti so jako mlačni. Velika razlika je tudi med slovenskimi in nemškimi društvi. Dočim nemška društva delajo, spe slovenska. Nemci imajo celo vrsto društev. Naštejem tukaj samo tista, katerih delovanje je naperjeno proti Slo-

Digitized by Google

vencem: Podružnici „Südmarke“ in „Schulvereina“, ki prirejata skoraj vsako leto veliko nacijonalno veselico. Lansko leto so imeli pri veselici nad 1000 K čistega dobička. Dalje je potem „Turnverein“, ki telovadi v slovenski okoliški šoli!! Poglejmo si pa sedaj slovenska društva! Čitalnica vedno bolj razpada. Samski klub spi spanje pravičnega. Isto tako pevsko in tamburaško društvo. Kat. politično društvo je brez odbora. O slovenjebistriškem učiteljskem društvu se jako malo sliši. Podružnica družbe sv. C. in M. se zadovoljuje z vsakoletnim nabiranjem denarja. Občni zbor se vrši vsako tretje leto. Slovenske veselice že ni bilo kaka štiri leta. To je približno bilanca delovanja slov. društev. To skrajno mrtvilo med inteligenco pač ne more blagodejno vplivati na okolico. Ne smemo se torej čuditi, da je okolica večinoma nemčurska ali vsaj nezavedna. Nemščina jim je nad vse. Ptujski „Štajerc“ je našemu narodu v tem okraju duševna hrana. Poleg tega pa razsaja med njim alkohol. Ko prideš v nedeljo v mesto, so vse gostilne polne in to že dopoldne. Okrajni zastop je v nemških rokah. Za časa volitev v okrajni zastop je Linhart, urednik ptujskega „Štajerca“, izrekel krilate besede: „Slov. Bistrica je naš elitni okraj.“ Takšne so razmere v tem okraju. Vendar ne vrzimo puške v koruzo. Mnogo zdravega je še najti. Naš narod, ki živi tukaj na podnožju Pohorja, hrepeni po izobrazbi. Bratje, streznite se in vzbudite se iz dolgoletnega spanja. Vstanite tudi vi in začnite se boriti za sveto narodno stvar! Dravinjski.

Vesela vest iz Slov. Bistrice. Tamošnja posojilnica je poleg drugih darov namenila 100 K za narodno knjižnico, ki se v kratkem otvori v „Narodnem domu“ in ji bo ime: dr. Josipa Vošnjaka knjižnica.

V marenberški okolici se hitro osamosvojujemo. Tako je prešla v Ribnici na Pohorju tamošnja steklarna v slovenske roke.

V Žrelcu, tik pred Celovcem, se je uvedlo v cerkvi zopet slovensko petje. To naj posnemajo vse obmejne župnije.

V Medgorjah so zmagali 27. mal. travna odpadniki. Izmed 18 obč. odbornikov je le tretjina Slovencev in še te je odločil žreb, ker sta imeli v 2. razredu obe listi enako število glasov. — Da smo propadli, kriva je temu sramotno majhna udeležba v 3. in 1. razredu. Tako je volilo od 225 volilcev 3. razreda le 51 slovenske, 61 pa odpadniške kandidate. V 1. razredu od 45 volilnih upravičencev samo 9 naših in 13 nasprotnikov.

Vernberške volitve, pri katerih so Slovenci zmagali v dveh razredih, so popolnoma razveljavljene. Slovenci upajo, da zmagajo sedaj na vsi črti.

Digitized by Google

Slovensko molitev namerava vreči iz koroških šol nadzornik Palla. Kakor poroča „Mir“, hoče Palla v Vogrčah prisiliti otroke, da bi začeli nemško moliti. Kako je vnet ta ponemčeni Poljak za nemško molitev, pričajo njegovi poskusi, da bi pregovoril slovenske duhovnike, naj tudi oni začno šolarjem vbijati v glavo nemščino in naj opuste razlaganje krščanskega nauka v slov. jeziku. Seveda se je Palla zastonj trudil; čast slovenskim duhovnikom, ki izpolnjujejo nauk Kristov: Pojdite in učite vse narode!

Dva slovenska duhovnika smo izgubili nedavno na Koroškem: župnika Aleša Jelena na Ojstrici in upravitelja Jakoba Rozmana na Lipi. Tužna nam majka!

Ločnik. V poitalijančenem Ločniku se je ustanovilo „Narodno izobraževalno društvo“. Vpisanih je že 31 članov. V osamosvoji nam gotovo prednjači Goriška in sploh Primorsko. Vsaka manjšina naj ima svoje ognjišče.

V Gorico pride slovenski oddelek koperskega učiteljišča, kakor poročajo listi. Ako se to uresniči, smo zopet korak dalje proti cilju: slovenski Goriški slovensko središče!

Mladinske knjižnice snujejo slovenski tržaški učitelji. Večinoma na svoje stroške so nakupili, kakor poroča „Edinost“, krog 250 knjig mladini primernih in z njimi za silo oskrbeli šole v Škednju, pri Sv. Ivanu, na Proseku, Katinari in Rojanu. Delovanje tržaških rodoljubnih učiteljev je vse hvale vredno in gotovo prinese naši narodni stvari bogat sad.

Slovenci, kupujmo narodno blago zlasti družbine vžigalice!

Kaj delajo naši narodni nasprotniki?

Slovenske zemlje lačni Nemci so napravili srečkanje, podprto od avstrijske vlade. „Südmark“ dobi od tega srečkanja čistega dobička 70.000 K.

Nemški „Schulverein“ je daroval za hrastniško nemško šolo 15.000 in za nemško šolo v Slov. Bistrici 3000 K. Slovenci na krov!

V Tržiču se Nemcem ne zdi dovolj nemška sedanja šola, zato je sklenil nemški šolski kuratorij, za katerim tičita Kranjska hranilnica in „Schulverein“, ustanoviti nemško šolo. Prvi razred se otvori v jeseni v Klofutarjevi hiši.

Digitized by Google

Nemštvo v Tržiču hočejo na vsak način rešiti občinski odborniki. Nemška večina občinskega odbora je dne 12. min. meseca imenovala več častnih občanov. To pa se je zgodilo tako hitro, da slovenski odborniki niso razumeli niti imen niti števila novih po sili častnih občanov; zato so vložili nemudoma protest. Dobro, da ima kranjski deželni odbor sedaj slovensko večino!

Pri Sv. Lenartu v Slov. Goricah namerava „Schulverein" otvoriti šolo. Duša temu podjetju je tamošnji zdravnik in pospeševalec je nemčurski župan. Nezavednost našega ljudstva je kriva, da sovrag dela, karkoli hoče.

Kakšne so šole večrazrednice na Spodnjem Štajerskem? Mnogo jih je takih, da zaslužijo ime: ponemčevalnice slovenske dece. Graški deželni šolski svet skrbi na vso moč za to, da se nastavljajo na večrazrednice za voditelje taki učitelji, ki so sicer rodom Slovenci, a so nemškega mišljenja. Da taki nadučitelji nemško uradujejo, razume se samo ob sebi, a oni vplivajo na svoje tovariše učitelje in na šolsko deco, ki se ne vzgaja narodno in to je naša najhujša rana. V Vitanju je šolski nadzornik Rupnik, v Vojniku Košutnik, oba nosita slovensko ime, srce pa jima bije za nemštvo. Take vrste možje načelujejo našim šolam tudi drugod. Kaka bode slovenska mladina, ako jo bodo vzgajali nemškutarji?

Vojnik pri Celju. Za zgled, kako dela nemška vlada v Gradcu z narodnim šolstvom na Štajerskem, navajamo trg Vojnik. Tam obstoja šestrazredna slovenska „okoliška" šola, ki jo obiskuje okoli 350 otrok. Nemško trirazredno trško šolo pa pohaja okoli 70 učencev. To bi bilo še veselo dejstvo, ki kaže, da zna narod ločiti in presojati prav, kam naj pošilja svojo mladino. A takozvana šestrazredna šola ni slovenska, na njej poučujejo štiri nemčurske učne moči, ki dajejo vzgoji na zavodu povsem nemško lice. Podobno je pri nas z vsemi takozvanimi „okoliškimi" šolami v vseh večjih krajih, kjer obstojajo poleg nemških še „slovenske" šole. In tako vzgojo svoje mladine mirno prenašamo in pripuščamo, da nam izdajalci na lastnih zavodih uničujejo naš zarod.

Nemški pouk v ptujski okoliški šoli je zagotovljen. Tega je kriv nekaj denar, ki ga trosijo Nemci po okolici, nekaj nezavednost. Okoliški župani in občinski zastopi so v svoji zaslepljenosti prosili, da se v višjih treh razredih ptujske okoliške šole uvede nemščina kakor učni jezik. Še več! Zahtevali so celo popolnoma nemške učitelje za te tri razrede. Kajpada so vse to mahoma dosegli in zbog tega vlada največje veselje v nemških in nemškutarskih krogih.

Digitized by Google

Slovenščini na spodnještajerskih sodiščih se ne godi dobro, o čemer svedoči poročilo drja Hraševca na skupščini zveze slovenskih odvetnikov v Ljubljani dne 5. mal. travna t. l. Na celjskem okrožnem sodišču je stvar boljša nego na mariborskem. Tu je slovenščina nazadovala v kazenskih stvareh; zapisnik je sedaj le nemški, taka je tudi obtožnica in razprava. Nemških kursovcev je čezdalje več. Na okrajnih sodiščih je še slabeje razen šentlenartskega in ormoškega. Vse je odvisno od nemških pristavov. V Gorenji Radgoni je vse nemško; le sklepi v zapuščinskih razpravah so slovenski, ker je notar Slovenec. Nemščina vlada tudi v Marenbergu in v Slov. Bistrici. Tu so samo vabila slovenska. V Ljutomeru so vsi zapisniki in vse sodbe nemške; le v civilnih pravdah so zapisniki slovenski. Na ptujskem sodišču narejajo na slovensko ovadbo slovenski zapisnik, če je slovenski zastopnik; če ga pa ni, je zapisnik nemški. Bolje je v celjskem okrožju, kjer se dosledno piše v civilnih in kazenskih stvareh slovensko, ako stranka ni vešča nemščini. Izjeme so sodišča v Slov. Gradcu, v Rogatcu, in v Laškem trgu, kjer je vse nemško. Edinole na vranskem sodišču je vse slovensko. Zapisniki o rubežni in cenitvah so povsod vsi nemški. Slovenskih odvetnikov se boje nemški sodniki; zato stori nedopusten narodni greh slovenski odvetnik, ki naredi za slovensko stranko nemško vlogo.

Obsojenec na koroških sodiščih je slovenski jezik. Iz poročila drja. Brejca na občnem zboru zveze slovenskih odvetnikov v Ljubljani dne 5. mal. travna t. l. je popolnoma jasno, da hočejo naši nasprotniki popolnoma odstraniti slovenščino s koroških sodišč. V kazenskih zadevah se je preje dovolilo obtožencu slovensko govoriti in se je napravljal slovenski zapisnik; a sedaj je slovenski zapisnik izključen. Rešitve so nemške. Sodišča na jugu Drave dajo včasih še dvojezična plačilna povelja, na severu Drave pa so le nemška. Zemljeknjižne rešitve so bile včasih slovenske, zadnji čas pa takih slovenskih rešitev ni več. Zatrl jih je tajen ukaz od zgoraj. V kazenskih stvareh je smel slovenski zastopnik govoriti na razpravi slovensko, če je bil državni pravdnik nasprotnik, sedaj je tudi v takih slučajih izključena slovenščina. Največja krivica pa se je zgodila našemu jeziku z razsodbo c. kr. okrajnega sodišča celovškega od 18. dne kimavca 1907, ki pravi, da je na Koroškem v deželi navadni jezik samo nemščina zato, ker deželnemu zboru in odboru rabi le ta jezik. Omenjeni poročevalec je nasvetoval kakor edino sredstvo zoper toliko krivičnost — samopomoč. Slovenci naj vlagajo na sodišča slovenske vloge; na ta način jih prisilijo, da bodo uradovala slovensko. — Krivica, ki se godi slovenščini na Ko-

Digitized by Google

roškem, je dosegla vrhunec dne 1. vel. travna, ko bi morala biti na celovškem okrajnem sodišču obravnava v pravdi dveh slov. strank. Obe stranki sta imeli slovenskega zastopnika. Odvetnika sta hotela govoriti slovensko. Sodnik ju je pozval, da naj razpravljata nemško, in ko nista hotela, jima je vzel besedo in odložil razpravo. — Slovenski jezik je postal brezpraven v Korotanu.

Kako se muči slovenska šolska deca na Koroškem? — Dva dogodka, ki nam ju je objavil „Mir“, morata ogorčiti slehrnega narodno čutečega Slovenca. Učitelj v Šmarjeti v Rožu je klofutal slovensko deklico Alojzijo Nuser, ker mu ni mogla povedati po nemško, zakaj je ni bilo prejšnji dan v šolo. Udarec je bil tolikšen, da je deklici lice zateklo. — Učiteljica v Lešah je najela šolarico, ki v šolskih odmorih pazi na šolarje, da ne govore v materinem slovenskem jeziku. Vsakega, ki črhne kako slovensko besedo, takoj zapiše na šolsko desko, da ga potem učiteljica kaznuje. — Slovenski otroci so tepeni samo zato, ker tako govore, kakor jih je učila mati. Kdor se spominja te v nebo vpijoče krivice, bode pač rad podaril malo od svoje revščine, ako je ubog, in mnogo od svoje obilnosti, ako je bogat, naši družbi sv. C. in M., ki marljivo skrbi zato, da bodo naši otroci smeli slovensko govoriti v šolah po vseh slovenskih pokrajinah.

V Celovcu je nemški Schulverein nabral pri pustni plesni veselici 3500 K. Ženska podružnica celovška sama pa 2180 K. Učiteljska podružnica celovška je darovala 10 K in „Arminia“, zveza nemških gojencev tukajšnega učiteljišča je nabrala 110 K. Moramo se čuditi, kako v Celovcu nemški dijaki marljivo delujejo s podrobnim delom za Schulverein. Na vseh knjigah, na svojih sedežih in celo znotraj v klobukih imajo prilepljene nemške narodne kolke. Gimnazijci osmega razreda so darovali običajne doneske namesto podpornemu društvu na gimnaziji kakor do sedaj, letos Schulvereinu. Žalostno je, da slovenski dijaki ne posnemajo z enako vnemo nemških. Je tukaj v Celovcu dokaj dijaške mladine, ki bi, ako bi posnemala nemške tovariše, lahko mnogo storila s podrobnim delom za našo šolsko družbo.

Iz Spodnje Koroške nam piše narodnjak: Glavno vodstvo nemškega Schulvereina na Dunaju je dalo lepe vsote šolam in otroškim vrtcem v Pliberku in Prevaljah. Te šole in vrtce obiskujejo po večini slovenski otroci. Kaj delajo podružnice sv. C. in M. na Spodnjem Koroškem? Ali smo koroški Slovenci res tako topi, da moremo z mirnim očesom gledati, kako Nemci vzgajajo iz slovenskih otrok nevedne buteljne v svojih (m)učilnicah? Dajmo se vzdramiti in

Digitized by Google

začnimo z enako odločno akcijo s podružnicami, nabiralniki in s podrobnim delom Nemcem nasproti delovati. —o—

Nemštvo v Trstu narašča od dne do dne. Nemška podjetja in trgovine se množe. Čezdalje drzneje nastopa Nemec ob obalih Jadranskega morja in vlada mu pomaga, kjer in kolikor more. Naša sveta dolžnost je, da z združenimi močmi odbijamo nemški naval. Vsakdo bodi mož na svojem mestu.

Nemška požrtvovalnost za narodne namene je velikanska. O njej le eno črtico. Po nekod imajo v Nemcih navado, da pobirajo vsako soboto z društvenim nabiralnikom po vseh javnih shajališčih (gostilnah, kavarnah) dotičnega kraja. Taka narodna bira se je med našimi napadalci mnogokod popolnoma vkoreninila. Tak običaj bi bil tudi pri nas jako umesten. Učimo se od nasprotnikov narodnega dela in narodne požrtvovalnosti. Kar darujemo svojemu narodu, ni za nas nobena izguba.

„Lega Nazionale“ je imela lani 249.860 K dohodkov. Vse njeno imetje je znašalo 746.562 K. V naših primorskih pokrajinah je lani prejela 159.715 K in izdala 134.147 K. Kako skromna je v primeri z „Lego“ naša družba sv. C. in M.

Rojaki, govorimo čisto slovensko; proč s tujkami!

Slovstvo.

A. Beg: **Slovensko-nemška meja na Koroškem.** V zadnjem času se je razvilo jako živahno zanimanje za narodnostne razmere v posameznih slovenskih pokrajinah. Poleg številnih člankov v našem časopisju je izšlo tudi nekaj važnih knjig. Mislimo Trstenjakove „Slovence v šomodski županiji na Ogrskem“, Begovo „Slovensko-nemška meja na Stajerskem“ in njegovo najnovejšo knjigo „Slovensko-nemška meja na Koroškem“, ki jo je izdala in založila „Narodna založba“ v Ljubljani (stane 1 K 40 vin., obsega 104 str., pridejan je zemljevid, kjer je zaznamovana narodnostna meja po zemljevidu celovškega okrožja iz leta 1835., po Hermanitzu l. 1850., po Czörnigu l. 1855. in meja po ljudstvenem štetju l. 1880).

S temi knjigami bi imeli torej opisano vso severno mejo.

Ako smo z zanimanjem čitali, kake so izpremembe na Štajerskem, smo še bolj s tresočo roko vzeli predse knjigo, opisujočo naše umikanje na Koroškem.

Digitized by Google

V gospodarski moči smo na Koroškem še daleč za Nemci, toda sta dva činitelja, ki nam bi zasigurala obstoj do onega časa, ko se tudi gospodarsko osamosvojimo, dva činitelja, od katerih svoje pravice zahtevamo, pa je ne dobimo: cerkev in šola.

Cerkev je nemška. Od l. 1861. je slovenščina izginila iz 13 cerkva popolnoma, ali pa se je omejila le na čitanje evangelija. — Znani so boji v Krški škofiji, ki se bijejo za slovensko uradovanje v slovenskih župnijah. Torej niti cerkev nam ne prizanaša in strašna ironija je, ko vidimo na knjigah naše največje slovenske bratovščine, „Družbe sv. Mohorja“ napisano: Z dovoljenjem prečastitega Krškega knezoškofijstva. To je tisto knezoškofijstvo, ki tepta naše pravice.

Šola je nemška. Ne omenjam dotičnih 20 nemških šol na slovenskem ozemlju, ne, kajti tudi takozvane utrakvistične šole so nemške in ponekje še bolj, nego one, ki imajo res naslov: nemška šola. Sploh si ljudskega šolstva na Koroškem ne moremo drugače predstavljati, kakor z nemškofanatično vzgojo. Najnovejši dogodki nam to potrjujejo, posebno pa slučaj, da je „Die Wacht am Rhein“ v Borovljah celo — šolska pesem.

Sploh je utrakvistično šolstvo neka posebnost samo za nas Slovence. L. 1880. je odpadlo od okroglo 1200 utrakvističnih šol v Avstriji 18% na Slovence, torej nad 200. Sčasoma se je pa pričelo spoznavati, da taka šola ne vpliva boljše na razvijajočega se otroka, temveč obratno, slabše; vsak narod je štel za svojo dolžnost, da si je preskrbel šolstvo v svojem jeziku; pričelo je padati število utrakvističnih šol in je padlo skoraj na 400, le pri nas je ostalo vse pri starem in tako je prisojenih sedaj **nad 50%** dvojezičnih šol samo Slovencem, to je **nad polovico v vsi Avstriji.**

Vse to je pripomoglo k tako žalostnim razmeram, ki nam poroča Beg o njih.

(Konec prihodnjič)

Bratje, bodimo edini, kadar ide za to, da se otme naš narod in naša zemlja!

Prošnja. Gospode, ki niso vrnili „Sl. Branika“, a še ne poslali naročnine 2 K 40 v, vljudno prosimo, da se blagovole čim preje spomniti svoje dolžnosti do našega lista in poslati naročnino ali s poštno nakaznico ali s položnico, ki smo jo bili priložili 1. številki.

Izdaja Konsorcij „Slov. Branika“. — Odgovorni urednik **Ivan Pezdir.**
Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

Digitized by Google

Slovenski
BRANIK.
Vestnik naših pokrajin.

Izhaja desetkrat na leto in velja 2 K 40 v. Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo pod naslovom: Upravništvo „Slovenskega Branika“ v Ljubljani, Tržaška cesta 33. Dopise sprejema uredništvo „Slovenskega Branika“ v Ljubljani, Strmi pot 4.

Leto I. V Ljubljani dne 1. mal. srpana 1908. Št. 6.

Zborovanje nemškega ‚Schulvereina‘ v Celovcu.[1])

I.

Na binkoštno nedeljo dne 7. rožnika se je vršilo v Celovcu letošnje glavno zborovanje nemškega „Schulvereina“. Zborovanja se je udeležilo 168 delegatov, ki so zastopali 481 podružnic s 63.641 člani. Med štetimi udeleženci je bil tudi nemški minister rojak Prade, dalje koroški deželni predsednik baron Hein in deželni glavar grof Goess. Izmed došlih pismenih in brzojavnih pozdravov je posebno značilen in za marsikoga iz nas poučljiv pozdrav krščanskosocijalnega ministra dr. Gessmanna, ki se glasi: „Ceneč narodno delo, ki ga je vršil nemški „Schulverein“, pozdravljam kar najiskreneje na tej skupščini zbrane gospode, želim posvetovanjem najboljšega uspeha, društvu pa, da se razširi v najširše sloje našega ljudstva.“

Po oficijalni otvoritvi zborovanja je minister Prade izvajal približno sledeče: Ako sem danes navzoč v vaši sredi, izpolnjujem svojo dolžnost kakor nemški minister rojak, ki ima vedno biti tam, kjer se zbirajo somišljeniki v obrambo naših koristi. Naša narodna obrambna društva niso bojna društva, mi nočemo napadati, hočemo le to, kar je nemškega, imeti in obdržati. Nemško ljudstvo ne napada, povsod le

[1]) Prejeli smo o tem usodnem zborovanju dve poročili. Ker se v marsičem dopolnjujeta, objavljamo obe. Uredništvo.

Digitized by Google

odbija napade, ki ogrožujejo njegovo posestno stanje. Braniti to, je naša sveta dolžnost. Predvsem nam je braniti eno dragocenost — našo nemško šolo, naš največji in najdragocenejši zaklad. Niti enega otroka nočemo prepustiti raznarojenju; zato smo si ustanovili naša obrambna društva, zlasti pa „Schulverein". S posebnim zadovoljstvom lahko potrjujem, da društvo krasno uspeva in da so se **na obrambnem polju združile vse stranke k skupnemu resnemu delu na korist nemškega naroda.** Vsem navzočnim pa kličem: podpirajte in pospešujte delo „Schulvereinovo".

Iz poročil posameznih odbornikov povzemamo: Društvo ima nad 120.000 članov. Tekom zadnjega poslovnega leta se je ustanovilo 168 novih podružnic. Dohodki znašajo 636.473 K proti 501.818 K lanskega leta, torej za celih 134.655 K več. Samo volila so znašala 138.039 K. L. 1907. so se ustanovile štiri nove ljudske šole, 19 otroških vrtcev, kupilo, oziroma sezidalo se je pet novih šolskih poslopij. V nič manj kot 821 slučajih se je dovolilo šolam in različnim drugim napravam denarno podporo. Na zborovanju se je izrečno priznalo, da porabi „Schulverein" največ denarnih sredstev za nemško šolstvo v slovenskih deželah zlasti na Sp. Štajerskem. Z velikim zadovoljstvom se je omenjalo, da ideja o potrebi splošne narodne obrambe prodira v najširše sloje nemškega ljudstva. To je v kratkem poročilo o tem zborovanju.

Ozrimo se nekoliko na naše narodnoobrambno delo, na razmere, ki vladajo pri nas v tem oziru in skušajmo jih primerjati z delovanjem Nemcev.

Nemci, že po številu in denarni moči tako velikanska sila proti nam, so se združili v dosego svojih namenov. Brez razlike političnega prepričanja, krščanski socijalci in socijalni demokrati, prav tako kakor liberalci — vsi podpirajo svoja obrambna društva, zlasti pa „Schulverein". Mi Slovenci pa, v primeri ž njimi kakor kapljica vode v neizmernem morju, ne čutimo potrebe po skupnem delu, nimamo toliko narodnega čuta, niti toliko smisla, da bi mogli vsaj na narodnoobrambnem polju delovati skupno, dasi nam preti od organiziranih nasprotnikov poguba in narodna smrt.

Družba sv. C. in M. — naše edino obrambno društvo — ki nima niti šestine toliko dohodkov, kakor jih ima „Schulverein" — neglede na „Südmarko" in dr. — bi morala biti v očigled tem dejstvom zenica vesoljnega našega naroda, oltar, na katerega bi moral vsak Slovenec položiti svoj dar. Toda prav zato, ker so jo treznomisleči in narodnočuteči Slovenci — brez vseh stran-

Digitized by Google

karskih namenov — hoteli rešiti mrtvila, jo oživiti in okrepiti, pomnožiti njeno delavnost in jo kakor dostojno boriteljico postaviti nemškim obrambnim društvom nasproti, prav zato ji sedaj pristaši slovenske ljudske stranke nasprotujejo in jo odkrito napadajo. Gospoda, ali vam je že popolnoma zamrl vsak narodni čut, ali ne uvidite, da se mora narodnim koristim umakniti politično strankarstvo, pol.-strankarske koristi?

Nemški krščanski socijalci z ministrom Gessmannom na čelu uvidevajo potrebo skupnega dela na narodno obrambnem polju. Ako somišljeniki S. L. S., katere del so slovenski kršč. socijalci, v vsem dosledno posnemajo nemške krščanske socijalce, ali bi jih ne mogli posnemati tudi v tem?

Ravno v zadnjem času kažejo vsa znamenja, da se hočejo vreči Nemci s pomnoženimi in organiziranimi silami na nas Slovence. Ugrabiti nam hote še ta košček slovenske zemlje, ki nam je ostal, in si tako preko nas priboriti pot do obali sinje Adrije, kar je njihova najiskrenejša želja. Sistematično nakupovanje posestev po „Südmarki“, sistematično ustanavljanje schulvereinskih šol po Koroškem in Spodnjem Štajerskem nam jasno kaže, da hočejo Nemci na vsak način izvršiti svoje namene.

Ako torej hočemo prekratiti pogubonosno delovanje Nemcev in preprečiti njihove nakane, je neobhodno potrebno, da se dohodki družbe sv. C. in M. podvoje, da bode mogla uspešno vršiti svojo sveto dolžnost.

Zato kličemo vsem Slovencem: **Podpirajte kar najbolj našo šolsko družbo, omogočujte in pospešujte njeno delovanje s kar najizdatnejšimi gmotnimi prispevki!** J. K.

II.

Glavna skupščina „Schulvereina“ se je vršila letos v Celovcu. „Schulverein“ prireja namreč glavno skupščino vsako leto v takem kraju, kjer je baje nemška posest in narodnost v nevarnosti, kjer velja razljutiti in razvneti narodni boj in streti odpor Slovencev. Letos preti koroškemu nemštvu grozna nevarnost: nekatere slovenske občine so se predrznile zahtevati slovenske ljudske šole, dvojica slovenskih odvetnikov v Celovcu brani pravice slovenskega jezika pred koroškimi sodišči — to je naravnost strašno, če bo šlo tako naprej, na Koroškem črez par let ne bo prav nobenega Nemca več.

In zato je pridrlo o binkoštih vse, kar nemškega leze ino gre, v Celovec na schulvereinsko skupščino, branit „die Brüder im bedrohten Land“ pred poslovenjenjem.

Digitized by Google

Krvava ironija! Ravno na Koroškem, kjer se tisoči in tisoči slovenskih otrok raznarodujejo in ponemčujejo, na Koroškem, kjer 120.000 Slovencev nima nobene slovenske šole, niti ljudske, kjer že izginjamo v nemškem morju, v katerega nas tirata država in dežela, „Südmark“ in „Schulverein“, kjer ne preti resna nevarnost niti nemškemu načrtu, ponemčiti vse koroške Slovence, ker smo Slovenci popolnoma brezpravna raja — na teh koroških tleh se glasi ostudno in frivolno, ako nemški c. kr. minister rojak Prade govori o ohranitvi najžlahtnejšega, kar ima nemški narod, in o varstvu nemških otrok pred poslovenjenjem.

Za ta ovčji kožuh se skriva brutalni in nenasitni nemški volk. Ta namen „Schulvereinu“ Prade le podtika; da se ne izgubi noben nemški otrok, za to skrbi že vlada, in še preveč.

„Schulverein“ pa je ustanovljen samo v ta namen, da nam Slovencem grabi in krade najžlahtnejše in najdragocenejše, kar imamo, našo mladino. Ko bi v resnici bil namen „Schulvereina“, le varovati nemške otroke, bi se mu na Koroškem ne bilo treba truditi; za Boga, kje pa more tukaj groziti nemškemu otroku poslovenjenje, ko ni nikjer slovenskih šol. Toda ker tupatam postajajo nekateri koroški Slovenci malo zavednejši, pa osredotočuje „Schulverein“ vse svoje moči na Koroško, da podpre nemškonacijonalno agitacijo in onemogoči ponižne in pravične zahteve Slovencev: ne da brani nemške otroke pred poslovenjenjem.

In temu „Schulvereinu“, katerega namen je, krasti Slovencem največji zaklad, našo deco, in delati iz nje janičarje, je daroval tudi krščanskosocijalni Dunaj z Luegerjem načelu 10.000 K kot jubilejni dar. „Mir“ piše ogorčeno: „Čudom smo se čudili, da sta poslala Schulvereinu brzojavne pozdrave krščanskosocijalni minister dr. Gessmann in predsednik državne zbornice, krščanski socijalec dr. Weisskirchner. Ali ti ljudje ne poznajo namenov nemškega „Schulvereina“, ali pa nosijo krščanstvo samo na jeziku, ne moremo presoditi.“

Značilno je torej, da so poslale vse politične stranke svoje delegate ali pa brzojavne pozdrave, tudi nemški socijalni demokrati. (Upamo, da se sedaj jugoslovanska socijalna demokracija ne bo pomišljala, udeležiti se letos glavne skupščine „Družbe sv. Cirila in Metoda“).

Značilno je nadalje, da se je ta skupščina vršila v deželnem dvorcu in da sta se je udeležila tudi deželni predsednik pl. Hein in deželni glavar grof Goess. Slednji je tudi pozdravil skupščino v imenu deželnega zbora in pohvalno omenil, da „Schulverein“ izpopolnjuje državno in deželno naučno organizacijo. O, razumemo to prav dobro!

Digitized by Google

Dežela in država storita v ponemčenje, kar se da; česar ne premoreta, to naj stori „Schulverein“!

Okoli „Schulvereina“ se je torej združila vlada in vesoljno nemštvo brez razlike strank.

In tem ljudem ne gre za obrambo nemštva, njim ne preti od nobene strani narodna poguba, združili so se brez razlike strank le, da nas uničijo! In kaj delamo mi?

„Schulverein“ se je vrgel z vso silo na Spodnje Štajersko in Koroško.

Kako naj „Družba sv. Cirila in Metoda“ s svojimi pičlimi dohodki, ki ne znašajo niti toliko, kolikor znaša narastek letnih dohodkov nemškega „Schulvereina“, prekrati vpliv „Schulvereina“, ko jo še celo nekateri Slovenci bojkotujejo, Bog vedi zakaj?

Tu ne pomaga nobeno javkanje, narodno smrt so nam zaprisegli na Koroškem, toda **„Ne vdajmo se“!**

Na jugu nam ne preti nevarnost, družba naj osredotoči vse svoje sile na Koroškem. Skrajna potreba bi bila, da nastavi na Koroškem svojega potovalnega učitelja. Naša dolžnost pa bodi, da zanesemo idejo obrambnega dela med najširše sloje našega ljudstva, oživimo speče podružnice „Družbe sv. C. in M.“. Ustanavljajmo nove v vsakem kotu; občine, posnemajte dunajsko, ki je darovala „Schulvereinu“ 10.000 K kot jubilejno darilo! Vsi pa, brez razlike strank se oklenimo „Družbe sv. C. in M.“ še z večjo ljubeznijo in požrtvovalnostjo, saj nam brani naš najžlahtnejši in najdragocenejši zaklad, našo zlato mladino!

F. Š.

Slovenskemu dijaštvu pred počitnicami.

Češki vseučiliški profesor Masaryk je napisal krilate besede: „Kdor pravi, da je narodnjak, mora imeti svoj narodni program.“ Vsekakor stroga in trda sentenca! Nekaj srednjeveško pretiranega zveni iz nje, toda le na prvi pogled. Kdor s paznim očesom zasleduje današnji narodnostni boj in pozna njegovo silovitost in brezobzirnost, ta ve, da postaja ta boj dan na dan hujši, ve pa tudi, da si mora napisati vsak narod zgoraj omenjene besede na svoj prapor, ako se hoče ohraniti na površju.

Te besede pomenijo velik preobrat v pojmovanju narodnostne ideje, pomenijo kakor za druge narode tako zlasti za nas korak naprej

Digitized by Google

proti prejšnjemu narodnjaštvu in rodoljubju. Nam je dosedaj zadostovalo, ako je imel kdo po raznih matrikah, izpričevalih in legitimacijah vpisano slovenščino za svoj materin jezik in ako se je povsod in zmerom izdajal za Slovenca — za današnjih razmer nam to ne more in ne sme več zadostovati! Danes nam mora in sme biti narodnjak le, kdor za narod **deluje** in se za narod **žrtvuje,** ali kdor ima po Masarykovih besedah „narodni program."

Razume se samo po sebi, da ne morejo vsi posamezniki in vsi stanovi imeti eden in isti narodni program, da ne morejo vsi na isti način delovati za narodov blagor. Takó n. pr. ima naše učiteljstvo čisto drugo torišče za narodno delo nego uradništvo po mestih in trgih, naše kmetsko ljudstvo čisto drug delokrog nego naše dijaštvo. Zato pa je tudi edino pravilno in zdravo, ako vpeljemo tudi na narodnem polju prekoristno načelo delitve dela in si razdelimo pravice in dolžnosti. Delovati pa in žrtvovati se za boljšo narodovo bodočnost morajo vsi sloji in vsi stanovi in tudi naše preprosto ljudstvo na deželi in po mestih mora prej ali slej nastopiti na polju narodnega dela...

Naše visokošolsko dijaštvo si je po večini že začrtalo svoj narodni program, toda izvršuje ga le manjšina. Vendar pa lahko konstatujemo veselo dejstvo, da prodira tudi med našim akademičnim naraščajem vedno bolj in bolj smisel za trezno, pozitivno narodno delo. Črez dan se seveda svet ne da preobrniti in tudi Bog ga ni v enem dnevu vstvaril, in tako bodemo morali tudi mi še precej časa čakati, predno bo vsa naša visokošolska mladina brezpogojno prisegla na narodni radikalizem.*) — Isto velja o našem srednješolskem dijaštvu, le s tem razločkom, da bi naše srednješolsko dijaštvo — povprečno rečeno — marsikateremu visokošolcu lahko bilo za vzor. Med šolskim letom je umevno, da ne more niti eno niti drugo storiti na narodnem polju, kar bi moglo, moralo in hotelo, toda o počitnicah se odpira našemu dijaštvu, visokošolskemu kakor srednješolskemu, široko polje dela in truda, na katerem lahko mnogo koristi svojemu narodu, ako le hoče. In baš o počitniškem delu, o počitniškem „narodnem programu" našega dijaštva si dovolim izpregovoriti nekaj besed.

Rekel sem, da mora tudi masa našega preprostega ljudstva prej ali slej uvrednostiti svoje sile v prid celoskupnega naroda; priteg-

*) Da se me ne bo napačno razumelo, omenjam, da ne mislim tukaj na dijaško-stanovsko strujo istega imena, ampak da mi je na misli narodni radikalizem kot svetovno-kulturno gibanje.

Digitized by Google

niti jo k narodnemu delu se mi zdi najlepša in najhvaležnejša naloga našega dijaštva o počitnicah. Mudeč se med narodom in po svoji oliki in omiki nadkrilujoč svojo okolico ima najlepšo priliko vplivati na njeno narodno mišljenje in čutenje. Volitve v občinski in okrajni zastop, v deželni in državni zbor nudijo podjetnemu in energičnemu dijaku najlepšo priložnost uveljaviti svoj vpliv pri ljudstvu, napeljati njegove misli in želje na narodne poti, kratko: vzgojiti ljudstvo narodno in politično. Seveda mora v ta namen sleči frakarja in biti tudi najpreprostejšemu človeku brat in prijatelj. Kdor hoče delovati za narod med narodom, mora biti demokrat, le takó utegne kaj doseči; ako se pa ne more demokratizirati, ako se ne more otresti gosposkih manir in navad, naj raje narodnopodrobno delo opusti, kajti s svojim ošabnim in prezirljivim nastopom narodu mnogo več škoduje nego koristi.

Ako bi vsak visokošolec v svojem okraju vodil nekako narodnopolitično šolo, izgledale bi naše upravne in politične razmere popolnoma drugačne, nego izgledajo danes v resnici. Srednješolec seveda v tem oziru ne more doseči svojega visokošolskega tovariša, ker mu na eni strani ne dostaja potrebnega vpliva, na drugi pa mu tako delovanje prepoveduje šolski sistem. Toda pri dobri volji in potrebni opreznosti lahko tudi on mnogo doseže. Tiho podrobno delo med narodom naj postane geslo vsakemu srednješolcu! Ni treba, da bi uspehi kar kričali po zaslugah in diplomah, delo samo in njegovi sadovi naj bodo vsakemu narodnemu delavcu plačilo in odmena.

Narodnopolitična vzgoja naroda bi bila torej prva naloga našega dijaštva o počitnicah, druga naloga pa kulturna osamosvoja našega ljudstva izpod jarma nemških kulturonoscev. Ni treba posebej poudarjati, da je ta naloga ravno tako važna kakor prva, če ne še važnejša. Dvignimo svoj narod kulturno, osvobodimo ga tujih duševnih jerobov in dali smo mu bodočnost! Precej je že storilo naše dijaštvo v tem oziru, toda še vse premalo. Pribiti moramo žalostno dejstvo, da je še precejšen odstotek med našim visokošolskim dijaštvom takih, ki se zaničljivo namrdujejo, ako zaslišijo ime „prosveta“, „ljudska knjižnica“, itd. Strankarska neobjektivnost jim ne dá videti pomena in potrebe ljudskoizobraževalnih naprav, kakor so knjižnice, bralna društva i. dr. Ta madež na sicer narodno-čistem značaju naše visokošolske mladine naj kmalu izgine; na narodnem polju naj vlada le tekmovanje, ne pa strankarsko rovanje! Ljudske knjižnice imajo gotovo svoj uspeh. Mnogo generacij bi bilo danes rešenih v narodnem oziru, ko bi bili začeli že pred kakimi tremi desetletji uvi-

Digitized by Google

devati pomen in potrebo ljudskih knjižnic in ne še le pred petimi leti! Koliko obmejnih in sploh narodno-izpostavljenih krajev imamo, ki so brez vsake knjižnice, brez vsakega kulturnega društva in naše visokošolsko dijaštvo naj vsled strankarskih prepirov prepusti vse te kraje narodni smrti. Kje je narodni radikalizem? Hic Rhodus, hic salta! Ustanavljajmo knjižnice, bralna in izobraževalna društva, podružnice družbe sv. C. in M. itd. med obmejnimi brati, kajti s tem bodemo dokazali, da smo narodnjaki.

Mnogo lahko koristi dijaštvo svojemu narodu s korporativnimi izleti in potovanjem. Ljudstvo poučevati in z ljudstvom občevati širi ne le dijaku duševno obzorje, ampak vsadi tudi preprostemu človeku zaupanje v naše meščanstvo. Priznajmo si, da je imel do zadnje dobe in po mnogih krajih še danes ima naš narod po deželi neko mržnjo, da ne rečem sovraštvo do vsega, kar diši le količkaj po mestu. Naši narodni voditelji so to mržnjo žalibog le še bolj netili s tem, da so vodili ljudstvo brez ljudstva, da so narodu narekovali svojo voljo, niso pa povedali, zakaj in čemu; niso šli med narod, da bi ga vzdignili k sebi, da bi on imel isto voljo in iste želje kakor sami. Ta prepad med našim preprostim ljudstvom in našim vrlim meščanstvom premostiti je tretja naloga našega dijaštva. Z izleti, predavanji in na veselicah jo najugodneje lahko reši.

Spoznavajmo ljudstvo, pobratimo se z njim, ako hočemo pozneje enkrat zanj delovati, kajti le orana njiva dobro obrodi izsejano seme.

Lev Brunčko.

Slovenski dijaki, delujte v počitnicah za družbo sv. Cirila in Metoda!

Družba sv. Cirila in Metoda.

Iz vodstva.

190. vodstvena seja dne 19. rožnika je vzela na znanje: da „Kat. politično in gospodarsko društvo za Slovence na Koroškem“ v Celovcu ni odgovorilo vodstvu, ki ga je pred nekaterimi meseci vprašalo za svet zaradi ustanovitve družbinega vrtca in šole v Borovljah; da pravkar imenovano društvo ni odgovorilo, kaj je storiti, da se reši neka šola na Koroškem iz objetja „Schulvereinovega“; da vodstvo družbine šole v Št. Ruprtu pri Velikovcu ni odgovorilo na vodstven

Digitized by Google

dopis, ki zahteva pojasnila, kam ide denar nabran za velikovško šolo; da nadškofijstvo v Gorici ni odgovorilo, ko ga je vodstvo prosilo za slovenskega kateheta na neki šoli, ki se ustanavlja na Goriškem. Službo učitelja in voditelja družbine šole na Muti je dobil nadučitelj v Stoprcah Anton Hren. Rešilo se je neko vprašanje zaradi krminske šole. Dovolilo se je 5000 K brezobrestnega posojila obmejni šoli na Štajerskem pod pogojo, da bo učni jezik slovenski; 300 K je dobila pod enako pogojo neka šola na Koroškem.

Velika skupščina družbe sv. C. in M. bo letos, ako ne bo kakih zaprek, na Štajerskem v Ptuju, kjer je zborovala 3. velika skupščina l. 1888.

Podružnice.

God sv. Cirila in Metoda dne 5. t. m. je najprimernejši čas za pobiranje podružnične letnine in Ciril-Metodovih darov. Spomin na naša prva narodna buditelja in prosvetitelja sv. solunska brata naj nas opomni naše narodne dolžnosti. Naj ne bo med nami zavednega Slovenca, ki bi letos o sv. Cirilu in Metodu kakršnega koli daru ne poklonil za naše slovenske narodne namene. Nadejamo se, da naše podružnice proslave naš narodni praznik z veselicami na korist družbi sv. C. in M. in da o tej priliki skličejo svoje letne občne zbore, ako jih še niso.

Nova podružnica škedenjska pri Trstu je imela ustanovni občni zbor dne 14. rožnika. Vpisalo se je takoj 18 ustanovnikov in nad 140 letnikov. Mnogobrojne zborovalce sta navdušila za narodno delo načelnik Anton Sancin in vodstveni član dr. Ivan Merhar.

Oživeli sta podružnici: v Vipavi, ki je imela občni zbor dne 27. vel. travna, in podružnica Kropa-Kamnagorica-Dobrava; poslednja je ob prisotnosti 3 gorenjskih županov in ob obilni udeležbi občinstva izza prizadevanja bratov Pogačnikov oživela na binkoštni ponedeljek. Za načelnika si je izvolila Jurija Magušarja, ki je družbi sv. C. in M. takoj podaril 100 K, katerim sledi še drugih 100 K, da postane pokrovitelj.

Lepo vspele veselice na korist družbi sv. C. in M. so v poslednjem času napravile podružnice: ženska in moška v Gorici v prid krminske šole; ženska v Gradcu; ženska na Vrhniki; ženska v Velikih Laščah; ženska in moška šentpeterska v Ljubljani; moška v Idriji.

Prošnja. Družbin blagajnik prosi, ko je minila prva letna polovica, da bi blagovolile podružnice skoro poslati vse svoje dosedaj nabrane zneske.

Digitized by Google

Ciril-Metodova slovenska mladina.

Od meseca do meseca narašča njeno število. Mladina spoznava, kolika nevarnost preti našemu majhnemu narodu od vseh strani; zato se skrbno pripravlja, da skoro nastopi navdušena za narodne vzore na branik slovenske domovine. Sedaj ji more žrtvovati le svoje skromne prihranke. Tu naj navedemo nekaj darov, ki jih je družba sv. C. in M. zopet prejela iz mladih krogov. Nekod, kjer je bila nedavno velika veselica v prid družbi sv. C. in M., so nabrali učenci 1. oddelka III. razreda med seboj za družbo 3 K. Kako lepo je in posnemanja vredno, da se naša deca spominja svojih zatiranih bratcev in sestric. Naj bi majhni darovalci našli mnogo posnemalcev! — Učenkam VII. b razreda je ostalo od majniškega izleta 3 K 60 v. Poklonile so jih družbi sv. C. in M. Živele! — Marljivi učenec Božidar Borko je zopet poslal zbirko starega denarja in rabljenih znamek s pripisom: Dal Bog, da bi se družba sv. C. in M. mogočno širila po mili slovenski očetnjavi ter slavno premagala preteče ji sovražne sile. — Iz krogov trgovskih vajencev je došla od 16 letnega mladeniča pesem, ki jo objavljamo tu. Ni sicer dovršena, a priča nam, kako je mladi pesnik navdušen za naša sv. blagovestnika in za pomiritev naše nesrečne domovine. Evo je!

Sv. Cirila in Metoda kres.

Mogočno, kres, pred nami švigaš,
kako se širi tvoj plamen!
Kaj v srcih pač nam zdaj užigaš?
Kam kaže svita tvoj pramen?

Tam gori, gori nad zvezdámi
sta brata, tema ti goriš!
Spomin nju blagi je med nami
in njima v slavo ti žariš!

Pozdravljena nam mila brata,
pozdravljen Ciril in Metod!
Tjagori skoz nebesna vrata
srcá vam dviga vajin rod!

Slovenska srca, vama vdana,
sprejmita le v neznaten dar;
hvaležnost vanje je užgana
in vsako — vajin je oltar!

Oltar — na kojem položenih
bogatih žrtev pač ne bo;
a prošenj v duše dnu rojenih,
obilo dvigal bo v nebo!

Prošnjé so v dušah se rodile
potrtih — bednega rodu:
Pomirita viharja sile!
Mir dajta našemu domú!

Naj vedno vaju roka čuje
nad krovi ljubljenih domov,
in nad Slovenijo naj pluje
na veke vajin blagoslov!

Le gori, kres, v nebo se dvigaj:
da kres slovenski si, povej!
Mogočno na okolu švigaj,
in z upom srca nam ogrej!

Fran Kolednik.

Digitized by Google

Družbine vesti.

Volili. V Rožeku je umrl Mihael Schleicher, ki je volil družbi sv. C. in M. 1000 K. — Družba je prejela iz zapuščine pok. prof. Janeza Trdine delež 140 K. Slava njunemu spominu!

Novi pokrovitelji. Ženska podružnica na Vrhniki je poslala za 2 pokroviteljnini 400 K; njena posestrima v Velikih Laščah za 4 pokroviteljnine 800 K. Živele Ciril-Metodove Slovenke!

Izredna narodna požrtvovalnost. Kakor je znano, je založilo društvo svobodomiselnih slovenskih akademikov „Sava“ na Dunaju svoječasno za vsa slovenska društva legitimacijski list, ki se prodaja izključno v korist družbe sv. C. in M. Da je bila ta misel dobra, priča to, da so mnoga zavedna društva, ki nimajo ljubezni do svojega naroda le na jeziku, ampak tudi v srcu, posegla po tej izkaznici, a še več jih je bilo, ki so — ali iz sovraštva do naše šolske družbe, ali iz strahu pred vsakim, tudi najmanjšim narodnim davkom — uvedla lastno. — Med onimi, ki so se prvi odzvali našemu pozivu, da pomagajo reševati slovensko mladino na narodnostnih mejah, nam je imenovati „Prvo češko splošno delniško družbo za zavarovanje na življenje“, oziroma njeno glavno zastopstvo v Trstu, ki je — edino te vrste — že drugič naročilo 200 komadov naših izkaznic, ki jih prilaga zavarovalnim policam, da tako pokaže svojo narodno zavest. A samo to omeniti še ne zadostuje. Ta zavarovalna družba plačuje iz lastnega nagiba komad po 1 K, in ne, kakor velja sicer po 20 oziroma 10 vinarjev. Klic „svoji k svojim“ je tudi tu na mestu. Čim bolj bomo podpirali „Prvo češko na življenje“ v Trstu, več bo imela od tega koristi družba sv. C. in M., lažje bo izvrševala svojo vzvišeno nalogo. Geslo vsakega zavednega Slovenca bodi torej: vpoštevajmo v prvi vrsti ta zavarovalni zavod, ki ima jako ugodne pogoje, nizke cene in je v resnično narodnih rokah. — „Odsek za vseslovenski legitimacijski list“ v akademičnem društvu „Sava“ na Dunaju XVII. Schellhammergasse 4.

Slovenski srednješolci marljivo delajo za družbo. Prejela je zopet iz dveh krajev od njih: 19 K 60 v in 16 K 59 v.

Narodni davek se pobira sedaj: v Ljubljani, na Rakeku, v Mariboru, Brežicah, Kozjem, na Pragarskem, Vranskem, v Sarajevu; posamezniki pošiljajo narodni davek: iz Št. Jerneja in Kostanjevice na Dolenjskem, iz Sv. Benedikta v Slov. Goricah, Ptuja in Volsperga. Vrhutega se nabira po nekaterih srednjih šolah. Slava narodnim davkarjem in narodnim davkoplačevalcem!

Digitized by Google

Slovenske knjige nabira družba sv. C. in M., da zalaga z njimi knjižnice zlasti šolske ob mejah. Večje število knjig je podaril družbi ljubljanski gostilničar Ivan Tosti. Vzorna podružnica na Vranskem je poslala družbi 180 knjig. Zavoj knjig je prejela družba od rodoljubke Franje Kadilčeve iz Škofje Loke. Naši bratje ob mejah bi radi čitali, a nimajo knjižnic. Rodoljubi, pomagajte s knjižnimi darovi družbi sv. C. in M., da jih osnuje po ogroženih krajih.

Razni darovi. Pomarančne lupine je zbiral Fr. Stele v Kamniku za družbo sv. C. in M. in skupil zanje 3 K 60 v. D. Šetina z Vrhnike je podaril družbi dva srebrna trdnjaka: turški in cesarjeve poroke spominski denar.

Koledar družbe sv. C. in M. za 1908 se je domalega ves razvel; ali mnogo jih je, ki ga niso še plačali. Tem ide prošnja, da naj čim prej nakažejo zanj 1 K 20 v.

Narodni kolek se pri nas premalo rabi in uvažuje. Rodoljubi, ki ga prilepljajo na svoje pismene poslatve, so prava redkost. A poglejte, kako delajo Nemci v tej stroki! Nedavno so izdali nov nemškonacionalni kolek za Rožek in okolico — nov vir za ponemčevanje slovenske zemlje. Rojaki, postavimo se v bran drznim napadalcem; kupujmo narodni kolek, ki bodi znak naše narodne zavednosti in slovenskega rodoljubja.

Nabiralniki, ki so prispevali družbi meseca velikega travna z 803 K 23 v, se ponekod zlorabijo v nedružbine namene. Poverjeniki naj strogo pazijo na to, da denar iz družbinih nabiralnikov ne izgine v kak navadni žep in da se ne obrača za kaj drugega, kakor za družbo sv. C. in M. Poverjenike, ki so prejeli nabiralnike pred 2 mesecema, prosimo, da naj jih odpro in nabirek pošljejo družbi. Ni treba čakati, da bi bil nabiralnik poln. Izpraznjuje naj se redno vsak mesec ali vsaj na dva meseca.

Slovenske gospodinje, slovenska dekleta, slovenski možje in mladeniči, povsod odločno zahtevajte le vžigalice družbe sv. C. in M., ki imajo napis: „Mal položi dar domu na altar!“ Skrbite, da se tudi povsod pri Vas doma rabijo edino te vžigalice. Te vžigalice naj bodo vidno znamenje naše skupnosti in naj prineso lep dobiček družbi sv. C. in M. Vsak bralec in vsaka bralka „Slov. Branika“ agitiraj za družbine vžigalice in s tem za našo narodno stvar. Nihče izmed Vas naj ne prezre tega poziva! Vsi na delo!

Nabiralci za družbo sv. C. in M. naj nam dovolijo blagohotno opomnjo, da bi vselej vpričo darovalcev nabrani denar prešteli in takoj ves znesek poslali osrednji družbini blagajni, da se izkaže po

Digitized by Google

časnikih javnosti. Novci naj se pošiljajo pod naslovom: Družba sv. Cirila in Metoda, Ljubljana, Narodni dom.

Družbino knjigovodstvo prosi pošiljatelje denarja, da naj vselej zapišejo na položnico, za kaj pošiljajo novce. Pri knjigovodstvu je jako mnogo dela zlasti, odkar se razpečava družbino blago. Ako pošiljatelj ne zapiše, čemu pošilja denar, treba je iskati po knjigah, kar provzroča mnogo nepotrebnega in zamudnega dela. Tudi tu velja pregovor: Čas je denar.

Razglednic Vodnik-Bleiweisovih in Polakovih ima družba sv. C. in M. še mnogo v zalogi. Podružnice naj jih naročajo zlasti za svoje veselice. Meseca vel. travna jih je razposlala družbina pisarna 4000 kosov.

Računskih listkov je šlo v svet mes. vel. travna 31.800 kosov. Promet je večji nego prejšnji mesec (— pomotoma stoji v 5. št. „S. B." na 92. str. trikrat: vel. travna namestu: malega travna —), ali vendar pogrešamo računskih listkov v mnogih narodnih gostilnah n. pr. v Švicariji v Ljubljani, v hotelu „Balkan" v Trstu in dr.

Narodnega kolka se je zvedlo meseca vel. travna 26.600 kosov.

Družbin promet meseca velikega travna 1908:

	Prejemki:		
a)	redni dohodki	K 7.277·30	
b)	prejeto posojilo pri mestni hranilnici v Ljubljani	„ 10.000·—	
	skupaj . .		K 17.277·30
	Izdatki:		
a)	redni stroški	K 5.767·22	
b)	plačano posojilo pri hranilnici in posojilnici na Jesenicah	„ 8.000·—	
	skupaj . .		„ 13.767·22
	Prebitka je bilo torej . . .		K 3.510·08

Spominjajmo se o godu slovanskih blagovestnikov družbe sv. Cirila in Metoda!

Z narodnega bojišča.

Zahteva samoslovenskih uličnih napisov v Ljubljani je bila opremljena z mnogobrojnimi podpisi izročena dne 10. mal. srpana 1907 mestnemu občinskemu svetu, ki jo je oddal podprto s svojo pritrdilno

Digitized by Google

izjavo kranjskemu deželnemu odboru. V imenu mnogih ljubljanskih narodnjakov si dovoljujemo ob obletnici imenovane vloge vprašati slavni deželni odbor: zakaj se odlaga rešitev te popolnoma opravičene zahteve?

Poslovenjenje naših gimnazij v Ljubljani, Kranju in Novem mestu ostane na papirju in se nikakor ne more izvršiti, dočim sta se dve nemškonacijonalni gimnaziji v Ljubljani in v Kočevju z največjo lahkoto nemudoma oživotvorili. So pač tehnično didaktiški vzroki krivi. Nekaj bomo pa le dobili. Z novim šolskim letom se začne verouk v 5. šoli in grščina v 3. poučevati po slovensko. To je ves naš napredek na srednješolskem polju izza leta 1871.

„Zveza slovenskih zadrug v Ljubljani“ je imela meseca vel. travna prvi redni občni zbor, kjer se je spričalo, da je obstanek tega mladega zavoda popolnoma zagotovljen. Poročilu načelstva povzemamo, da se „Zveza slov. zadrug“ posebno zanima za kraje, kjer je naša narodnost v nevarnosti, t. j. za Kočevje in Belokrajino, za Gorenjsko, Trst, Istro in za narodnostno mejo na Goriškem.

Slovenska posojilnica v Kočevji. Ta nova slovenska zadruga — po Schulze-Delitschevem sestavu zasnovani osrednji slovenski denarni zavod — že posluje prav uspešno. Rešila je že marsikatero hranilno vlogo slovenskemu denarnemu trgu in podelila kočevskim Slovencem že precejšnje število ugodnih posojil. Ker je dela toliko, da ga načelstveni člani sami, vkljub požrtvovalnosti ne morejo zmagovati, nastavi „Kočevska posojilnica“ sedaj t a j n i k a. Od te moči smemo obilo pričakovati. Nemci so sedaj že dvoje posojilniških napisov zamazali z barvami. Dva taka plačana Nemca mazača sta bila že obsojena na okrajnem sodišču v Kočevju. A s temi sredstvi ne pridejo slovenskemu zavodu do živega. Naš zavod je bil g o s p o d a r s k a p o t r e b a, zato je vsako upiranje gnilega kočevskega meščanstva zaman. Omenjamo dalje, da so nemški krščanski socijalci ustanovili po Kočevskem 10 rajfajzenk, med tem ko je liberalno meščanstvo kočevsko povsem brezplodno. Omenjene nemške posojilnice so članice „Katoliške zadružne zveze“ v Ljubljani, ki ima tudi nemško-katoliško rajfajzenko v Fužinah na Gorenjskem. Nemci torej sami obračajo hrbet tisti družbi, koje vodstvo se zbira v ljubljanski „Kazini“.

„Narodni svet“ za Štajersko se marljivo giblje. Zbira statistične podatke in kakor čitamo v „Trgovskem Vestniku“, sestavlja seznam s p o d n j e š t a j e r s k e g a t r g o v s t v a in je že razposlal pole z vsemi potrebnimi vprašanji.

Digitized by Google

Tako se postavite, slovenske občine, kakor se je kokarska na Štajerskem. Od celjskega okrajnega glavarstva je prejela, kakor smo brali v „Domovini“, samonemške tiskovine, neki „Strafregister“, ki pa je bil le deloma spisan po slovensko, z ukazom, da naj zasliši nekega nižjega pijonirja zaradi prepozne zglasitve. A župan Fran Blatnik je vrnil nemški „Strafregister“ in vrnitev krepko in stvarno utemeljil sklicevaje se na 19. člen drž. osnovnega zakona in na razsodbo državnega sodišča od dne 3. malega srpana 1906 in dosegel je, kar je nameraval. Okrajno glavarstvo je vstreglo njegovi zahtevi. Slava vrlemu neustrašenemu županu! Slovenski občinski predstojniki, posnemajte ga in vračajte oblastem nerazumljive nemške dopise in odloke!

Slovenska last je postalo nedavno veleposestvo Berje pri Vinarjih, dalje posestvo Windischevo v Ormožu in Urmovo posestvo v Vuhredu ob Dravi. Štajerski Slovenci, ohranite slovenstvu svojo krasno zemljo!

Na Koroškem se vedno bolj pojavlja stremljenje za delitev občin. Kje ležijo vzroki temu, ni težko dognati, saj se spominjamo na Sp. Dravograd. Značilno je tudi to, da se hočejo deliti občine le ob meji in to tam, kjer so Slovenci na površju ali pa lahko pridejo. Imamo v mislih vernberško občino pri Beljaku in važenberško nad Velikovcem. — Priznavamo, da sta to jako veliki občini, posebno zadnja, vemo pa tudi, da se je pojavilo gibanje za ločitev v vernberški šele takrat, ko so Nemci propadli pri volitvah. — Vidimo iz vsega, da so jim postali nekateri kosi preveliki: treba jih je torej zdrobiti, sicer ostanejo v goltancu. — To je za nas dobro znamenje, ker nam priča, da že čutijo Nemci slovensko zavest; je nam pa to tudi v opomin, naj ne izpustimo teh krajev izpred oči,

V Rožeku se vršijo še enkrat volitve v 1. in 2. razred, ker so zadnje — po poldrugem letu — razveljavljene. Tretji razred imajo Slovenci. Zatoraj na delo! Rožek mora pasti! To bodi najboljši odgovor na razprave, ki jih prinašajo nemški listi: „kako Rož ponemčiti?“

Boj občin za svoje pravice proti germanski vladi se je pričel. To vidimo na Štajerskem pri celi vrsti občin, katerim koraka na čelu, kakor smo videli, vrla občina Kokarje in tudi Koroška vstaja. To nam je pokazalo županstvo Sele, ki je že parkrat zmagalo nad trmo koroškega deželnega odbora in je sedaj zopet doseglo, da se mu pošiljajo dvojezične tiskovine med tem, ko so bile prej samonemške. Vsa resnično slovenska županstva naj zahtevajo enako odločno svojih pravic.

Digitized by Google

Beljaško omizje v Trstu je nabralo v narodne namene leta 1907. lepo vsoto 135 K. To je sad tržaške podružnice slavnoznanega omizja, ki se je jelo shajati pred 12 leti v Beljaku. Pred dvema letoma so nemški nestrpneži na Koroškem dosegli, da je bilo več članov beljaškega slovenskega omizja premeščenih v Trst; a ti nadaljujejo tudi v prognanstvu blago rodoljubno delo. Pri srcu jim je najbolj slovenstvo v Korotanu. Kakor druga leta so dobila tudi v minulem letu razna slovenska koroška društva lepe podpore od tržaške podružnice beljaškega omizja.

Slovenske napise dobe postaje južne železnice: Nabrežina, Sežana in Devin. Dosedaj je južna železnica samo na Kranjskem imela slovenske napise na postajah. Slovenski poslanci na Štajerskem, združite se v skupno akcijo in izposlujte od južne železnice slovenske napise na štajersko-slovenskih postajah.

Italijani v Gorici so nameravali siloma preprečiti na binkoštni ponedeljek slovensko kolesarsko dirko. Kar so sejali tedaj, to žanjejo sedaj. Na italijanske zlobne napade so odgovorili goriški Slovenci z bojkotom laških trgovcev. Sestavil se je odbor iz pristašev narodno-napredne stranke, S. L. S. in agrarne stranke, ki bo vodil to stvar. Živeli goriški Slovenci! Oni so nam dejansko pokazali, kako moramo nastopati, kadar ide za naše narodne koristi. Narodni blaginji naj se umaknejo strankarski oziri. Proti sovražniku bodimo vselej in povsod edini!

Sporazumljenje slovenskih strank na Goriškem za narodno-gospodarsko osvobojenje se je doseglo, kakor poroča „Soča“. Vsa goriška dežela nastopi kakor en mož po jasnem načrtu, ki mora roditi najboljše uspehe. Vodstva strank izdajo napotke, ki naj jih izvršuje vsak zaveden Slovenec. Bratje, podajmo si tudi po drugih slovenskih pokrajinah roke in nastopajmo združeni zoper sovražnika, ki nas hoče uničiti. Iščimo to, kar nas druži, ne tega, kar nas razdvaja in slabi. Dovolj je bilo ostudnega bratomornega boja. Živela slovenska sloga!

Prižigajte kresove — z oblastvenim dovoljenjem — na predvečer sv. Cirila in Metoda!

Kaj delajo naši narodni nasprotniki?

Slovenska krajevna imena pačijo in izpreminjajo po svoje naši sosedje: Nemci in Italijani. Prvim pomaga v tem poslu vlada. Komaj

Digitized by Google

se je zlegel v nekih nemškonacijonalnih možganih izraz „Schönau“ za našo slovensko Šiško, že ga je prinesla uradna „Laibacher Zeitung“. List, ki nosi na čelu cesarskega orla, sme tako žaliti naš narodni čut. Slovenska potrpežljivost, kako si brezmejno velika!

„Schulvereinova“ podružnica v Ljubljani se je na občnem zboru dne 27. vel. travna spominjala svojih dobrotnikov, med njimi posebno zaupnika občnega nemškega „Schulvereina“ v Berolinu Karola Prölla, kakor poroča uradna „Laib. Zeitung“. Iz jubilejskega zaklada „Schulvereinovega“ so prejele nemške šole na Kranjskem 21.300 K. Število članov se je zvišalo za 18; vseh je bilo 383. Podružnica je imela 1732 K 60 v dohodkov. Načelnik ji je A. Dzimski.

„Schulvereinova“ podružnica v Šiški je štela 145 članov in 6228 K dohodkov. V Šiški je zasebna nemška dvorazrednica s 57 učenci. Tudi šišenska podružnica, ki ji sedaj načeluje dr. Jos. Staudacher, je prejela podporo iz „rajha“ od občnega nemškega „Schulvereina“. Kdaj učakamo mi Slovani, da se osnuje v Petrogradu vseslovansko šolsko društvo in podpre s svojimi rublji naše slovenske šole? Seveda poreko potem naši „jerobi“: Quod licet Jovi, non licet bovi.

Naša narodna Notranjska je dobila nedavno podružnico „Südmarke“ v Postojni. Načelnik ji je železniški uradnik Hartmann. Ali ni to skrajno izzivanje?

Za „ohranitev“ kočevskega jezikovnega otoka je „Schulverein“ sklenil sezidati nemški šoli v Štalah in Lazih. Oba kraja ležita v črmošniški občini in naj utrdita nemštvo ob novi železnici, ki bode tekla tu mimo. Tu ima naša šolska družba lep delokrog, tembolj ker si prebivalci tega kraja žele veliko bolj slovenske šole, kakor nemške, ki jim jo uriva „Schulverein“ s svojo glavnico.

Na novi državni železnici se dosledno nastavljajo nemški uradniki. Za progo Dobrava-Soteska je bila po smrti drja. Klimeka izpraznjena služba železniškega zdravnika. Dobil jo je jeseniški tvorniški zdravnik vsenemec dr. Wolff, dasi sta na Bledu, torej ob rečeni progi dva slovenska zdravnika. Na Jesenicah je v železniški službi 9 nemških uradnikov in le 4 slovenski. Na Dutovljah je bil predkratkim nameščen za železniškega uradnika trd Nemec, ki čisto nič ne umeje slovensko. Kadar izvršuje službo, mora biti vedno poleg njega kak slovenski delavec, da mu tolmači, kaj žele stranke. Tako se brezobzirno tepta povsod naša narodnost. Kaj bi storili Čehi v takem slučaju?

Digitized by Google

Vera in narodnost gineta na naši severni meji. „Südmark“ nam je v Št. Ilju ugrabila najlepše posestvo, nekdanjo Repnikovo gostilno. Dobila jo je za 43.000 K. Kupila je tudi Brusovo gostilno v Št. Ilju in dala prodajalcu 6000 K dobička. Na kupljenem svetu naseljuje nemške protestante. O tem piše „Slovenec“: Südmarka je naselila v Št. Ilju letos nad 30 protestantov. Predkratkim je kupila takozvano Minerljevo puščo. Prihodnji mesec se na tej pušči naselita dve protestantski rodbini, ena s 5, druga s 7 otroki. Protestanti so vsi izključno iz nemškega rajha. Tako z vso vnemo zida „Südmark“ most do Adrije. Nihče se ne gane. Tudi na Kresnici je kupila „Südmark“ dvoje posestev, kamor pridejo najbrž ljudje „lutriš“ vere. Vsa posestva preplača „Südmark“ tako, da tudi Slovenci njej radi prodajajo. Krščansko-socijalni list „Grazer Volksblatt“ pa igra čudno vlogo v celi zadevi. Ne upa si nastopiti odločno proti „Südmarki“ in simpatizuje očividno z njo. Pisma od naše strani ne sprejema ali jih krajša. In „Südmark“ protestantizira! — Tako „Slovenec“. Katoličani odeti s krščansko-socijalnim plaščem so v Nemcih sodelavci protestantov, ko ide zato, da se ponemči slovenska zemlja. Pri nas pa ne moremo biti edini, ko je v nevarnosti naša najsvetejša last; pri nas se z vso vnemo deluje zoper našo edino obrambno družbo samo zato, ker so v njenem vodstvu večinoma osebe, ki niso pogodu S. L. S.

Boj za Št. Lenart v Slovenskih Goricah. Nemci so se vrgli z veliko silo na Št. Lenart v Slov. Goricah na Štajerskem, kakor poroča „Slovenski Narod“. Na vsak način ga hočejo ponemčiti. Pred vsem jim je na poti slovenska šola in slovensko učiteljstvo te šole. Temu hočejo postaviti nasproti nemško šolo in nemškonacijonalno učiteljstvo, kajti kakršna je šola in učiteljstvo, taki so potem prebivalci kraja. Nemci očitno priznavajo, da se je boj za Št. Lenart šele pričel in da se razvije v pravo vojno. Usodepolno bo za onega, ki bo premagan v tej ljuti vojni, posebno za Slovence, če bomo premagani. Pomenljive so besede, ki jih beremo v nekem nemškem listu: „S Št. Lenartom bi veliko padlo . . .“ Uvažujmo te besede in bodimo pripravljeni na naskoke sovražnikove!

Nemški „Schulverein“ založi nove narodne znamke s slikami svojih šol in krajev, ki so v „nevarnosti“.

Mestna občina Wittenberg ob Labi na Nemškem je dovolila nemškemu „Schulvereinu“ redno letno podporo za ponemčevanje v Avstriji.

Podkrnos. Nemški „Schulverein“ je podaril 500 K za šolo v Podkrnosu na Koroškem, ki se je razširila v dvorazrednico. Ta dar

Digitized by Google

je dal občini, kakor pišejo nemški listi, zato da pridobi članov zase in za nemško napredno stranko (deutsch freundliche Slowenen). Podkrnos šteje po uradnem štetju iz l. 1900. 12 Nemcev in 77 Slovencev, cela občina Žrelec, v kateri se nahaja Podkrnos, pa 462 Nemcev in 785 Slovencev.

Slovenci, spominjajmo se o raznih prilikah z darovi družbe sv. Cirila in Metoda!

Slovstvo.

A. Beg: **Slovensko nemška meja na Koroškem.** (Konec.) Beg je prepotoval vso mejo od Sp. Dravograda do Lipalje Vesi in nam v vseh važnejših krajih narisal, kako je razmerje po ljudstvenem štetju, kak vtis je napravilo nanj prebivalstvo, je li zavedno, kako je bogoslužje v cerkvah itd.

Iz vse knjige se razvidi, da gre v resnici meja severneje, kakor jo zaznamuje najnovejša uradna statistika. Vendar se v teh krajih opaža prodiranje Nemcev, najstrašneje pa v celovški okolici. Ako ta pokrajina še ni izgubljena, jo v kratkem ponemčijo nemške šole, kajti nikjer se zanje tako ne skrbi, kakor ravno tukaj.

V Trdni Vesi tik Celovca otroci ne znajo slovenski čitati, ker jih uče samo nemške črke, akoravno gredo v šolo kakor trdi Slovenci. Vidimo tukaj „lepo“ taktiko celovških Nemcev: odtujiti Slovence slovenskemu berilu in jih navezati na nemške knjige in časopise. Ponemčevanje pa že slavi svoje zmage nad župnijami: blatogradsko, krnsko, gosposvetsko tja preko Celovca. Ugrabilo nam je te lepe pokrajine v zadnjih petdesetih letih. Nenadomestljive so izgube, ko smo se morali umakniti iz središča Koroške, pogoja brezskrbnejše bodočnosti.

V zadnjih petdesetih letih sta se popolnoma ponemčila Celovec in Sp. Dravograd in tudi Labod, saj znajo v njem posebno ob tržnih dneh tržani še vedno slovenski.

Župnija Sv. Lovrenc pod Ojstrico v bližini Sp. Dravograda je ravno tako izgubljena. „Župnija se je ponemčila deloma vsled tega, ker so gospodarji jemali Nemke iz labodske župnije za žene, ali pa so se Nemci priselili. V mnogih hišah ne znajo matere slovensko, dočim govore možje laglje slovensko, nego nemško.“ Še l. 1875. se je štela ta župnija za slovensko.

Digitized by Google

V župniji Pustrici znajo skoraj vsi prebivalci, posebno starejši, še slovensko; v župniji Sv. Valpurga se še kakih 40% vernikov izpoveduje slovensko, dasi govore doma le nemško: vse to nam priča, da ne more biti veliko let od takrat, ko so veljali ti kraji še za slovenske. Isto trdimo lahko tudi o župniji Št. Janž na Mostiču, kjer se izpoveduje še do 90% prebivalcev slovensko, „dasi so po mišljenju hujši, kot pravi Nemci“. Po Begovem mnenju je župnija Otmanje popolnoma izgubljena, dasi je bilo pred kakimi 30 leti še v severnejši župniji Št. Mihael toliko Slovencev, da so se pritožili pri škofu, zakaj jim pošilja le nemške duhovnike. Ob Vrbskem jezeru prevladujejo že Nemci, v nevarnosti so Domačale v vernberški občini, popolnoma ponemčena je že župnija Perava tik pred Beljakom, ki je veljala l. 1848. še za slovensko.

In tako bi lahko navedli še mnogo, mnogo izgub, saj nam jih opisuje vsaka stran. Morali bi obnoviti vso knjigo.

Organiziranemu obrambnemu delu je ta knjiga neprecenljive vrednosti, pa tudi vsakemu posamezniku priporočamo, naj jo pazno prečita, potem ne bode podpiral naše „Družbe“ samo iz narodne dolžnosti, ampak tudi zaraditega, ker bode spoznal, kako je potrebna velike podpore.

Nemci se pripravljajo na zadnji in glavni naskok. Iz vseh njihovih kretenj se spozna geslo: Slovenec mora do Drave! Z divjo strastjo so se vrgli na delo in majejo se že naše vrste onstran reke. „Rož mora biti naš“, vpijejo, in „Südmark“ je založila „Rosentalmarke“; „Koroška bodi nemška“, in Schulverein podpira, ustanavlja šole in vedno bolj se bližamo Dravi. — Še je slovenska ta reka, še je naša. Peni se tik pod Karavankami in ako se umaknemo do nje, smo v hribih, smo izgubljeni. In Drava bode tekla po tujih tleh, naši bodo le grobovi . . .

Naša naj bo cerkev, naša mora biti šola! Z gospodarsko obrambno organizacijo pa naj pričnemo zmagovati!

Begovo knjigo prodaja „Narodna knjigarna“ v prid družbi sv. C. in M. (1 K 40 v). Priporočamo jo najtopleje. M.

Slovensko dijaštvo, razširjaj v svoji okolici narodno zavest; priporočaj „Slovenski Branik“!

Izdaja Konsorcij „Slov. Branika“. — Odgovorni urednik **Ivan Pezdir.**
Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

Digitized by Google

Slovenski BRANIK.

Vestnik naših pokrajin.

Izhaja desetkrat na leto in velja 2 K 40 v. Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo pod naslovom: Upravništvo „Slovenskega Branika“ v Ljubljani, Tržaška cesta 33. Dopise sprejema uredništvo „Slovenskega Branika“ v Ljubljani, Strmi pot 4.

Leto I. V Ljubljani dne 1. vel. srpana 1908. Št. 7.

Slovenski starši!

Ne bo dolgo in treba bo zopet vpisati otroke v šolo. Marsikateri med vami storite to na jesen prvič. Doslej ste otroka vzgajali sami za boljšo bodočnost. Odslej pa boste vzgajanje delili z učiteljem. Nova moč torej prihaja, ki bo vplivala na srce in dušo ljubljenčka. Kdo vam more zameriti, če ob tej uri skrbno premišljujete, ali bo ta nova moč, ko prevzame nekaj dela z vaših ram, delala v pravi prid in srečo vašega otroka. Le dobro premislite, komu ga zaupate, da bo nadaljeval in izpopolnjeval vaše delo. Buditi ima z vami speče moči, cepiti pa previdno tako, da se razvijajo naprej te otrokove moči same, a v plemenitejši smeri.

Šola postane otroku drugi dom. Kje ga moj deček in moja deklica najdeta preje: ali v bahavi palači, ki so jo sezidali tujci Nemci in Italijani ali v skromni naši slovenski šoli? Ali pri tujcu, ki je bogvekje iz sovražnih dežel prišel lovit slovenske duše, ali pri domačinu — slovenskem učitelju? Kdo ti je bližji, slovenski oče in slovenska mati? Kdo se bo z večjo ljubeznijo oklenil svoje naloge, kdo bo bolj razumel težave slovenskega doma in slovenskih otrok? Ali ne zaupaš rajši bratu in sestri nego tujcu? Da, šola bodi drugi dom. V domu pa mora kraljevati ljubezen. Ta tujec zaničuje vas, slovenski starši, ker ga vodi le grabežljiva roka, ki nam hoče ukrasti slovensko zemljo, kot vojake janičarje pa hoče gnati v boj proti nam našo slovensko

Digitized by Google

kri, našo ljubljeno mladino. Če torej hočete, da bo šola mogla prav nadaljevati vaše delo za pošteno vzgojo srca in duha otrok, pošljite jih v slovensko šolo.

Res je, rajši dam svojega otroka Slovencu, tako mi odgovori slovenski oče, a nemški se nauči v nemški šoli, in to mu bo koristilo. — Resnično, čim več jezikov znaš, tem več veljaš. A ta otroška doba ni še primerna za pretežko nalogo. Prva stvar na svetu je pošten značaj, odkrito srce in bister razum. Kjer tega ni, noben jezik ne pomaga. In ravno v teh mladih letih se značaj in razum začneta razvijati. Ubogi otrok pa pride v tujo šolo in dolgo časa nič ne razume, o čem se vrši pouk. Tuje besede momlja za učiteljem. Drugi so že daleč pred njim, on pa ne more dohajati, ker se ne more udeleževati pouka. Neozdravljiva mu ostane ta rana v srcu. Kar govori, je le umetno priučeno, ker ni vzrastlo iz lastnih tal. Poglej pa svojega bistroglavega dečka v slovenski šoli: vsak dan kaj novega čuje in razume, sam že misli in razvija. Kako vesel gre v šolo in kako radostno pripoveduje, kaj zna. Kako potrta pa sta sosedov Janezek in Mirče, ki sta se vrnila iz nemške šole kot „Hanns“ in „Gottfried“ in znala le par praznih nemških besedic ponavljati brez umevanja. Ni tako lahka stvar v šoli za male glavice. In ti, mati, zahtevaš od otroka, da najprej zmaga težave trdega tujega jezika in potem šele počasi razvija na tuji gredici naprej svoj duh? Ne, tega od svojih otrok ne smemo zahtevati. Vendar pozneje je prav, naj se uče tujih jezikov, ako jih bodo rabili. Verjemite, da takrat ne bo več tako težko in škodljivo, če se jih uče pri slovenskem učitelju.

Take starše, ki silijo otroka v tujo šolo, moremo primerjati s tistimi brezsrčneži, ki pošiljajo še mladoletno deco v tovarne. Res prislužijo par grošev, a bledi in izmučeni se vračajo od dela. Pri tem zanemarjajo svoj duh in izobrazbo. Država prepoveduje tako delo, nam pa morata ljubezen do otrok in narodna zavednost braniti, da bi izročali otroke tujcu.

Slovenski starši! Morda vam obetajo darove, če otroka izročite tujcem. Kupiti hočejo mlado sloveusko dušo! Ne, tako zloben ni slovenski oče, da bi otroka prodal, tako brezsrčna ne more biti mati, da bi otroka za denar poslala v sužnost. To nam je le dokaz, da ne more biti ljubezen, ki tujce vodi k nam, ampak le pohlepno poželenje po naši zemlji in naši zdravi mladini.

Zato pa vi, slovenski starši, ostanite trdni napram vsem mamljivim vabilom. Slovenski otroci spadajo le v slovensko šolo. Le slovenska šola je slovenskega otroka drugi dom.

Digitized by Google

Vse slovenske rodoljubke in domorodce pozivljamo, da se brez razlike in brez ozira na naše domače boje strnejo v mogočno vrsto, ki vsakega omahljivca opominja, naj ne izda naroda in naj ne onesreči mladine, in jim kliče neprestano: Če slovenski otrok se ti smili, k tujcu v šolo ga nikar ne sili!

Iz celjske bližnje in daljne okolice.

(Dopis.)

Celjska podružnica „Prosvete“ ima svoji dve dobro uspevajoči ljudski knjižnici v Škofji vasi pri Celju in v Novi cerkvi nad Vojnikom. Tretja njena knjižnica v Gaberju pri Celju je prenehala, predno je sploh začela redno uspevati. V področju tamkaj obstoječega bralnega društva, kateremu se je ob njega ustanovitvi izročila, ni bilo za to pravega zanimanja; vsled nerednosti in nepazljivosti se je izgubila še cela vrsta knjig. Je vobče značilno za najbližjo celjsko okolico, da se tu ni moglo dosedaj razviti še nikako pravo društveno življenje. Ne bomo trdili, da bi manjkalo za to potrebnih ljudi, saj jih ni malo, in celjsko slovenstvo samo je menda tudi dovolj blizu. A značilno je, da se baš za ojačenje slovenskega življa pred pragom Celja stori tako malo. Ne vidim vsega uspeha v osnovanju knjižnic in društev, vendar pa je in postane baš za najbližjo celjsko okolico vsak dan večja potreba intenzivnega društvenega delovanja, skrbnega, četudi trudapolnega in malo slavnega organiziranja slovenskih ljudi (delavcev) v izobraževalna društva. Tukaj bodo pač morali poseči v delo predvsem oni ljudje, ki niso tako vpreženi v političnem življenju. Treba je delitve dela, a treba je zares poštene delitve, če hočemo napredovati. Je običaj, da se nalaga vse par osebam, in da se pritožuje vse nad njimi! Cela vrsta poklicanih in zmožnih moči pa ne stopi nikamor.

Imamo celo vrsto narodnega učiteljstva, ki bi bilo ravno tukaj v prvi vrsti dolžno zastaviti vse sile, da ne bo vse prepuščeno slučajem usode, kakor je bilo doslej. Kakor slišimo, se je v zadnjem času osnovalo društvo za Breg in okoliš in tudi društvo v Gaberjih je začelo novo življenje po prizadevanju par neumornih mož. Ljudska knjižnica čitalnice v Vojniku, kjer je tako malo narodno delujočih moči (nemška trirazredna šola in „slovenska“ šestrazredna s pretežno večino nemčurskega učiteljstva), je bila letos s sodelovanjem „Prosvete“ v Celju na novo razširjena in uspeva uprav zadovoljivo.

Digitized by Google

V Vitanju poizkusi letos celjska „Prosveta“, kakor slišimo, z ustanovitvijo samostojne knjižnice, kar je iz narodnega ozira le pozdravljati; saj je znano, da je ravno vsa ta proga: Vitanje-Vojnik-Škofja vas-Celje narodno zelo izpostavljena, saj je v šolskem oziru v posebni milosti pri svojem rojaku, deželnem odborniku Stallnerju v Gradcu, ki si od časa do časa pogleda svoj pašalik in svoje drage, v koliko so se že razmnožili.

Opozarjamo na celo to stran, ki leži ob važni prometni črti, ki vodi proti Konjicam na eni strani, proti Šoštanju (preko Dobrne in Velenja) na drugi strani, da se stvori zanjo več. Doslej se je prepuščalo vedno vse le domačinom, ki jih je premalo, in zaiti v te kraje o prostih urah iz Celja še pač vedno velja za Slovence nekaj nemogočega in nepotrebnega. P.

Prostějov nekdaj in sedaj.

Občinski svet mesta Prostějov[1] je izdal konec lanskega leta okusno opremljeno knjižico[2], kjer podaja češkemu občinstvu račun svojega 15letnega gospodarstva. En sam pogled na dve fotografiji iz časa pred njegovo vlado in iz sedanjosti kaže, da se je preje velika hanaška vas izpremenila v malo moderno mesto.

Posebno zanimive pa so za nas številke, ki se tičejo narodnostnega boja Čehov z Nemci in pa končni izid tega boja. Že izza kakih 60 let je skušala češka večina zlepa in s kompromisi doseči vsaj približno tisto moč in tisto veljavo, ki ji je pristajala, toda vsi poizkusi so bili brezuspešni. Prostějov je ostal še nadalje nemški pašalik, vstrajal je v sužnosti židov in nemčurjev.

Priti je moralo do boja — do boja na nož, ki se je začel l. 1890. in v katerem so v službi gospodujočega nemštva stali občina, dežela in država. Tako so šle l. 1890. pri volitvah (občinskih in deželnozborskih) vse posvetne moči z Nemci: veliki kapital, socialna demokracija (v III. vol. raz.), vsi uradi (samo 4 uradniki so volili češkega kandidata) in — vojaštvo (dragonci in pešci so pomagali krotiti razburjene češke volilce). Edina opora prostějovskih Čehov je bilo kmečko ljudstvo — vstrajni Hanaki, in ti so naposled tudi odločili.

---

[1] Prostějev je mesto na Moravskem kakih 17 km južnozapadno od Olomuca in ima 27.000 prebivalcev.

[2] „Několik črt s poslednich 15 let města Prostějeva.“ 65 strani s 50 fotografičnimi slikami.

Digitized by Google

L. 1892. je navzlic vsem spletkam in nezakonitostim, navzlic pritisku vlade in uradov, navzlic vsemu odlašanju in zaprekam padla mestna uprava v češke roke. Prvi kamen iz nemške baštije je bil izruvan. Toda težka odgovornost je legla na novo upravo, kajti treba je bilo osvojeno postojanko vzdržati in zasigurati.

L. 1890. je imel Prostějov med 19.000 prebivalci 16.000 Čehov in 3000 Nemcev. Židovska občina (na Moravskem imajo židovske občine svojo upravo) je bila po večini nemška. Med 1700 Židi je bilo 1000 Nemcev in krog 700 Čehov. V mestu so tvorili Nemci le petino prebivalstva, a so vendar vladali v vseh uradih (izmed uradnikov so bili le 4 Čehi), imeli so v rokah hranilnico s 3 milijoni kron gotovine in največji del nepremičnin (na glavnem trgu so imeli 43 hiš Nemci, 24 Čehi).

V teku 15 let pa se je to razmerje čudovito izpremenilo. Med 27.000 prebivalci (1907) je sedaj 26.000 Čehov in le 1000 Nemcev — prejšnja petina se je izpremenila v komaj 4 % peščico. Ta položaj v mestu je učinkoval tudi na židovsko občino; pred 15 leti še po večini nemška, ima sedaj češko večino. Razlika sicer ni velika (700 Čehov, 687 Nemcev), le za 13 oseb v prospeh Čehov, toda prej nemška večina je sedaj manjšina. Okrepljuje se sicer nekoliko vsled pozicije Nemcev v mestu — toda to so izgubljene pozicije in nova generacija se priglaša že k češkemu narodu.

Skupno s temi izpremembami je šla tudi izpremememba šol in uradov. Mesto 4 čeških uradnikov iz l. 1890. je sedaj krog 140 čeških državnih uradnikov.

Prejšnja nemška uprava je vzdrževala nemško realko — sedaj je v Prostějovu deželna češka realka, češka državna gimnazija in trgovska šola. Od nemške uprave podedovano realko pa je mestna uprava prodala državi za pol miljona kron, poleg tega je še država zato prevzela v svojo oskrbo realko „Šolske Matice“ v Olomucu.

Izmed 67 hiš na glavnem trgu jih imajo sedaj Nemci 20 (43 l. 1890), Čehi pa 47 (24 l. 1890). Hranilnico s 3 milijoni kron so Nemci izgubili in je sedaj v čeških rokah (7,080.000 kron vlog). Čehi imajo posojilnico z okoli 42 milijonov kron vlog; razpolagajo torej skoro s 50 milijoni. V nemških rokah je ostalo le uradniško kreditno društvo z 273.000 kronami. Poleg tega imajo v mestu podružnice češke banke, kakor „Živnostenska banka“, „Vídenská bankovni jednota“. Trgovstvo in obrtništvo je organizirano v „Merkurju“. Iz tega je razvidno, da so češke denarne moči neodoljive.

Digitized by Google

Nova uprava je v teku 15 let svoje vlade tako utrdila in organizirala narodne pozicije češke, da lahko mirno čaka na usodo mesta. Po osvojitvi mesta pa uprava ni položila rok križem. Organizirala je okolico in dobila l. 1896. deželnozborski mandat, ki so si ga Nemci l. 1890. le z nasiljem in z nezakonitostmi polastili. Padec deželnozborskega mandata je prerokoval tudi izgubo državnozborskega mandata za Nemce.

Dasi je bil Prostějov z namenom, da bi ostal za vedno nemška domena, spojen z Olomucem in še nekim drugim popolnoma nemškim gnezdom, je bilo vendar vse zastonj. Češki valovi so podrli tudi to oviro in l. 1897. je bil izvoljen prvikrat češki državnozborski poslanec. L. 1902. pa so napravili Čehi predor tudi v najtrdnejšo nemško postojanko: v olomuško trgovsko zbornico so bili izvoljeni prvikrat češki zbornični svetniki — in ni daleč trenotek, ko bode s Prostějova vzet tudi Olomuc.

Zmaga Čehov v Prostějovu je sijajen dokaz, koliko je mogoče doseči v malo letih z organiziranim, doslednim narodnim delom.

Konec knjižice stoji kratek ali pomemben stavek: „Iz navedenih črtic lahko razsodiš, ako si pravičen, se je-li delalo v Prostějevu stvarno, in ne pozabi dela v Prostějevu primerjati z delom v ostalih čeških mestih."

Kaj, ko bi mi hoteli primerjati **naše delo** v naših koroških in spodnještajerskih mestih in trgih z delom v Prostějovu. J. K.

Mladina, deluj za svoj narod, zlasti za njegovo najimenitnejše društvo — za družbo sv. C. in M.!

Družba sv. Cirila in Metoda.

Iz vodstva.

V VII. seji ožjega odbora dne 13. mal. srpana se je obravnavalo poročilo o nadzorovanju družbinih šolskih vrtcev. Marljivo oskrbovani vrtec v Škednju pri Trstu ne zadostuje, ker ima prostora samo za 40 otrok, a sprejeti bi mu jih bilo preko stotine; zato bode skedenjski podružnici naloga, da poskrbi vrtcu za večji prostor, družba pa se zaveže, da bo plačevala vrtnarico. Šolski knjižnici pri Sv. Jakobu v Trstu se je določila stalna letna pripomoč. „Kat. politično in gospodarsko društvo za Slovence na Koroškem" je odgovorilo. Odobril se je pred-

Digitized by Google

log, da se izdajo podobe slov. apostolov sv. C. in M. in drugih slovenskih veljakov v taki obliki, da bodo prikladne za razdelitev šolski mladini.

Letošnja velika skupščina družbe sv. C. in M. bode v Ptuju dne 8. kimavca.

Krasne priznanice s sliko junaka, ki ugonablja tujega zmaja, je po zgledu češke Osrednje Matice šolske in iz njene zaloge omislilo vodstvo družbe sv. C. in M. Umetno sliko dobi na steno vsaka gostilna, kavarna in drugo prostorišče, kjer se je nabralo v družbin nabiralnik po 200 K. Ponos narodnih gostilen bodi družbina priznanica.

Podružnice.

Veselice so napravile na korist družbi dne 5. mal. srp. podružnice: v Ajdovščini, moška in ženska v Gorici, tržaška ženska pri Sv. Ivanu v Trstu, ki je jako lepo uspela navzlic odvračanju; dne 12. mal. srp. podružnice: v Brežicah, na Vranskem, v Medgorjah na Koroškem (čisti donesek slov. šoli v Št. Jakobu), ženska v Ribnici na proslavo svoje 10letnice.

Tržaških podružnic sijajni ples dne 15. svečna t. l. je dal naši družbi okroglih 2000 K.; prav toliko je prejela od te veselice družba sv. C. in M. za Istro.

Marljiva podružnica je nova škedenjska poleg Trsta. V enem mesecu je nabrala 760 K. Članov šteje že 154, med njimi 26 ustanovnikov.

Nove podružnice. Snujeta se ženska podružnica v Ptuju, podružnica v Ribnici na Pohorju in v Trebnjem.

Ženska podružnica sv. C. in M. v Rojanu pri Trstu oživi. Pred par leti se je zaradi nekih nesporazumljenj razšla, sedaj nastopi združena z moško podružnico pomlajena in poživljena na naš jadranski branik.

Podružnica v Železnikih je oživela.

Vzdramite se, speče podružnice, skličite občni zbor, napravite veselico, predavanje, zbirajte letne doneske. En sam delaven rodoljub zadostuje, da s svojo vplivno besedo spodbode mlačneže in oživi spečo podružnico.

Družbini zavodi.

Družbina „Narodna šola“ velikovška je napravila dne 5. mal. srp. Ciril-Metodovo slavnost z dvema igrama vpričo 400 gostov. Družbi na korist je došlo vstopnine 44 K.

Digitized by Google

Otroški vrtec v Gabrjih pri Celju se je priklopil šolskemu vodstvu okoliške deške šole v Celju izza odloka štajerskega deželnega šolskega sveta.

Družbini šoli pri Sv. Jakobu v Trstu sta sklenili šolsko leto dne 30. rožnika.

Proslava 20letnice tržaške družbine šole. Klub „Boljša bodočnost" je napravil v ta namen veselico dne 12. mal. srpana na vrtu konsumnega društva pri Sv. Jakobu.

V otroškem vrtcu v Rocolu je bila dné 28. rožnika veselica.

Otroški vrtec v Rojanu je imel v proslavo sv. slov. blagovestnikov veselico na predvečer njunega godu dne 4. mal. srpana. Ob tej priliki se je nabralo za družbo sv. C. in M. 26 K 20 v.

Slovenski otroci za našo družbo.

Bila je osmina po prazniku sv. Cirila in Metoda, ko je bilo na Vranskem in po okolici vse po koncu; ves trg v slovenskih zastavah; vsi stanovi so tekmovali v narodnem navdušenju in v rodoljubni požrtvovalnosti na lepi Ciril-Metodovi veselici. Ni čuda, da so vzkipela tudi drobna otroška srca za našo mater Slovenijo. Sredi slavnosti, ko se je vse oziralo tja na ozaljšani oder, je nastopila s krasno kito cvetja, namenjeno družbinemu zastopniku, mala Sabinka Megličeva. Vsaka cvetka njenega šopka je vonjala iz dna svoje čaše pozdrav ljubljenemu slovenstvu, a najlepši pozdrav je prikipel vrli deklici, iskreni prijateljici družbe sv. C. in M., iz rožnatih ustec. Zborovalcem so stopile solze v oči. Nepozaben dan! Izbrana narodna družba se je nato v ponedeljek, dne 13. mal. srp., prišla poslovit od zborovališča in tisti hip je bila zopet med njimi Sabinka; ni mirovala prej, dokler ni primoledkovala za družbo sv. C. in M. 6 K. Srčna Ti hvala, blaga rodoljubka! — Na Turjaku so se vneli malčki za našo šolsko družbo. To priča sklopnica, polna starih znamek in stanjolnega papirja, ki jo je prejela od njih družba sv. C. in M. — Učenci 2. razreda neke šole v ogroženem kraju na Kranjskem so nabrali 2791 pisemskih znamek; poslal jih je družbinemu tajništvu z dopisom na lepem rožnatem papirju Fran Kraljič. — Prav tako, slovenski otroci, sedaj obrabljene znamke, pozneje, ko odrastete, in si boste sami služili kruh, pa svetle kronice za rešitev naše drage domovine.

Družbine vesti.

Zavaroval se je Sch. družbi sv. C. in M. na korist za 1000 K. Krasna misel! Bog živi vrlega rodoljuba, ki hoče družbi še po smrti koristiti!

Digitized by Google

Narodne občine. Mestna občina v Kamniku je podarila družbi sv. C. in M. 50 K. — Po prizadevanju vranske podružnice sv. C. in M. so darovale družbi: jeronimska občina 20 K, vranska 10 K, prekopska 5 K, okrajni zastop vranski 20 K. Slovenske občine, posnemajte svoje požrtvovalne tovarišice!

Posojilnice v Zagorju ob Savi (50 K), notranjska v Postojni (50 K) in v Cerknici (20 K) so se spomnile z darovi družbe sv. C. in M. Hranilnici in posojilnici v Sinčivasi (50 K) in v Spodnjem Dravogradu (100 K) na Koroškem so naklonile lepe zneske za družbino šolo v Velikovcu. Srčna hvala! Živele naslednice!

25 letnica znanega rodoljubnega duhovnika dne 5. mal. srpana je prinesla družbi sv. C. in M. znaten dar 46 K. Srčna hvala darovalcem! Prijatelji zatiranega slovenstva, spominjajte se o podobnih prilikah, n. pr. o novih mašah — družbe sv. C. in M.!

Knjižne darove je prejela družba sv. C. in M. iz Novega mesta. Neimenovani je podaril nekaj čeških knjig, gospa Josipina Jarec 12 letnikov časopisa „Ill. Blatt". Nekaj knjig je poklonil Fr. Krašovic iz Ljubljane, dragoceno zbirko slov. knjig pa slovenske mestne učiteljice ljubljanske.

Odsek za vseslovenski legitimacijski listek, ki se prodaja na korist naše družbe sv. C. in M. se obrača tem potom na vsa slavna slov. društva z rodoljubno prošnjo, da blagovole uvesti to društveno izkaznico ne le, da si olajšajo notranje poslovanje, nego da tudi na zunaj dokažejo svoje narodno prepričanje. Vsakogar dolžnost je, da po svojih močeh prispeva k obrambi jezika, ki ga je učila mati, najsvetejša dolžnost zlasti za one, ki ne morejo neposredno narodnostnim nasprotnikom zreti iz oči v oči. Vzvišena je naloga naših slov. društev, kazati narodu pot do izobrazbe, napraviti ga stanovitnega, jekleno trdnega, da se ne ukloni, dasi mu preti morje sovragov, hoteč ga zaliti. A tu se ne sme misliti le na majhen del naroda: celokupni narod nam je imeti pred očmi. Zato je dolžnost vseh resnično narodnih društev, da podpirajo obmejne brate v težkem boju, da z malo gmotno žrtvijo mnogo koristijo družbi sv. C. in M. Komad legitim. listka kakor društvene izkaznice se prodaja po 20 v, kakor vstopnice h katerikoli narodni prireditvi po 10 v. Naročila in informacije naj se pošiljajo na naslov „Akad. društvo Sava na Dunaju" I. Vseučilišče; o počitnicah pa na „Odsek za vseslov. legitim. list" v Cerkljah (Gorenjsko).

Slovenski dijaki se jako zanimajo za družbo sv. C. in M. Odvsod ji prihajajo iz dijaških krogov darovi. Narodni dijaki širijo in priporočajo družbino blago in vzbujajo speče podružnice. Tu omenjamo

Digitized by Google

nekaterih darov, ki so jih poslali v zadnjih tednih družbi. Učiteljiščniki so ji naklonili 6 K 84 v. N. je nabral med dijaki 18 K 71 v. Slov. realci so dali 18 K 57 v. in še 60 K 51 v. Gimnazijske sandale so vrgle družbi 4 K 2 v. Neki rodoljubni gim. oddelek ljub. je dal 11·50 K. Moški podružnici tržaški so darovali srednješolci 33 K. Hvala Vam! Čim večja nevarnost preti našemu slovenstvu, tem vztrajnejša bodi Vaša delavnost za njegovo rešitev!

Kresovi, ki so goreli po slovenski domovini, so užgali marsikje iskro dejanskega sočutja za slovensko ogroženo mladino. To pričajo darovi došli družbi sv. C. in M. od kresovalcev. Ponekod so darovali rodoljubi družbi, kar so bili namenili za rakete. Živeli narodni raketarji!

O sejmu v Tomaju na Petrovo so podarili slovenski prodajalci 21 K 40 v družbi sv. C. in M., ker so bile stojnice pripravljene samo za Slovence in so morali laški prodajalci oditi.

Doprsne kipe pesnika Simona Gregorčiča, 32 cm visoke, ima na prodaji po 4 K tržaški knjigotržec Josip Gorenjec (Trst, ulica Valdirivo 40), ki odstopi 10% skupička moški podružnici družbe sv. C. in M. v Trstu. Rojaki, zaljšajmo si stanovanja s kipi naših veljakov, zlasti pa s podobo našega nepozabnega slavca.

Krema — čistilo za usnje in črevlje, kemično preizkušeno, blago najboljše vrste, je prišlo predkratkim v promet. V ličnih sklopnicah, ozaljšanih s podobo sv. C. in M., ga prodaja na drobno in na debelo trgovec Ivan Keber (Ljubljana, Stari trg 9) na korist družbi sv. C. in M. Priporočamo najiskreneje.

Petanjska slatina izvrstnega okusa — hladilna, krepčalna in zdravilna — se prodaja po nekaterih narodnih gostilnah v prid družbi sv. C. in M. Kdor jo želi kupiti, naj se obrne na trgovca Jakoba Vrečka v Slovenjem Gradcu. Proč z drugimi slatinskimi vodami, rabi naj nam edinole Ciril-Metodova petanjska slatina!

Vse ‚Branikove' čitatelje in čitateljice vprašamo, ali imajo vžigalice družbe sv. C. in M. noseče geslo: Mal položi dar domu na altar! Po nekaterih krajih je agitacija za nje premalo živahna. Kupujte samo Ciril-Metodove vžigalice in zahtevajte jih povsod. Kupujte samo v trgovinah, ki imajo Ciril-Metodove vžigalice. Somišljeniki in somišljenice, vzdramite se povsod, kjer še ni vžigalic družbe sv. C. in M. Naročila sprejema Ivan Perdan, trgovec v Ljubljani.

Razprodaja družbinih vžigalic napreduje, to je gotovo. Prav tako je pa tudi gotovo, da bi bile te vžigalice lahko že v zadnji vasi danes uvedene, da je storil vsak družbin prijatelj svojo dolžnost! Prijatelji družbe sv. C. in M.! vzdramite se torej že vendar in delujte

Digitized by Google

na to, da ne bo trgovine, ne tobačne prodajalne, ne gostilne, pa tudi nobene zasebne hiše ne, kjer bi se ne prodajale, oziroma rabile edino le družbine vžigalice. Ne kupi niti tobaka, niti smodke, niti cigarete v prodajalni, ki nima na prodaj vžigalic družbe sv. C. in M. Ne kupi niti kave, niti soli, niti riža v trgovini, kjer nimajo naprodaj družbinih vžigalic. Ne zahajaj v gostilno, kjer se ne rabijo družbine vžigalice. V slogi je moč! V delu je rešitev!

2 vinarja je majhna reč — toliko stane računski listek, ali za družbo sv. C. in M. bi bil velikanski vir dohodkov, ako bi računski listki rabili vsem narodnim gostilnam, kavarnam in trgovinam. Slovenci, bodite gostje le takim gostilnam, ki so uvedle družbine računske listke. Zahtevajte jih odločno!

Družbini nabiralniki marljivo delujejo. Meseca rožnika so dali družbi 710 K 67 v.

Razglednic se je oddalo mes. rožnika 12.150, računskih listov 25.900, narodnega kolka 37.600.

Družbin promet meseca rožnika 1908:

Prejemki:

redni dohodki . . . . . K 7.555·83

Izdatki:

a) redni stroški . . . . . K 5.948·42
b) na glavnico se je naložilo . . . . . „ 4.763·94

skupaj . . „ 10.712·36

Nedostatka je bilo torej . . . . . K 3.156·53

ki se je pokril s prihranki prejšnjih mesecev. K točki: Izdatki *b)* treba pripomniti, da je meseca prosinca 1908 vodstvo ukrenilo, da se naj volila in pokroviteljnine vbodoče ne porabljajo za tekoče stroške, nego naj se plodonosno nalagajo na glavnico. Družba je prejela izza 1. dne prosinca do konca rožnika 1908

volil . . . . . K 713·94
pokroviteljnin . . . . . „ 4.050

skupaj . . K 4.763·94

Ta znesek se je konec rožnika del na glavnico; njene obresti se obrnejo vsako leto za tekoče potrebe.

Slovenci, spominjajmo se o raznih prilikah z darovi družbe sv. Cirila in Metoda!

Digitized by Google

Zamejni Slovenci.

Ogrski Slovenci prebivajo kompaktno v županiji železni, zaladski in šomodski. Sosedi so jim na severu in zapadu Nemci, na vzhodu Ogri, le na jugu se dotikajo Hrvatov in štajerskih Slovencev. Najzanimivejše pri vsem je pač to, da njih število raste, ker so se pomnožili za kakih 3000 duš od leta 1890—1900. Tako je torej v teh treh županijah preko 64.000 Slovencev. — Razstreseni so potem še v raznih drugih stolicah Ogrske; precej jih je na Reki in preko 6000 v Zagrebu.

Družba sv. Mohorja šteje letos v somboteljski in drugih ogrskih škofijah 277 članov; število Mohorjanov se je v ogrskih Slovencih letos zvišalo za 59. Lep napredek!

Na Reki je bilo naštetih l. 1900. poleg 17.354 Lahov, 2842 Madžarov in 1945 Nemcev še **2251 Slovencev**, 7497 Hrvatov, 55 Srbov, 5136 Ilircev, 147 Čehov, 29 Slovakov in 1241 Slovanov. Vseh Slovanov ima Reka 16.356 in vendar ne slišimo ničesar o njih. Žalostno dejstvo je, da smo mi Slovenci nazadovali od l. 1890. za 529 duš. Pomadžarili se niso, pač pa jih je vzela laščina. Ako smo res prepričani, kake važnosti so za nas trgovska obrežna mesta, delajmo tudi na to, da si priborimo v njih primerne pozicije. Reka pa potrebuje prevsem izobraževalnih organizacij.

Slovenski šoli v Aleksandriji je dala avstrijska vlada podpore za letos 1250 K. Vbodoče ji je obljubljenih po 250 K na leto. Šola je s primerno slavnostjo dne 15. mal. srpana zaključila prvo leto, ko je štela 23 učencev. Meseca kimavca jo sprejmo v oskrbo šolske sestre.

Kupujte blago, ki se prodaja v prid družbi sv. C. in M.!

Z narodnega bojišča.

Narodna uganka. Nemški krščanski socijalci so **za** nemški „Schulverein“; slovenski krščanski socijalci so **zoper** slovensko družbo sv. Cirila in Metoda; kaj sledi iz tega?

Nemška letna izvestja so izdala ravnateljstva vseh takozvanih slovenskih gimnazij s častno izjemo II. državne gimnazije v Ljubljani.

„Mladika“ je jako važno narodno društvo, ki mu je namen vzdrževati internat za deklice in dekliško šolo v Ljubljani. V raznih dekliških internatih, ki se nahajajo po slovenskih pokrajinah, je vzgoja

Digitized by Google

nenarodna. Polne tujega mišljenja so se vračale deklice iz takih zavodov in potujčevale slovenske rodbine. „Mladika“ hoče vzgajati žensko mladino v narodnem duhu; zato jo prisrčno pozdravljamo in priporočamo. V prihodnjem šolskem letu bo 40 gojenk v njenem krilu. Društvo „Mladika“ šteje sedaj 500 članov.

Tržič je slovenski trg — pokazal je vpričo odličnih gostov svoje slovensko lice dne 5. mal. srp., ko se je otvarjala železnica. Odel se je tedaj v naše slovenske trobojnice — ena sama nemška frankobrodka se je drznila na dan, a se je kmalu skrila. Viharni „živio“ klici so pričali, da tu biva slovenski narod. — Veselica v prid tržiškemu sokolskemu domu dne 26. mal. srp. je ob ogromni udeležbi vsestransko uspela in dokazala, da narodna zavest v Tržiču in okolici napreduje. Udeleženci so se z znatnimi darovi spomnili tudi družbe sv. C. in M. Hvala jim! Tržičani, složno naprej za našo sveto slovensko stvar!

Postajo Rateče-Fužine na Gorenjskem so jeli, kakor po pravici toži „Slov. Narod“, zanemarjati naši izletniki, odkar se je bilo otvorilo nemško postajališče „Weissenfels“, češ, odtod je bliže h Klanškim jezerom. A zaradi te malenkostne udobnosti se ne gre ogibati Ratečam, ki so naša obmejna narodna postojanka in kjer se nahaja narodni hotel „Mangart“ prav tik postaje. Tu je izletnikom pripravljena dobra kuhinja in izvrstna klet — slovenski potniki torej v Rateče, ne pa v Weissenfels! Pripomnimo, da je iz restavracije pri prvem Klanškem jezeru izključena slovenščina. Vsak zaveden Slovenec ve, kaj mu je storiti.

V Dobljičih pri Črnomlju se je dne 5. mal. srpana slovesno ustanovila ljudska knjižnica. Rodoljubni novomeški abiturijenti so zbrali in nakupili okrog 120 slovenskih knjig in jih poklonili vasi, ležeči ob kočevski meji. Vodil jih je blagi namen s slovenskim čtivom zajeziti naval nemškega kočevstva. Živeli!

Davčna moč Nemcev na Kranjskem. Iz uradne statistike je razvidno, da so plačali l. 1904. Nemci od 3 mil. 843.256 K vseh direktnih davkov le 107.406 K, torej komaj 3%, od indirektnih davkov 9 mil. 110.380 K pa tudi komaj 3%, tako, da ne plačajo Nemci na Kranjskem niti pol milijona, Slovenci pa okoli 12 milijonov kron davkov. Če pa primerjamo pravice, ki jih uživata obe narodnosti na Kranjskem na podlagi teh dolžnosti, pridemo do podatkov, ki so naravnost sramotilni za nas in se dajo razložiti le z veliko potrpežljivostjo našega naroda.

Digitized by Google

Napad, ki bi bil usoden, ako bi se bil posrečil, je odbit. Slovenci so zmagali pri ljudskem glasovanju v Leitersbergu-Karčovini. Nemci so hoteli, da se šola popolnoma ponemči, pa jim je izpodletelo, kajti Slovenci smo dobili 97 glasov, Nemci pa 77, izmed katerih je seveda mnogo podkupljenih. Kakor znano, ležita kraja Leitersberg in Karčovina med Mariborom in Št. Iljem in to nam jasno pripoveduje, kaj bi izgubili, ako bi padla ta dva kraja. Zato pa čast zavednim glasovalcem!

V Kamnici poleg Maribora so dne 23. mal. srp. zmagali nemškutarji pri občinskih volitvah v 3. volilnem razredu, ki je bil doslej slovenska last. Slovenska nesloga bo kriva, ako doleti mariborsko okolico tista usoda, ki je zadela celovško.

Sokolski dom v Celju so začeli zidati meseca rožnika in bo gotov do zime. Češka sokolska zveza mu je podarila 1000 K.

„Zveza narodnih društev na Štajerskem in Koroškem“ se je ustanovila in objema že 60 narodnih društev. Namen zvezi je vztrajno, sistematično narodno delo na prosvetnem polju. Napravljala bo predavanja, pošiljala govornike zlasti v obmejne kraje, ustanavljala knjižnice, uprizarjala prostonarodne gledališke predstave, narejala učne tečaje, organizirala društvene prireditve. Obširen delokrog, zahtevajoč delavnih moči! Iskreno pozdravljamo „Zvezo narodnih društev na Štajerskem in Koroškem“ kakor sodelavko v obmejnem narodnem delu. Naj se ji posreči osredotočiti vse poštene narodne moči v ta namen, da se ohrani naše slovenstvo. Ustanovni zbor „Zveze“ je bil dne 28. rožnika v Celju.

Slovenski Korotan je počastil z nebrojnimi kresi sv. Cirila in Metoda. Ni jih še nikdar toliko gorelo na Koroškem. Samo s Pece se jih je lahko naštelo okrog 100. To je samo na vzhodnem delu Koroške. Tik ob meji so se svetili velikanski ognji in mejna župa šmartinska pri Djekšah, ki šteje samo 500 duš, je zakurila 6 kresov.

Slovenski šolarji stavkajo v Selih na Koroškem, ker je bil njihov ljubljeni, narodni učitelj A. Šmid med šolskim letom nenadoma premeščen na neko nemško šolo na Zg. Koroškem in sicer na željo nemškutarskega nadučitelja, ki so ga bodli lepi vspehi slovenskega razreda. Tako hudo je preslepila strast tega odpadnika, da je vpričo nemškega razreda javno sramotil slovenske otroke zbrane krog vrlega Šmida. Slovenskih šolarjev sta dve tretjini.

Slovenska hranilnica in posojilnica v Šmihelu pri Pliberku je kupila obširno Hrastovo posestvo v Sp. Libučah in tako zabranila nemško naselitev. Rodoljubi ob meji, pazite, kadar utegne biti na

Digitized by Google

prodaji kako slov. zemljišče, da za časa opozorite na to kak naš denarni zavod, ki naj posnema vrlo šmihelsko hranilnico.

Neugodne vesti iz Korotana. Lipa poleg Vrbskega jezera se pogreza v nemštvo. Pri zadnjih občinskih volitvah so zmagali Nemci. Takisto so propadli Slovenci v Slov. Plajberku. Neugodne so bile tudi občinske volitve na Prevaljah.

Kaj je s slovensko šolo v Trstu? Na protestnem shodu slov. staršev pri Sv. Jakobu v Trstu je drž. poslanec dr. Rybař povedal, kako je s podržavljenjem slovenske šole v Trstu. Ko je bil tržaški namestnik princ Hohenlohe leta 1906. postal ministrski predsednik, deloval je dr. R. na to, da se čim prej otvori slov. državna šola v Trstu. Ministrski predsednik je pritrdil njegovi zahtevi in dotični odlok je bil že podpisan; a princ Hohenlohe je odstopil prebivši komaj 4 tedne na vzvišenem mestu; vlada, ki je prišla za njim, pa je ustavila vso stvar. Poglavitni zavor je učni minister Marchet. Poslanec dr. R. ni miroval. Dosegel je toliko, da naj bi država prevzela letos vsaj nekaj učiteljev na Ciril-Metodovi šoli v svojo oskrbo. Tako je bilo določeno in zato je prišlo lani v državni proračun 20.000 kron. Temu se nihče ni protivil niti v odseku niti v zbornici in vendar še sedaj ni v Trstu drž. slovenske šole in ta, ki obstoji že 22 let, ni dobila še niti bora državne podpore. Dr. R. je obljubil ogorčenim staršem, da nemudoma stori potrebne korake, da doseže ugodno rešitev. Z državnim poslancem drjem Plojem se je potrudil k ministrskemu predsedniku, ki jima je dal zadovoljive obljube.

„Trgovsko-obrtna zadruga" v Trstu je kupila dve hiši sredi tržaškega mesta. Prva za urade in „Trgovskoizobraževalno društvo" stoji v ulici Stadion št. 21, druga poleg nje v ulici Acquedotto št. 22; v tej se otvori slovenska narodna šola morda še to jesen. V teh prostorih bo nameščena tudi slovenska nižja trgovska šola. Koliko truda je bilo lansko jesen, ko je družba sv. C. in M. iskala bivališča dvema razredoma, a našla prostor samo enemu razredu; sedaj se pod domačo slovensko streho svobodno naseli slovenska šola na veliko radost vseh poštenih Slovencev.

Novo narodno podjetje se je osnovalo meseca rožnika v Trstu, namreč spedicijska in komisijonalna družba „Balkan" z omejeno zavezo. Vplačana delnica znaša 120.000 K, deleži so po 10.000 K. Nova za slovenstvo v Trstu jako važna družba je jela delovati dne 1. mal. srpana.

Nemška višja realka v Trstu je v minulem šolskem letu štela 76 Slovencev. Slovenščina na tem zavodu ni obvezen predmet. Vsakdo

Digitized by Google

bi mislil, da je vseh 76 slovenskih realcev obiskovalo slovenski neobvezni tečaj, ali glejte našo sramoto: samo 24 jih je bilo, ki so se spomnili svojega materinega jezika in se ga učili. Taka lenoba se mora obsojati najstrože. Kdo bo cenil našo slovenščino, ako jo sami zanemarjamo.

Javno knjižnico v Bazovici je otvorilo dne 28. rožnika društvo „Balkan“. Ob otvoritvi je predaval društveni predsednik o pomenu ljudskih knjižnic.

V Gorici sta otvorila konec meseca malega srpana Ravnikar & Berbuč prvo slovensko manufakturno trgovino.

Goriški Slovenci naj nam bodo za zgled, kako se ustrahuje prešerne tujce. Po znanih binkoštnih izgredih goriških Lahov proti udeležnikom slovenske kolesarske dirke so pričeli goriški Slovenci še doslovneje izvajati geslo „Svoji k svojim“. Laški trgovci že tarnajo, še večji reveži so pa takozvani „botegarji“, ki prodajajo po semnjih, kajti po slovenskem delu Goriške ne prodajo od zadnjih laških napadov popolnoma ničesar.

„Zveza narodnih društev na Goriškem“ jako lepo napreduje; sedaj ima že 80 društev v svojem krilu.

Narodnjaki, rabijo naj nam edino le vžigalice družbe sv. C. in M.; delujte na to, da se še bolj razširijo.

Obrambno delo naših bratov.

Družba sv. C. in M. za Istro je imela dne 31. vel. travna skupščino v Pulju. Hrvaške in slovenske udeležence so sprejeli italijanski nestrpneži z zvižganjem, sramotenjem in s prepevanjem laških izzivajočih pesmi. V tem toplejši ljubezni so se našla na zborovanju in po skupščini hrvaška in slovenska srca. Družba je osnovala doslej 27 narodnih šol in dva otroška vrtca in ima 45 učnih moči. Lani je imela 98.000 K dohodkov. Vse njeno imetje se šteje na 236.000 K. Družba sv. C. in M. izvrstno deluje. Kjerkoli ustanovi hrvaško šolo, gine italijanstvo. V Raklji na Raši so morali zatvoriti Legino šolo; vsi učenci so ušli iz nje v hrvaško šolo, ki jo je ustanovila družba sv. C. in M. V Banjolah poleg Pulja je zgradila Lega krasno učilnico, ali tudi to čaka ista usoda. Družba sv. C. in M. je sedaj v Banjolah otvorila šolo in odtegnila italijanski sosedi večino otrok. V Legini šoli jih je ostalo

Digitized by Google

samo 10. Učitelj se je na to ogorčeno odpovedal službi. Tako se podirajo italijanske postojanke druga za drugo. Istrski Slovani se vzbujajo in dvigajo izpod jarma, ki jih je tlačil.

Hrvaška ljudska šola v Pulju je dovršila 10. leto, odkar jo je ustanovila družba sv. C. in M. za Istro. Štela je letos 385 učencev.

Češka gimnazija v Opavi, ustanovljena od Osrednje Matice šolske, slavi letos 25 letnico.

Národní Jednota Pošumavska stopa letos v petindvajseto leto svojega delovanja. Neštete so pridobitve Čehov na Južnem Češkem, saj smo bili letos priča kako so padle Budejevice in to je zasluga te organizacije. V 22 skupinah je združeno 521 podružnic po vsem Češkem. Tukaj ni razširjena tista navada, ki se je žalibog pri nas tako udomačila, da bi podružnice omrtvele. Obratno, čim starša je, tem večje je v nji življenje. In le tako si moremo razlagati velikanske uspehe na Pošumavskem. Ustanovila je letos 42 knjižnic popolnoma nanovo s 3780 zvezki (lani 37 knjižnic s 3640 zv.) Za božična darila je izdala 30.163·75 K. Priredila je **993** predavanj, med temi 249 zemljedelskih, 174 narodnogospodarskih itd. Med izdatki vidimo tudi sledeče: za otroške izlete iz narodno-nevarnih krajev v Prago 1694·45 K. Tako vidimo veliko delavnost „Jednote“ na vseh poljih in posebno naposled omenjeni izdatki se ji bogato poplačajo, ko prinesejo otroci novega poguma iz matuške Prage v nevarne kraje.

Na praški razstavi je velik nabiralnik, ki drži 2 milijona vinarjev. Dosedaj se je nabralo vanj že krog 300.000 samih novčičev po 2 vinarja. Nabrani denar se porabi za češko šolo v nemškem delu češke kraljevine. Čehi porabijo vsako priliko, da nabirajo za svojo Osrednjo Matico šolsko, ki ima nad 800.000 K dohodkov na leto. Kako neznatna je naša navdušenost in požrtvovalnost v primeri s češko.

Letošnji jubilejni ples „Narodne besede“ v Pragi je vrgel 8500 K čistega dobička, ki se je naklonil češki šolski Matici.

Veledušni češki rodoljub Peter Hana je ostavil v oporoki Osrednji Matici šolski 5000 K, za druge narodne namene pa 28.000 K. Vrhtega je v javne dobrodelne namene daroval svoje posestvo in svojo knjigarno.

Slovenci, kolkujmo pisma in listine z narodnim kolkom, ki ima napis: Narod sebi!

Digitized by Google

Kaj delajo naši narodni nasprotniki?

„Südmark" na Kočevskem. Lani je pogrebno društvo slovenskega naroda „Südmark" strastno delovalo na Kočevskem. V vsaki večji vasi je zrastla njena podružnica. Posojil je razdala Kočevcem 2860 K, kočevskim šolam in učiteljem je naklonila 2450 K podpore, drugačnih podpor je izplačala 2020 K. Osnovala je štiri ljudske knjižnice. Kočevskim kmetom je podarila mnogo kmetijskega orodja. Kočevski „Studentenheim" je prejel od „Südmarke" 612 K. Novoustanovljeni podružnici kranjske kmetijske družbe za Kočevje se je zagotovil vsakoletni donesek 4000 K, poleg tega pa še po 600 K za prispevek plači nemškega kmetijskega potovalnega učitelja. Lani so prejeli torej Kočevci od „Südmarke" skupno vsoto 12.542 K. Koliko smo mi žrtvovali za Slovence živeče na kočevskem ozemlju?

Tisoč oralov slovenske zemlje baje namerava kupiti „Südmark" na Vranskem, da naseli tamkaj nemške protestante. Slovenski tržani in posestniki, naj vas ne premoti visoka cena, ki vam jo ponujajo tujci; lakomnost je preslepila Juda Iškarijota, vas naj ne zmoti. Ne pedi slovenske zemlje nemški in lutrški „Südmarki"!

Celjska podružnica „Südmarke" je lani nabrala 2700 K. Kdaj se začnemo v požrtvovalnosti kosati z nasprotniki?

V Peklu pri Poljčanih na Štajerskem zahtevajo tamošnji nemškutarji nemško ljudsko šolo. Pozor narodnjaki v Dravinjski dolini!

V Št. Ilju v Slov. Goricah se že kaže uspeh „Südmarke". Pri zadnjih dopolnilnih občinskih volitvah so zmagali Nemci.

Podkrnos. Nemški šulferajn je podaril 500 K za šolo v Podkrnosu na Koroškem, ki se je razširila v dvorazrednico. Ta dar je dal občini, kakor pišejo nemški listi, zato, da pridobi članov zase in za nemško napredno stranko (deutschfreundliche Slowenen). Podkrnos šteje po uradnem štetju iz l. 1908 12 Nemcev in 77 Slovencev, cela občina, Žrelec, v kateri se nahaja Podkrnos, pa 462 Nemcev in 785 Slovencev.

Proti slovenskim denarnim zavodom nameravajo Nemci v Trstu ustanoviti veliko nemško banko.

Dunajska vlada dela z denarjem slovanskih obdavčencev z vso silo za nemštvo. Na Primorskem, kjer nemščina ni deželni jezik, so 3 državne nemške gimnazije, 3 državne nemške realke, da ne omenjamo številnih razredov ljudskih šol, kjer se vbija v glavo Slovanom in Italijanom nemški jezik. Obojih poslanci so se združili na skupni odpor; prvi korak je skupna interpelacija poslanca prof. Mandića v državnem zboru, ki daje duška ogorčenju zaradi ponemčevanja v Primorju.

Digitized by Google

Nemškim zasebnim šolam v Gorici bo od prihodnje jeseni plačevala država učne moči. Vsaj tako se je poročalo na občnem zboru „Schulvereina“, ki se je vršil o binkoštih v Celovcu v prisotnosti ministra Pradeja. Zaradi peščice otrok siloma urinjenih nemških uradnikov in častnikov se je država drage volje odločila, da izda denar, za stotine slovenskih otrok, za katere že desetletja zahtevamo šol v Gorici, pa nima beliča. Slovenci v Gorici smo brezpravni.

Italijanskega narodnega kolka je prodala lani „Lega nazionale“ dva milijona. V Trstu so ga razvedli 672.000, v Pulju 84.000, v Kopru 45.000, v Gradcu 27.000, na Dunaju 19.550. To so visoke številke, priče italijanskega rodoljubja. Ko bi bila slovenska požrtvovalnost le pol tolikošnja, bi bujno cvetela družba sv. C. in M.

Kdor ruši složno narodno delo, je sovražnik slovenstva in njegov grobokop.

Slovstvo.

Simon Gregorčič, Poezije IV. — Šopek pesmi prezgodaj onemelega goriškega slavca smo nedavno prejeli. Izšle so na korist „Šolskemu domu“, društvu, ki je v dobrih dveh desetletjih z drugimi činitelji vred s svojim slovenskim šolstvom zelo preobrazilo Gorico. Za „Šolski dom“ je deloval blagopokojni pesnik z besedo in s pesmijo, odkar se je sestalo to velevažno društvo. Nikdar ni bil veselejši nego tedaj, kadar se mu je posrečilo pridobiti kak dar „Šolskemu domu“. S koliko radostjo je pripovedoval, kako je drago spečal svoj stari cilinder v prid „Šolskemu domu“. „Šolski dom“ je postavil v oporoki za glavnega dediča. To društvo izdaje sedaj njegova ne še zbrana dela, katerih izideta še dva zvezka; poslednji bo obsegal prozo. Rojakom priporočamo najtopleje IV. zvezek (cena nevez. 2 K 20 v, vezan 3 K 20 v s poštnino) v nakup, a hkratu v premišljevanje n. pr. pesem „Kronovi učenci“:

Kaj se bojite, tujci, nas?
Li straši vas število naše?
Vas slednji lahko meč odpaše,
nič posla tukaj ni za vas!
Saj stare Slave mi rojenci
očeta Krona smo učenci:

Digitized by Google

on je otroke svoje žrl,
pri nas pa brata brat,
Slovan Slovana rad
bi hitro sam zatrl!

To so bridke besede, a izvajajo se med nami Slovenci čezdalje huje. Celo ob naših ogroženih mejah se oznanjuje med nami nauk: Če te kdo s kamenjem, ti njega s skalo! — a ta nauk ni naperjen zoper tujce, nego zoper brate. Nesloga med Slovenci se je pretvorila v besno sovraštvo, tujci pa se nam smejejo, saj se koljemo njim v prid. Na ta način ne rešimo ne slovenstva ne vere.

Slovenskemu narodu! Spoznavaj se sam! Ljubljana, strani 57, cena 30 vin. — Knjižica ima hvalni namen opozoriti slov. razumništvo na žalostni položaj slovenskega šolstva, na njegovo nedostatnost in zanemarjenost in na škodo, ki iz tega izvira za slovenski narod. Hkratu objavlja nekatere kričeče krivice, ki jih je trpeti slovenščini v javnem življenju, in vzbuja rojake na skupno narodno delo, da se odpravijo vse te krivice. — Družba sv. C. in M. ima od vsakega izvoda imenovane knjižice, ki se naroči pri upravništvu „Slov. Branika", nekaj vinarjev dobička; zato in zaradi važne vsebine želimo, da se ta knjižica razširi v Slovencih.

Rodoljubi! Na branik slovenstva!

Uljudno prosimo vse Slovence, katerim je v resnici mar ohranitev slovenstva, da nam takoj sporoče vsak gibljaj naših narodnih nasprotnikov Nemcev in Italijanov. Ako se misli naseliti kak tujec, kupiti kako podjetje in izrabiti naše prirodne moči, ali ako se dela kje na to, da se postavi tuja šola ali podpre domača z Judeževimi novci, naj se ne zamudi niti hipa, nego takoj sporoči „Slovenskemu Braniku"! Čujte, rodoljubi, ker sovražnik naš hodi kakor rjoveč lev okoli in išče, kako bi nas požrl!

Izdaja Konsorcij „Slov. Branika". — Odgovorni urednik **Ivan Pezdir.**
Tiska „Učiteljska tiskarna" v Ljubljani.

Digitized by Google

Slovenski
BRANIK.
Vestnik naših pokrajin.

Izhaja desetkrat na leto in velja 2 K 40 v. Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo pod naslovom: Upravništvo „Slovenskega Branika“ v Ljubljani, Tržaška cesta 33. Dopise sprejema uredništvo „Slovenskega Branika“ v Ljubljani, Strmi pot 4.

Leto I. V Ljubljani dne 1. kimavca 1908. Št. 8.

Pred veliko skupščino družbe sv. Cirila in Metoda.

V kratkem se zbero zastopniki vseh stanov — cvet naroda — da se pogovore o najvažnejšem slovenskem društvu. Kakor so se doli na jugu v Pulju dne 31. velikega travna sešli naši bratje ljubečih in složnih src, prav tako naj starodavni Ptuj dne 13. kimavca zbere v svojem krilu narodnjake, katerim je v resnici pri srcu blaginja naroda in njene mladine.

V znamenju dela se snidemo na glavni skupščini; zato da se navdušimo in okrepčamo za skupno narodno delo, pohitimo v Ptuj. Besed je bilo dosti, naklepov mnogo, a teh se ne boje nasprotniki, imponira jim samo delo. Koliko ga je! Vsestranskega dela je treba v podružnicah, ki naj ne bodo zgolj nabiralke družbinih prispevkov, nego razširjevalke narodne zavesti in narodnega navdušenja, ki mora prodreti v poslednjo našo kočo. Podružnice na mejah in v pogibljenih krajih naj pazijo na vsak gibljaj nasprotnikov; kjer se nahajajo vrtci in šole nasprotnih potujčevalnih društev, naj poučujejo starše, da ne pošiljajo dece v slovenstvu sovražne učilnice. Pred maliki bahatega tujstva kleče naši nezavedni rojaki — proč od teh malikov! bodi geslo podružnic sv. C. in M.; iztrgajmo tujstvu Slovence!

V znamenju dela naj zboruje naša šolska družba. Družbine slovenske šole razpostavljene po dobro premišljenem načrtu ob naših

Digitized by Google

mejah — to je vzor, ki stremi za njim družba sv. C. in M. Koliko dela nas čaka, preden se obistini ta namera. Tuja šola ubija slovenstvo. Nemški in nemčurski učitelj sta nam največja škodnika. Pod vplivom ponemčevalne šole umira slovenski jezik v staroslavnem Gorotanu. Malokje na Koroškem, da bi te ne srečavali slovenskih staršev otroci s pozdravom: Kuten tog! in ako jih vprašaš, zakaj ne pozdravljajo po slovensko, odgovore ti: Der her lerer zogt, das vidiše is ših. Šola, ki bi morala vzgajati slovenskega otroka, ga kvari, jemlje mu značaj in ga nagiba, da začne zaničevati in sovražiti to, kar bi moral čislati in ljubiti. Šola, ki vsaja v mlada srca ljubezen do slovenskih narodnih svetinj, taka šola more rešiti slovenstvo. Da s pomočjo družbe sv. C. in M. ustvarimo ob naši severni meji venec takih narodnih šol, temu plemenitemu stremljenju veljaj naše vztrajno delo.

V znamenju sloge praznuj družba sv. C. in M. svojo skupščino. Nesložno obrambno društvo — to je največji nezmisel! Braniti se nam je na vseh koncih in krajih z izvrstno oboroženim in organiziranim sovražnikom; njemu veljaj naš boj, ne bratu, ki se poleg nas želi boriti s tujim napadalcem, pa je slučajno drugačnega prepričanja. Na obrambnem polju moramo biti vsi edini, ako hočemo doseči kaj uspehov in nočemo biti zlorademu sovražniku v posmeh.

Bratje, složni na narodno odbojno delo! Vsi, kar nas koli čuti za slovenski narod, se strnimo v složno četo Ciril-Metodovo in zatrepetal bo pred nami sovrag.

Narodnim trgovcem.

Nedavno sem se slučajno seznanil na potovanju z uglednim narodnim trgovcem, ki ima svojo trgovino na skrajni slovensko-nemški meji na Štajerskem. Peljala sva se skupaj do Maribora. V železniškem vozu sva naletela na trgovskega potnika neke dunajske tvrdke. Moj sopotnik trgovec in dotični agent sta bila že stara znanca. Sedli smo skupaj in med različnimi pogovori smo prišli kmalu tudi na kupčijo. Agent je vprašal mojega tovariša, kdaj se sme zglasiti pri njem. Ker pa je bil trgovec primoran dalje časa ostati zunaj doma zaradi raznih opravkov, sta se kar med potjo pogodila. Ko pa je bila kupčija gotova, pripomni trgovec, da ima v svoji trgovini nabiralnik družbe sv. C. in M. in vsak trgovski potnik, ki se zglasi pri njem ter skleneta kako kupčijo, mora vsaj nekaj darovati v nabiralnik za našo šolsko družbo. Ako pa nič ne podari,

Digitized by Google

ne naroči pri njem nikdar več nobenega blaga. Agent je popolnoma odobraval to postopanje, segel v žep in podaril za našo družbo eno krono. Pripomniti moram, da je bil agent rodom Nemec in da je vedel, da podari krono slovenski šolski družbi.

Ta dogodek, kateremu sem bil sam priča, je značilen v marsikaterem oziru.

Med našim trgovstvom imamo, hvala Bogu, mnogo zavednih in tudi narodno delavnih ljudi, ki žrtvujejo nekatero urico in nekateri vinar za dobro narodno stvar. Tudi za našo šolsko družbo jih je nekaj prav vnetih. A ne motim se trdeč, da so med našimi trgovci prave bele vrane, ki bi delali na tak način za družbo, kakor kaže gori omenjeni slučaj. In vsak bode pritrdil, da je ta način nabiranja za družbo jako lahek in, kar je glavno, tudi — uspešen. Ako bi se ga poprijeli naši za dobro narodno stvar vneti trgovci, gotovo bi dobila družba sv. C. in M. nov in izdaten vir dohodkov.

Misel je na vsak način izvirna in posnemanja vredna. Agentov je zlasti v poletnem času vse polno — še več tujih, nego domačih po mestih in po deželi. Splošno tudi nimajo slabega zaslužka, ker je često odvisen od množine prodanega blaga. In prepričan sem, da se nobeden ne bode branil podariti o priliki sklenjene kupčije oziroma naročila vsaj nekaj za našo družbo. Samo opomniti ga je treba trgovcu, pa pade vsaj kronica, morda tudi dve v družbino škrabico.

Ugovarjati utegne kdo, da so trgovski potniki večinoma Nemci, morda celo Judje. To prav nič ne de. Pomisliti moramo, da so agenti pred vsem več ali manj mednarodni, kar pač morajo biti posebno tisti, ki prihajajo med nas. Sicer pa, če jih mi podpiramo z naročili, je samoobsebi umevno, da lahko zahtevamo od njih, da oni podpirajo nas. Njihova stvar je potem, ali prispevajo iz svojega žepa, ali pa dar zaračunijo tvrdki, katero zastopajo. — Slovenskim trgovskim potnikom oziroma tvrdkam pa gotovo ne bode neljub te vrste narodni davek.

Družbini nabiralniki torej niso primerni samo za gostilne, kakor se splošno misli. V nekem oziru še bolj sodijo v trgovine. Mnogo je namreč ljudi, ki ne zahajajo v gostilne, ali vsaj jako redko. V trgovino pa je vsakdo primoran iti bolj pogostoma. Ko bi se nahajal v trgovini družbin nabiralnik, bi priprost človek gotovo vprašal že iz gole radovednosti, čemu je ondi ta priprava. Tem potom bi se družba gotovo v kratkem času na daleč in široko razznanila, ker so naši nabiralniki kakor nalašč vstvarjeni za to. To bi ji pa gotovo ne škodilo niti v moralnem, niti v gmotnom oziru.

Digitized by Google

Samoobsebi je umevno, da bi nabiralniki ne smeli biti samo *za* — agente. Agente se lahko v sili pritegne tudi brez nabiralnika *k* darovalcem. Tudi navadni odjemalci bi gotovo vsaj tupatam nekaj darovali v družbin namen, če bi jih kdo včasih opomnil dobrohotno, a ne vsiljivo. Našim trgovskim uslužbencem to ne bi bilo težko storiti s svojim „namazanim jezičkom“.

In ravno naše ljudstvo kaj rado baranta in se pogaja pri vsaki kupčiji. To ni gola štedljivost, ampak še bolj stara navada, da se je treba pogajati za ceno blaga. Kolikokrat se prodajalec in kupovalec po nepotrebnem pričkata za nekaj vinarjev. Trgovec noče popustiti niti vinarja, kupovalec pa ne primakniti. In vendar bi prvi rad prodal, drugi prav tako rad kupil. Tako se trati po nepotrebnem posebno še za trgovca tako dragoceni čas. Ali bi ne rekel lahko trgovec o taki priliki, češ da ne bo po mojem ne po vašem, pa darujte vsaj nekaj desetic v nabiralnik za našo šolsko družbo. Večkrat bi bil to hiter konec nadležnemu pogajanju.

Zato še enkrat: Trgovci in obrtniki, ki vam je ljub in drag narodni napredek, pospešujte na ta način našo prekoristno družbo! Kompoljski.

Poglavje o „Naši straži“.

Kakor je ustanovitev nemškega „Schulvereina“ vplivala na to, da se je oživotvorila družba sv. C. in M., prav tako je izza leta 1890. „Südmark“ s svojim narodnopogubnim delovanjem pritiskala na Slovence, da ji ustanove nasprotnega činitelja — društvo, ki naj bi s kulturnim in gospodarskim delom prestrezalo sovražne nakane narodnih nasprotnikov in pazilo zlasti na slovenske obmejne in druge ogrožene kraje. Z „Südmarko“ je na jugu tekmovala „Lega nazionale“; obe sta se čezdalje bolj zajedali v slovensko narodno telo. Da se zajezi prodiranje tujstva, ustanovilo se je društvo „Naša straža“. Misel o njej je izšla iz krogov slovenskih in hrvaških državnih poslancev, združenih tedaj v enem klubu; sprožil jo je drž. poslanec Robič, načrt pravil pa je izdelal dr. Krek. Pravila „Naše straže“ so bila v začetku malega srpana 1898 gotova; preden so bila predložena vladi, pretresla in prevdarila so se na shodu slov. poslancev in drugih, ki so se zanimali za novo društvo. Slovenci so komaj čakali, da začne delovati „Naša straža“. Na raznih ljudskih shodih, ki jih je sklicevela kat.-narodna stranka, so zahtevali, da naj se pospeši ustanovitev društva.

Digitized by Google

Dne 15. listopada 1898 je bil sklican ustanovni shod v „Katoliški dom“. Udeležba ni bila mnogobrojna. Izostala je razen peščice pristašev narodnonapredna stranka, češ, v „Katoliški dom“ ne gremo. Za začasnega prvomestnika novemu društvu je bil izvoljen poslanec Ivan Vencajz. Ko se je končno konštituiral odbor dne 4. prosinca 1899, prevzel je predsedstvo „Naše straže“ načelnik katoliškonarodne stranke dr. Šusteršič; glavni tajnik je bil dr. Brejc in blagajnik Luka Smolnikar.

„Naša straža“ ni bila politično društvo. Namen ji je bil podpirati in krepiti v gospodarskem in kulturnem oziru Slovence in Hrvate na Kranjskem, Štajerskem, Koroškem in Primorskem v jezikovno obmejnih ali jezikovno mešanih pokrajinah (§ 2). Sedež „Naši straži“ je bil v Ljubljani, a njeno delovanje se je imelo raztezati po deželah zastopanih v državnem zboru.

Kako je hotela dosezati „Naša straža“ gori označeni namen? V prvi vrsti ji je bila pri srcu gospodarska okrepčava naše meje. Združene gospodarske organizacije — zadruge, kmetijska društva, obrtne zadruge, posojilnice, sploh vsa nepolitiška kulturna društva — naj bi bila tisti jez, ki naj bi ustavljal pretečo tujo povodenj. „Naša straža“ je imela namen pospeševati in podpirati slovensko in hrvaško obrt in trgovino po načelu: svoji k svojim! Čuvati ji je bilo slovensko in hrvaško zemljiško posest. Vsestransko je nameravala podpirati domačine v boju s tujstvom. Da bi mogla ta namen izpolnjevati, treba je bilo ob meji nastaviti krajne odbore; vsak okraj je imel dobiti okrajni odbor, takisto vsaka dežela. Tem odborom bi bila naloga dajati glavnemu vodstvu natančna obvestila o pretečih narodnih nevarnostih in nasvete, kako naj bi se preprečile; hkratu naj bi pobirali krajevni odbori društvene prispevke: letnino vsaj 1 K, ustanovnino po 50 K in darila.

Odbor „Naše straže“ je štel 50 članov, po 10 iz Kranjske, Štajerske Koroške, Primorske in 10 iz drugih dežel. Vrhtega je vsako društvo, ki je za člana pristopilo „Naši straži“, volilo v njen odbor po enega člana. Odbor je imel tri odseke: pravni, informacijski in organizacijski ter gospodarski odsek. Občni zbor, ki naj bi se sestajal vsako leto meseca velikega srpana, naj vsako tretje leto voli nov odbor.

Svoj edini redni občni zbor je imela „Naša straža“ dne 14. prosinca 1900 v Trstu. Vodil ga je njen podpredsednik dr. Krisper. Iz tajnikovega poročila se je tedaj videlo, da je imelo društvo 155 ustanovnikov (v Ljubljani 38, v ostali Kranjski 41, na Štajerskem 35, na Koroškem 11, na Goriškem, 7, v Istri 13, v Trstu 4, drugod 6) in 1140 rednih članov (na Kranjskem 450, na Štajerskem 270, na Ko-

Digitized by Google

roškem 115, na Primorskem 72, na Dunaju 21, v Gradcu 16, drugod 6). Iz blagajnikovega poročila je izvedela slovenska javnost, da je prejela „Naša straža“ do 31. dne mal. srpana 1899 prispevkov 6720 K 46 v in da je imela v tem času 2592 K 18 v stroškov. Zanimivi so izdatki: posojila 782 K 12 v, podpore 480 K, stanovanje v „Katoliškem domu“ 218 K 40 v, uradnik 200 K, pisarniški stroški 137 K 90 v, oprava 735 K 76 v, sluga 22 K, razni stroški 16 K. Izza 1. velikega srpana 1899. do 10. prosinca 1900 je došlo društvu 933 K 94 v in stroškov je bilo 1011 K. Vsi dohodki „Naše straže“ do 10. dne prosinca 1900 so znašali 7654 K 40 v, stroški pa 3603 K 82 v, prebitka je bilo 4050 K 58 v. Na občnem zboru je blagajnik poleg navedenih številk povedal, da je „Naša straža“ obmejnim Slovencem delila pomoč posredovalno in denarno. Posredovala je v prid delavcem, kmetovalcem, obrtnikom, trgovcem, ribičem, ter jim je ob mejah izposlovala službe oziroma zaslužek; dajala jim je denarna posojila in celo nevračljive podpore. Pozornost se je obračala tudi na slovensko zemljo, a se vselej zaradi denarnega nedostatka ni moglo pomagati. Nekaterekrati je anonsirala „N. S.“ v časnikih slovenska posestva, ki so bila na prodaji. V Gradcu je pomagala ustanoviti krščanskosocijalno društvo „Naprej“.

Zakaj je propadla „Naša straža“? Morala bi biti društvo, ki naj čuva in brani vesoljni slovenski narod in njegovo posest; morala bi stati nad njegovimi strankami. A pomisleki radi nevtralnosti društva, ki so vstajali že ob rojstvu „Naše straže“, so glasnejši prihajali, ko se je prevažni ustanovni shod sklical na strankarska tla. Za načelnika nepolitičnega obrambnega društva je bil izvoljen voditelj politične stranke, kateri sta pripadli tudi važni mesti: tajniško in blagajniško. Stanovanje si je najela „Naša straža“ v strankarskem domu. „Naša straža“ se je prelevila v popolnoma strankarsko društvo, a stranki, ki se je polastila „Naše straže“, ni bilo mar, da bi jo bila ohranila. Hirala je že izprva; članarina in darovi so pičlo dotekali. Smrtni udarec je zadel „Našo stražo“ v kranjskem deželnem zboru, ki ga je bila prosila podpore. Tega sramotnega dne — bil je 5. veliki traven 1899 — sta krivi obe slovenski stranki. Stvar naj bi se bila uravnala v odseku, nikakor pa ne v javnosti. Bil je na vrsti proračun in v njem dar 200 K „Naši straži“. Poslanec Andrej Kalan je predlagal, naj se ji da 2000 K, a njegov predlog je padel in ž njim ugled slovenskega naroda; rajši nič, kakor tako borno vsoto 200 K; zanjo so glasovali tudi Nemci seveda s porogljivim nasmehom. Odklonil se je Kalanov predlog z razlogom, da je društvo „Naša straža“ le reklama za katoliškonarodno stranko. Prav tedaj pa je štajerski

Digitized by Google

deželni zbor dal „Südmarki“, „Schulvereinu“ in nemški celjski gimnaziji 40.000 K. Usoda „Naše straže“ je bila zapečatena.

Kam je šla njena zapuščina? Stražina pravila so določala, da društveno imetje v slučaju nehanja prevzame ljubljanska mestna hranilnica in izroči novemu društvu, ki se ustanovi tekom 5 let z enakim namenom. Ako se to ne zgodi, pripade polovica družbi sv. C. in M. v Ljubljani, polovica pa isti družbi za Istro. Radovedni smo, ali sta imenovani družbi kaj podedovali po „Naši straži?

Pred 10 leti smo imeli Slovenci dve obrambni društvi, danes imamo le še družbo sv. C. in M. Kdor količkaj pozna razmere, ki v njih životarimo Slovenci, mora priznati, da nam je poleg šolske družbe živo potrebno društvo, ki bi zaviralo „Südmarko“ na njeni osvojevalni poti. Oživi naj tako obrambno društvo iskrena ljubezen do pogibajočega obmejnega slovenstva, želja rešiti, kar se še dá oteti, ne želja po strankarskem gospodstvu. Koliko bi se bilo dalo v teh 10 letih narediti! Stališče naše je sedaj mnogo težje, pogibelj večja, nego tedaj, ko se je bila osnovala „Naša straža“. V tej dobi, ki smo jo lahkomiselno zapravili, je mogočno vzrasla nasprotnikova sila, in čim dalje odlašamo, tem težja bo rešitev. Zato nemudoma na delo! Vtemelji naj se novo obrambno društvo in iz njega naj se oglasi slovenska brambovska pesem, v srce segajoča, kličoča na branik ogrožene domovine — lepša in uspešnejša, nego je bila pred sto leti Vodnikova brambovska pesem. F. L....č.

Črtice o beneških Slovencih.

I.

V beneških Slovencih je duhovščina glavni steber in opora slovenskemu jeziku. Dušni pastirji so hkratu misijonarji slovenstva. Staršem priporočajo čitanje slovenskih knjig in jih vpisujejo v družbo sv. Mohorja. Mladini priskrbujejo slov. molitvenike in katekizme. Z mladimi in starimi se razgovarjajo v slovenskem jeziku. To uspešno vpliva na narodno zavednost beneških Slovencev. Slovenski jezik ima varno zavetje v cerkvah, odkoder ga nihče ne izriva. Pri maši pojo slovenske pesmi, seveda v lepem domačem narečju. Evangelij se čita vsakokrat iz slovenske knjige. Popoldanska služba božja je razen „Tantum ergo“ vsa v slovenskem jeziku. Pri cerkvenih obredih je v beneški Sloveniji prav toliko slovenščine, kakor

Digitized by Google

pri nas; le litanije se pojo ponekod o večjih praznikih po latinsko. Stopivšemu med mašo v cerkev se mi je srce topilo, ko sem slišal petje v našem milem jeziku. Poje navadno vsa cerkev enoglasno, kar nareja še toliko večji vtisek. Slovenski jezik rabi vsem cerkvam, kjer je večina prebivalstva slovenska.

Šentpetrskim Slovencem, razdeljenim na pet čisto slovenskih žup: Št. Peter, Št. Lenart, Dreka, Stara gora in Prapotno s 27 podružnicami, kjer so lastni duhovni (kapelani), rabi v vseh cerkvah slovenski jezik. Na Stari gori se propoveduje tudi laško o velikih slovesnostih. Tamkaj je namreč romarska cerkev, kamor prihaja ljudstvo od vseh strani, posebno iz Furlanije. V prapoški župi je propoved vsako drugo nedeljo v slovenskem jeziku, sicer pa v furlanščini in sicer zato, ker je že precej pofurlanjena ta vas, ki leži bolj na ravnem proti avstrijski meji.

Med tarčentskimi (terskimi) Slovenci službujejo le trije slovenski duhovniki. V slovenskem jeziku se propoveduje samo v Prosnidu (Prosenicco) in v Platiščih (Platischio).

V Reziji je lastna župa s štirimi podružnicami. Služba božja, kolikor je ni latinske, se vrši v domačem narečju, a o velikih cerkvenih shodih tudi v furlanskem jeziku. R. Orel.

Podpirajmo rešiteljico slovenske mladine — družbo sv. Cirila in Metoda!

Družba sv. Cirila in Metoda.

Iz vodstva.

Glavna skupščina družbe sv. Cirila in Metoda je določena na dan 13. kimavca t. l. v Ptuju. Pozivljemo vse podružnice, ki še tega doslej niso storile, da skličejo nemudoma občne zbore, volijo odbor in imenujejo delegate, ki jih bodo zastopali na glavni skupščini. Ako kaka podružnica tega ne stori o pravem času, nima na glavni skupščini glasovalne pravice. Nahajajo se tudi podružnice, ki sicer vzorno delujejo in družbo gmotno podpirajo, ne morejo pa se odločiti, da bi imele občni zbor in volile odbor. Prosimo točnosti tudi s te strani, da moremo javnosti izkazati družbino stanje. Prosimo tudi, da se naznani vodstvu število podružničnih članov: pokroviteljev, ustanovnikov,

Digitized by Google

letnikov in podpornikov. Čim večja jasnost in točnost iz podružnic, tem večja iz naše centrale. Vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani, dne 17. vel. srpana 1908. Senekovič, prvomestnik, l. r.

Kdor ne more iti v Ptuj, naj v ta namen kaj žrtvuje za družbo. Brzojavk ne pošiljajte, ker družba nima ničesar od njih. Namestu njih kupite poštno nakaznico, kateri izročite manjši ali večji znesek, na odrezek pa pridi pozdrav skupščini. Seveda treba to storiti par dni poprej. Poslatev naj se naslovi na moško podružnico sv. C. in M. v Ptuju. Lani je družba na ta način prejela lepo vsoto 477 K 51 v.

V XI. seji gospodarskega odseka dne 11. vel. srpana se je nasvetovalo, da naj se da neki občini vsakoletni prispevek za učiteljevo stanovanje. Neki bolni družbini vrtnarici se je dala majhna podpora in neki družbini učiteljici priznala petletnica. Pogovor je bil o novem vrtcu nekje na Štajerskem. Za zidanje šole v nekem pogibeljnem kraju se je stavil vodstvu nasvet, da naj se da iz družbine blagajne 2000 K.

Vodstvo družbine šole v Št. Ruprtu poleg Velikovca je na vodstveni dopis od 2. dne malega travna 1908 odgovorilo dne 13. velikega srpana 1908 z dopisom št. 70.

Podružnice.

Nekatere podružnice še niso poslale prispevkov za 1. polletje 1908. Prosimo, da to nemudoma store.

Oživela je moška podružnica za Dornberg, Prvačino, Vogrsko in Gradišče.

Nova podružnica za Dovje-Mojstrano na Gorenjskem se ustanovi dne 6. kimavca.

Žalska moška podružnica je napravila kegljanje na korist družbi sv. C. in M. Dosegla je lepo vsoto 141 K 97 v čistega dobička. Družba je ponosna na rodoljubno savinjsko dolino, kjer se posamezni kraji kosajo, kdo vtegne več storiti za družbo sv. C. in M. Hvala in slava jim!

Ljutomerska podružnica je jako delavna. Na sv. C. in M. nedeljo je napravila veselico, ki je dala družbi sv. C. in M. 50 K čistega dobička. Ona tudi pridno razpečava družbine razglednice, kolke in sprejemnice. Lani je razpečala sprejemnic za 30 K, kolkov za 40 K in razglednic za 10 K. Letos je zvedla že 3500 kolkov in 750 razglednic. Sedaj se nabirajo letni doneski za 1908. Speče podružnice, posnemajte vrlo ljutomersko sestro!

Veselice. Že omenjena veselica na Vranskem je obrodila dve pokroviteljnini. Minuli mesec so napravile veselice tele podružnice: dobravska v Podnartu 113 K 34 v (ta nedavno oživela podružnica

Digitized by Google

je donesla letos družbi že preko 300 K), boroveljska v Dolih ob ustanovitvi 200 K, lehenska 116 K, zagorska 128 K 23 v, ormoški moška in ženska 37 K, trebanjska ob ustanovitvi, metliška 437 K o najslabšem vremenu na vel. šmarna dan s tako bogatim uspehom, trboveljska moška in ženska. Dornberške „Sokolove" veselice je velik del dobička namenjen družbi sv. C. in M.

Poziv slovenski šolski mladini!

Malo dni še in zopet napolnite čvrsti na duhu in na telesu šolske izbe in Vaše vsakodnevne tovarišice bodo šolske knjige. Vem, da Vam bodo ljube in drage, saj so Vam one viri, ki zajemate iz njih koristne znanosti. A znan mi je neki znak, ki Vam še bolj priljubi knjige in to je slika sv. slov. apostolov Cirila in Metoda. Drobna, krasna sličica nalepljena na čelu knjige Vas bo vselej, kadar v roko vzamete knjigo, živo spominjala, da ste Slovenci, pozvani, da za nekaj let stopite na branik domovine in rešujete slovenski narod in ga proslavite prav tako, kakor sta ga nekdaj proslavila sv. Ciril in Metod. Njuna sličica Vas bo vrh tega opozarjala, da že sedaj po svojih skromnih močeh delate in zbirate za našo šolsko družbo nosečo dično ime sv. Cirila in Metoda.

Prav storite tudi, ako okrasite svoje knjige z narodnim kolkom. Z obojno olepšavo koristite družbi sv. C. in M., ki prodaja narodni kolek po 2 v, a sličice sv. Cirila in Metoda po 10 v.

Znak narodnozavednega slovenskega šolarja bodi sličica sv. Cirila in Metoda in narodni kolek na knjigi! Slovenski učitelji in kateheti, blagovolite opozoriti na to našo mladino!

Družbine vesti.

Velika skupščina v Ptuju. Kdor hoče prenočevati v Ptuju, naj se blagovoli oglasiti za nočišče pod naslovom: dr. Dragotin Koderman, odvetniški kandidat v pisarni drja. Hrovata, Ptuj na Štajerskem.

Šolski svetnik Janez Jesenko, znamenit pisatelj slovenski, ki je dne 31. mal. srpana t. l. preminil v Trstu, je pred nekaterimi meseci podaril družbi sv. C. in M. 2000 K in dijaškemu podpornemu društvu v Trstu 1000 K. Pred dvema letoma je naložil 30.000 K na obresti za podpore slov. dijaštvu. Blag bodi spomin značajnemu in dobrotnemu pokojniku!

Volilo 50 K je prejela družba sv. C. in M. po pok. preškem nadučitelju Franu Praprotniku. Slava njegovemu spominu!

Digitized by Google

Občina Trojane je po svojem vrlem županu Jos. Cukjatiju poslala v proslavo 60letnice vladarjeve 20 K. Trojansko občino naj posnemajo vse slovenske občine.

Dijaki neke srednje šole blizu ogrožene meje so podarili družbi sv. C. in M. 90 K. Najsrčnejša hvala za tolik dar!

Akademično društvo „Vesna“ je poklonilo družbi sv. C. in M. čisti dohodek vrtne veselice 63 K 46 v. Živela „Vesna“!

Narodna društva v Idriji so priredila veselico na korist družbi sv. C. in M., ki je dobila čistih 100 K. Slava darovalcem!

Desetletnica Rožne doline poleg Ljubljane se je dne 2. velikega srpana proslavila z veselico v korist olepševalnemu društvu rožnodolinskemu, a krog gostov je hodil naroden berač s škrabijco in nabral za družbo sv. C. in M. 23 K. Hvala rodoljubnim Rožnodolincem!

Litijska odrasla mladina je vprizorila dne 18. vel. srpana igro „Deseti brat“. Družba sv. C. in M. je dobila od te lepo uspele predstave 55 K. Živela slovenska Litija!

Češka akcijska pivovarna v Budějovicah je plemenita podpirateljica naše družbe sv. C. in M. Od vsakega hektolitra, prodanega na Kranjskem, ji daje po 20 v. Dosedaj je prodala v Postojini 245 hl, na Bledu 41, v Boh. Bistrici 82, v Idriji 65, v Kamniku 45, v Kranju 7 1/2, v Logatcu 45, v Velikih Lašičah 50, v Ljubljani 120, v Radovljici 130, v Novem mestu 12 1/2, v Ribnici 4 hl, skupaj 847 hl in dala družbi **169 K 40 v.** Razen naštetih krajev nima ta izborna pivovarna na Kranjskem nikjer odjemalcev. Pripomniti treba, da Nemci na vso moč bojkotirajo „Češko akcijsko pivovarno v Budějovicah“. Zlasti si prizadevajo, da bi ji odtegnili številne dunajske odjemalce. Naša dolžnost je, da priporočimo najtopleje vsem narodnim gostilničarjem izvrstno pivo „Češke akcijske pivovarne v Budějovicah“. Žal, da se v Ljubljani in okolici širi in priporoča pivo nemške budejeviške meščanske pivovarne. Kdor to naroča, podpira najhujše češke in naše narodne nasprotnike. Torej pozor! Ne piva iz nemške „meščanske pivovarne v Budejovicah“, nego pivo iz „Češke akcijske pivovarne v Budějovicah“!

Narodne trgovce opozarjamo na uvodnik naslovljen na nje. V ime naše svete narodne stvari jih prosimo, da blagovole uvesti v svoje prodajalnice družbine nabiralnike in računske listke. V narodnih trgovinah naj se prodajajo narodni kolek, družbine vžigalice, Kebrovo čistilo za črevlje in drugo narodno blago.

V Ljutomeru so 4 narodni trgovci, a nobeden izmed njih nima na prodaji družbinih razglednic in narodnega kolka.

Digitized by Google

Inseratov za družbin koledar 1909 prosimo. Sprejemajo se le od narodnih tvrdek. Cena celi strani je 20 K, pol strani 11 K, četrt strani 6 K. Kdor želi inserirati v družbinem koledarju, ki je razširjen po vsem Slovenskem, naj se takoj oglasi pod naslovom: Družba sv. C. in M., Ljubljana, Narodni dom.

Somišljeniki! Opetovano vas opozarjamo, da v gostilnah in trgovinah povsod zahtevate vžigalice družbe sv. C. in M., ki nosijo napis „Mal položi dar domu na altar". Komur ne rabijo te vžigalice, ni narodnjak.

Družbine vžigalice so izobčene iz „Narodnega doma" v Velikovcu. Strast je slepa. Živeli obmejni Slovenci!

Na nabiralnike treba paziti zlasti pri veselicah, da se jih ne polasti kak dolgoprstnik. Prostorišče, kjer se je nabralo 200 K, dobi krasno priznanico, ki naj se slovesno obesi na steno. Na nekaterih stenah že vise priznanice. Kjer jih še ni, naj se blagovole potruditi, da skoro nabero za družbo 200 K. Iz nabiralnikov prosimo točnih izkazov, za vsak nabiralnik posebe vsak mesec ali vsaj na dva meseca.

Družbine računske listke zahtevajte v narodnih kavarnah. V ljubljanski kavarni „Evropa" so uvedli narodnjaki običaj, da se posodica s črno kavo vselej postavi na računski listek.

Čistilo (krema) za čevlje in usnje se polagoma razširja po narodnih trgovinah. Ker se prodaja v korist družbi sv. C. in M., naj družbini prijatelji poskrbe, da si tega izvrstnega blaga nabavijo vsi slovenski trgovci, kar jih kupčuje s to stroko. Čistilo se naroča pod naslovom: J. Keber, trgovec v Ljubljani, Stari trg 9.

Družbini nabiralniki so dali meseca mal. srpana 1140 K 50 v.

Razglednic se je oddalo meseca mal, srpana 3200, računskih listov 38.700, narodnega kolka 49.200.

Družbin promet meseca mal. srpana 1908: dohodkov 13.032 K 08 v, stroškov 4.093 K 68 v, torej prebitka 8.938 K 40 v.

Slovenci, spominjajmo se o veselih in žalostnih prilikah družbe sv. Cirila in Metoda!

Z narodnega bojišča.

Slovanske časnikarje, ki se zbero dne 8. t. m. v beli Ljubljani na posvete, najiskreneje pozdravlja „Slovenski Branik". Za-

Digitized by Google

stopniki naših srečnejših slovanskih bratov se na svoje oči osvedočite, kako težek je boj skromnega slovenskega naroda za obstoj. Nikjer nobene zaslombe, od nikoder pomoči! Naša edina nada ste Vi, slovanski bratje, ne odtegnite nam pomožne roke in mi bomo močni in borili se bomo junaški zoper tujstvo. Bog in bratje Slovani!

Na svoji zemlji brez kruha bodi Slovenec, zato ker si Slovenec. To načelo izvaja dosledno vlada. Na slovenski zemlji dobivajo službe višje in nižje Nemci. Prvenstvo v tej brezobzirnosti ide c. kr. ravnateljstvu drž. železnic v Beljaku, ki slovenskemu prosilcu za službo naravnost v brk pove, da je ne dobi samo zato, ker ga je rodila slovenska mati. Tako delajo z nami, ker so needini naši poslanci.

Proč z nemškim poveljem! Mnogim ni dovolj, da se kretajo naši slovenski mladeniči pri vojakih na nemško povelje, tudi v gasilna, veteranska in druga podobna društva uvajajo za velevni jezik nemščino. Take sramote si ni še nakopal v tem oziru nobeden drug narod. Le Slovenci smo tako ponosni, da očitno kažemo, kako ljuba in draga nam je tujčeva peta. Skrajni čas je, da se pomete iz naših društev nemščina. Proč z nemškim poveljem — nadomesti naj se z blagoglasnim slovenskim!

Rajši Nemcu kakor „Sokolu“! Domžalski „Sokol“ se je pogajal z nekim denarnim zavodom, bivajočim na Kongresnem trgu, za eno največjih hiš v Domžalah, toda brez uspeha. Omenjeno društvo jo je rajši prodalo tirolskemu nemškemu tvorničarju Kurzthalerju, zakletemu sovražniku slovenstva. Kos za kosom prehaja v Domžalah v nemško last. Nedavno so občinski možje brezplačno odstopili kos občinskega sveta Nemcu. Društvu, ki je tako sramotno zaigralo slovensko posest, kličemo: Ako niste hoteli nakloniti hiše „Sokolu“, zakaj niste počakali prilike, da bi jo bil kupil kak Vaš somišljenik? Ali se na ta način deluje za „obmejne Slovence“?

Slovenščina zapostavljena. Na tržiški železnici tekoči po čisto slovenskih gorenjskih občinah so postajna imena na prvem mestu nemška, a šele na drugem mestu slovenska: Naklas — Naklo, Duplach — Duplje, Hl. Kreuz — Križe, Neumarktl — Tržič. Takisto so ravnali s slovenščino na novi železnici Trebnje-Št. Janž. Tudi tu so krstili postaje najprej po nemško in potem šele po slovensko. Zoper tako predrzno izzivanje sta se odločno uprli županstvi občin Šmarjeta in Tržišče. V dotičnem dopisu se naglaša: „Pri nas sploh nobenega Nemca ni, smemo torej s polnim pravom zahtevati, da se respektira naš slovenski jezik in se na prvo mesto postavi na vseh kolodvorih

Digitized by Google

nove železnice slovenski napis.“ Tako je prav! Občine ob obeh železnicah, na noge! Čuvajte pravice slovenskega jezika!

Na Jesenicah je nastavljen drug postajenačelnik. Namesto Nemca Kollerja je prišel Nemec Ječminek. Tako se tam gori iz Slovencev bedaka delajo in lahko se, saj smo tako mehki i obzirni, a še mečji in obzirnejši so naši poslanci. Ali Gorenjska nima državnega poslanca?

Slovenska knjižnica v Kočevju se je ustanovila dne 9. velikega srpana. Namen ji je bramba in širjenje slovenstva v kočevskem mestu. Za posojilnico knjižnica! — to je lep napredek v kratkem času. Kočevskim Slovencem se je postavilo prosvetno ognjišče, ki se bodo zbirali krog njega in navduševali za narodno stvar. Vsa jeza nemških Kočevcev ne pomaga nič. Tu smo in nihče nas ne pomete od tod.

Slovenska narodna prodajalna bode nameščena v posojilnični hiši na Glavnem trgu v Kočevju. Tamkaj je najpripravnejši prostor za narodno trgovino. Slovenskih odjemalcev ne bo manjkalo, saj zahajajo slovenski bližnji in daljni okoličani v Kočevje, kjer je sedež okrajnega glavarstva za ribniški in velikolaški okraj, torej za dva popolnoma slovenska okraja. Narodni trgovini v Kočevju bo naloga zalagati slovenske trgovce občin: Poljane, Stari trg, Fara, Banja Loka itd. z dobrim blagom. Za to prevažno podjetje treba narodnozavednega trgovca, ki bo dajal slovenskim kupovalcem pošteno blago po zmerni ceni. Trgovina se otvori s 1. dnem meseca listopada. Ponudbe naj se pošiljajo „Kočevski posojilnici“ v Kočevju.

Belokranjske posestnike opominja „Belokranjec“, da naj se združijo in o pravem času poskrbe, da ob novi belokranjski železnici slovenska zemlja ne pride v tuje, nemške roke, nego da ostane naša, slovenska. Belokranjskim rodoljubom je sveta narodna dolžnost, da ukrenejo potrebno.

Dvojezične občinske deske nam kaze mnogokod slovensko domovino zlasti na Kranjskem. Na Primorskem so odločnejši narodnjaki; tamkaj imajo samoslovenske občinske napise. Skrajni čas je, da zgine ta narodni madež s kranjske dežele.

Nemški duhovnik sme biti naroden; njegovo narodno navdušenje in požrtvovalnost ni nobena zapreka, ki bi ga ovirala v dosegi kake višje duhovske službe. Kapelan dr. Wagner, ki je službujoč v Mürzzuschlagu čvrsto podpiral „Schulverein“ in „Südmark“, je nedavno postal podravnatelj graške bogoslovnice, kakor poroča „Tagespost“. Pri nas pa je slovenski duhovnik, ki bi nastopil v kakem narodnem društvu, v nevarnosti, da ne izgubi maše. „Višji oziri“ branijo, da slovenska duhovščina ne sme biti narodna.

Digitized by Google

„Klub naprednih akademikov v Celju“ se je 17. mal. srpana konštituiral. Klub, katerega glavni namen je ustanavljati ljudske knjižnice in agitirati za družbo sv. Cirila in Metoda, raztegne svoj delokrog po vsem celjskem okraju posebno po najbližji celjski okolici. Novemu društvu na vročih celjskih tleh želimo obilo uspeha.

Nemški hotel Terschekov in njegovo posestvo v Celju je prišlo v slov. roke. Kupila ga je celjska „Ljudska posojilnica“ za 182.000 K. Nakup imenovanega posestva je važen, ker so z njim izgubili Nemci glas pri volitvah v okrajni zastop celjski. — V celjskih Kladeznih ulicah je kupil hišo neki slov. železniški uradnik.

Živela slovenska deklica! Brezno poleg Slov. Gradca na Štajerskem je v nevarnosti. Nemštvo steza svoje grabežljive roke po tej naši postojanki. Da se opozori tamošnje slovensko ljudstvo na sovražne nakane, napravili so nekateri rodoljubi tamkaj dne 9. vel. srpana veselico, ki je jako dobro uspela. Poleg lepega petja so se čuli oduševljeni govori. Največji vtisek je naredil govor 16letne deklice Marije Urbančeve. S plamenitimi besedami je opisala poslušalcem, kakšne namene imajo Nemci in zlasti njihovi društvi „Südmark“ in „Schulverein“, ki na vso moč delujeta na to, da se zatre ljubezen do slovenskega jezika v srcih naše mladine in da se pokupi naša zemlja in izroči nemškim naseljencem. Slovenske mladenke, posnemajte blago Marijo Urbančevo; bodite oduševljene budilke in čuvarice slovenstva!

Vernberška občina ob jezikovni meji na Koroškem je dobila slovenskega župana Vospernika. Slovenci so si priborili večino tudi pri drugi volitvi v občinskem odboru.

Slovenski Plajberk na Koroškem je zopet pal v nemške roke kar smo ob kratkem omenili že v zadnji številki. Pred tremi leti so bile volitve za Slovence srečne; plajberška občina je dobila tedaj slov. zastop; a sedaj so nemškutarji zmagali v 1. in 3. razredu. V poslednjem so imeli le 4 glasove večine. Zaradi mnogih nepostavnosti so vložili slov. volilci 3. razreda protest zahtevajoči, da se volitev razveljavi.

Brnca pri Beljaku je jako važna narodna točka. Če Brnca pade, izgubljena je beljaška okolica. Brnški Slovenci si nameravajo postaviti „društveni dom“, ki bo pravo izobraževalno središče in za razvoj slovenstva velike važnosti. 600 kron še nedostaje. Rodoljubi, ne pozabite narodnoizpostavljene Brnce in darujte za imenovani dom vsak po svoji moči. Darove sprejema Ivan Miklavič, trgovec, Brnca pri Beljaku.

Graščina Gornje Trušnje blizu Velikovca z obširnimi gozdovi je postala slovenska last; kupili so to posestvo trije dolenjski Slovenci za približno 400.000 K.

Digitized by Google

„Gorotan“, koroško slov. akad. fer. društvo, je v minulem petem letu svojega obstoja osnovalo 4 ljudske in 3 mladinske knjižnice in napravilo izobraževalen shod.

„Zaslužni“ učitelji na koroških utrakvističnih šolah so dobili za ponemčevalno delo od celovškega deželnega šolskega sveta 5000 K nagrade.

Tako bodi! 29. štev. „Mira“ ima znamenit dopis iz Borovelj, ki obravnava vsestransko delovanje nemškega življa v imenovanem kraju. Dopisnik končuje s pozivom: „Mi pa, kaj pa mi? Gledamo se po strani, pijemo na čast domovini, udeležujemo se nemških veselic in gremo narodni smrti nasproti. Še je čas za delo, pustimo razpor, delajmo skupno in rešimo, kar se da rešiti. Ne imejmo tega za klerikalca, drugega za liberalca, oba naj bosta delavna Slovenca, ki se žrtvujeta za umirajoči Gorotan. Sloga — moč!“ — Tako bodi! kličemo z dna srca. Le ako bomo v narodnih stvareh edini vselej in povsod, se moremo rešiti.

Kdor brez potrebe izgovori nemško ali laško besedo, plačaj novčič za družbo sv. Cirila in Metoda!

Obrambno delo naših bratov.

Češka osrednja Matica šolska je objavila v svojem „Věstniku“ 27. letno poročilo. Iz njega je jasno, kako velikanska je požrtvovalnost bratov Čehov za ohranjenje češke mladine in kako vztrajna in obsežna je delavnost Matična. Lani je dosegla češka šolska Matica najvišje število dohodkov, namreč 784.238 K 80 v, stroškov pa je imela 772.566 K 04 v. Najstalnejši vir Matičnih dohodkov so doneski njenih podružnic („odborov“), ki so ji nabrale dobro polovico prispevkov, namreč 351.622 K 09 v, za 14.263 K 30 v več nego predlanskim. Vsem Matičnim podružnicam na čelu stoji ženska podružnica v Pragi, ki je obogatila Matico za 29.753 K 90 v. Nekatere podružnice so že slavile 25letnico. Leta 1907. je O. M. Š. vzdrževala 116 šol in sicer: 60 ljudskih šol, 54 vrtcev in 2 srednji šoli. Prve so imele 133 razredov; vrtci 72 oddelkov, srednje šole 16 razredov. V vseh Matičnih šolah je bilo vpisanih 12.625 dijakov in dijakinj. Učilo je v njih 26 profesorjev in 2 srednješolska ravnatelja, 136 učiteljev, 72 vrtnaric. Katehetov je imela Matica najetih 55, učiteljic ženskih ročnih del 43. Na Matičnih

Digitized by Google

šolah službuje 423 raznih oseb. Velikanskemu razvoju Č. Š. M. se čudimo in blagrujemo požrtvovalni češki narod, ki si je ustvaril tako krasno šolsko društvo.

Češka šola Komenskega izvrstno deluje na Dunaju, kjer je na tisoče čeških otrok, a jim mestna občina ne privošči nobene češke šole; še več — niti zasebna češka šola Komenskega nima doslej pravice javnosti, dasi so zato izpolnjeni vsi pogoji. V poslanski zbornici je nedavno naučni minister Marchet v proračunski debati zatrjeval, da se šoli Komenskega ne more dati pravica javnosti, ker se v njej češka deca ne nauči nemščine. Kdo ve, kje je tak zakon, ki bi ukazoval, da je namen ljudskih šol prisvojitev nemščine? Povsod so šole zato otvorjene, da si mladina prisvoji temeljne nauke v materinem jeziku, samo avstrijski Slovani smo za to na svetu, da se učimo — nemški. Dunajski Čehi nameravajo vprizoriti bojkot. Svoje dece ne bodo več pošiljali v nemške šole.

Za bojkot Karlovih varov se čezdalje bolj vnemajo med Slovani, zlasti med Poljaki. Slovanski časnikarji so se hoteli osebno uveriti o razmerah v Karlovih Varih in so nameravali napraviti tamkaj shod, toda mestni svet je prepovedal zborovališče.

Kupujte družbine vžigalice in blago, ki se prodajo v prid družbi sv. Cirila in Metoda!

Kaj delajo naši narodni nasprotniki?

Dohodki nemškega „Schulvereina“ naraščajo povprečno za 100.000 K na leto; lani je prejel celo 134.655 K več nego predlanskim. Nemci sede pri polnih mizah in vendar toliko žrtvujejo za narodne namene, mi siromaki pa se odtegujemo narodnemu delu. Marsikak Slovenec se trese za tisti novčič, ki bi ga moral dati v gostilni za računski listek.

„Südmark“ je za Kranjsko določila znatne denarne prispevke. Za kočevski okraj se je osnovala zveza (Gau) tamošnjih podružnic „Südmarke“. Nemški hiši v Brežicah je dovolila „Südmark“ vsakoletno podporo.

Tržiška „Liedertafel“ je na vel. šmarna dan slavila 60 letnico obstoja. V prejšnjih časih so „Liedertaflarji“ zapeli tudi kako slovensko

Digitized by Google

pesem, sedaj je društvo popolnoma nemško. Jubilej se je proslavljal s hajlanjem in prusko „Wacht am Rhein“.

25 letnica schulvereinske šole na Mavrlu blizu Črnomlja se je praznovala hkratu s 60 letnico cesarjevo v nedeljo dne 26. mal srpana. Bilo je v šoli in v krčmah mnogo hajlanja, kateremu so odgovorili slovenski mladeniči s prepevanjem slovenskih pesmi, zlasti pesmi „Hej Slovani“. Sad schulvereinske šole se že pozna. Tistim, ki so hodili vanjo, ne diši več slovenski jezik; sramujejo se tako govoriti, kakor jih je učila njihova slovenska mati. Iz strupa, ki se ga navzame otrok po takih šolah, se izcimi tako rado narodno izdajstvo. Slovenski starši, ne dajte se preslepiti, da bi pošiljali svojo deco v schulvereinske šole.

Podružnica „Schulvereina“ v Koprivniku na Kočevskem je zborovala dne 9. vel. srpana. Šteje 66 članov. Prihodnje leto porodi žensko podružnico. Zborovanje se je vršilo v Rožičevi krčmi. Zanimiva je temeljita doslednost „Deutsche Stimmen“, ki poročajo o zborovanju, v tem, kako pišejo Rožiča. V začetku poročila stoji Roschitz, koncem pa Roschitsch; čudno, da niso „Nemški glasovi“ zapisali še: Rohschütz.

Kdo vzdržuje schulvereinsko šolo v Hrastniku? Največ je dal seveda „Schulverein“ namreč 20.000 K, drugih 20.000 sta dali kemična tvornica in trboveljska premogokopna družba. Naj si Slovenci dobro zapomnijo te dve družbi, ki jemljeta naši domovini podzemeljske in nadzemeljske zaklade, t. j. slovenske otroke. Zaradi hrastniške šole so si sedaj zelo navskriž nemški bratje. „Schulverein“ je bil uverjen, da je šola njegova last, a skazalo se je, da stoji na svetu, ki je zasebna lastnina. Ogenj se je vnel v nemški strehi, ker ni nobenih letnih računov in se ne ve, kako so obračali denar tisti trije nemški kolovodje, ki so osrečili Hrastnik z nemško šolo.

Nove kolke je izdal nemški „Schulverein“. Na njih se nahajajo podobe tistih krajev, ki so po misli nemških nacijonalcev v nevarnosti; v istini pa so to postojanke, katere so že vgrabili ali jih hote vgrabiti Nemci Slovencem. Vpodobljena je med drugimi Železna Kaplja in Borovlje na Koroškem, Slov. Bistrica na Štajerskem in — čujte, primorski Slovenci! — Gorica.

Gonjo zoper plačilne listke družbe sv. Cirila in Metoda so pričeli nemški nacijonalni časniki, na čelu jim je graška „Tagespost“, ki opozarja nemške trgovske potnike, da naj odklanjajo družbine plačilnice. Nemška gospoda! Pomirite se; bliža se čas, ko ne bomo potrebovali vaših trgovskih potnikov.

Digitized by Google

Blizu novega kolodvora v Gorici se otvori vkratkem italijanska dvorazrednica. To je past, ki bodo Lahi lovili vanjo otroke slovenskih železniških uslužbencev. Pozor, goriški narodnjaki!

Krog sto nemških delavcev so najeli na Saksonskem graditelji nemškega mosta za novo tkalno tovarno v Trstu. Italijani vabijo svoje ljudi v naše tržaško mesto iz Italije, Nemci pa iz Nemčije.

Slovenci, sovražnik prodira na meji bodimo složni!

Slovstvo.

Jubilejni knjižici: Hubadovo „Cesar Franc Jožef I.“ in msgra Toma Zupana „Fran Josip I.“ je izdala pravkar družba sv. C. in M. v 3. pomnoženem natisku. Obe sta jako prikladni za darila mladini o letošnjih jubilejnih slavnostih. Poslednja se odlikuje z množico zanimivih podob. Cena Hubadovi knjižici je 30 v, Zupanovi pa 40 v. Krajne šolske svete in šolska vodstva prosimo, da se obrnejo za knjižici na družbino pisarno pod naslovom: Družba sv. C. in M. v Ljubljani, Narodni dom.

Brodkovski odvetnik, roman V. Beneša, je izšel v lepem slov. prevodu. Kar najiskreneje priporočamo to knjigo slov. mladini; iz nje razvidi, koliko zlo je Nemka v rodbini. Mladenič, ki prečita „Brodk. odvetnika“, gotovo ne bo jemal Nemke za ženo.

Dobra gospodinja. Spisala Minka Govekar. (Cena 2 K 80 h pri L. Schwentnerju). Sodelavke v obrambnem delu so nam naše vrle slovenske gospodinje. Njihove lastnosti in dolžnosti je lepo opisala vešča pisateljica. Naj se razširi njena prekoristna knjiga v naših ženskih krogih!

Slovenskonemška meja na Koroškem — knjiga A. Bega se ne razpečava tako, kakor bi se morala. Nabavi naj si jo vsak narodnjak, komur je mar rešitev koroških Slovencev. Zanimivo je, da Begove knjige nekateri slov. listi, ki so polni ljubezni do „obmejnih“, niti omenili niso. Vuzeniška podružnica na Štajerskem je naročila 10 izvodov izborne Begove knjige. Živela!

Razširjajmo knjigo slovensko!

Digitized by Google

Slovenskim staršem!

Najgrši greh, da, zločin store starši, ako pošiljajo svoje otroke v tujo šolo, kjer ni učni jezik naš mili jezik slovenski.

Slovenske otroke v slovenske šole!

V tuji (nemški) šoli se izgubi slovensko dete popolnoma, otopi duševno, nravno in narodno! Ne nauči se ničesar: niti tujega niti materinega jezika; za življenje potrebnega ne pridobi ničesar, saj ne razume, kaj razlaga učitelj. Prava vzgoja in izobrazba je mogoča le na podlagi materinega jezika.

Slovensko dete spada v slovensko šolo!

Kdor bi otroku zadal rano na roki ali nogi, bi bil zločinec. Toda še veliko večji greh je, ako dajo zaslepljeni starši svoje otroke mučit in trpinčit v šolo, katere učni jezik je nemški, in ne v šolo, katere učni jezik je slovenski. Težje se pregreši nad svojimi otroki, težje se zagreši nad svojim narodom, kdor še vedno pušča vnemar pravice svojega materinega jezika.

Slovenska deca spada v slovensko šolo!

Zatorej zvršuj vsak svojo narodno dolžnost, poučuj z vsemi sredstvi usmiljenja vredne, zaslepljene starše, ki bi hoteli pri novem vpisovanju zopet privesti nevedno in slabotno deco v drugo šolo, kakor v slovensko, ki bi zopet hoteli dati mučit in uničevat svojo deco na duhu in telesu!

Prav posebno prosimo starše, da po nobeni ceni ne vpišejo otrok v schulvereinske šole, kjer bi se navzeli sovraštva do slovenskega jezika.

Slovenski otrok spada v slovensko šolo in nikamor drugam!

Izdaja Konsorcij „Slov. Branika“. — Odgovorni urednik **Ivan Pezdir.**
Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

Digitized by Google

Po zaplembi druga izdaja.

Slovenski BRANIK.

Vestnik naših pokrajin.

Izhaja desetkrat na leto in velja 2 K 40 v. Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo pod naslovom: Upravništvo „Slovenskega Branika“ v Ljubljani, Tržaška cesta 33. Dopise sprejema uredništvo „Slovenskega Branika“ v Ljubljani, Strmi pot 4.

Leto I. V Ljubljani dne 1. vinotoka 1908. Št. 9.

Preporod bele Ljubljane.

Bog živi te, bela Ljubljana,
kraljica ti naših gradóv,
saj vendar spet svojcem si dana,
oj mati slovenskih sinóv!

Tako je pel naš nepozabni Simon Gregorčič spomladi l. 1882., ko je Ljubljana „zdrobila tujstva igo iz lastne krepostne moči“. Težak je bil tuji jarem. Ko je bila zasijala svoboda, si je pač slovenstvo osvojilo ljubljanski mestni zbor, načeloval mu je slovenski župan in imel bi se bil pričeti razvoj slovenskega glavnega mesta v narodnem smislu; toda prišlo je drugače. S pomočjo vlade je bilo vrženo slovenstvo v Ljubljani ob tla in v naši stari mestni hiši so se razščeperili Nemci in odpadniki. Slovenec je postal hlapec. Dolgih 13 let (1869—1882) je trajala ta doba. Mučno je bilo tedaj Slovencu življenje v Ljubljani. Nemštvo se je vsesavalo v naše narodno telo in Ljubljana se je videla na zunaj, kakor da je popolnoma nemško mesto — povsod samo nemški napisi na trgovinah, na uradih, v pisarnah. Slovenska trobojnica se skoro ni smela prikazati na dan. Kar je čutilo narodno, zbiralo se je v skromnih čitalničnih prostorih. Tam so se delali načrti, kako bi se strli tuji okovi. Čitalnica je bila tisto ognjišče, kjer je neprenehoma tlela narodna iskra, dokler ni buknila s silnim plamenom na dan. Leto za letom se je o mestnih volitvah ponavljal naskok na nemško postojanko potem, ko so leta 1875. prvi 4 Slovenci — med njimi sedanji podžupan — prodrli v 3. volilnem razredu. A

Digitized by Google

šele leta 1882. se je posrečilo vreči Nemce iz ljubljanskega mestnega zbora. Za župana je bil izvoljen Slovenec Peter Grasselli.

Nepopisno veselje je zavladalo po vsem Slovenskem. Padla je poglavitna nemška trdnjava v deželi. Zdrobljena je bila veriga, ki je vklepala slovenstvo v njegovem jedru. Začel se je preporod bele Ljubljane. Široma so se otvorila vrata naši slovenščini v mestne pisarne, kjer je bila prej paštrka. Naš jezik je izrinil nemščino iz mestne zbornice. Zrasel je naš narodni ponos, češ, najimenitnejši mestni zastop v deželi je naš; Ljubljana ima slovenskega župana.

Naše stolno mesto se je jelo lepo razvijati, ko so mu prišli na krmilo Slovenci. Mogočno je pospešil njegov razvoj potres leta 1895. Podzemeljske moči so vzbudile Ljubljančane in iz razvalin se je dvignilo pod načelništvom sedanjega prezaslužnega župana popolnoma prenovljeno mesto. Ali nekaj je še kazilo Ljubljano.

Iz stare dobe je obtičalo na nji marsikaj, kar je spominjalo na tujstvo. Samonemški in dvojezični napisi so jo kazili. Zmajevali so z glavami naši slovenski bratje, ko so prihajali semkaj, češ, ali je to tista bela Ljubljana, ki hoče biti kraljica slovenskih mest, ali je to tisti kraj, ki naj tudi na zunaj prvenstvuje vsem drugim?

Sedaj pa je nastal temeljiti preporod ljubljanskega mesta. Nadzemeljski potres je prišel nenadoma. V dnevih izza 18. do 20. kimavca 1908 so zginile nemške maroge skoro docela z lic naše matuške. Žal, da se je morala s krvjo umiti Ljubljana. Sedaj čakajo le še ulice ljubljanske, da se znebe dvojezičnih desak. Nadejamo se, da jih skoro pahne z njenih zidov odlok deželnega odbora.

Zunanjemu preporodu mora slediti z neizprosno doslednostjo notranji.

Zaplenjeno!

Zborovanje „Südmarke“ v Beljaku.

Trpko usodo je imel od pamtiveka naš narod. Za kratko svobodo je prišla dolga sužnost, ki je stoletja od roda do roda grenila življenje slovenskim trpinom.

Na holmih so se vgnezdili v trdnih gradovih tuji graščaki — doli v podholmju pa so zdihovali v bornih kočah trpini. Bič je pel

Digitized by Google

krog njihovih glav, ko so trudni in izmučeni orali svojo zemljo tuji gospodi. V globokih grajskih ječah so se morali pokoriti gladni in žejni, ako so se količkaj pregrešili zoper povelje krutega valpta. Njihova dekleta so puščala svoje vence v gradovih in njihovo cvetje je zvenelo v tujčevem naročju. Dvigali so se sedaj pa sedaj naši predniki hrepeneč po svobodi. Za svobodo slovenske zemlje in naroda, ki je naseljen na nji, je žarel kmetski kralj Matija Gubec na razbeljenem prestolu v Zagrebu. Za svobodo je krvavel Ilija Gregorič in na stotine tovarišev palih v boju za staro pravdo.

Minila je dolga huda doba in prisijal je žarek svobode. Pred 60 leti je izšel cesarski ukaz, da bodi kmet na svoji zemlji svoj gospod. Globoko si je oddahnil naš narod. Nič več ga ne smejo izsesavati stare pijavke in se okoriščevati z njegovimi žulji. Zemlja, ki jo obdeluje, je postala njegova last. Slovencu se ni več bati, da mu kdo ugrabi rodno zemljo. Ali res? Ali smo si gotovi, da dedna gruda naša ostane slovenska?

Pred 18 leti se je osnovalo društvo „Südmark“, ki si je postavilo nalogo pokupovati zlasti ob mejah slovensko zemljo kos za kosom. Prav ob 60. obletnici dane nam svobode dne 6., 7. in 8. kimavca t. l. je zborovalo to društvo z velikim hrumom v ponemčenem Beljaku in preudarjali so in kovali načrte, kako naj bi Slovenec čim prej postal hlapec na svoji zemlji, a nanjo naj se naseli tuj gospod. Iz mest in pokrajin nam neprijaznih so prihiteli vkup tisti, ki nam hudo žele, in da so lažje prišli v Beljak, znižale so jim železnice drage volje voznino.

Kaj so ukrepali „Südmarkarji“ na svojem zborovanju? Nič dobrega za nas. Iz poročil njihovih činiteljev so razbrali, koliko so že spravili podse slovenske zemlje. V Gorotanu — v staroslavni slovenski pokrajini, kjer je bilo nekdaj središče našega državnega življenja, jim gre vse gladko. Mirno, sestavno, vztrajno delovanje jim donaša na Koroškem najpovoljnejše uspehe. Na Štajerskem se ob strastnih naporih „Südmarke“ pomika slovenska meja proti jugu. S svojimi markami je objela Št. Ilj, kjer že gospodari protestantovski Nemec. Na Kranjskem in Primorskem zore „Südmarkini“ sadovi.

Število njenih članov je v minulem letu poskočilo za tretjino. Prej jih je bilo 38.000, sedaj jih šteje že 50.000. Dohodki naraščajo. Predlanskim je dobila „Südmark“ 181.000 K, lani pa 262.000 K. Za Koroško je izdala 19.862 K 82 v, za Štajersko 58.167 K 84 v, za Kranjsko 6074 K 16 v, za Primorsko 2310 K 9 v. Loterija, ki jo je podprta od c. kr. vlade napravila „Südmark“, ji je vrgla 156.919 K 42 v. Za prihodnje leto je namenjenih samo za Štajersko 150.000 K.

Digitized by Google

Gorenje številke kažejo, kako velikansko je napredovalo društvo, ki si je zapisalo na prapor — narodno smrt vesoljnemu slovenskemu narodu.

Zanimivo je bilo beljaško zborovanje prav posebno zato, ker so „Südmarkarji" vrgli krinko z obraza in odkrito povedali, kaj nameravajo. Znani štajerski deželni poslanec Wastian je med drugim izjavil: „In če je eden naših duhov nekoč menil, da naj ne pride nikdar tako daleč, da bi se Nemci v Avstriji čutili tujca, ker bi se sicer oprijelo njihovih src nepremagljivo koprnjenje po domu, potem je treba sedaj reči: koprnjenje je tukaj z vsemi svojimi slastmi. Ni ga moči več premagati, in Nemci čakajo, da se jim izpolni. Domotožje, to bo utešeno. (Gromoviti ‚heil'-klici). „Südmark" bo ostala, kar je bila dosedaj; negovala bo to domotožje in ga izpolnjevala; ona bo poroštvo boljše bodočnosti."

Jasneje ni mogoče govoriti. „Südmark" pokupuje našo zemljo in vtrjuje na njej nemštvo zato, da se čim prej priklopi Nemčiji, ki naj sega do Adrije. To veleizdajsko društvo je pozdravil kar najsrčneje avstrijski naučni minister Marchet — tisti državnik, ki je nedavno priznal, da je najprej Nemec, potem pedagog in profesor in naposled šele minister.

Kako naj se odzovemo Slovenci izdajalski „Südmarki"? Nič drugega nam ni treba storiti, nego izvesti to, kar so nasvetovali v Ptuju dr. Žerjav, dr. Rosina in župnik Fran Treiber. Zbudimo iz spanja **„Našo stražo"**. Njeno delovanje bodi naperjeno zoper „Südmarko", ki pustoši našo narodnost in našo vero, ko naseljuje in podpira na naši zemlji Nemce in protestante. Obnovljena „Naša straža" naj nemudoma stopi poleg družbe sv. Cirila in Metoda na branik slovenske domovine. Skliče naj se čimprej v Ljubljano njen občni zbor, ki naj ukrene, kar je treba za uspešni odboj zoper nemštvo — zemlje lačno.

F. L..pič.

Prvi krvavi krst.

Na starem ljubljanskem pokopališču pri Sv. Krištofu je pozabljena gomila, kjer „križ in kamen ne stoji" — v njej počiva **slovenski mučenik Rodè.** Kolikor je znano piscu teh vrstic, je on prvi, ki je dal življenje za naše slovenstvo.

Bilo je leta 1869. Na binkoštni ponedeljek se je zbralo kakih 30.000 ljudi na Vižmarjih, kjer je bil velik slovenski tabor. Peš in na vozovih je privrelo od vseh strani naše domovine toliko ljudstva

Digitized by Google

skupaj, da se je bilo čuditi. Prišla je deputacija koroških Slovencev z Jezerskega; prihiteli so vrli Štajerci in neustrašeni Primorci; mnogobrojno je bila zastopana Kranjska, zlasti Gorenjska. Dež je lil curkoma, a njegov naliv ni mogel pogasiti ognja, ki je gorel v srcih na taboru zbranih Slovencev. Navdušeno so pritrjevali govornikom, poudarjajočim, da bodi na slovenski zemlji Slovenec gospodar, in da mu idejo vse tiste pravice kakor Nemcu.

Z vso silo je planila na dan tedaj slovenska narodna zavest. Ponosno smo nosili taborske svetinje na trobojnih trakovih. Po zgledu čeških tovarišev smo si omislili dijaki narodne čepice. A prišli so takoj po vižmarskem taboru hudi časi. Nemška vlada in nemčurski mestni magistrat so nam stopali na prste, kar se je dalo. Gorje mu, kdor je zaklical „živio“ na ljubljanskih ulicah ali nosil kak narodni znak.

Nemštvo je izzivalo kar naravnost in brez vseh zaprek. Takoj v nedeljo po vižmarskem taboru, namreč dne 23. velikega travna 1869. so napravili ljubljanski nemški turnarji izlet na Janče in v Vevče. Svarili so jih od več strani, da naj ne hodijo na kmete, kjer je vse naperjeno zoper nemštvo; ali ti opomini jih niso odvrnili. Šli so z vojaško godbo na Jančji hrib in še tisti večer smo izvedeli v Ljubljani, da je tekla slovenska kri.

Prijatelj, tajnik „Slov. Matice“ Fran Podkrajšek, poroča iz svojih bogatih spominov o tem tako-le: Neko nedeljo spomladi l. 1869. so izleteli turnarji na Janče, kjer so jih napadli kmetski fantje. Dolgin Dornik je nosil turnarsko zastavo. Fantje so ga napodili. Bežal je z zastavo, a v neki grapi se je prevrnil. Tedaj so ga fantje naklestili in mu vzeli zastavo. O Dorniku se je pela potem pesem: Hali, halo, želoda več ne bo! Dornik je en osel, ki je zastavo nosil. Na begu so se vstavili turnarji v Vevčah in tudi tamkaj izzivali. Kmetski fant, vojak na dopustu, Rodè, se je nekaj upiral patroli, češ, da tudi on ve, kaj zahteva postava, saj je korporal. Tedaj mu je nastavil orožnik bajonet na prsi in ga prebodel. Mrtveca so pripeljali na navadnem koleslju v ljubljansko mrtvaščnico. Voz je spremljalo krdelo orožnikov. Ti varuhi postave so prignali četo fantov z Janč in Vevč, in nekateri izmed njih so bili kaznovani. Razburjenost v Ljubljani in okolici je bila nepopisna. Trumoma so hodili kropit Rodeta. Neki kmet je v mrtvaščnici pokazavši na križanega Krista vzkliknil vpričo ihteče množice: Kakor je Kristus nedolžno umrl, tako tudi Rodè — oba v sovražnikovih rokah! Gospa dr. Zarnikova je v spremstvu narodnih dam prinesla k Sv. Krištofu venec s trobojnimi trakovi in z napisom: Narodnemu mučeniku!

Digitized by Google

Rodetu so nameravali Slovenci napraviti velikanski pogreb, ali vlada ga je prepovedala. Zagrebli so Rodeta kakor psa po noči. K Sv. Krištofu so hitele velike množice misleč, da bo pogreb, a Rode je bil že v zemlji. Grob mu je bil pokrit z venci. Pred pokopališčem je bilo razpostavljeno vojaštvo in dva topova s topničarji. Naši ljudje so se mirno razšli. Tedaj je skrbna vlada pozvala v Ljubljano tudi husarje. Neki husarski stražmešter je zahajal k Weissovim na prvo železniško čuvajnico od Ljubljane proti Zalogu, kamor sem večkrat prišel k svojemu prijatelju in sošolcu. Weissovi so bili Radgončani in so govorili med seboj nemško, a z menoj slovensko. Spominjam se, da je tisti stražmešter grozno zabavljal čez Slovence. „Te kranjske pse moramo poteptati — je rentačil — prvega, ki se mi po robu postavi, ustrelim kakor psa ali mu razkoljem glavo". Stražmešter je rohnel tako seveda v nemškem jeziku, njegovi tovariši pa so bili večinoma Madjari. Misleči, da so poslani na Nemce, so kričali prišedši v Ljubljano: „Wo Švaba?" (Kje je Nemec?)

Prvi krvavi krst je prejela naša sveta slovenska stvar dne **23. velikega travna 1869, drugi,** še groznejši krvavi krst pa se je vršil dne **20. kimavca 1908.**

Slovenci, ali bomo zopet pozabljivi, kakor smo pozabili pokojnega Rodeta? Naši dragi mučeniki, ki so oblili s svojo srčno krvijo našo slovensko Ljubljano, naj nam ne zginejo iz spomina. Nabirajmo darove za naše ranjence in za spomenik mučenikoma.

Zaplenjeno!

Družba sv. Cirila in Metoda je vredna naše ljubezni; podpirajmo jo!

Družba sv. Cirila in Metoda.

Glavna skupščina v Ptuju

dne 13. kimavca 1908.

Prvomestnik Andrej Senekovič je srčno pozdravil skupščinarje omenivši „prijaznega" sprejema, ki ga jim je pripravilo ptujsko mesto. Povdarjal je, da je naša družba res obrambna, nasprotna društva pa imajo le namen potujčevati slov. otroke. Obžaloval je, da družba sv. C. in M. zbog nedostatnih sredstev ni mogla uspešneje delovati. Pozval je vse prijatelje in nasprotnike, ki so po lanskih pravilnih vo-

Digitized by Google

litvah vstajali zoper družbo, da naj trezno in mirno presojajo, kar je družba storila v minulem letu, in če kaj najdejo, kar bi bilo slov. narodu na kvar, naj odkritosrčno povedo. Če pa družbino delovanje ni bilo kvarno, naj ga odobre. S toplimi besedami se je naposled spominjal pokojnih prijateljev in dobrotnikov družbe sv. C. in M,. zlasti njenega največjega mecena Vilka Polaka. Skupščinarji so vstavši zaklicali jim: Slava!

Načelnik „Zveze narodnih društev" štajerskih in koroških nadučitelj A. Pesek je v svojem pozdravnem nagovoru zagotavljal družbi sv. C. in M. pomoč „Zveze".

Tajniško poročilo je podal odbornik dr. Gregor Žerjav, ki se je v uvodu ozrl na naše narodne nasprotnike. V prejšnjih časih se nam je bilo boriti bolj zoper vlado, ker nam je odrekala izobraževalna sredstva, sedaj pa se je dvignil proti nam nemški narod sam, ki bo vkratkem popolnoma organiziran nastopil zoper Slovane. Zato je treba z naše strani tem večjega odpora. Omenjal je družbinega preporoda v minulem letu. Vzporedno z delavnostjo, ki še ni bila nikdar tolikšnja v družbi, je rasla požrtvovalnost in zato mirno lahko sprejmemo napovedani boj. Še več bi dosegli, ako bi poleg družbe imeli še gospodarsko obrambno organizacijo. Govornik je izjavil željo, da bi se čimprej ustanovila oziroma oživila. Nato je prišel do jedra tajniškega poročila, do izvestja o šolstvu in organizaciji. Vrtcev je imela družba sv. C. in M. 15 s 17 oddelki, šol pa 5 z 19 razredi. Vseh 15 vrtcev je v takih krajih, kjer so vrtci z ozirom na delavske razmere potrebni. Konec šolskega leta 1907/8 je bilo v njih 425 dečkov in 489 deklic, torej skupaj 914 otrok, povprečno je v družbinem vrtcu po 53 otrok. Družbi pomagajo vzdrževati vrtce nekatere podružnice, županstva in denarni zavodi. Letos so se vrtci temeljito nadzirali in vrtnarice so dobile tiskana navodila, da bodo lažje dosegale narodni smoter vrtcev. Družbini vrtci so prava vzgajališča naše dece, dostojna, da bi bila deležna podpore iz jubilejne akcije v prid otrokom. V 5 družbinih šolah je bilo 1081 otrok; z vrtci vred je bilo torej v družbinih zavodih 2000 glavic. V naših tržaških šolah je bilo letos 787 otrok, in sicer 390 dečkov in 397 deklic. Deška šola je imela dve vzporednici I. razreda in eno II. razreda. Šole so deloma v družbinem domu pri Sv. Jakobu, deloma v ulici Chiarbola in v ulici sv. Frančiška v hiši „Trgovskoobrtne zadruge", kjer se otvorijo bodoče nove vzporednice. Uspehi tržaških šol so izvrstni, zato gre hvala učiteljstvu delujočemu tudi zunaj šole in drugim činiteljem, tržaškim podružnicam, vodstvu tržaških Slovencev, zlasti pa „Trgovskoobrtni zadrugi". Poročevalec se je bavil potem s

Digitized by Google

šolo v Št. Ruprtu pri Velikovcu, ki se ji je boriti z velikanskimi težkočami. Letos ima ta šola 190 učencev — 63 dečkov in 127 deklic. V 1. razredu je bilo 13 dečkov, v 2. r. 28, v 3. r. 27, v 4. r. le 5. Vzrok, da šola ne napreduje, je nedostatek pravice javnosti. Kdor hoče dobiti odpustnico iz te šole, mora napraviti izpit pred tujim, sovražnim učiteljem. Šolsko in družbino vodstvo se že izza leta 1900. trudita, da priborita šoli pravico javnosti, a doslej zaman. Na Muti je bila do letos dekliška enorazrednica; a vodstvo je sklenilo izpremeniti jo v mešano dvorazrednico; letos se je odprl 1. razred (43 učencev), prihodnje leto se otvori 2. Ker so šolske sestre odpovedale delovanje na tej šoli, nastavila se je na mutski šoli moška moč. Slov. vzporednice dekliške šole šolskih sester v Mariboru so imele letos 67 učenk in so popolnoma zadovoljile krajevnim potrebam. Na družbinih zavodih je delovalo letos 55 učnih moči in sicer 4 učitelji, 4 učiteljice, 17 šolskih sester, 15 svetnih vrtnaric in 5 veroučiteljev. Družbinim učiteljem so se v minulem letu zboljšali prejemki z začasnimi dokladami. Učila in knjižnice so se izpopolnile. Učni jezik na družbinih šolah je bil slovenski, a poučeval se je v višjih razredih tudi drugi deželni jezik, toda tako, da ni trpel narodni značaj slov. učencev. Družba je delovala na šolskem polju tudi na ta način, da je podpirala obmejne slovenske učitelje, darovala večje vsote za zidanje obmejnih šol pod pogojo, da jim bo učni jezik slovenski in da bodo poučevali slovenski učitelji; poskrbela je marsikje za šolske knjižnice in gmotno podprla vsako šolsko akcijo. Za bodoče leto je napovedal poročevalec toliko novih šolskih ustanovitev, da jim bo kos le največja požrtvovalnost. Prestopivši k družbini organizaciji je omenil, da se podružnice prenove in ožive šele tedaj, ko nastopijo v vsaki slov. pokrajini potovalni učitelji, ki bodo z živo besedo delovali na podružnice, jih nadzorovali in in urejali. Podružnic je danes 168; izmed njih je delavnih 139 in 29 spečih. Na Kranjskem spi 10 podružnic: ženska v Cerknici, Gorje z okolico, Loški potok, Begunje, Prem. Poljanska dolina, Smlednik, ženska v Starem trgu, Št. Vid nad Ljubljano in moška na Vrhniki; na Štajerskem je 6 spečih: Konjice, Laški trg, Ponikva, Sv. Benedikt, Šaleška dolina in Velika Pirešica; na Goriškem 3: Naklo, Šempas in Ročinj; na Koroškem 10 (9 jih deluje). V minulem letu je nehalo delovati 5 podružnic, med njimi 3 na Koroškem, po ena na Kranjskem in na Štajerskem. Zato pa se je ustanovilo 13 novih podružnic (3 na Kranjskem, 8 na Štajerskem, po ena na Koroškem in v Trstu). Oživelo je v minulem letu 33 podružnic (na Koroškem 2, na Primorskem 8, na Kranjskem 18 in na Štajerskem 5). Število članov — 8000 — je pre-

Digitized by Google

majhno. Reorganizacijo podružnic treba nadaljevati na vso moč, zato se je ustanovil v vodstvu organizacijski odsek. K resnemu delu v podružnicah navaja „Slov. Branik“, ki ga izdaja družbi prijazen konsorcij. Hvalno treba omeniti podružnic, ki poleg nabiranja denarnih prispevkov in prirejanja veselic pomagajo vodstvu z obvestili in z izvrševanjem krajevnih nalog, tako tržaška podružnica, goriška, novomeška, črnomaljska. Podružnica na Vranskem je pravo središče narodne izobrazbe; z njo tekmujejo mlade podravske podružnice. V vodstvu in družbinem uradništvu je vladala sloga in veselje do dela. Konec poročila je izrazil govornik toplo zahvalo slov. narodnim časopisom, ki so brezplačno objavljali družbine oglase in pozive. Naš narod se nahaja v veliki nevarnosti. Na Primorskem in v štajerskih kmetskih okrajih res da napredujemo; ali v spodnještajerskih mestih in trgih in deloma tudi na Kranjskem so prekinili Nemci naše napredovanje. Nazadujemo na Koroškem, a bitka še ni izgubljena. Usoda se nam odloči v bodočem desetletju. V boj poseže tudi družba sv. C. in M. Zavest, da stojimo pred odločitvijo in pogled na veliki smoter mora zediniti vse, katerim je narodna ideja sveta. Potem bo trobojni prapor družbe sv. C. in M. zmagovit. — Tajniško poročilo je bilo sprejeto s splošnim odobravanjem.

V **debati** o njem je izrekel odvetnik dr. Rosina iz Maribora nado, da naj se oživi nepolitično gospodarsko obrambno društvo. Na Štajerskem treba posredovalnice za nakupe zemljišč in oddaje služeb. Opozarjal je družbo na Maribor. Kar se je doslej storilo zanj, žrtvoval je Maribor sam. Družbi je dolžnost, da ga bolj podpre, ker je tako važen, kakor Trst. Tu je treba ustaviti nemški tok, a tudi prodirati moramo, da si osvojimo izgubljene postojanke.

Predsednik akad. fer. društva „Prosvete“ pravnik Fran Trampuž naglašal, da sta si „Prosveta“ in družba sv. C. in M. v zvezi, saj je je obema isti namen: izobrazba naroda. „Prosveta“ se je vsekdar zanimala za prospevanje družbe. Ni nobena vsiljivost, če stavi „Prosveta“ na skupščinah razne predloge. V minulem letu je družbino vodstvo vpoštevalo več predlogov stavljenih na lanski skupščini. Predlagana izpremememba pravil se ni izvršila. To je družbi nujno potrebno, ker sedanja pravila ne vstrezajo več sedanjim razmeram. Prav tako je potreben družbi potovalni učitelj. Govornik je opozoril na ljudstveno štetje leta 1910. Treba bo napraviti zasebno ljudstveno štetje, o čemer bo stavila „Prosveta“ konkretne predloge. Nadalje nasvetuje domače nabiralnike v boljših hišah, ki se gotovo dobro obneso. Mislilo naj bi se tudi na loterijo. Če jo je dobila „Südmark“, mora se dovoliti tudi

Digitized by Google

naši družbi; poslanci naj vplivajo. Da se loterija posreči, napne „Prosveta“ vse moči. Družba sv. C. in M. naj uvede v svojih šolah božičnice; na ta način se z majhnimi stroški pridobe otroci. Imovitejši rojaki naj darujejo družbi zavržene igrače svojih otrok, ki se potem porabijo za otroke v družbinih vrtcih. Zbirajo se naj stari časniki in pošiljajo na mejo, kjer bodo vzbujali ljudem ljubezen do branja. V ime „Prosvete“ je stavil naposled njen predsednik nastopni resoluciji: 1. Vodstvu družbe sv. C. in M. se naroča, da izdela do 1. dne prosinca 1909 nova pravila, ki naj jih pošlje podružnicam v pregled in jih predloži prihodnji skupščini v potrjenje. 2. Z ozirom na veliki pomen, ki ga ima potovalni učitelj za vsako narodno obrambno društvo, se vodstvo družbe sv. C. in M. pozivlja, da v najkrajšem času nastavi stalnega potovalnega učitelja. — Prva resolucija se je sprejela soglasno takoj, takisto druga, toda šele pri slučajnostih, ko je nadučitelj Pesek poudarjal potrebo potovalnega učitelja zlasti za Štajersko.

Nato je govoril Fran Treiber, župnik v Št. Ruprtu pri Velikovcu, takole: Slavna skupščina! Zahvaljujem gospoda glavnega tajnika, da je v svojem letošnjem poročilu ubiral take milodoneče strune, katere nam vsem jako ugajajo. Tako bomo prišli zopet nazaj v stari tir, v katerem smo dosedaj v družbi skupno delali. V narodnem delovanju nam morajo biti za zgled naši bratje Čehi. Ko se je sedanji državni zbor sešel, sedeli so češki socialni demokrati samo eden dan v državni zbornici pri drugih socialnih demokratih, a že drugi dan so zapustili svoje rdeče tovariše in sedli k svojim češkim sorojakom. Tako sedi sedaj v državnem zboru vodja katoliških Čehov dr. Hruban poleg vodje realistov dr. Masaryka. **Tako moramo tudi mi Slovenci v narodnih rečeh biti edini, kakor so Čehi. Kar nas razdružuje, to moramo odstraniti; kar nas druži, moramo poudarjati.** Gospod tajnik je rekel, da na Koroškem nazadujemo. Kako je neki pri nas na Koroškem? Da se ob nemški meji od časa do časa pri nas odtrga mali kos od slovenske zemlje in se zvrne v nemško morje, je žalibože res. Ali v ostalem se naš narod na Koroškem čimdalje bolj utrjuje. Zakaj še nikdar se ni na slovenskem Koroškem toliko delalo, kakor se sedaj deluje. Nastalo je veliko število izobraževalnih društev, ki se v njih vrste govori in gledališke predstave, vprizorjene po preprostih kmetskih fantih in dekletih. Samo v našem velikovškem sodnem okraju delujejo tri izobraževalna društva. Da bo družba, kakor je tajnik omenil, nastavila potovalnega učitelja, to misel pozdravljamo. Saj je vendar le pomanjkanje govornika vzrok, da je nekaj podružnic pri nas zaspalo. Seveda bo moral, kar je samoobsebi umevno, družbin po-

Digitized by Google

tovalni učitelj v soglasju s krajevnimi rodoljubi postopati. Razveselilo me je tudi naznanilo, da se bo že v jeseni nasproti „Südmarki“ ustanovilo novo gospodarsko obrambno društvo, kakršna je bila „Straža“. Izjavljam, da bomo mi Korošci vsi pristopili k temu društvu, pri katerem naj bosta, kakor je dr. Rosina izjavil željo, obe slovenski stranki. Ako novo obrambno društvo tudi ne bi nabralo toliko denarja, nekaj ga bo pa le skupaj prišlo. Nato je govornik obširno pojasnjeval, kako pridobiti velikovški šoli pravico javnosti. Naposled se je zahvalil družbinemu vodstvu, vsem družbinim članom in dobrotnikom za naklonjenost, skazano imenovani šoli, in jo priporočal njihovi nadaljni naklonjenosti. (Konec prih.)

Iz vodstva.

Na 191. vodstveni seji dne 28. vel. srp. 1908 se je obravnavalo mnogo važnega gradiva. Za Trst sta se razpisali dve učiteljski službi; bilo je več prosilcev, a so se jim morale prošnje zaradi izpremenjenih razmer vrniti. Deželni šolski svet v Gradcu je odobril imenovanje Ant. Hrena za Muto. Ondotna šola dobi slovenski napis. Za veroučitelja slov. tržaških šol je bil imenovan Matija Skabar z dekretom od 1. kim. Pogovor je bil o nasvetu zaradi ustanovitve slov. jubilejne gimnazije v Celju, ki se sedaj še ne more uresničiti. Neki občini se je dovolilo 2000 K podpore za zidanje šole. Neki drugi občini se obljubi višji prispevek, ako odkloni „Schulvereinovo“ podporo. Odobri se nasvet, da se napravi več vrst narodnega kolka.

XII. seja gospodarskega odseka dne 31. vel. srpana se je bavila z denarno stranjo družbinega šolstva.

Podružnice.

Nova podružnica na Viču je imela ustanovni shod dne 20. kimavca t. l. ob mnogobrojni udeležbi. Živeli Vičani!

Domžalske podružnice pravila so potrjena.

Oživeli sta podružnici: v Vipavi, ki je poslala 200 K pokroviteljnine, in na Turjaku, ki je napravila lepo veselico v prid družbi sv. C. in M. s sodelovanjem „Sokola“.

Veselice v prid družbi sv. C. in M. sta priredili podružnici: hrastniška v zvezi s čitalnico (156 K) in višnjegorska (111 K 80 v); zadnjič omenjena trebenjska veselica je dala 803 K 49 v in lehenska ne 116, nego 160 K.

Predavanje o zletu v Prago je napravila podružnica sv. C. in M svetoivanska pri Trstu v „Narodnem domu“.

Digitized by Google

Na Goriškem se je zgodil jako ugoden preobrat na korist družbi sv. C. in M. Goriške podružnice vstajajo in vrlo delujejo za našo narodno stvar. Prvenstvujeta jim ženska in moška podružnica v Gorici. Obe imenovani podružnici sta dali družbi leta 1907. skupaj 365 K, a leta 1908. je prejela družba sv. C. in M. dosedaj od goriške moške p. že 1700 K in od ženske 700 K, skupaj torej 2400 K. Ženska in moška podružnica v Ajdovščini sta dali lani nekaj čez 400 K, letos že krog 600 K. Oživeli sta: komenska in briska podružnica. Nova se je ustanovila v Brju, ki je poslala članarine 60 K in še nekaj drugih doneskov. Mnogokod po Goriškem so nastavljeni družbini nabiralniki. Naprej, slovenski Goričani! Vaše geslo bodi: Gorica in Krmin!

Družbini zavodi.

Nova družbina enorazrednica v Krminu se je otvorila pred kratkim; za učitelja voditelja je šel tja Rudolf Reja, ki je dosedaj služboval na družbini šoli v Trstu.

Šola na Muti. Dne 24. vel. srpana t. l. se je priredil izlet slovenske šolske mladine z Mute v prijazne Trbonje. Lep dan je bil in otroci so imeli najlepši užitek. Mlada bitja so kar vriskala od veselja, ko je drčal brod po bleščeči se Dravi. Otroke se je pogostilo v gostilni pri Lanku. Izleta se je udeležil tudi kapelan Josip Kodrič, ki je, ne le v šoli, nego tudi izven nje, uspešno deloval za prospeh slovenskega življa na Muti. Po obedu je govoril župnik Sigl iz Trbonj krasen govor mladini, s katerim je pokazal, da ni samo vzoren narodnjak, nego tudi dober poznavalec otroške duše; najiskrenejša hvala mu zanj! — Poleg teh so se udeležili izleta tudi dr. Pregelj iz Vuzenice, pravnik Viher in Rado Vidmar, dijak iz Ljubljane. Čast takim narodnjakom, ki se narodne zavednosti ne boje tudi javno pokazati!

C. P.

Na dekliški šoli v Trstu je letos vpisanih 379 učenk. V prvi razred se jih je oglasilo 95; moral bo torej dobiti vzporednico.

Kako naj se goji verstvo v družbinih vrtcih, o tem stoji v „Navodilu otroškim vrtnaricam družbe sv. C. in M.“, odobrenem v vodstveni seji dne 14. sušca 1908, na str. 9. tole: „Ker se morajo v otroški duši zbujati in v lepem soglasju razvijati vse duševne zmožnosti, naj otroška vrtnarica pri raznih učnih predmetih porabi vsako ugodno priliko, da zbudi v otroških dušah tudi **verski** čut in ga primerno goji. To bo blažilno vplivalo na vedenje in poznejše življenje otrok. Povej svojim malim gojencem, da Bog vse vidi in vse ve, da

Digitized by Google

ljubi in blagoslavlja pridne otroke, kateri spoštujejo in ubogajo starše, učitelje itd. Na vrtu in ob izletih jim v naravi razlagaj božjo vsemogočnost in modrost. Pred kako božičnico ali sploh v božični dobi jim razloži pomen jaslic in božičnega drevesca. Povej jim, kolikor morejo umeti, o Zveličarju, ki je prišel na svet, da bi nas osrečil, in kako se imenuje njegova mati. Večkrat jih opozarjaj na angela varha, ki jih povsod spremlja. Izmed molitvic jih nauči pravilno in dostojno delati križ in moliti očenaš in češčenomarijo po besedilu katekizma, kako kratko molitvico ali pesmico v čast angelu varhu in morda večje tudi „Češčena bodi, Kraljica!“, ki jo slišijo pri sv. maši.“ — Tako ukazuje „Navodilo“ izdano ne v prejšnjem stoletju, nego leta 1908., ko se je družba sv. C. in M. napadala in bojkotirala, češ da je „liberalna“. Potem že, ko je tujstvo navalilo z vso silo na nas, je došla družbinemu vodstvu vest, da se deluje zoper novo družbino šolo v Krminu z razširjanjem laži, da bo krminska šola „brezverska“. Gospoda, zakaj ste tako zlobni?

Družbine vesti.

Slovenska mladina v Trstu je napravila veselico s plesom na korist družbi sv. C. in M., ki je prejela 1750 K. Živio slovenski Trst!

Narodna požrtvovalnost lepo narašča v poslednjih dneh. Družbi sv. C. in M. je došlo mnogo darov o veliki skupščini in za dr. Žerjava klobuk — nemčurski pouličnjaki so mu ga siloma vzeli v Ptuju, a narodne dame so napravile zbirko in mu slovesno izročile novega, preostanek pa namenile družbi. Mnogo darov je prejela družba namestu vencev na krsto narodnima mučenikoma. Rojaki, naj vam ne ugasne žar, goreč za rod in dom v vaših srcih. Spominjajte se družbe sv. C. in M. o vsaki priliki; ona mnogo, jako mnogo potrebuje, ker bi rada še več storila, kakor je dosedaj. Naprej zastava Slave!

Naš napredek. Dne 28. malega srpana 1892 je na skupščini v Postojini poročal tedanji družbin blagajnik dr. Josip Vošnjak, da je družba sv. C. in M. od svojega začetka t. j. izza leta 1885. nabrala 44.318 gld., torej v 7 1/2 leta toliko, kolikor ima sedaj dohodkov v enem letu. Ako bi družba hotela vse izvesti, kar namerava, morali bi se njeni sedanji dohodki potrojiti.

Računske listke na kegljišču rabijo v neki gostilni na hrvaško-slovenski meji. Namesto na desko pišejo na družbine računske listke. Narodna požrtvovalnost je iznajdljiva. Naj se raba računskih listkov uvede na vsa slovenska kegljišča!

Digitized by Google

Smodkine odrezke so jeli nekateri pridno nabirati in pošiljati družbi, ki jih je nedavno prodala in dobila zanje 50 K. Srčna hvala nabiralkam in nabiralcem! Nadaljujte!

Blago, ki se prodaja v prid družbi sv. C. in M., najtopleje priporočamo in sicer: **vžigalice** (Iv. Perdan v Ljubljani), **peresa** (Jernej Bahovec v Ljubljani), **svinčnike** (Iv. Bonač v Ljubljani), **voščilo za čevlje** (Iv. Drufovka v Gorici), **svalčične papirčke** (Adolf Jacobi na Dunaju VIII.), **kremo za čevlje** (Iv. Keber v Ljubljani), **cilindre za svetilke** (Kollmann v Ljubljani), **pisemski papir** (J. N. Peteršič v Ptuju), **toaletno milo** (Vaso Petričič v Ljubljani), **drožje** (Makso Saloker v Ljubljani), **platno** (A. E. Skaberne v Ljubljani).

Jubilejne znamke prav rada sprejema družba sv. C. in M. V zadnjem času so jih poslali učenci raznih šol. Zaradi tesnega prostora nam ni moči navesti njihovih imen. Kličemo jim: Srčna hvala! Zbirajte in pošiljajte jih še družbi. Lepo prosimo.

Družbinih razglednic s podobami naših slovenskih veljakov Vodnika in Bleiweisa in našega mecena Viljema Polaka je še mnogo v zalogi. Podružnice, narodnjaki, razširjajte jih, da moremo potem izdati zopet druge!

Družbini nabiralniki so dali meseca vel. srpana 922 K 66 v.

Razglednic se je oddalo meseca vel. srpana 3.300 komadov, računskih listkov 27.700, narodnega kolka 38.300.

Družbin promet meseca vel. srpana 1908: dohodkov 7.993 K 35 v, stroškov 8.123 K 34 v, torej **nedostatka** 129 K 99 v, ki ga je pokril prebitek prejšnjih mesecev.

V ljubljanski okolici imata samo Šiška in Vič podružnici Ciril-Metodove družbe. Ponosni Št. Vid nad Ljubljano, zdrami se in oživi svojo podružnico! Dobrova, Ig, Brezavec, Polje, Posavje, Medvode, osnujte si podružnice sv. Cirila in Metoda.

Z narodnega bojišča.

Ptujski dogodki so vzburili ves slovenski narod. Nikomur, najmanj pa vodstvu, ki je z večino glasov sklenilo, da bodi letošnja skupščina v Ptuju, ni prišlo na misel, da bi to utegnilo koga žaliti ali izzivati. Družbini skupščinarji — prej pod voditeljstvom msgra Toma Zupana, lani pod načelništvom Luke Svetca in letos pod vodstvom Andreja Senekoviča so se vedli vsekdar in povsod tako dostojno, da se no-

Digitized by Google

beden nepristranski človek ni mogel spotikati. Dostojno in neizzivajoče so nastopili letos v Ptuju, a kar se doslej še ni nikdar zgodilo, bili so surovo napadeni. Naskok na nje se je zgodil jako premišljeno. To ni bil navaden izbruh pouličnjakov. Na napad so se jeli pripravljati naši sovragi, čim so zvedeli, da bo skupščina v Ptuju, in pozvali so vso nemškutarsko svojat iz bližnjih mest, da se udeleži boja. Zadnji hip so vdarili na boben nemškonacijonalni časniki. Nekaj skupščinarjev je dospelo v Ptuj že v soboto dne 12. t. m. Ti so prvi okusili nemško batino. Huje se je godilo tistim, ki so prišli v nedeljo dopoldne. Na ptujskem kolodvoru jih je sprejelo grozno tuljenje in žvižganje. Ob neprestanem hajlanju in petju „Wacht am Rhein“ so padali po skupščinarjih udarci palic in žilovk. Kamenjali so jih, tepli, suvali, metali vanje jajca napolnjena s kemičnim črnilom, pljuvali so vanje. Prizanašali niso divjaki niti ženskim. Besna druhal je spremljala skupščinarje do „Narodnega doma,“ ki je četrt ure oddaljen od kolodvora. Domači in tuji redarji so dajali potuho napadalcem; prijeli pa so vsakega izmed naših, ki se je količkaj branil. Zalotili so Slovenca zaradi opazke: Nemška kultura! — Ponoči od sobote do nedelje so potolkli sovragi „Narodnemu domu“ vsa okna. Posredovanje dveh navzočih državnih poslancev pri c. kr. okr. glavarju je bilo brezuspešno. Eden njiju je sam občutil nemčurski napad. Župniku Fran Treiberju so nemški divjaki na povratku strgali obleko. Udeleženci ptujske skupščine so bili v očitni smrtni nevarnosti in srečnega se je smel šteti tisti, ki je ostal nepohabljen in brez vidnih madežev na obleki.

Družba sv. Cirila in Metoda, družeča v svojem krilu slovenstvo vseh naših pokrajin, je bila kruto napadena v Ptuju. Z njo je bil **napaden ves slovenski narod.**

Odgovor na Ptuj je dala Ljubljana. V petek 18. dne kimavca je bil protestni shod v dvorani „Mestnega doma“ in na Frana Josipa trgu. Na tisoče Slovencev in Slovenk je tedaj priseglo, da ne pozabi nikdar krivice, ki se je zgodila družbi sv. C. in M. v Ptuju — družbi, ki jo ljubi vsak narodnjak kakor zenico svojega očesa. Shod je sklicalo ljubljansko „Slovensko društvo“. Navdušeno so govorili odlični govorniki: društveni prvomestnik dr. Kokalj, za njim poslanec dr. Triller, ki se je ozrl v minulost ptujskega mesta; nekdaj je bilo slovensko — je dejal, kar priča arhiv ondotne čitalnice; o njeni ustanovitvi je bilo vse mesto ovito v slovenske zastave. Vse uglednejše meščanske rodovine so se udeležile dotične slavnosti; a danes? Danes ni na slovenski zemlji gnezda, kjer bi šel bolj v cvetje nemškutarski napuh, kakor v Ptuju. Kdo je kriv tega? Tega je kriva naša popust-

Digitized by Google

ljivost, največ pa naša avstrijska vlada, ki je vedno dosledno pošiljala v Ptuj nemškonacionalno uradništvo. Opozarjal je zborovalce, kako so pod zavetjem redarstva nemški pouličniki pljuvali na naše narodne dame in izvrševali druga zločinstva; a zaprti so bili naši. Nas zapirajo brez vzroka, Nemec nas pa sme pobijati, kakor pse. V teh razmerah ni drugega sredstva, da se rešimo, kakor samopomoč. Ukrotili bomo svoje nasprotnike ne s surovo silo, nego z **gospodarskim bojem,** ki se mora pričeti z vso resnobo po vsem Slovenskem, kjer imamo Nemca za soseda. Z železno odločnostjo ga začnimo in prav tako nadaljujmo. Opominjal je ženstvo in mladino: Kadar vam bo izdati krono ali vinar, pazite, da ne pride niti vinar v napačne roke, spletajoče bič, ki seka krvave rane v naše narodno telo. **Kadar izdaste krono ali vinar, recite vselej: Spominjam se Ptuja!** — Dr. Oražen je govoril pri odprtem oknu množicam pred „Mestnim domom" in jim priporočal mirno kri ob veliki razburjenosti, ki se nas je lotila zaradi ptujskih dogodkov. Spominjal se je nemških uradnikov, ki jih povsod po Slovenskem uriva vlada. Samo na Kranjskem imamo še sodnike, ki razumejo naš jezik. Ustanavljajo se nemške schulvereinske šole. Naši denarni zavodi so na slabem, ker nosijo naši ljudje denar v nemške hranilnice, ki porabljajo potem denar za potujčevanje slov. otrok. V prvi vrsti dela to „Kranjska hranilnica" v Ljubljani. Kdo je kriv, da smo Slovenci tako tlačeni, da se tako šopiri prevzetni tujec med nami? Krivi smo tega sami, ki vzdržujemo Nemce, jih redimo, nosimo denar v nemške hranilnice. Nemške trgovine podpirajo zlasti naše narodne dame. Ako hočemo, da beseda ne ostane sama pena, biti nam mora geslo: Proč z obzirnostjo! proč s tlačanstvom! Držite se gesla: **Svoji k svojim! Slovenec in Slovenka, kupuj le pri Slovencih in Slovenkah!** Posnemajmo Čehe, ki so na narodno-gospodarskem polju ubili nasprotnika. Ravnajmo se po njih! Ko se to zgodi, bodo tudi na cesarskem Dunaju dobili pred nami respekt. Spoznali bodo, da bo Avstrija slovanska ali je pa ne bo! — Odločno je govorila naposled gospa dr. Tavčarjeva. Povedala je, da je bila v Ptuju tepena slovenska žena, ki daje toliko krvnega davka državi, a ta ni nič storila v njeno varnost. Pozvala je tovarišice: Vzgojimo zarod, ki bo ljubil le tisto, kar ljubi nas, našo domovino in naš slovenski jezik. Zavežimo se, da vzgojimo sinove, ki bodo dali slovenski zemlji zopet slovenski Ptuj! — Potem je zaorila iz tisočerih ust naša pesem: Hej Slovani!

Zaplenjeno!

Digitized by Google

Zaplenjeno!

„Ulica slovenskih mučenikov“ naj se imenuje prehod med ljubljansko stolno cerkvijo in škofijo v spomin na grozodejstvo, ki se je zgodilo tamkaj dne 20. kimavca 1908, ko so nemški vojaki brez povoda ustrelili dva slovenska mladeniča in mnogo Slovencev ranili.

Spomenik na grobu naših mučenikov bodi **sprava** naša. Dovolj je bilo med nami prepira; brez madeža ni nobeden in tudi nobena stranka, a bratu je vendarle brat boljši, nego tujec. Odpustimo si, kar je bilo in bodimo edini in zmagali bomo predrzno tujstvo, ki tepta naš križ in našo svobodo. Kakor smo bili edini v veličastnem žalnem sprevodu dne 22. kimavca — udeležilo se ga je Sokolstvo in Telovadni odseki, narodne dame in delavke — tako bodi i poslej. Nedolžno prelita kri naših mučenikov nam kliče: **Bratje, spravite se, združite se, z zedinjenimi močmi boste kos vsem sovragom!**

Križ — poteptan in zapljuvan! Prav tisti dan, ko so bili naši skupščinarji v Ptuju, zgodil se je na slovenskih štajerskih tleh zločin, ki je razburil vsakega Slovenca, ki ima v srcu le iskrico krščanstva. Slovenski romarji so se mirno vračali iz Ruš, kjer je sloveča božja pot, v Ptuj. Napadli so te naše božjepotnike mariborski nemški na-

Digitized by Google

cijonalci; suroveže je zbodlo znamenje krščanstva, ki so ga imeli s seboj romarji; lotili so se križarja, ki so ga stepli in mu vzeli križ; križ pa poteptali in popljuvali. Radovedni smo, ali bo kdo kaj kaznovan; najbrže romarji, češ, zakaj pa niste doma ostali? Ob takih zločinih ni čuda, da je vzkipela kri našega do skrajnosti potrpežljivega naroda.

V Mariboru in Celju se je v soboto dne 19. in v nedeljo dne 20. kimavca nadaljevalo divjanje zoper Slovence, ki je pričelo dne 13. kimavca v Ptuju. Značilno za naše pravne razmere je to, da redarstvo ni nikogar prijelo in zaprlo.

Letošnja jesenska slana je vzela domalega vse nemške napise po naših slovenskih mestih in trgih. Po nekod so zginili čez noč.

Slava slovenskim delavkam! Delavke ljubljanske tobačne tvornice so že pogostoma osvedočile, kako jim srce čvrsto bije za slovenstvo. V zadnji dobi se je v njihovi tvornici uvedlo mnogo slovenskih tiskovin, a ostalo je še precej nepotrebne nemške šare, ki je v oči bodla vrle rodoljubke. Ko se je očiščala bela Ljubljana nemških napisov, storile so tudi tvorniške delavke svojo narodno dolžnost in odstranile nemške napise in razglase. Na pogrebu slovenskih mučenikov so bile mnogobrojno zastopane. Družba sv. C. in M. ima v tobačni tvornici lepo število podpornic, ki se je vsako leto spominjajo s svojimi darovi. Hvala jim tisočera! Tovarišice, posnemajte jih!

Najimenitnejša služba božja v vsi škofiji je pač tista, ki se vrši ob nedeljah in praznikih ob 10. uri dopoldne v stolnici, in pri tej službi božji je še vedno nemška pridiga. Ljubljanski slovenski meščani zahtevajo, da bodi ob imenovanih prilikah zanaprej slovenski govor. Nemci imajo svojo nemško križevniško cerkev. Tista jim popolnoma zadostuje.

Vesela novica! Iz „Kranjske hranilnice“ dvigajo Slovenci denar. Več nego 80 let so ga nosili tja naši ljudje. S slovenskim denarjem je bila utemeljena moč tega zavoda, ki se je izprva imenoval „Ilirska hranilnica“; tedaj je bila ona zavod, ki se je z njim lahko ponašala naša domovina; ali pred dobrimi 40 leti so se je ob nebrižnosti slovenski polastili Nemci in sedaj je „Kranjska hranilnica“ najmočnejša nemška trdnjava na Kranjskem. Dolžnost vsakega slovensko čutečega poštenjaka je, da priporoča v svoji okolici ljudem, ki imajo kaj v „Kranjski hranilnici“, naj nemudoma posnemajo tiste, ki so že vzeli svoje prihranke iz tega nam skrajno sovražnega zavoda.

Nemca ne maram! Vse je bilo že napeljano, da bi se bila poročila služkinja M. B., bivajoča v Trnovem v Ljubljani, in vzela ne-

Digitized by Google

kega Nemca; a prišli so vmes znani dogodki, ki je spoznalo iz njih naše ljudstvo do dobrega, kakšni so naši osrečevalci, in vrla služkinja je obvestila župnika: Zaroka je razdrta! Nemca ne maram!

Zaplenjeno!

Čast slovenstva zahteva, da se ptujska okolica najkrepkeje organizira v gospodarskem oziru. Ptujčani naj skoro izpregledajo, na čigavi zemlji stoji njihovo mesto.

Protestni shodi zaradi dogodkov v Ptuju, v Ljubljani, Mariboru in Celju se sklicujejo po slovenskem Štajerskem in drugod. Naše ljudstvo se na teh shodih poučuje, kaka naloga ga čaka sedaj. Na velikem delu gospodarske osamosvoje nam je potreben vsak poedinec. Vse slovenske stranke — vsi, ki čutijo v sebi slovensko kri, morajo sodelovati, da se otresemo tujstva. Zoper nemško divjaštvo naj protestujejo vse slovenske občine!

V Livoldu (Lienfeld) na Kočevskem so bile zelo burne občinske volitve. V Dolgo vas (Grafenfeld) in Livold se je namreč naselilo iz raznih krajev Dolenjske mnogo Slovencev, tako, da tvorijo skoraj večino; saj je v prvi vasi preko 30 in v drugi 27 slovenskih posestnikov, ako odpadnikov, kakor je župan Klun, sploh ne prištevamo. Naravno je torej, da so hoteli imeti zaraditega tudi svoje zastopnike v občinskem odboru, kar pa Kočevarjem ni bilo prav. Zapisnika volilcev Slovenci sploh videli niso, ker je bil župan vedno ‚z doma'. Ko so videli, da tudi tako ne bo nič, so šli v kompromis: Slovenci naj dobijo tri odbornike, ostalih šest pa obdržijo Kočevarji. Pri volitvah so svojo besedo požrli

Digitized by Google

in tako sta prišla v odbor le dva Slovenca. Vložen je seveda priziv. — Uradna statistika je naštela v vsi občini le 7 Slovencev in pa 642 Nemcev.

Petdeset slovenskih otrok je vpisanih letos v nemški schulvereinski šoli na Savi pri Jesenicah. Slepota nekaterih slovenskih staršev je neskončna; svojo lastno kri izdajajo tujcem, ki nas psujejo, kamenjajo in streljajo. Koklja čuva svoja piščeta, ko čuti nevarnost in vidi, da se ji bliža kragulj; slovenski oče, slovenska mati pa svoje dete prostovoljno izročata našemu najhujšemu sovragu in celo sedaj, ko se nam je odkril v vsi svoji istinitosti. Slovenski starši, ako imate le še iskrico ljubezni do svojega rodu, ne pustite svojih otrok v nemški pohujševalni šoli!

V Dobrli vesi na Koroškem so pri občinskih volitvah Nemci zmagali v prvih dveh razredih s precejšnjo večino. Imeli so ju tudi prej v rokah, medtem ko so v tretjem popolnoma pogoreli, dobivši le en glas. Dobrla ves leži na desnem bregu Drave med Velikovcem in Železno Kapljo. Je torej važna točka in vredna, da se gre z nekoliko večjo gorečnostjo v boj, kakor do sedaj.

Opatiji, temu prelestnemu kraju preti nemška nevarnost. V nemških rokah je že zdravilišká komisija, uprava električne železnice, imajo svojo tiskarno, svoj list, ljudsko šolo, gledališče itd., sedaj so si še ustanovili svoj „Deutscher Gemeinde-Verein in Abbazia“, da bi si prisvojili še občinsko upravo.

Gorica, Škedenj s Trstom, Opatija, povsod se opaža neko gibanje med Nemci. Hočemo li pustiti, da nam najlepše in najboljše kraje ugrabi sovrag? Ako nočemo, potrebujemo trdne organizacije in in opatijska naša posestrima bi morala tekmovati z veliko požrtvovalnostjo „südmarkine“ in „schulvereinske“ podružnice. — Občina Volovsko, kamor Opatija spada, je štela 1900. leta 1381 Srbo-Hrvatov, 322 Slovencev, 383 Lahov, **1069 Nemcev** in 86 drugih; Opatija sama pa 683 Srbo-Hrvatov, 128 Slovencev, 87 Lahov, **809 Nemcev** in 70 drugih.

Rojaki, „Slovenski Branik“ ima jako važno nalogo; razširjajte ga; vsaka njegova številka naj gre iz rok v roke!

Podpirajte list z naročnino, ki je še mnogo pogreša upravništvo. Vsak naj stori svojo dolžnost!

Izdaja Konsorcij „Slov. Branika“. — Odgovorni urednik **Ivan Pezdir.**

Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

Digitized by Google

Slovenski
BRANIK.

Vestnik naših pokrajin.

Izhaja desetkrat na leto in velja 2 K 40 v. Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo pod naslovom: Upravništvo „Slovenskega Branika“ v Ljubljani, Tržaška cesta 33. Dopise sprejema uredništvo „Slovenskega Branika“ v Ljubljani, Strmi pot 4.

Leto I. V Ljubljani dne 1. listopada 1908. Št. 10.

Otvoritev slovenske šole v Krminu na Goriškem.

Mirno, brez hrupa, z nam Slovencem lastno skromnostjo se je otvorila šola družbe sv. Cirila in Metoda — nova postojanka za slovenstvo na skrajnem zapadu. Ker je bilo še vse, kar čuti slovensko, pod vtiskom žalostnih dogodkov v Ljubljani, zato se ni šumno razglašalo v javnost veselega dogodka; pač pa je v naših srcih plamtel ogenj vzhičenja, ki se je v smelem poletu dvignil v višine in javil radostno vest našima blagovestnikoma, ki čuvata slovanski rod in čegar jezik sta branila in posvetila.

Poslopje, kjer se nahaja družbina mešana enorazrednica (to le za sedaj, pozneje se razširi), je čedna dvonadstropna stavba ob koncu najživahnejšega trga v Krminu. Poslopje ni izolirano, nego se dotika sosednih hiš. Tu sem zahajajo naši malčki iz trga samega in iz okolice. Šola je na najprimernejšem kraju; bolje ni bilo mogoče pogoditi.

Kadar se je otvorila kaka družbina šola, dogajale so se navadno hrupne demonstracije od strani naših narodnih nasprotnikov, katere niso potihnile tako brzo. V Krminu pa ni bilo o priliki šolske otvoritve nobenega burnega prizora. Pouk se je pričel tako navadno, kakor da bi bila šola Bog ve kdaj pred leti otvorjena.

Iz prvih številk „Slov. Branika“ je posnelo čitajoče narodno občinstvo, da je v Krminu malo pravih laških prenapetnežev, po veliki

Digitized by Google

večini je ljudstvo zelo patriotično in goji do cesarske hiše poseben kult; raditega tudi priznava Slovencem iste pravice, kakršne vživajo oni. Na čelu občine stoji častit mož baron Locatelli, kateremu so vsi njegovi soobčani enako ljubi. Kar je krminske iredente, izkušala je napraviti nekak „protest“ pri neki občinski seji proti slovenski šoli, ali plemeniti župan jih je temeljito odvrnil od brezuspešnega početja. O počitnicah so kovali neke načrte za napad laški visokošolci, no pa vse se jim je izjalovilo. Končno, ko se ni upala iredenta s svojimi izbruhi gnjeva na dan, nastavila je laške paglavce, da so parkrat zaupili pred šolo v času pouka; ko pa se je to sporočilo županu, je odredil takoj, da naj se nahaja vedno tam v bližini šole kak redar.

To je vse! Na tak način so hoteli dati Lahi duška svoji nestrpnosti. Pač bore malo!

Poglejmo še, kakšno gibanje je na slovenski strani. Hvaležno slovensko ljudstvo kar trumoma pošilja svoje otroke v šolo, v kateri vidi edino svojo rešitev. Dasiravno se je otvoritev šole radi izvestnih razlogov zavlekla čez dva tedna, vendar jih ni to nič motilo: čakali so s svojo deco otvoritve in vztrajali bi še dalje, dokler bi je ne dočakali.

Zadnjo nedeljo pred otvoritvijo (šola se je otvorila dne 29. kimavca) je pozvala krajna šolska oblast k opravičenju one starše, ki niso vpisali otrok v laško šolo. Natvezovali so jim: češ, da slovenska šola ni še otvorjena, in morda tudi ne bo; silili so jih v laško šolo ter jim pretili z denarno kaznijo. Izkoristiti so hoteli zadrego, ker se slovenske šole še ni moglo otvoriti, ker prošnja še ni bila rešena. Drznejši starši so jim povedali kar v brk: naj jih le kaznujejo, kolikor hočejo, a svojih otrok ne bodo pošiljali v laško šolo. Neki laški bogatin, ki ima več slovenskih kmetov na svojem zemljišču, izkušal jih je z grožnjo, da jih odslovi, odvrniti od slovenske šole, a dosegel ni mnogo, ker dve zavedni družini pošiljata ipak svojo deco v slovensko šolo.

Iz vseh podanih slučajev vidimo, da se krminski Slovenci v polni meri zavedajo svoje narodnosti.

V družbino šolo zahaja tudi par furlanskih otrok. (Vseh šolarjev je dosedaj 50). Njih starši pravijo: kaj mi pomaga laški jezik, z njim ne moremo daleč in s sosednimi Brici se ne moremo pomeniti o opravilih, ki jih imamo z njimi; veseli nas, da imamo priliko pošiljati otroke v slovensko šolo. Taki in enaki glasovi se čujejo iz ust mirnega furlanskega ljudstva.

Lahko se reče, da nikjer ni mogla biti bolj na mestu slovenska šola, kakor v Krminu in zagotovljena ji je lepa bodočnost. Uspeh v

Digitized by Google

narodnem oziru bode po preteku nekaterih let naravnost presenetljiv.

Obmejno slovensko ljudstvo se iskreno raduje otvoritve prepotrebne šole in kot vzdarje za to obeta ohraniti in vtrjevati svoje narodno prepričanje, da bode delalo čast materi Sloveniji. R. Orel.

Nemški Schulverein in Slovenci.

Opetovano je nemški Schulverein v svojem glasilu precizoval svoj namen in svoje stališče takole:

„Kaj hoče nemški Schulverein? On hoče pospeševati nemško šolstvo povsod na jezikovnih mejah in na jezikovnih otokih sosebno na ta način in s tem, da ustanavlja nemške šole tam, kjer ne morejo manjšine doseči javnih šol, in s tem, da ustanavlja v jezikovno mešanih okrajih otroške vrtce z namenom, da ohrani otrokom nemških staršev njih materin jezik.“

Program je lep, uprav vzoren; vprašanje pa je, če se ga nemški Schulverein tudi drži? Na to vprašanje pa moramo odgovoriti: sto in stokrat ne. Ta program je samo na papirju, dejanski pa ima Schulverein ves drugi namen.

Da se ozira nemški Schulverein samo na nemško deco v jezikovno mešanih krajih in na jezikovnih otokih, ne bi ustanavljal svojih šol tudi v popolnoma slovenskih krajih, kjer Nemcev sploh ni, in ne bi sprejemal v svoje zavode slovenskih otrok. Ako bi pa ne sprejemal slovenskih otrok v svoje zavode, bi morale ostati nekatere nemške šole popolnoma prazne, kajti toliko idealni in požrtvovalni Nemci še vedno niso, da bi za tri ali štiri nemške otroke ustanavljali posebno šolo.

Ko je nemški Schulverein ustanovil svojo šolo v Hrastniku na Štajerskem, nabiral je javno denar za harmonij. Tožil je namreč, da slovenski otroci ne znajo niti cesarske pesmi nemško peti in zato je treba nabaviti harmonij. Tedaj se je Schulverein javno izdal, kakšne otroke ima v svoji hrastniški šoli. Namen nemškega Schulvereina je tedaj prozoren. Ne skrbi za to, da se nemški otrok vzgoji v svojem materinem jeziku, njegovo edino stremljenje je, da se odtuji otrok slovenskega pokoljenja svoji slovenski narodnosti, da postane z njegovo pomočjo Nemec — torej odpadnik, renegat. V nemških šolah tega

Digitized by Google

društva se vzgaja **naš otrok** v velikonemškem duhu, on **se uči sovražiti narod, iz katerega je vstal,** in sčasoma postane odpadnik, ki je prepojen z velikonemškim duhom — odpadnik ki je hujši naš nasprotnik, nego pristen Nemec; saj so bili tudi nekdaj janičarji bolj fanatični, nego pristni Turki. Ker pravi § 71. šolskega in učnega reda iz leta 1905. „da se naj otroci vzgajajo v ljubezni do narodnosti, h kateri spadajo", (daß die Kinder zur Liebe zum angestammten Volkstum anzuhalten sind). Z ozirom na to jasno določilo bi se morali tudi naši otroci učiti ljubiti svoj slovenski narod — a uče se ljubiti nemštvo in sovražiti svoj rod.

V drugo se pa kaže nastop Schulvereinov tudi tedaj, kadar hoče podpirati javne ljudske šole v obmejnih krajih. O takih prilikah zahteva od krajnih šolskih in občinskih oblastev, da se slovenski jezik ne poučuje več in le pod tem pogojem dovoljuje podporo za šole in šolske stavbe. Tudi s tem taje, da mu je namen ponemčevati in krčiti slovensko mejo.

To je tedaj ves drugačen program, kakor ga poudarja nemški Schulverein javnosti nasproti glede svojega delovanja.

In kaj je nam Slovencem v očigled temu postopanju storiti?

Skrbeti moramo za to, da ne prestopi noben slovenski otrok praga schulvereinske šole. Slovenski otrok sodi edino le v slovensko šolo. V drugo pa moramo skrbno motriti nastopanje Schulvereina v obmejnih naših krajih. Sramotno je, če se občine zaradi tistih bornih grošev, ki jim jih da nemški Schulverein, zavezujejo, da se izključi slovenski jezik iz njihovih šol. S tem prodajajo naš največji zaklad, naš up in našo bodočnost, našo slovensko deco — Nemcem.

—r—

Crtice o beneških Slovencih.

II.

Kako se godi slovenščini v uradih? Na okrajnem sodišču v Čedadu in na okrožnem v Vidmu sta stalno v porabi tolmača (interprete) za italijanske sodnike in slovenske stranke. Slovenci smejo govoriti v svojem jeziku seveda, ako ne znajo dobro laško, tudi v justičnih uradih. V davčnem uradu v Št. Petru itak govore slovensko.

Otroci se nauče čitanja v slovenskem jeziku iz katekizmov in molitvenikov. Nekateri starši se zavedajo svoje narodnosti toliko, da silijo otroke k temu in da jih tudi sami vadijo. Razen katekizmov se

Digitized by Google

nahaja skoraj v vsaki hiši v beneških Slovencih molitvenik, v boljših in bolj zavednih hišah knjige družbe sv. Mohorja — letos je beneških Mohorjanov 258 mimo 240 lanskega leta — ali celo kak politični časopis iz bližnje Goriške.

Šentpeterski Slovenci se dobro drže v narodnem oziru. Oni dobro vedo, da je slovenska zemlja prostrana in da se z italijanščino dobro izhaja samo v Italiji. Mnogo mladeničev je razkropljenih po svetu in delajo zlasti v slovanskih deželah, n. pr. na železnicah, v opekarnah itd. Tamkaj izprevidijo, kako jim koristi znanje slovenskega jezika.

Slabše je v narodnem oziru v tarčentskih (terskih) Slovencih, ki se zaporedoma poitalijančujejo; le proti avstrijski meji, t. j. proti kobariškemu kotu se drže vztrajneje. Bolj slovenske vasi so: Prosnid, Platišče, Subit, Karnahta, Brezje, Javor. Bolj ali manj poitalijančeni kraji so: Ahten (Attimis), Neme (Nimis), Podbrdo (Cesariis) in dr. Da se omenjene vasi tako poitalijančujejo, je krivo predvsem to, da nimajo slovenskih duhovnikov, razen na dveh krajih. Podbrdom (Cesariis) je sicer slovenski duhovnik, ali propovedi in druga bogoslužna opravila se opravljajo v laškem jeziku. Potujčevanje pospešuje tudi vedna dotika s Furlani bodisi po kupčiji ali kako drugače. Beneški Slovenci — zlasti šentpeterski s terskimi ali ti z Rezijani — ne občujejo in celo krajev ne poznajo, posebno terski šentpeterskih ne, dasi niso toliko oddaljeni. — Rezijani se trdno drže svojega narečja in starih običajev.

Da bi italijanska vlada zabranjevala čitanje in kolportažo slovenskih knjig, o tem ni govora; pač pa delajo Italijani na to, da bi našim beneškim rojakom priljubili laško čtivo. Razširili so med Slovence precej italijanskih političnih in kmetijskih časnikov; usiljujejo jim italijanske molitvenike. Žal da moramo priznati, da beneški Slovenci — seveda so častne izjeme — posebno mlajši neradi čitajo slovenske knjige. Vzrok so italijanske šole, kjer ni ne duha ne sluha o slovenščini. Slovenščino znajo le v svojem narečju, knjige in časopisi pa so pisani v književni slovenščini, ki se precej loči od beneških narečij. V beneški slovenščini pisanih knjig ni. Morda bi se dal osnovati prostonarodni listič za beneške Slovence, ki bi jih poučeval v njihovem narečju in počasi navajal na knjižno slovenščino. Poznavanje našega knjižnega jezika bi jako pospeševalo občevanje s slovenskimi hribolazci in letoviščarji, ki naj bi se o poletnem času potrudili v beneško Slovenijo. Kako krasna je n. pr. nadiška dolina! Ni zlepa prikladnejšega kraja za letoviščarje. Čista voda, hladen zrak, udobna stanovanja in poleg teh zahtev še zgovorni, prijazni ljudje, kakršni so beneški Slovenci.

R. Orel.

Digitized by Google

Podpirajmo družbo sv. Cirila in Metoda! Kdor je zoper njo, deluje za Nemce.

Družba sv. Cirila in Metoda.

Glavna skupščina v Ptuju

dne 13. kimavca 1908.

(Konec.)

Notar Aleksander Hudovernik je podal nastopno **blagajniško poročilo:** Slavna velika skupščina! Kakor kaže tiskani račun, imela je družba sv. Cirila in Metoda leta 1907. dohodkov K 95.151·03, stroškov pa K 76.160·67, in je znašal prebitek koncem leta 1907 K 18.990·36, ki se je prenesel na novi račun za leto 1908. Ker je prebitek iz leta 1906. znašal K 9306·79, torej je čistega prebitka iz l. 1907. K 9683·57.

Podružnice so v zadnjem letu začele krepkeje delovati; njihovih dohodkov je bilo namreč leta 1907 K 36.106·55, dočim so znašali oni leta 1906. K 22.458·37, kar pomeni K 13.648·18 več nego leta 1906. Podružnice so delovale 103; od njih odpade na: Kranjsko 49, Štajersko 32, Koroško 7, Goriško 9, Trst in okolico 5, Istro 1, skupaj 103. Nedelavnih podružnic, ki se niso zavedale svojih dolžnosti napram družbi, je bilo 24. — Glede delovanja posameznih podružnic naj pripomnim sledeče: Na Kranjskem je bila najdelavnejša šentpeterska ženska podružnica, ki je izkazala K 1072 dohodkov, na Štajerskem moška podružnica v Mariboru z dohodki v znesku K 1127·90, na Koroškem celovška z dohodki v znesku K 102, na Goriškem ženska podružnica v Ajdovščini z dohodki znašajočimi K 389·87, v Trstu moška, ki je izkazala znesek K 11.125·35 in ženska, ki je izkazala znesek K 4052·94 dohodkov. Prvenstvo med vsemi ima torej tržaška moška podružnica, ki bodi sijajen zgled narodne požrtvovalnosti vsem drugim podružnicam!

Darila in prispevki občinskih zastopov, denarnih zavodov in slovenskih društev so znašali K 4382·87. To nam je dokaz, da vedo te korporacije ceniti in uvaževati delovanje naše družbe. Slovenski časniki so nabrali K 6563·70. „Slovenski Narod“ sam je nabral vsoto K 5223·40. Narodnega kolka se je spečalo za K 4966·23, tedaj za dobrih 500 kron več, nego leta 1906. Za druž-

Digitized by Google

bine razglednice smo prejeli K 3279·03, torej za približno 1800 K več nego leta 1906. Največ dohodkov so dale užigalice, namreč K 6000. Na novo vpeljani računski listki so nam donesli K 855·76. Če bodo slovenski gostilničarji in kavarnarji segali po njih, pričakovati nam je iz razprodaje teh listkov trajen dohodek, za letošnje leto pa do 5000 kron. Družbini nabiralniki so dali K 1318·56 dohodkov. Razni plemeniti rodoljubi tudi na smrtni postelji niso pozabili naše šolske družbe. Iz volil smo dobili K 3275·93. Slava plemenitim rodoljubom, ki so se še zadnji hip svojega življenja zavedali svojega slovenskega pokolenja!

Potroški za šole so znašali K 49.850. Čista imovina je znašala koncem leta 1907. K 192.842·02 in se je torej z ozirom na leto 1906. pomnožila za K 23.154·38. Dejstvo je, da je družba v minulem letu tudi v gmotnem oziru napredovala.

Če pregledate proračun za bodoče leto, izprevidite, da bodo znašale potrebščine približno do K 137.060, dočim imamo pokritja le K 100.580, in da znaša torej nedostatek K 36.480. Družba je namreč svesta si svoje naloge nastavila za ustanovitev novih šol in za podporo šolam znesek 50.000 kron. Velike so žrtve, ki jih pričakujemo od Vas, pa mi zidamo na slovensko rodoljubje in na zanimanje za našo družbo, ki raste, hvala Bogu, od dne do dne. In to slovensko rodoljubje, upajmo, nas ne zapusti v našem delovanju.

Naporno delo čaka našo družbo v bodoče, kajti naš narodni nasprotnik preži od vseh strani na nas ter nam hoče ugrabiti našo deco in jo pridobiti za se dobro vedoč, da se uresničijo vse njegove nakane, ako nam odtuji našo mladino. Boriti se nam je na eni strani proti nemškemu Schulvereinu, na drugi strani pa proti laški Legi nazionale. Ako se hočemo zavedati nevarnosti, katera preti naši narodnosti, moramo motriti predvsem delovanje naših nasprotnikov.

Nato je podal blagajnik točno sliko raznarodovalnih naporov nemškega Schulvereina in italijanske Lege nazionale in prišel do nastopnega zaključka:

V očigled temu, da ustanavlja nemški Schulverein na naši zemlji nove šole ter podpira ponemčevalnice in nemško misleče učitelje, treba bode od naše strani prav odločnega odpora zoper raznarodovanje naše dece. Naša družba bo morala ustanavljati nove otroške vrtce in nove šole v vseh takih krajih, ki so v narodni nevarnosti, v drugo pa podpirati take šole, ki se še krepko branijo proti tujemu navalu. V ta namen v proračun postavljeni znesek 50.000 kron utegne komaj zadostovati. Nujno je potreba, da nastavi družba za posamezne

Digitized by Google

slovenske dežele potovalne učitelje. Dober potovalni učitelj je brezprimernega pomena za naše tremsljenje. Potovalnemu učitelju bodi naloga, nadzorovati obstoječe podružnice, zbujati zaspane in ustanavljati nove v krajih, kjer potreba nanese, hkratu pa z dobro premišljenimi govori bodriti in navduševati ljudstvo, ki se ga je že lotila narodna mlačnost ali se le še malo zaveda svoje narodnosti in se že potaplja v nemškem morju. Njegova naloga pa bode tudi vestno zasledovati gibanje in delovanje naših nasprotnikov ter poročati družbinemu vodstvu, kje bi bilo potrebno ustanoviti nov zavod ali že obstoječo šolo gmotno podpreti. Za vse to pa treba mimo energičnega in doslednega narodnega delovanja v prvi vrsti denarja, denarja in zopet denarja. Treba bode novih in izdatnih narodnih žrtev. Pa vse to se vsaj deloma doseže, ako se vsi Slovenci zavedamo svoje dolžnosti napram edinemu slovenskemu obrambnemu društvu, napram družbi sv. Cirila in Metoda.

Vsak zaveden Slovenec bi moral biti član družbe sv. Cirila in Metoda. Splošno nemško telovadno društvo v Gradcu je sprejelo na občnem zboru dne 5. svečana t. l. v svoja pravila dostavek, da mora vsak izvršujoč član pristopiti vsaj k enemu nemškemu obrambnemu društvu. Slovenski Sokoli, posnemajte jih in skrbite za to, da bo vsak Sokol član naše družbe! Slovenci, spominjajte se pri vsaki priliki naše družbe! Segajte pridno po blagu, ki se prodaja v korist naše družbe, kolkujte vse svoje dopise z narodnim kolkom! Skrbite za to, da naš nabiralnik ne manjka v nobeni slovenski gostilni ali kavarni in polnite ga, kadar ste dobre volje! Zahtevajte v vsaki gostilni in kavarni naše računske listke! Kjer se Vas shaja po več Slovencev, ki morete pogrešati po krono na mesec, žrtvujte jo za družbo kot narodni davek, ki naj bi se odslej pobiral po vseh večjih krajih, kjer žive Slovenci. Podpirajte „Slovenski Branik“, ki brani in čuva našo zemljo in je glasnik naše družbe! Kakor so poročali svoj čas nemški listi, prevzeli so graški nemški burši v svojo oskrbo Št. Ilj na Štajerskem in okolico. Slovenski akademiki, ki čutite živo ljubezen za svoj narod, pojdite in storite ravno tako ter prevzemite v svojo oskrbo to ali ono postojanko našo, ki ji preti narodna poguba.

Ko se je jel širiti stari poganski Rim, molil je avgur vpričo zbranega rimskega naroda: „ut dii res romanas augerent!“ Ko pa je bil Rim na vrhuncu svoje moči in slave, ko je bil takorekoč gospodar vsemu svetu, molil je avgur na veliko presenečenje naroda: „ut dii res romanas incolumes servarent!“ In tudi vse naše stremljeje gre na to,

Digitized by Google

„ut dii res slovenas incolumes servarent", da se naj nam naša zemlja ohrani v svojem sedanjem obsegu! Kar je našega in kar nam je ostalo v teku stoletij, to hočemo varovati kakor zenico v očesu, ljubiti z vso dušo in negovati, kakor neguje ljubeča mati svojega prvorojenca. Naš milodoneči jezik, v katerem je z nami govorila naša mati, ko nas je stiskala na svoje ljubeče grudi, nam bodi najdražji zaklad, ki ga hočemo zapustiti neoskrunjenega še poznim rodovom! Na krov torej vsi, ki ste edini v ljubezni do svojega materinega jezika in ki se zavedate, da je naša sveta dolžnost čuvati in ohraniti lepo našo domovino!

Blagajnikovo poročilo je skupščina soglasno odobrila. Na pismeni predlog nadzornika drja. Vladimira Ravniharja je dala potem absolutorij blagajniku in zahvalo pisarni za vzorno poslovanje.

Po nekaterih pojasnilih prvomestnikovih radi volitev so se posvetovali o njih zborovalci. Nato je predlagal dr. Žerjav, da naj se voli vzklikoma. Njegov predlog je bil soglasno sprejet. Izvoljeni so bili v odbor na tri leta: nadučitelj Fran Črnagoj, zdravnik dr. Ernest Dereani (nov), prošt Gregor Einspieler, notar Luka Svetec; v nadzorništvo: profesor dr. Fran Ilešič, odvetnik dr. Danilo Majaron, odvetnik dr. Ferdinand Müller (nov), odvetnik dr. Vladimir Ravnihar, vladni svetnik Ivan Scheinigg (nov); v razsodništvo: notar Jakob Kogej (nov), župnik Matej Ražun (nov), ces. svetnik Karol Šavnik, odvetnik dr. Fran Tekavčič, odvetnik dr. Karol Triller.

Prvomestnik je izjavil, da so se volitve izvršile pravilno.

Nadučitelj Anton Pesek je predlagal, da naj družba sv. Cirila in Metoda na svoje stroške najame potovalnega učitelja za Spodnje Štajersko. Dopolnjeni predlog društva „Prosvete" je prišel tedaj na glasovanje in soglasno obveljal.

Učitelj Rudolf Vrabl je nasvetoval: 1. Vsi prispevki iz kakega kraja naj se štejejo za prispevek dotične podružnice in za njih delo. 2. Trgovcem prodajajočim družbine razglednice naj se dovoli večji popust. 3. Poleg užigalic naj se uvedejo družbine žveplenke. Kmetsko ljudstvo kupuje rajši žvenplenke, ki so cenejše in jih dalje rabi. 4. Družbino poslovanje naj se uredi po šolskem letu, takisto izkazi in koledar.

Prvomestnik je obljubil, da pridejo vsi ti nasveti v vodstvenih sejah v pretres.

Družbin blagajnik je naznanil nato, da je o skupščini došlo preko 4000 K raznih prispevkov. Izročen mu je bil dohodek plesa, ki ga je napravila tržaška slovenska mladina, v znesku 1750 K; „slovenska mati" gospa Dimnikova mu je izročila 600 K, t. j. čisti dobiček

Digitized by Google

jubilejne slavnosti trboveljskih narodnih društev. Namesto brzojavnih pozdravov so razni rodoljubi poslali družbini blagajni denarne darove.

Ko se je bil prvomestnik hvalno spomnil znamenite veselice „Izza kongresa", ki sta jo priredili dve ljubljanski ženski podružnici: šenklavškofrančiškanska in šentjakobskotrnovska in na ta način naklonili družbi preko 4000 K — in se nihče ni več oglasil, je izjavil toplo zahvalo ptujski čitalnici za prepustitev zborovališča, pripravljalnemu odboru za njegovo požrtvovalno trudoljubivost, vsem skupščinarjem za vdeležbo na skupščini, kjer so bile navzlic raznim neprijetnostim zastopane vse slovenske pokrajine. Prvomestnik je želel, da bi se vresničilo, kar so naglašali mnogi govorniki; potem bo mogoče uspešno nadaljevati delo. Pozval je skupščinarje, da naj vsakdo deluje marljivo v svojem kraju.

Nadučitelj Jakob Žebre je izrekel v imenu zborovalcev zahvalo vodstvu. Nato je prvomestnik zaključil 23. veliko skupščino.

Iz vodstva.

V 192. vodstveni seji dne 6. vinotoka 1908 je bil izvoljen za namestnika prvomestniku Luka Svetec, za družbinega tajnika dr. Gregor Žerjav, za blagajnika Aleksander Hudovernik. V ožji odbor in v gospodarski in šolski odsek so bili izvoljeni dosedanji člani razen doktorja Frana Novaka. Otvoritev družbine šole v Krminu se je vzela na znanje; odobrilo se je imenovanje začasnega učitelja Rudolfa Reja na krminski šoli. Ukrenilo se je še enkrat prositi goriško nadškofijstvo, da bi nastavilo slovenščine veščega kapelana v Krminu, kjer bo začasno pod nadzorstvom ondotnega dekana poučeval verouk učitelj. V Trstu se je zavlekla otvoritev novih vzporednic zaradi odlašanja vlade, ki še ni imenovala učiteljev. Ukrepalo se je o novih šolskih vrtcih na Štajerskem. Trem občinam se je dovolila za nove šole podpora. Uslišala se je prošnja za petletnico. Naznanile so se nove pokroviteljnine. Naposled je bil razgovor o nasvetih stavljenih na poslednji veliki skupščini.

Gospodarskega odseka XII. seja dne 9. vinotoka je imela na dnevnem redu prošnjo neke šole na Koroškem za podporo, XIII. dne 12. vinotoka 1908 pa posvetovanje zaradi delokroga potovalnega učitelja in razpisa njegove službe do 1. dne listopada 1908.

Podružnice.

Veselica oživele podružnice na Turjaku je prinesla družbini blagajni čistih 451 K 29 v. Slava narodnim Turjačanom!

Digitized by Google

Sredi sovražnih naskokov — veselica je bila dne 13. kimavca 1908 v Ptuju; napravila jo je ondotna nova ženska podružnica na čast skupščinarjem. Čistega doneska družbi je dala 900 kron.

Družbini zavodi.

Družbina deška 5 razrednica pri Sv. Jakobu v Trstu je vsled navala slovenskih otrok dobila letos 5 vzporednic in sicer 3 za 1. razred in 2 za 2. razred. Vodstvo je o pravem času razpisalo natečaj za potrebna učiteljska mesta, a v tem je počil glas, da država prevzame na svoj račun 5 učiteljev: 2 izmed sedanjih družbinih in 3 nove. Vodstvo je zato opustilo nameravano imenovanje 3 učiteljev. Ker je vlada le odlašala z vresničenjem svoje namere in se je šolsko leto že pričelo, ponudili so se 4 slovenski učitelji na tržaški državni nemški šoli, da prevzamejo začasno pouk na družbinih novih vzporednicah; tako se je mogel pričeti pouk dne 6. vinotoka. Z odlokom od 26. vinotoka t. l., št. 225/1 je sporočilo c. kr. tržaško namestništvo, da prevzame država pet učiteljskih mest na družbini tržaški deški šoli. Hkratu so bili imenovani za stalne vadniške učitelje: V. Engelman, A. Čok in A. Šeme za prov. vadniška podučitelja: Karol Mahkota in Ciril Petrovec.

Na božičnice se usojamo opozoriti prijatelje naših zavodov, zlasti naše marljive ženske podružnice. Razveselite slovensko deco s primernimi darovi! Naj nam bodo v tem zgled nasprotniki, ki so si s prirejevanjem božičnic in obdarovanjem mladine pridobili pristaše zlasti v nižjih slojih in nam na ta način odtujili marsikatero rodbino. Za božičnice treba poskrbeti ne le na družbinih zavodih, nego tudi na drugih naših obmejnih šolah. Na delo, rodoljubke!

Družbine vesti.

Županstvo nabrežinsko je naklonilo družbi sv. C. in M. 100 K podpore. Slede mu županstva komenskega okraja. Za občinske prispevke naši šolski družbi agituje vrla komenska podružnica v svoji okolici. Naj bi jo posnemale podružnice vsaka v svojem področju. Nemške občine dajo ogromne vsote vsako leto Schulvereinu, takisto naj se naše slovenske občine spominjajo v svojih letnih računih z večjim ali manjšim darom družbe sv. C. in M.

Volilo. Pokojni rodoljub Josip Fon v Bovcu je volil družbi 200 K. Po odbitih odstotkih je prejela družba sv. C. in M. 180 K. Slava pokojniku! Narodnjaki, spominjajte se v oporokah družbe sv. C. in M.!

Nove pokroviteljnine: podružnica v Trebnjem 4; oživela vipavska 1; moška kranjska 1; ženska kranjska 1; moška trboveljska 1;

Digitized by Google

ženska trboveljska 1; prostovoljno gasilno društvo v Trbovljah 1; klub slovenskih naprednih akademikov v Celju 1; omizje „pri roži“ 1; dr. Fran Košmelj, c. kr. višji štabni zdravnik 1; Jakob Kogej, notar v Ložu 1; pok. dr. Simon Pertot, zdravnik v Trstu, 1. — V zapisniku družbinih pokroviteljev še pogrešamo imena mnogih imovitih Slovencev.

Velike narodne veselice v Lescah dne 11. vinotoka denarni vspeh je poleg 300 K namenjenih narodnim žrtvam prinesel družbi sv. C. in M. 250 K in slovenski šoli v Št. Jakobu v Rožu 15 K. Živeli narodni Gorenjci!

„Otrok“ — razstava splošnega slovenskega ženskega društva v „Narodnem domu“ v Ljubljani je naklonila družbi sv. C. in M. 130 K 28 v. Poleg drugih znamenitosti tičočih se otrok so bile razstavljene „punčike“ v narodnih nošah; poleg vsake je stal nabiralnik — opominjevalec občudovalcev lepih „punčik“, da naj se spomnijo naše šolske družbe. Na ta način se je nabrala gorenja svota. Na razstavi je imela družba sv. C. in M. svoj oddelek, ki je pričal o njenem razvoju in delovanju.

Dajte igrače naši deci! Mnogo še porabnih igrač, ki so se jih otroci naveličali ali so jim odrasli, se nahaja po slovenskih imovitejših rodbinah. Pošiljajte jih družbi sv. C. in M., ki z njimi razveseli slovenske delavske otroke po naših obmejnih vrtcih! Zemljemerec Ružička je prvi poslal družbi prav dragocenih igrač. Srčna hvala mu! Kako se jih razvesele naši malčki!

Razglednice narodnih mučenikov padlih dne 20. kimavca so prinesle družbi sv. Cirila in Metoda 150 K. Štel jih je knjigar Lavoslav Schwentner.

Zbirka slovenskih časnikov. Upravništvo „Slov. Naroda“ je poslalo družbi iz 3. četrtletja 1908 prispevek 4338 K 19 v — najvišji znesek, ki ga je dosedaj prejela od kakega lista v enem četrletju. Upravništvo „Slov. Gospodarja“ je poslalo 200 K — uspeh neke kazenske poravnave — in upravništvo „Slovenca“ po dolgem premolku 20 K 78 v. Iskrena hvala vsem slovenskim časnikom, ki priporočajo družbo sv. C. in M. in nabirajo zanjo darove!

Vino — za družbo sv. Cirila in Metoda. Iz Idrije se nam poroča, da prodaja veletržec z vinom Matej Kobal vino na debelo v korist družbi sv. C. in M. Od vsakega hektolitra dobi družba 20 v. Na ta način nabranih 20 K je naloženih v mestni hranilnici v Idriji. Ali bi ne hoteli enaki in morda tudi drugi slovenski veletržci posnemati rodoljuba Kobala? Prosimo!

Digitized by Google

Izdajatelj „Perutninarja“ Anton Lehrman kolkuje vsako številko svojega lista z družbinim kolkom. Želimo, da bi vrli rodoljub našel mnogo posnemalcev.

„Legitimacijski list“, ki ga je izdalo akademično društvo „Sava“ v prid družbi sv. C. in M., prav toplo priporočamo slovenskim narodnim društvom. Opozarjamo na članek o njem v družbinem koledarju za leto 1909.

Budjejoviško akcijsko pivo, ki se prodaja v prid družbi sv. C. in M., se ne sme zamenjati z budjejoviškim meščanskim pivom, ki se toči na korist nemškemu Schulvereinu. Pozor pivoljubi!

Malih nabiralnikov, pripravnih za trgovine, tabakarne, pisarne in zasebne hiše, je še nekaj v zalogi. Zato in ker je došla od proizvajalne tvrdke ponudba tega blaga za znižano ceno, more družbina pisarna postreči naročnikom s to vrsto nabiralnikov. Naj se razpostavijo nabiralniki družbe sv. C. in M. po vseh slovenskih krajih in naj privabijo v naše blage narodne namene mnogo darov.

Družbin narodni kolek bodi nalepljen na vseh naših pismih in poslatvah. Posnemajmo Nemce, ki razvedo neizmerno množico svojih narodnih znamk. Schulverein je izdal kolke s slikami krajev, ki se zde Nemcem ogroženi od Slovanov. V malo tednih je bilo razprodanih 600.000 takih kolkov. Pred kratkim je Schulverein objavil kolek s sliko svojega ustanovitelja kurata Mittererja. Sedaj pošlje v Nemce kolek z „razrušeno“ ljubljansko kazino. Vsak dogodek je našim nasprotnikom dobro došel, da se okoristijo z njim za svoje šolsko društvo. Pojdimo in storimo tudi mi tako!

Družbino knjigovodstvo naznanja, da prihajajo družbi sv. C. in M. večkrat denarne pošiljatve, ne da bi bilo povedano, zakaj — ali je denar iz nabiralnikov ali za narodni kolek ali za razglednice, ali so poslani novci letnina članov itd. Knjigovodstvo prosi, da bi se vselej zabeležil na položnici ali nakaznici namen denarne pošiljatve. Tako se prihrani mnogo pisarij.

Družbini nabiralniki so dali meseca kimavca 1.369 K 80 v.

Razglednic se je oddalo meseca kimavca 2.800, računskih listkov 31.300, narodnega kolka 45.100.

Družbin promet meseca kimavca 1908: dohodkov 10.930 K 38 v, stroškov 6.150 K 93 v, torej prebitka 4.779 K 45 v.

Pokojninski zaklad, ustanovljen lani, lepo napreduje. Konec leta 1907. mu je znašala glavnica 1000 K 76 v, konec kimavca 1908 pa že 2.879 K 77 v. Družba sv. C. in M. poskrbi, da se bo ta zaklad hitreje množil. Letos založi zato izredno dotacijo.

Digitized by Google

Koledar družbe sv. C. in M. za 1909 je pravkar izšel. Naroče naj si ga vsi družbini prijatelji!

Z narodnega bojišča.

Zaplenjena je bila 9. številka našega lista. Državnemu pravdniku ni ugajal konec dveh uvodnikov cikajoči na našo gospodarsko osamosvojo. Na „narodnem bojišču“ mu ni bila povšeči beležka, ki ni odobravala izgredov dne 18. kimavca, in druga, ki seveda tudi ni odobravala umorov dne 20. kimavca. Čudili smo se, zakaj je bil zaplenjen izkaz ljubljanskih dobrotnikov Schulvereina, doslovno prepisan iz zadnje nezaplenjene številke lanskega letnika uradnega lista. Duo, si faciunt idem . . . Kajneda?

Za ptujsko skupščino družbe sv. C. in M. se je vprizorila v Slovencih velikanska reklama, pišejo nemški listi. Delalo se je baje na to, da bi kar trumoma privreli Slovenci v Ptuj. Na ta način hote preslepiti nemško javnost, češ da se je ptujsko nemštvo moralo braniti. Nasproti tem poročilom zatrjujemo, da še za nobeno skupščino družbe sv. C. in M. ni bila tako mlačna agitacija, kakor za ptujsko. Slovenski časniki, kolikor jih je družbi naklonjenih, so prinesli vabila na družbin občni zbor in opozorili tiste, ki se ga hote udeležiti, da naj se o pravem času zglase za obed, oziroma za prenočišče. Drugega se ni storilo ničesar; niti l e p a k o v, ki so sicer vsako leto vabili Slovence na skupščino, n i d a l o d r u ž b i n o v o d s t v o l e t o s n a b i t i po ljubljanskih uličnih voglih. Slovenci gredoči v Ptuj niso imeli nobenih zlobnih namenov. Zlobniki so bili tisti, ki so jih v Ptuju tako kruto napadli.

„Drang nach Osten“ je meseca vinotoka 1908 zavzel to, za kar so krvaveli Srbi in Črnogorci stoletja. Potoki srbske in črnogorske krvi so investirani v Bosni in Hercegovini.

Narodni svet. Ako hočemo skupno nastopati in uspešno delovati v narodnih stvareh, nam je nujno potreben nadstrankarski narodni svet. Rodoljubi naj store potrebne korake, da se čim preje ustanovi za Kranjsko in za Koroško. Nemci vseh strank so edini zoper vse, kar je slovenskega in slovanskega, odbijajmo njihove navale tudi mi združeni v eno narodno četo. Njeno vodstvo bodi poverjeno narodnemu svetu.

Digitized by Google

V obrambo kočevskega nemštva se hočeta združiti nemški stranki na Kočevskem. Predlog je izšel iz nemškokatoliške stranke. Nemci se združujejo; potreben jim je vsakdo, da si ohranijo premoč. Segajo si v roke katoličani in losfonromovci. In mi? Kako daleč smo za svojimi nasprotniki! Kako se oni lahko vesele, da smo razdvojeni in razkosani!

Dopolnilne volitve za kranjski deželni zbor so razpisane za 14. in 22. dan grudna. Ali se bodo tudi sedaj ponavljali ostudni prizori zadnjih dveh volitev? Naš zakleti sovražnik želi, da bi se med seboj klali njemu v prid. Ali mu zopet izpolnimo željo?

Naš napredek. Ta mesec se otvori pripravljalni razred za slovensko trgovsko šolo v Ljubljani in zadružna šola.

Napadi na družbo sv. Cirila in Metoda. Sedma točka narodnih dolžnosti slovenske duhovščine, ki jih navaja „Mir“ v svoji 40. številki slove: „da (slovenska duhovščina) daruje po svojih močeh kaj za narodne mučenike v Ljubljani, za Ciril-Metodovo družbo ali za šolo v Št. Jakobu.“ To je po Mirovih besedah „dolžnost slednjega duhovnika, ki še čuti vsaj nekoliko s slovenskim narodom“. S slovenskim narodom čisto nič ne čuti tisti del duhovščine na Kranjskem, ki še sedaj — po 13. in 20. dnevu kimavca — deluje brez vzroka zoper družbo sv. C. in M., ki ima v prvi točki svojih pravil „katoliško“-narodno vzgojo mladine, zoper družbo, ki v njenih zavodih poučuje 17 šolskih sestra, zoper družbo, ki so v njenem odboru en katoliški prošt, en katoliški gimn. katehet in kn. škof. svetovalec in en katoliški župnik. Taki duhovniki delajo za Nemce in ožigosati jih mora naša javnost kot **nemškutarje.** Pribiti treba, da se je v nedeljo dne 11. vinotoka 1908 agitiralo zoper našo družbo na prižnicah na Ježici in na Črnučah pri Ljubljani. Ježiški župnik je podkuril ženske, da so bile pripravljene napasti družbinega zastopnika, ako bi se bil prikazal tja; nagovoril je spoštovanega gostilničarja in župana Aleša, da je odpovedal prostore za zborovanje, seveda jako nerad, ker je sam vnet za družbo, a si ni hotel nakopati župnikove zamere. — V nedeljo dne 18. vinotoka 1908 je župnik v R. svaril ljudi pred družbo sv. C. in M. — Bogoslovec R. K., rodom Slovenec, je ob kočevski meji agitiral pri občinskih možeh, da naj ne prosijo za podporo družbe sv. C. in M. za nameravano šolo. Ta agitator je pač vreden, da mu dasta Schulverein in Südmark nagrado. Deloval je posredno zanju. Heil!

Dne 22. kimavca 1908 je bil pogreb naših mučenikov Rudolfa Lundra in Ivana Adamiča. Vsako slovensko srce je tedaj trepetalo

Digitized by Google

v brezmejni žalosti in se zgražalo nad morilci. Takrat — dne 22. kimavca — je izrazil ljubljanski knezoškof Anton Bonaventura Jeglič iz svojega letovišča na Goričanih — Nemcem svoje sožalje. Pisal je zastopniku nemških graščakov grofu Barbu pismo, ki ga doslovno ponatisnemo tu iz dunajskega krščansko-socialnega dnevnika „Reichspost", Morgenblatt št. 264 od 25. kimavca 1908. Kolikor nam je znano, ga ni objavil v celoti noben slovenski list. Da se ohrani naši tužni zgodovini, evo ga:

Goricane 22. Sept. 1908.

Euer Hochgeboren!

Vergangene Woche war ich in einer abseits gelegenen Gebirgspfarre tätig. Als ich gestern nach Goricane gekommen bin, wurde mir von den sinnlosen und sündhaften Excessen gegen die Deutschen in Laibach berichtet. Als katholischer Bischof verurteile ich auf das entschiedenste die von Deutschen und Slovenen Österreichs künstlich genährte, höchst unpatriotische Nationalitätenhetze, ganz besonders die gegenseitigen Beschimpfungen, Verhöhnungen und gar Eigentumsbeschädigungen. Deshalb bedaure und verurteile ich die gräßlichen Verwüstungen, welche von Seite einer aufgehetzten und verführten Volksmenge am Eigentum der deutschen Mitbürger in Laibach verübt worden sind. O, könnte ich sie ungeschehen machen! Herr Graf! Ich bitte Sie, haben Sie die Güte, dieses mein Bedauern und meinen tiefen Schmerz über das den Deutschen Laibachs zugefügte Unrecht denselben auf eine geignete Art und Weise bekannt geben zu wollen. — Mit Hochachtung Euer Hochgeboren ergebenster

Anton Bonaventura,
Fürstbischof.

Tak pastirski list so dobili Nemci, a Slovencem je poslal knezoškof drugačen list. Nočemo se baviti z njim, a ene točke ne moremo prezreti. Naš najvišji duhovni pastir hvali nemške škofe in duhovnike, kako skrbe za naše slovenske delavce v daljnjem Porenju. Prevzvišeni, ko ste dajali hvalo nemškim škofom, ste se li spomnili tedaj stotin slovenskih rojakov na Kočevskem, ki se jim nikdar ne oznanuje božja beseda v slovenskem jeziku v kočevskih cerkvah. Zakaj? Višji obziri branijo. Končno še eno vprašanje: kdaj izide pastirski list za Nemce, ki napadajo slovensko last in slovenske ljudi v kočevskem mestu? — Škofa mariborski in celovški doslej še nista izdala pastirskih listov, ki bi v njih obsojala nemške izgrede proti brezpravnim Slovencem.

Papež Pij X — italijanski rodoljub. Ko je sedanji papež l. 1866. služboval v Tombolo, hodil je od hiše do hiše in prigovarjal ljudem, da naj se o plebiscitu izjavijo za zedinjenje Benečije z Italijo. V njegovem župnišču je imela italijanska narodna straža svoje vaje. Italija

Digitized by Google

je imela že takrat večino papeževih dežel v svoji oblasti in je njenega poglavarja doletelo izobčenje. Kot beneški patriarh se je poklonil sedanji papež italijanskemu kralju in ga posetil. Italijanski visoki državniki so bili večkrat gostje v beneški patrijarhiji. Za italijanske vzore je gorel in deloval Josip Sarto, nam se pa šteje v greh, ako ljubimo svoj narod.

Socijalni demokratje za narodne manjšine. Dunajski socijalisti so imeli nedavno neki shod, ki so protestirali na njem proti preganjanju narodnih manjšin in zahtevali, da naj jih država čuva. Radostno beležimo to vest nadejaje se, da bodo v državnem zboru socijalistiški poslanci podpirali naše, ko bodo na vrsti narodna vprašanja. Nerazumljivo nam je, zakaj se glavno glasilo slovenskih socijalnih demokratov ob raznih prilikah zadira ob našo družbo sv. Cirila in Metoda, ko je znano, da se nahaja v družbinih šolah in vrtcih vsaj 95 %, ako ne še več, otrok iz delavskih slojev. Stranka, ki ima glavno zaslombo v delavstvu, bi morala dosledno ceniti našo šolsko družbo in jo priporočati.

Iz kranjske hranilnice so dvignili Slovenci izza 19. dne kimavca do 19. dne vinotoka krog 6 milijonov 400.000 K. Opozarjamo rojake da je v kranjski hranilnici še mnogo slovenskega denarja.

Slovenske državnozborske poslance vprašamo, zakaj so na goriških srednjih šolah delali Slovenci pismeno in ustno maturo iz slovenščine, na kranjskih in štajerskih **slovenskih** srednjih šolah pa ne. Vprašamo jih tudi, kaj mislijo storiti, da se vsaj letos ukrene vse potrebno, da se ne bo žalilo na ta način slovenskega dijaštva, ki bi sicer moralo seči po samopomoči.

Slovenski listi odklanjajo izza dogodkov dne 20. kimavca inserate nemških in nemčurskih tvrdek. Tako je prav! Upamo, da se bodo v s i slovenski listi dosledno držali tega načela.

Veteranska društva uvajajo v zadnjem času slovenski poveljni jezik, kar odobrava tudi osrednje veteransko društvo na Dunaju. Nekaj jih je pa žal ostalo še pri nemškem poveljevanju, n. pr. v Št. Juriju ob Ščavnici, ki se je ustanovilo šele 18. vel. srpana t. l. To je huda sramota za zaveden slovenski kraj.

Dijaški Almanah 1908/9 ima razen obvestil o šolstvu, gmotnem vprašanju itd. tudi zanimive statistične podatke in izvrstna članka „Kako se učimo slovanskih jezikov“ in „Uvod v narodnoobrambno delo“. Posebno zadnji članek, ki govori o narodnoobrambnem delu, bi si naj prečital nele vsak dijak, nego tudi

Digitized by Google

vsak izobraženec, sploh vsakdo, ki ne misli samo tarnati o nemškem prodiranju, ampak se mu tudi uspešno postaviti v bran.

Ljudska knjižnica v Mariboru (Narodni dom) deluje že tretje leto plodonosno in uspešno posebno med ondotnimi srednjimi in nižjimi sloji. Urejena je izvrstno in šteje sedaj 924 knjig, med njimi 185 v mladinskem oddelku.

„Društveni dom" v Št. Ilju je nujno potreben. V njem najdejo šentiljski in okoliški Slovenci svoje zavetišče in zbirališče, zlasti pa ondotno „Kmetijsko bralno društvo". Pripravljalni odbor za zidanje „Društvenega doma" prosi prispevkov naglašaje v svojem oklicu velikansko nevarnost, ki se nahaja v nji skrajna severna slovenska postojanka. Že več stotisoč je žrtvoval nemški narod za potujčenje slovenske zemlje in za ponemčenje slovenskega ljudstva v šentiljski župi. Z izobrazbo, ki jo širi med ljudstvom, skuša zajeziti ondotno bralno društvo ponemčevanje. Ker je brez strehe, želi si postaviti lasten dom. Darove sprejema: Kmetijsko bralno društvo v Št. Ilju v Slov. Goricah ali Fran Žabot, njegov blagajnik tamkaj. Slovenci, ne pustite ogroženih bratov brez pomoči!

Schulvereinska šola v Hrastniku, ki se je letos razširila v trirazrednico, ima vkljub strastni agitaciji Nemcev in tudi soc. demokratov letos kakih 20 učencev manj nego lani. Tudi delavci se zavedajo svoje narodnosti.

Slovenski kurzi se vedno bolj pogosto prirejajo v Gradcu in Mariboru. Nemci so prišli do prepričanja, da je tudi znanje slovenščine neobhodno potrebno tistemu, ki hoče dobiti javno službo na Spodnjem Štajerskem in Koroškem. To odkrito priznava tudi zagrizena Marburger Zeitung in agitira za kurz, ki ga vodi z dovoljenjem dež. šol. sveta vadniški učitelj O. Herbst. Kakor vidimo, se tudi za Nemce časi izpreminjajo.

V Leitersbergu — Karčovini poleg Maribora je končno obveljala slovenščina v ondotni šoli. Na seji okrajnega šolskega sveta dne 10. vinotoka so nasprotniki umaknili zahtevo popolnoma nemške šole in se zadovoljili z vzporednicami, a Slovenci ohranijo svojo slovensko štirirazrednico. Združeni nastop Slovencev je imel dober uspeh.

Slovensko tvornico mila je otvoril Ivan Pfeifer v Spodnji Hudinji poleg Celja. To je že tretja slovenska tvrdka te vrste. Slovenske trgovce prosimo, da naročajo blago pri slovenskih milarjih. Proč s tujim milom!

Digitized by Google

Dijaško društvo „Bodočnost“ je otvorilo pri Sv. Ani na Krembergu javno knjižnico. Ob tej priliki se je nabralo za družbo sv. Cirila in Metoda 14 K 31 v.

Nova slovenska šola v Št. Jakobu v Rožu je bila slovesno blagoslovljena v nedeljo dne 27. kimavca. Največ zaslug, da se je postavil in dovršil nov slovenski dom na naši koroški zemlji, ima ondotni župnik Matej Ražun, ki je ob imenovani slavnosti poleg drugih govornikov opominjal k slogi in k skupnemu bratoljubnemu delovanju. To je edino zdravilo, ki nas stori nepremagljive — je dejal. Treba je potrpežljivosti, prizanesljivosti in ljubezni, če tudi vidimo pri bratu kako napako. — Slovenci vseh strank, zapomnimo si opomin rodoljubnega župnika; le sloga in bratoljubje nas otme narodne pogube. — Mešana trirazrednica v Št. Jakobu se otvori dne 3. listopada. Štela bo tri, ali če bo dovolj otrok, takoj štiri razrede. Učni jezik bo slovenski; nemščina bo učni predmet.

Novo šolsko društvo stopa na branik slovenstva. Ime mu je: „Krščanskosocijalno slovensko šolsko društvo za Koroško“. Pravila so že potrjena in društvo prevzame v svojo oskrbo novo slovensko šolo v Št. Jakobu v Rožu. Novemu društvu, katerega zasnovo popolnoma odobravamo, želimo mnogo uspeha ob številnih podpornikih zlasti iz tistih slojev, ki še dosedaj niso nič ali mnogo premalo žrtvovali za slovensko šolstvo. Od pristašev Ciril Metodove družbe mu ne bode protidejstva, a nujno prosimo, da nehajo naposled tudi že napadi na družbo sv. C. in M., ki so popolnoma neosnovani. Nemci se nam zlorado posmehujejo.

Družba sv. Mohorja je letos izdala koledar v nekoliko spremenjeni obliki; objavljati je začela inserate. Zapazili pa smo tudi mnogo inseratov takih trgovcev in obrtnikov, ki so ali trdni Nemci ali pa mlačni Slovenci, ki držijo z Nemci, vzgajajo svoje otroke nemški, jih pošiljajo v nemško šolo itd. Pazi naj torej, da prihodnje leto taki inserati izginejo iz koledarja!

Delavski dom v Podljubelju je razburil do skrajnosti koroške Nemce. V nedeljo dne 18. vinotoka je bila napovedana slovesna otvoritev skromnega delavskega doma v podljubeljski vasi. Poleg domačih slovenskih delavcev se je nameravalo udeležiti nekaj koroških in kranjskih rojakov te slavnosti, obstoječe iz sv. maše, blagoslova, par govorov, slovenske pesmi; a glejte, to bi bila velika nevarnost za nemštvo. Posnemajmo Ptujčane — dejali so koroški nemški mogotci — odrinimo, kolikor nas more, v Podljubelj, da s palicami, žilavkami in drugačnim orodjem zataremo nevarnost pretečo materi Germaniji. Na-

Digitized by Google

povedali so pet shodov za nedeljo 18. dne vinotoka v Podljubelju Na to je prišla vladna prepoved, da ne sme biti shodov na imenovani dan v Podljubelju in v Borovljah. Posledica je bila, da Slovenci niso smeli zborovati, Nemcev pa se je zgrnilo tistega dne krog 600 v Podljubelj. Slovenci se ne smejo shajati več na svoji zemlji. — Delavski dom v Podljubelju stane okrog 17.000 kron. Ni nam treba poudarjati, kako važna naprava je to v kraju, kjer je tako silen nemški naval. Kdor more, naj pošlje kak prispevek za slovenski delavski dom provizorju Janku Arnušu v Podljubelju.

V Podljubelju na Koroškem so pri občinskih volitvah v vseh treh razredih zmagali Nemci. Ker so se v tretjem razredu zvezali nemškutarji s socijalnimi demokrati, prodrli so tudi tu z 82 proti 72 glasovi slovenskih kmetov.

Celovški nemški demonstranti, ki so oškodovali hišo družbe sv. Mohorja, so pač stali dne 10. vinotoka na sodišču, a obsojen ni bil nobeden. Sama nedolžnost!

Štirje celovški učiteljiščniki so se vdeležili slovenskega dijaškega sestanka, ki je bil v Velikovcu, a naši nemški „prijatelji, ki nam le dobro hočejo“, so jih ovadili. Za kazen so vsi štirje izgubili ustanove, dobili ukor in slab red iz nravnosti in bili izpodeni iz „Lehrerheima“. Pribiti treba, da je bil omenjeni sestanek popolnoma reden in dostojen in vendar — taka kazen. Slovenska mladina, ne omaguj pod težo krivic, ki se ti gode, saj je častno trpeti za domovino.

V Slovenskem Pliberku so zmagali Slovenci v vseh treh razredih. Živeli koroški Slovenci!

Puškarska zadruga v Borovljah na Koroškem napreduje. V 8 mesecih je prodala 2860 pušek in imela čistega dobička 41.000 K. V tvornici deluje 44 delavcev, izven tvornice 50 do 60. Še bolj bo procvitalo to narodno podjetje potem, ko se sezida večja delavnica, ki dobi nove stroje.

V Rožeku na Koroškem so zmagali Slovenci pri občinskih volitvah. Tretji razred je bil že prej slovenski; v drugem razredu je dobila slovenska stranka 22, nemčurska pa 18 glasov. V občinskem odboru bo 10 Slovencev in 3 nasprotniki. Zmaga, ki jo najsrčneje pozdravljamo, naj se vsestransko izkoristi.

V Medgorjah na Koroškem so zopet razveljavljene občinske volitve v 1. razredu vsled pritožbe slov. volilcev. Treba bo že tretjič voliti.

Štiri kmetije na Slovenjah pri Št. Lipšu so prišle v nemško last; kupil jih je žineški oskrbnik kneza Rosenberga.

Digitized by Google

„Drang nach Süden“. Za deželnega šolskega nadzornika na Primorskem je imenovan nemški nacionalec dunajski profesor dr. R. Kauer. Kaj delajo naši in italijanski poslanci?

Legina šola v Neblem (obmejno Goriško), ki je ‚uspešno‘ delovala 7 let, je naredila z letošnjim šolskim letom svoj uspešni konec. Otvorili so jo s strašnim vriščem in agitacijo. Izpočetka so prirejali tudi večerne šole, otroke so oblačili in jim dajali opoldne obed; tudi denar so razsipali. Ves ta začetni ogenj pa je polagoma pojemal, dokler ni popolnoma ugasnil. Učne moči so se pogostoma menjavale, kar je tudi pripomoglo k naglemu koncu. Italijanom je to dobra lekcija; odslej ne bodo več tako brižni. Domače zavedno prebivalstvo se ni dalo premotiti, da bi pošiljalo otroke v to raznarodovalnico in je prekrižalo grabežljivemu tujcu račune. Živeli zavedni Nebelci! R. O.

Lovrana. Nemci ustanovijo novo društvo „Verein zur Förderung der deutschen Volksschule in Lovrana“. Pravila je namestništvo že potrdilo.

Nemški narodni svet za Češko si je postavil nalogo, tudi akademično mladino vzgojiti za narodno delo. Glavna praška dijaška društva pošiljajo v narodni svet svoje zastopnike. Da bi posamezniki dobili vpogled v življenje in narodno delo ob jezikovni meji, delajo kolikor jim razmere dopuščajo v pisarni narodnega sveta, posebno v velikih počitnicah. Ti priobčijo svoje skušnje v šolskem letu svojim tovarišem, v javnem življenju pa so najboljši narodni delavci. V.

Glas z Dunaja. Slovenski rodoljub piše: Vsak dan sem priča silne nemške agitacije za Schulverein in Südmarko tu na Dunaju. Tudi dosedaj mirni Nemci — krščanski socijalisti — so začeli agitirati za Südmarko, povsod se snujejo nove podružnice, v vseh slojih nabirajo novih članov — v našo pogubo. Dolžnost vsakega rodoljubnega Slovenca je torej, med svojimi znanci delovati za našo prekoristno družbo sv. C. in M. Odpor naj rodi odpor!

Trst pred Ljubljano. Šolsko vodstvo družbe sv. C. in M. je prejelo te dni ob izpremembi na tržaški šoli od namestniškega svetnika v Trstu slovenski dopis. O tej stvari tičoči se dveh učiteljev premeščenih iz Kranjske v Trst je bila obveščena družba sv. C. in M. od c. kr. deželnega šolskega sveta v Ljubljani z — nemškim odlokom. Slovenske člane deželnega šolskega sveta opozarjamo, da je že skrajni čas, da pride naš jezik v šolskih oblastvih do veljave, ki mu gre v slovenski kranjski deželi. Celo marenberški okrajni šolski svet dopisuje naši šolski družbi slovensko, a najvišjo šolsko oblastvo na Kranjskem se krčevito drži nemščine in z njim vred vsi okrajni šolski sveti.

Digitized by Google

Naši slovenski bratje se bore za mater Slavo; bodimo jim dostojni tovariši v narodnem boju. Naprej zastava Slave!

Obrambno delo naših bratov.

Nemško divjaštvo je povsod enako — na jugu v Slovencih in na severu v Čehih. Dne 6. kimavca je bil v Kašparskih gorah na Češkem shod nemškega „Böhmerwaldbunda“. Njegov predsednik Taschek in poslanec dr. Schreiner sta s svojimi govori tako nakačila ondotne Nemce, da so planili na mirne češke soobčane. Nemški burši so kamenjali dom, kjer se nahaja češko društvo Beseda. Ob navzočnosti orožniškega stražmoštra Spolwinda, nialodane pod njegovim vodstvom so vdrli naposled v društvene prostore in v njih razsajali, kakor divjaki. Razbijali so društveno pohištvo, pljuvali na navzočne češke uradnike in jim grozili, da jih potolčejo. Ob orožniški prisotnosti so se celo predrznili v prvo nadstropje, kjer so siloma vlomili duri v zasebno stanovanje češkega notarja. Bilo je po polnoči. V groznem strahu so trepetali pred razsrjenimi vlomilci člani notarjeve rodbine prebudivši se iz spanja. — Tako ravnajo Nemci povsod, kjer so v večini. Ni čuda, da je vzkipela Čehom kri. Svoji nevolji nad nemško krutostjo so dali duška minuli teden v Pragi, kjer so se vršili izgredi provzročeni vsled brezobzirnega vedenja nemških dijakov.

V češkem narodnem svetu so zastopane razen socijalnodemokratiške vse češke politiške stranke brez izjeme. Vse stranke imajo ne le v osrednjem odboru, nego tudi v vseh odsekih svoje zastopnike. Vse stranke se torej udeležujejo delovanja narodnega sveta. Kdaj se pri nas poleže strankarsko nasprotstvo toliko, da se omogoči skupno delovanje v narodnem svetu, ki nam je nad vse potreben?

Za 500.000 dunajskih Čehov ni niti ene javne šole. V X. okraju se je oglasilo za sprejem v šolo društva „Komenskega“ krog 500 otrok; a sprejeti se jih je moglo v 1. razred le 57. Ostali so morali zaradi nedostatka prostorov oditi. Deputacija staršev se je šla takoj ministrstvu pritožiti. Zapretili so, da narede šolsko stavko, ako ne bo kraj takemu škandalu v središču države.

Slovanska vzajemnost. Knez Lubomirski in Poljaki z ruskega Poljska so za svojega bivanja v Pragi zložili 10.000 K v ta namen,

Digitized by Google

da bi se prirejala v Pragi predavanja o poljskih razmerah, v Varšavi pa o čeških.

Češko društvo „Komenský“ na Dunaju je odprlo češko šolo v Poštornu na Dolenjem Avstrijskem. To je prav češka zasebna šola izven Dunaja v Dolenji Avstriji. Lani je društvo „Komenský“ ustanovilo drugo češko ljudsko šolo na Dunaju. Društvo šteje sedaj 14 podružnic z 2440 člani, ki so nabrali na Dunaju blizu 13.000 K. Krog 90.000 K je došlo darov. „Komenský“ ne bo miroval. Otvoriti namerava nadaljevalno šolo in v večjih okrajih dunajskih nove češke šole. Namera, da bi se osnovala na Dunaju češka srednja šola, se je morala za sedaj odložiti.

Sokoli — narodni brambovci slovanski. Kjer prodira sokolska misel, tam se ni bati, da bi napredoval sovražnik. Jedro sokolstva so nauki, ki sta jih oznanovala češka prasokola Fügner in dr. Tyrš. Sam vegetarijanec je izključeval dr. Tyrš pijančevanje iz sokolskih društev na korist telesnega in duševnega razvoja. Klical je: češka mladina, delaj pokoro, ostávi zakajene pivnice in kavarne, obleci si spokorno obleko sokolsko, krepčaj se v svoj in svojega naroda prospeh, iznebi se grehov, ki kvarijo tvoje zdravje, tvojo svežost in junaštvo. — Važen nauk, ki naj ga uvažuje in izpolnuje tudi slovenska mladina.

Družba sv. Cirila in Metoda za Istro je otvorila dosedaj 27 šol in zabavišč in namestila 45 učnih moči. Krasen uspeh!

Slovenci, 20. dan kimavca 1908 nam ne izgini iz spomina! Bodimo složni! Izpolnujmo strogo svojo narodno dolžnost!

Vabilo našim prijateljem.

Slovenci!

Z današnjo številko završuje „Slovenski Branik“ svoj prvi letnik. Vsaka stran, malodane vsaka vrstica njegova Vas je opozarjala na nevarnosti, ki nam prete na naši severni meji in na nekaterih drugih točkah, ki so se jih polastili naši inorodni „prijatelji“. Ko smo se med seboj za žive in za mrtve prepirali in iskali v vsem svojem delovanju samo strankarskih koristi, a iznemar puščali celokupne narodne vzore,

Digitized by Google

utrjeval se je sovražnik med nami. Njegova drznost je ob naši razcepljenosti rastla od dne do dne. Napovedal nam je gospodarsko in narodno propast. Sklenil je zatreti naš narod, ki mu je kakor češki na poti. Izginiti mora slovenstvo iz pokrajin, ki so mu še ostale po 11 stoletnem potujčevanju. Nemške morajo biti planine in ravnine tja do sinje Adrije. — Slovenci! vojna je — boj za naš obstoj. Kakor neustrašen vojnik, ki se ne ozira ni na desno ni na levo, je stopil v tem boju na branik slovenstva naš list. Opozarjal je na gibanje sovražnika, hvalil narodne boritelje, bodril mlačne, karal napake in hkratu kazal na sijajne zglede slovanskih bratov, ki se nahajajo v okolnostih podobnih našim. Posebno pri srcu mu je bila vsekdar prevažna naša družba sv. Cirila in Metoda.

Svojo vzvišeno nalogo hoče „Slovenski Branik“ nadaljevati leta 1909.

Rojaki, ki se borite na slovenskih mejah in na naših ogroženih postojankah, priobčujte mu zanimive vesti z narodnega bojišča!

Slovenska mladina, ovenčana z mučeniškim vencem za sveto narodno stvar, ostani zvesta „Slovenskemu Braniku“. Širi ga! Naj poslednji Slovenec zve, v kakšni nevarnosti je naš narod.

„Slovenski Branik“ se prelevi v mesečnik. Prva številka njegovega II. letnika izide o novem letu 1909.

Naročnina, ki naj se redno plačuje, znaša v bodoče **3 K**, dijakom in dijačkam 1 K 80 v. Poslednji naj se blagovole skupno naročati.

Rodoljubi, delujte na to, da bo imela v novem letu vsaka slovenska rodbina vsaj en izvod „Slovenskega Branika.“

Konsorcij „Slovenskega Branika“.

Listnica upravništva. Vse p. n. naročnike prosimo uljudno, da nam blagovole poslati naročnino. Leto se nagiba h koncu, naročnikov pa se je še primeroma malo odzvalo. Današnja številka ima podčrtana z rdečim svinčnikom imena tistih naročnikov, ki so naročnino že plačali. Prosimo, poglejte na naslov; če nimate imena rdeče podčrtanega, odzovite se „Slov. Braniku“ z naročnino za prvi letnik njegov.

Izdaja Konsorcij „Slov. Branika“. — Odgovorni urednik **Ivan Pezdir.**
Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

Digitized by Google

Digitized by Google